

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
HUMANITĀRO ZINĀTŅU FAKULTĀTE
BALTU VALODNIECĪBAS KATEDRA

**LATVIEŠU VALODAS LATGALISKO IZLOKŠŅU
UN LIETUVIEŠU VALODAS IZLOKŠŅU
KOPIĢĀ UN ATŠĶIRĪGĀ LEKSIKA**

MAGISTRA DARBS

Autors: **Inese Loseva**
Studenta apliecības Nr.: 07057
Darba vadītājs: prof. Lidija Leikuma

RĪGA 2012

ANOTĀCIJA

Maģistra darba tēma *Latviešu valodas latgalisko izlokšņu un lietuviešu valodas izlokšņu kopīgā un atšķirīgā leksika* ir aktuāla, jo šādu salīdzinošu pētījumu par abām dzīvajām baltu valodām un to dialektiem nav daudz. Vērtīgi materiāli atrodami K. Mīlenbaha „Latviešu valodas vārdnīcā”, rosinājumi darbam – A. Reķēnas, A. Breidaka, R. Bērtuļa, A. Trumpas pētījumos. No leišu lingvistiem latviešu valodas dotumus salīdzināšanai bieži izmantojis A. Rosins, Z. Zinkevičs, A. Sabaļausks, A. Butkus. „Lietuvių kalbos žodynas” (LKŽ) ietver gan rakstu valodas, gan izlokšņu leksiku, latviešu izlokšņu apraksti atspoguļo areālo materiālu. Leksikas kopības/ atšķirību meklējumiem par latviešu resp. latgaliešu valodas pamatavotu izmantota A. Reķēnas „Kalupes izlokšnes vārdnīca” (KIV), izlokšņu apraksti „Filologu biedrības rakstos”, dažādas skaidrojumu vārdnīciņas apcerējumos par Latgali un tās kultūru, par lietuviešu valodas leksēmu atbilstību pamatavotu – LKŽ. Maģistra darba izstrādē grūtības sagādāja latviešu resp. latgaliešu izlokšņu aprakstu nevienāda fonētiskais pieraksts, arī – to apraksts.

Darbā izveidots vispārīgs ieskats leksikas kopībā un atšķirībās latviešu valodas latgaliskajās izlokšnēs un lietuviešu valodas izlokšnēs. Latgalisko izlokšņu leksikai meklētas atbilstmes lietuviešu valodas izlokšnēs. Materiāls grupēts tematiski: daba, telpa un laiks, dzīvnieki, ar cilvēku saistītā leksika u. c. Visvairāk kopības un līdzības atrasts augu un koku nosaukumu grupā, piem., latg. *casnāks* – lie. *česnākas* ‘ķiploks’, latg. *v'išn'ä* – lie. *vyšnià* ‘ķirsis’, kā arī ar materiālo kultūru saistītajā leksikā, piem., latg. *apóirt'* – liet. *apvirti* ‘apvārīt’, latg. *gručä* – liet. *grùcė* ‘miežu putraimi’, latg. *kàļós* – liet. *kálvis* ‘kalējs’. Atbilstmes atrastas gan mantotajā, gan aizgūtajā leksikā.

Iegūtais salīdzinošais materiāls var būt noderīgs tālākiem semantiskiem pētījumiem, tulkotāja praksei, valodu mācīšanas metodikā.

Darbam ir 2 daļas, kas strukturētas sīkāk, saturs atspoguļots 80 lapās; pielikumā – 74 lpp.

Atslēgvārdi: latviešu valoda, latgaliskās izlokšnes, lietuviešu valoda, lietuviešu izlokšnes, mantotā leksika, aizgūtā leksika, slāvismi, semantika.

ANOTATION

Master's paper's theme *Common and Different Lexicon of Latvian Language Latgalian Dialects and Lithuanian language Dialects* is actual now because the comparative study of two living Baltic languages and dialects are not many. Valuable materials can be found in K. Mīlenbahs work "Latvian language dictionary", inspiration for this work – A. Reken, A. Breidaka, R. Bartholomew, A. Trump researches. Lithuanian linguists from the Latvian language capacities are often used to compare A. Rosin, A. Sabaļausks, A. Butkus. "Lietuvių Kalbus žodynas" (LKŽ) includes both written language and vocabulary of Dialect, Latvian Dialect descriptions reflect the range of materials. Lexical unity / difference in the search for Latvian resp. Latgalian basic use of A. Reken "Kalupe dialect dictionary" (CPV), Dialect descriptions "philologist Society of articles", a variety of dictionaries with explanations about Latgale and essays on the culture of the Lithuanian language lexemes is matching basic – LKŽ. The problem for the Master made development of Latvian resp. Latgalian Dialect description uneven phonetic notation.

In Master paper give the general insight in vocabulary's togetherness and differences between Latvian language dialects, namely Latgalian and Lithuanian. The conformities of Latvian language's Latgalian dialect vocabulary have been searched in Lithuanian dialect. The material is grouped thematically: nature, space and time, animals with human-related vocabulary, etc. Most community and similarities found in plants and trees in the name of the group, for example, Latgalian *casnāks* – Lithuanian *česnākas* 'garlic', Latgalian *v'išn'ä* – Lithuanian *vyšnià* 'cherry', as well as the material culture-related vocabulary, eg., Latgalian *apóîrt* – Lithuanian *apvirtì* 'parboil', Latgalian *gručä* – Lithuanian *grucė* 'barley', Latgalian *kàļós* – Lithuanian *kálvis* 'smith'. Matches found in legacy and borrowed parlance.

Obtain comparable material may be useful for further semantic studies, translation practice of language and teaching methodology.

The work has two parts that are more structured, the content presented on 80 pages, Annex – 74 p.

Keywords: Latvian language, Latgalian dialects, Lithuanian language, Lithuanian dialects, inherited vocabulary, borrowed vocabulary, Slavism, semantics.

SATURS

Saīsinājumi un citi apzīmējumi	5
Ievads	6
1. Valodu kontakti un to saskares sekas	9
1.1. Latviešu valodas kontaktu pētījumi	9
1.2. Semasioloģijas jautājumi	11
2. Formālās un semantiskās leksēmu atbilstes latviešu valodas latgaliskajās izloksnēs un lietuviešu valodas izloksnēs.....	15
2.1. Daba. Telpa un laiks	17
2.1.1. Dabas parādības	17
2.1.2. Zemes virsma	19
2.1.3. Ar laiku un telpu saistīti nosaukumi	20
2.2. Augi un koki	21
2.2.1. Savvaļas augi.....	21
2.2.2. Ogas.....	21
2.2.3. Kultūraugi	22
2.2.4. Koki un krūmi	24
2.3. Dzīvnieki	27
2.3.1. Kukaiņi, rāpuļi un grauzēji	27
2.3.2. Putni un zivis.....	29
2.3.3. Dzīvnieki un ar tiem saistītā leksika	30
2.3.4. Mājlopi.....	33
2.4. Ar cilvēku saistītā leksika	33
2.4.1. Cilvēka ārējais izskats, fiziskās īpašības un darbības	33
2.4.2. Cilvēks kā garīga un sabiedriska būtne.....	56
2.5. Ar materiālo kultūru saistītā leksika	65
2.5.1. Mājoklis un saimniecība.....	66
2.5.2. Lauksaimniecība	68
2.5.3. Ar uzturu saistītā leksika	69
2.5.4. Amati un ar tiem saistītā leksika	72
Rezultāti un diskusija	75
Secinājumi	77
Izmantotie avoti un literatūra	79
Pielikumi	80

SAĪSINĀJUMI UN CITI APZĪMĒJUMI

Andr – Andrupenes izloksne	novec. – novecojis
Balt – Baltinavas izloksne	piem. – piemēram
Izv – Izvaltas izloksne	poēt. – poētisms
Kalu – Kalupes izloksne	pron. – pronomens
Nautr – Nautrēnu izloksne	radn. – radniecīgs
Pild – Pildas izloksne	rel. – reliģija
Šķilb – Šķilbēnu izloksne	s. – substantīvs
Varak – Varakļānu izloksne	sal. – salīdziniet!
Viļān – Viļānu izloksne	sarunv. – sarunvalodā
	siev. dz. – sieviešu dzimte
kr. – krievu	sk. – skatīt
bkr. – baltkrievu	t. p. – tas pats
lat. – latviešu	u. c. – un citi, un citur
latg. – latgaliskās	u. tml. – un tamlīdzīgi
liet. – lietuviešu	utt. – un tā tālāk
pr. – prūšu	v. – verbs
	val. – valoda
adj. – adjektīvs	vec. p. – vecākās paaudzes runā
adv. – adverbs	vīr. dz. – vīriešu dzimte
atgr. – atgriezeniskā galotne	vsk. – vienskaitlis
dsk. – daudzskaitlis	
eif. – eifēmisms	A – austrumi
gs. – gadsimts	DR – dienvidrietumi
hist. – historisms	
iron. – ironisks	ADT – Augšzemnieku dialektu teksti
izl. – izloksne	KIV – Kalupes izloksnes vārdnīca A-M
jaun. – jauninājums	LKL – Lietuvių kalbos leksika
jau. p. – jaunās paaudzes runā	LKŽe – Lietuvių kalbos žodynas (elektroninis)
kopdz. – kopdzimtes vārds	LVDA – Latviešu valodas dialekta atlants
lit. – literārā	LVKP – Latviešu valodas kontaktu pētījumi
nevēr. – nevērīgi	LVLf – Latgale: valoda, literatūra, folklorā
niev. – nievājošs	

IEVADS

Valodas kopš seniem laikiem ir veidojušās un attīstījušās saskarsmē ar citām valodām, tāpat kā šo valodu dialekti un izloksnes, jo sazināšanās, cilvēku kontakti ir dzīves neatņemama daļa. Sazinādamies iepazīstam jaunas valodas un kultūras, un tas viss nepārprotami ietekmē mūsu valodu un tās paveidus.

Maģistra darbs ir veltīts latviešu valodas latgalisko un lietuviešu valodas izlokšņu formāli vai semantiski kopīgās leksikas atrašanai un salīdzināšanai. Latviešu valoda ir vistuvākā radniecīge lietuviešu valodai, abas ir vienīgās dzīvās baltu valodas, tomēr šo valodu dažādu izlokšņu grupas ietver atšķirīgu kopīgās/ līdzīgās leksikas slāni.

Maģistra darba tēmas **aktualitāti** nosaka apstākļi, ka līdz šim nav neviena plašāka pētījuma par augšzemnieku dialekta latgalisko izlokšņu leksiku salīdzinājumā ar lietuviešu valodas izlokšņu vārdu krājumu. Par zināmu priekšdarbu maģistra darba tēmas sakarā var uzskatīt Antoņinas Reķēnas abu baltu valodu dažādu valodas līmeņu atbilstību meklējumus un skaidrojumus (Reķēna ...). Maģistra darba autore ir viena no latgalisko izlokšņu pārstāvēm, viņas tēva un viņa dzimtas galvenā valoda ir Nirzas izloksne. Apgūstot lietuviešu valodu, tajā saklausīti daudzi autorei pazīstami latgaliešu vārdi, kas turklāt atšķiras no latviešu literārās valodas. Pamanītā kopība un pat nejausās sakritības likās tuvākas izpētes vērtas.

Senākos laikos lietuviešu robeža ar latgaļiem bijusi tālāk uz ziemeļiem no pašreizējās Latvijas robežas. Ir grūti precīzi pateikt, kur tieši šīs robežas bijušas, taču tās vislabāk atspoguļo valoda, jo tā ir kā spogulis, kas atstaro dažādus starus (aizguvumus un mantotos vārdus). Valoda spēj gan saglabāt, gan pielāgoties, asimilējot vai aizgūstot jaunas leksēmas. Ja valoda ir dzīva savā lietojumā, pārmaiņas tās leksikā ir neizbēgamas. Tikai esot elastīgai, valoda spēj izdzīvot.

Darbā zināmas problēmas radīja dažāda laika un atšķirīgas kvalitātes materiālos izmantotais fonētiskais pieraksts, kaut arī leksēmu grafiskajam ietērpam it kā nebūtu tieša sakara ar valodas leksisko sastāvu un līdz ar to – būtiskas nozīmes vārdu kopības un radniecības meklējumos. Latgaliskās transkripcijas palaikam nekorektais atainojums latviešu literārajā valodā apgrūtināja leksikas formālo un semantisko atšķirību analīzi. Maģistra darba pielikumā izveidotajā vārdnīcā ir mēģināts rast vienotu leksēmu pierakstu atbilstoši latgaliešu rakstu valodas likumībām. Arī izmantoto pamatavotu apjoms ir atšķirīgs, jo lietuviešu valodas izlokšņu leksika līdz šim ir vairāk un plašāk aprakstīta un izpētīta nekā latgaliskās izloksnes.

Maģistra darba **hipotēze**: pastāv zināms kopīgās leksikas slānis, kas raksturīgs tikai latgaliskajām un lietuviešu valodas izloksnēm.

Maģistra darba **mērķis**: izveidot vispārīgu, bet iespējami pilnīgu pārskatu par kopīgo un atšķirīgo leksiku latviešu valodas latgaliskajās izloksnēs un lietuviešu valodas izloksnēs.

Mērķa sasniegšanai tika izvirzīti šādi **uzdevumi**:

- 1) apzināt tēmai atbilstošus avotus un literatūru;
- 2) atlasīt latviešu valodas latgaliskajām izloksnēm raksturīgo leksiku;
- 3) leksēmām atrast atbildes lietuviešu valodas izloksnēs;
- 4) salīdzināt atrasto atbilstmju semantiku.

Darba gaitā tika izmantotas šādas pētnieciskas **metodes**:

- 1) avotu un literatūras izpēte;
- 2) tiešie novērojumi;
- 3) analīze;
- 4) sistematizēšana un vērtēšana.

Pētījuma **pamatavots** – Reķēnas A. *Kalupes izloksnes vārdnīca A-M* (1998), no šī avota, pēc autores subjektīviem kritērijiem, tika izvēlēti latgaliskajām izloksnēm raksturīgi vārdi, kas atšķiras no latviešu literārās valodas. Tiem tika meklētas atbildes lietuviešu valodas izloksnēs, izmantojot formālus kritērijus. Parasti tika atrastas homogenētiskas (saistītas, vienas cilmes) formas, taču nereti gadījās arī heterosemantiskas (latg. *daŗdaćs*, liet. *dardōkas*) jeb „viltus draugi”.

Lai objektīvāk varētu spriest par latgalisko izlokšņu leksisko sastāvu, salīdzinājumam izmantotas ziņas no I. Losevas bakalaura darbs *Leksikas attīstības tendences Nirzas izloksnē* (2010). Šis avots ne maģistra darba pamattekstā, ne pielikumā netiek apzīmēts ar atsauci, minēta tiek tikai Nirzas izloksne, taču, ja kāda no leksēmām bija fiksēta tikai 1957. g. anketā, ko savākusi R. Igovena pēc „*Latviešu valodas dialektoloģijas atlanta materiālu vākšanas programmas*” (LVDAP 1954), tad blakus izloksnes norādei minēts arī konkrētais gads. Te atliek piebilst, ka Kalupes izloksne ir Dienvidrietumlatgales izloksne, bet Nirza – Austrumlatgales izloksne, tādējādi var iegūt drošākus secinājumus par latgalisko izlokšņu leksēmu izplatību.

Būtiska loma bakalaura darba izstrādē bija arī „Latviešu valodas dialektu atlanta” leksikas daļai (LVDA 1999), J. Kursītes un A. Stafeckas kopdarbam „Latgale: valoda, literatūra, folklorā” (Kursīte, Stafecka 2003), un „Augšzemnieku dialekta tekstiem” (ADT 1983). No šiem pieciem minētajiem darbiem tad arī ņemti piemēri, kas papildināja pielikumā esošo vārdnīcu un darīja produktīvākus leksisko atbilstmju meklējumus.

Lietuviešu atbilstmju meklējumiem kā nozīmīgākais avots izmantota *Lietuvių kalbos žodynas* (t. I–XX, 1941–2002) – vārdnīca, kas ērti pieejama elektroniskā versijā.

Maģistra darba **pirmajā nodaļā** sniegts vispārīgs ieskats valodu kontaktos un valodu saskares sekās. Viselastīgākā valodas daļa ir leksika, jo no citām valodām visātrāk aizgūstam jaunas leksēmas, kuras vēlāk valodā vai nu iesakņojas, vai arī saglabājas aizgūtajā formā, leksēmai nereti iegūstot jaunu semantiku. Tepat sniegts ieskats latviešu valodas latgalisko izlokšņu un lietuviešu valodas kontaktos, skatot to no vēsturiskā viedokļa.

Otrajā nodaļā tiek aplūkotas kopīgās leksēmas latviešu valodas latgaliskajās izloksnēs un lietuviešu valodas izloksnēs, skatot, vai šīs leksēmas ir identiskas vai līdzīgas tikai formāli vai arī savā semantikā ir savstarpēji saistītas. Lai varētu iegūt eventuālus secinājumus, savāktais materiāls (leksēmas) dalīts grupās (un attiecīgi – apakšgrupās) pēc sistemātiskās klasifikācijas, kas tiek izmantota LU Latviešu valodas institūtā topošajā *Baltu valodu atlanta* pilotprojektā un 2009. gadā izdotā atlanta prospektā (skat. BVA 2009; Stafecka, Trumpa 2006, 119–130).

1. VALODU KONTAKTI UN TO SASKARES SEKAS

1.1. Latviešu valodas kontakti

Valodas ir tās, kas savā attīstībā un to lietojumā visbiežāk saskaras ar kaimiņu vai tālāku valodu ietekmi, kas nepārprotami iespaido valodu pašu attīstību. Visuzskatāmāk ir redzams, ka „...lielu daļu citvalodu ietekmju glabā vairs tikai izloksnes un vecākie rakstu avoti. Šīs valodas liecības var sniegt vērtīgas ziņas par mūsu tautas vēsturi, par tās sakariem ar kaimiņu valodām, par mūsu valodas attīstības ceļiem” (LVKP 1987, 5).

Par latviešu valodas vēsturi un valodu mijiedarbību ir rakstījuši un to pētījuši daudzi latviešu valodnieki, piem., E. Kagaine, A. Reķēna, M. Brence, M. Rudzīte, J. Endzelīns, O. Bušs, V. Šaudiņa, A. Trumpa, R. Bērtulis, L. Balode u. c., apskatot latviešu valodas kontaktus „...ar Baltijas somu, ģermāņu un slāvu valodām, kā arī lietuviešu valodu” (LVKP 1987, 4). Vairāki no iepriekš minētajiem autoriem pievēršas tieši latviešu un lietuviešu valodas vārdu sastatāmajai analīzei (L. Balode, R. Bērtulis), lituānismu aizgūšanas apskatam (V. Šaudiņa).

Vislabāk valodu kontakti atspoguļojas noteiktu valodu vārdu krājumā. Leksika un fonētika ir tās valodas daļas, kas visvieglāk pielāgojas un mainās. Maģistra darba otrajā nodaļā tiek minēti vairāki leksēmu pāri, kuri latviešu valodas latgaliskajās un lietuviešu valodas izloksnēs nepārprotami ir ienākuši kontaktu ceļā no kaimiņu valodām. Pēc leksēmu struktūras, to cilmes var redzēt, ka daudzas kaimiņu izloksnes ietekmējušās no tādām slāvu valodām kā baltkrievu, krievu un poļu. Taču arī pašu baltu valodu kontakti nav palikuši bez pēdām, un šo izlokšņu leksika ir tā, kas par šādiem kontaktiem liecina visspilgtāk.

Tāpat būtu jāmin migrācija, kas ir cieši saistīta ar valodu kontaktiem. Cilvēki kā agrāk, tā arī šobrīd pārceļas uz jaunām dzīvesvietām (citu reģionu, citu pilsētu, citu valsti vai citu kontinentu), savā runā visbiežāk saglabājot dzimtās izloksnes īpatnības. Mūsdienās ir stipri audzis bilingvālo un pat multilingvālo ģimeņu skaits, kur ikdienā tiek lietotas vairākas valodas, kas veicina pārmaiņas arī vārdu krājumā.

Par latgaliešu un lietuviešu agrīniem kontaktiem savos darbos par baltu etnisko vēsturi runā Z. Zinkevičs, atzīstot, ka ir grūti pateikt, kur tieši bijušas lietuviešu un latgaļu robežas (Zinkevičs 2005, 199). Esot gan skaidri zināms, ka tās ir sniegušās tālāk uz ziemeļiem no pašreizējās Latvijas robežas. Vēstures avoti konkrētus datus nemin, bet, spriežot pēc lietuviešu vietvārdu, īpaši ar piedēkli *-išk-*, izplatības, vajadzētu secināt, ka lietuvieši ir dzīvojuši salās vai kopā ar latgaļiem arī Austrumlatgalē. Īpaši daudz lietuviešu valodas pēdu ir Dienvidlatgales pusē līdz Daugavai un arī nedaudz upes otrajā pusē, proti, Daugavpils, Krāslavas un Drisas apriņķī. Netālu no Daugavpils ir ciems Izvalta (liet. *Izvaltas*), ko vēl

pavisam nesen lietuvieši saukuši par *Užvālda* (sal. kr. *Ужвальда*, poļu *Użwałda*), tātad tam bijis lietuvisks nosaukums. Kaut kur šeit, vairāk uz ziemeļiem, vajadzēja būt latgaļu-lietuviešu valodiskajai robežai. Lietuviešu valodas pēdas jūtamas arī tālāk uz Austrumlatgali, gandrīz līdz pat Rēzeknei.

Ļoti senus latgaliešu–lietuviešu kontaktus rāda Latgales lietuviešu lietotās vietvārdu formas, piem., *Kēsysis* ‘Cēsis’ (nonākusi Lietuvas valsts darbvedībā, sal. poļu *Kieś*), *Rēzytė* ‘Rēzekne (< **Rēzīt-ine* || *-ene pils*)’. Ordeņa pārvaldīšanā palikušie Latgales lietuvieši laika gaitā pārlatviskojās, līdzīgi kā Lietuvas valsts sastāvā esošie kurši, zemgaļi un sēļi pārlietuvojās. Ir dati, kas liecina, ka uz Latgali lietuvieši ir pārcēlušies arī vēlākajos gados, īpaši pēc 1561. g., kad Latgale nonāca Lietuvas-Polijas pārvaldīšanā.

Visattālākā lietuviešu valodas sala Latgalē ir Ciskādu apkaimē, uz dienvidrietumiem no Rēzeknes, apmēram 90 km attālumā no Lietuvas robežas. Ciskādu lietuvieši ir to lietuviešu pēcnācēji, kuri XIII gadsimtā sākumā braukāja uz Novgorodu un Pleskavu. Taču, zināms, ka tie varēja būt arī vēlāku laiku ieceļotāji (Zinkēvičus 2005, 199).

Tātad pagātnē dienvidu Latgalē risinājās ļoti sarežģīti entnolingvistiski procesi. Interesanti, ka vietējo latviešu dziesmās lietuviešu vārds *leiši* reizēm bija ar pavisam citu nozīmi – ‘Latgales latvieši, latgaļi’ (Zinkēvičus 2005, 199).

Neskatoties uz intensīvo pārlatviskošanos (daļēji arī slavizēšanos), lietuviešu pēdas Latgalē saskatāmas arī mūsdienās. Īpaši daudz to bija ap Daugavpili (Grīvas, Kalkūnes, Laucesas apriņķī), Krāslavu (pat uz austrumiem no tās), tālajiem Ciskādiem (šeit bija ap 10 lietuviešu ciemu). Lietuviešu valoda sevišķi panīka starp Pirmo un Otro pasaules karu. Šobrīd tikai šur tur (arī Tiskādes apkaimē) iespējams satikt vecākas paaudzes cilvēku, kurš runā vai saprot lietuviešu valodu. Šeit visur lietuviešu valoda pamazām izzūd.

Latgales lietuvieši ir atstājuši zināmu iespaidu vietējā latviešu valodā. Bet tā joprojām nav labi izpētīta. Vietējo latviešu (augšzemnieku) dialektā fiksēts ne mazums lituānismu. Daži no tiem varēja ienākt arī latviešu literārajā valodā (Zinkevičus 2005, 199; tulkojums mans – I. L.).

Latgaliešu un lietuviešu savstarpējie kontakti īpaši cieši bijuši līdz Pirmajam pasaules karam, arī pašlaik netrūkst kopīgās leksikas, kas par to liecina. Darba otrajā nodaļā tiek analizētas leksēmas, kuru nozīmes arī mūsdienās sakrīt gan latgaliešu izloksnēs, gan lietuviešu valodas izloksnēs, taču ne mazums ir tādu piemēru, kur analizējamo leksēmu nozīme ir savstarpēji attālinājusies vai arī vienādie/ līdzīgie vārdi ir ieguvuši jaunas nozīmes.

Jautājumu par latviešu valodas austrumizloksņu tuvību ar lietuviešu valodu ir izvirzījuši jau A. Becenbergs, J. Endzelīns, K. Būga un citi baltu valodnieki (Reķēna 2008, 112). Izcils ir lietuviešu valodnieka K. Būgas devums leksikoloģijā un leksikogrāfijā, viņa

sākta ir arī „*Lietuvių kalbos žodynas*”, tajā apkopoti ne tikai kopvalodas vārdi, apvidvārdi ar personvārdiem, bet arī aizguvumi (Būga 1957, 74). Vairākos savos rakstos K. Būga minējis latviešu un lietuviešu valodu savstarpējos kontaktus un saikni ar slāvu valodām, piem., žurnālā „*Русский филологический вестник*” publicējis rakstu „*Славяно-балтийские этимологии*”, kurā norādītas 262 kopīgu baltu-slāvu vārdu etimoloģijas, 1911. g. rakstā „*Baltica*” publicējis „*О литовско-латышском дифтонге ии*” (fonētika) (Būga 1957, 81).

Latviešu valodniecībā ne mazāk nozīmīgs ir J. Endzelīns, kurš rediģējis, papildinājis un turpinājis K. Mīlenbaha „*Latviešu valodas vārdnīcu*”. Pētījis daudzus valodniecības jautājumus, piem., baltu un slāvu valodu pirmvalodu (Mažulis 1959, 5), jo šādam traktējumam nav piekritis, pamatojot to ar savu darbu „*Славяно-балтийские этюды*” (Харьков, 1911), kur detalizēti izklāsta baltu-slāvu kopību un atšķirības un izdara secinājumu, ka balti un slāvi cēlušies no atšķirīgām ciltīm, runājuši atšķirīgās izloksnēs, taču tiem ir bijis kopīgs posms – „baltu-slāvu laikmets” (Lgr 18).

1.2. Semasioloģijas jautājumi

Semasioloģija ir valodniecības nozare, kas aplūko valodas vārdu krājumu no tās iekšpuses, t. i., leksēmu nozīmi (to priekšmetisko korelativitāti) un to savstarpējās attiecības. Šī valodniecības nozare un leksikoloģija ir savstarpēji saistītas un savstarpēji atkarīgas, jo pētī vienu no galvenajām valodas vienībām – vārdu. (Bērtulis 1975, 13)

Kopš saviem aizsākumiem semasioloģija no vispārīgas mācības par vārdu nozīmi un tās maiņas veidiem un cēloņiem attīstījusies par valodniecības disciplīnu, kas aplūko ne tikai vārda semantisko struktūru un ar to saistītos vispārīgos jautājumus, ne tikai vienas noteiktas valodas vārdus sinhroniskā un diahroniskā aspektā. Tās kompetencē ir arī jautājumi par vārda nozīmju attiecībām gan radniecīgās, gan neradniecīgās valodās.

Atkarībā no pētīšanas objekta un sinhroniskā vai diahroniskā izpētes aspekta analogiski leksikoloģijai varam runāt par:

- vispārīgo semasioloģiju;
- atsevišķas valodas jeb vienvalodas semasioloģiju;
- aprakstošo jeb sinhronisko semasioloģiju;
- vēsturisko jeb diahronisko semasioloģiju;
- salīdzināmo semasioloģiju;
- salīdzināmi vēsturisko semasioloģiju;
- sastatāmo jeb kontrastīvo semasioloģiju. (Bērtulis 1987, 15)

Jāpiemin arī termini *semasioloģija* un *semantika*, kurus „visai bieži .. lieto, lai apzīmētu valodniecības nozari par vārdu nozīmēm un to maiņām. Taču ar terminu *semantika* parastāk apzīmē vārdu, vārdu savienojuma vai gramatiskās formas nozīmi un to lieto kā sinonīmu apzīmējumam nozīme” (Bērtulis 1987, 16).

Nenoliedzami, semasioloģija ir cieši saistīta ar leksikoloģiju, jo abu valodniecības nozaru objekts ir vārds. Tikai vienā gadījumā tiek pētītas leksēmas nozīmes, valodas vārdu krājums no iekšpuses, un to savstarpējās attiecības, otrā gadījumā tiek aplūkota valodas vārdu krājumu formālā puse, tai skaitā morfoloģiskais un vārddarināšanas aspekts. Gribētos piekrist H. H. Hoka viedoklim, ka „šobrīd atšķirība starp valodnieku un nevalodnieku ir saprotama, taču jāpatur prātā, ja vēlamies lietot valodu sekmīgi, tad mums vajadzīga gan struktūra, gan nozīme. Struktūra bez semantikas būtu nevajadzīga, izņemto tas varētu būt veids kā trenēt savu intelektu. Līdzīgi ir ar nozīmi, tai ir vajadzīga struktūra, kas to izsaka” (Hock 1996, 216).

Šī darba ietvaros būtu nepieciešams minēt par salīdzināmo semasioloģiju. Tās kompetencē ietilpst skatīt divu un vairāku radniecīgo valodu semantiskās attiecības. Parasti leksēmu analīzi veic diahroniskā plāksnē, taču iespējams to darīt arī sinhroniski ar tipoloģijas metodēm. Taču, runājot par valodas struktūrām, var teikt, ka „salīdzināmās semasioloģijas pētījumos sīkāk tiek analizētas kopcilmes vārdu virsējās semantiskās attiecības, tikai daļēji skarot attiecīgo leksēmu pāru dziļās semantiskās attiecības” (Bērtulis 1987, 21).

Salīdzināmajai semasioloģijai raksturīgs:

- minimālā vienība vienmēr ir vismaz divas leksēmas;
- arī valodas sistēmas ir divas (ar kurām pētījamais objekts – vārds ir korelācijas attiecībās).

Tātad šai semasioloģijai raksturīga binaritāte, skatot to dažādos aspektos.

Radniecīgu valodu salīdzināmai semasioloģiskajos pētījumos svarīgi ir vispirms apzināt analizējamās vārdšķiras vārdus divos galvenos aspektos: 1) izpausmes plāksnē un 2) satura plāksnē. Taču izpausmēs plāksnē analizējamās plāksnes var skatīt vēl sīkāk, tās nošķiramas no diviem viedokļiem: 1) pēc cilmes un 2) pēc derivācijas. (Bērtulis 1987, 22)

„Katra valodas leksikā pēc cilmes parasti nošķir divus leksikos slāņus: mantoto leksiku un aizgūto leksiku. Taču vērtējot visu leksiku no mūsdienu viedokļa, ir jāmin arī trešais slānis – atvasinātie vārdi jeb derivatīvi” (LVKP 1987, 7). Tomēr nereti vārdu krājumā ir sastopami tādi vārdi, kas veidojušies no dažādu valodu morfēmām, tos sauc par hibrīdiem. Šajā darbā arī būs apskatītas dažas leksēmas, kas ir hibrīdi, piem., latg. *kūopustd'ierška*, liet. *kopūstagraužis* ‘kāpostu baltenis’.

Salīdzināmajā semasioloģijā ļoti aktuāls un tajā pašā laikā ļoti sarežģīts ir radniecīgo leksēmu identitātes jautājums. „Ne velti vairākos.. semasiologu darbos viena no pirmajām ir

nodaļa par vārda gavenajām problēmām: par vārda definēšanu, par vārda identitāti” (Bērtulis 1987, 25).

Bērtulis savā disertācijas darbā „Lietvārdu semantiskās attiecības latviešu un lietuviešu valodā” bija izstrādājis ļoti saprotamu un pamatotu vārdu identitāti:

- homoderivāti – leksēmas, kuras ir identiskas saknes morfēmas un vārddarināšanas afiksu ziņā;
- heteroderivāti – leksēmas, kuras darinātas no atšķirīgiem afiksiem.

Tāpat rakstījis, ka homoderivātu semantiskās attiecības latviešu un lietuviešu valodā galvenokārt ir atkarīgas no vārddarināšanas opozīcijas viena locekļa – pamatvārda jeb bāzes vārda nozīmes. Ja homoderivātu pamatvārdi abās valodās ir semantiski identiski, homoderivāti var būt:

- 1) semantiski identiski;
- 2) semantiski atšķirīgi (arī tādi homoderivāti, kuru pamatvārdus mūsdienās vairs nelieto ar identisku nozīmi). (Bērtulis 1987, 27)

Pēc tādiem principiem R. Bērtulis ir apzinājis leksēmas izpausmes ziņā, noskaidrojis attiecīgo leksēmu vēsturisko identitāti. Savukārt, lai noskaidrotu vārdu attiecības satura plāksnē (semantiskās attiecības), kopcilmes leksēmas tika iedalītas divās sekojošās grupās:

- 1) homosēmiskas leksēmas – pamatnozīme abās valodās ir identiskas;
- 2) heterosēmiskas leksēmas – pamatnozīmes abās valodās ir atšķirīgas.

Tāpat Bērtulis min, ka „apvidvārdu leksika nedz latviešu, nedz lietuviešu valodā vēl nav pilnībā apzināta un izpētīta. Bet tā var sniegt bagātīgu materiālu baltu valodu leksikoloģiskajiem un semasioloģiskajiem darbiem” (Bērtulis 1987, 33).

Šajā darbā tiek mēģināts apzināt un izveidot vispārīgu ieskatu kopīgajā un atšķirīgajā latgalisko izlokšņu un lietuviešu valodas izlokšņu leksikā. Lai to varētu izdarīt, augšzemnieku dialekta latgalisko izlokšņu leksēmām tika meklētas homogēnētiskas, tas ir, vienas cilmes vārdi, atbilstes lietuviešu valodas izlokšņos. Taču reizēm lietuviešu valodas izlokšņos nejausi tika atrasta arī kāda homosemantiska atbilstme, tas ir, atšķirīgas cilmes vārds.

Valodas mainās visos tās līmeņos, taču visnestabilākais un mainīgākais ir valodas vārdu krājums. Tradicionāli pārmaiņas vārdu krājumā tiek iedalītas šādi:

- 1) pārmaiņas leksēmu skaitā;
- 2) pārmaiņas leksēmu morfoloģiskajā sastāvā;
- 3) leksēmu nozīmes pārmaiņas (Trumpa 2010, 18).

Taču, ja skatās tieši leksēmu nozīmes pārmaiņas, tad jāmin, ka valodniecībā šķir divus semantisko pārmaiņu cēloņus:

- ekstralingvistiskie;

- lingvistiskie.

Var piekrist A. Trumpas viedoklim, ka „ekstralingvistiskie cēloņi ir grūtāk nosakāmi par lingvistiskajiem. Ja lingvistiskos cēloņus nereti var konstatēt, pētot tikai valodu, senos rakstus, tad ekstralingvistisko cēloņu noteikšanai nepieciešamas daudz nopietnākas studijas” (Trumpa 2010, 253).

Šī darba mērķis nebija sameklēt semantikas pārmaiņu cēloņus, taču var redzēt, ka leksmēmu semantikas laika gaitā ir mainījušās, iegūstot jaunas nozīmes vai papildnozīmes. Un visticamāk, ka visvairāk šīs pārmaiņas ir veicinājuši tieši ekstralingvistiskie cēloņi:

- vēsturiskie;
- sociālie;
- psiholoģiskie;
- atsevišķu cilvēku ietekme.

Politiskā un ģeogrāfiskā situācija abos otrajā daļā apskatītajos areālos (Lietuvā un Latgalē) ir bijusi cieši saistīta gan Krievijas impērijas, gan arī Žečpospolitas laikā. Latvijas Latgales reģions ir bijis Lietuvas-Polijas sastāvā, līdz ar to tas ir viens no faktoriem, kas noteicis latgalisko izlokšņu un lietuviešu valodas izlokšņu kopīgo aizgūto leksiku no slāvu valodām un arī to semantiskās nianšes.

Tomēr šīs pārmaiņas varēja mudināt arī lingvistiskie cēloņi: analogija, pārbīdes semantiskajā laukā un distribūcijas maiņa. Taču, lai to apzinātu, būtu vajadzīgas papildu studijas un arī jauns darba pētījuma mērķis.

Tātad leksēmu semantikas pārmaiņas veicina gan pašas valodas iekšējie procesi, gan arī no valodas neatkarīgi procesi, kā, piemēram, valodu kontakti, politiskie, vēsturiskie un sociālie aspekti.

2. FORMĀLĀS UN SEMANTISKĀS LEKSĒMU ATBILSMES LATVIEŠU VALODAS LATGALISKAJĀS IZLOKSNĒS UN LIETUVIEŠU VALODAS IZLOKSNĒS

Ikvienas valodas bagātība ir tās vārdu krājums, kas atspoguļo valodas lietotāju pasaules uztveri, kultūras kontaktus, svarīgākos sadzīves, dabas, sabiedriskās un garīgās dzīves objektus un subjektus. Tāpat valodā parasti ir kādas leksēmas, kas tajā nonākušas kontaktu ceļā no kaimiņvalodām, ko sekmējuši vēsturiskie vai politiskie aspekti. Turpmāk apskatītajā leksikā, kas formāli vai semantiski atbilst gan latg. izl., gan liet. val. izloksnēs, būs arī piemēri, kas nepārprotami rāda, ka tie ir aizguvumi no slāvu valodām.

Šajā nodaļā tiek aplūkoti vairāki simti vārdu, kurus pašvaļīgi izvēlējās darba autore. Svarīgākais atlases kritērijs bija, lai vārdi būtu raksturīgi tieši latgaliskajām izloksnēm un nav kopīgi ar latviešu literāro valodu. Lietuviešu valodas izloksnēs un valodā attiecīgi meklētas atbildes latg. izl. piemēriem, cenšoties sameklēt vistuvāko leksēmu latgaliskajai.

Visi darbā apskatītie leksēmu pāri un arī leksēmas, kurām netika atrasta atbilsme, ir atrodami darba pielikumā, vārdnīcā. Tajā kā ligzdas pamatvārds tiek minēts kāds izvēlētais KIV vai Nirzas izloksnes vārds, un attiecīgi zem tā tiek minēti arī citi šie leksēmas varianti vai identiski vārdi no citiem apskatītajiem avotiem un lietuviešu val. izl. Vārdnīcā redzami divi veidi pamatvārdu pierakstā, viens balstās uz KIV, jo piemēri ņemti no šīs vārdnīcas, taču otrs, pēc darba autores iniciatīvas, dots latgaliešu rakstu valodā, jo daudzi citu avotu piemēri ir tikai fonētiskajā pierakstā – bija nepieciešamība pēc vienota principa. Tā kā autore uzskata, ka KIV ne visas transponētās formas ir korektas, jo pārcelti tikuši arī aizgūti vārdi, piem., latg. *česnēks s.* – *casnāks* : liet. *česnakas*, maģistra darbā KIV transponētās formas netiek izmantotas, tajā latg. izl. piemēri atainoti fonētiskajā pierakstā vai latg. rakstu val. Tiek izmantota izloksnes forma, kas palīdz ātrāk un drošāk atrast atbilsmi lietuviešu valodā.

Gatavojot latviešu un lietuviešu valodas dialektu atlantu programmas, tika respektētas noteiktas reālijas. Programmu pamats ir labs, tāpēc arī mūsdienās tās tiek izmantotas, uz tām balstās arī LU Latviešu valodas institūtā topošais *Baltu valodu atlanta* pilotprojekts. Šajā maģistra darba nodaļā visi sameklētie leksēmu pāri tika grupēti piecās lielās tematiskajās grupās pēc sistemātiskās klasifikācijas, kas tiek izmantota minētajā pilotprojektā:

1. Daba. Telpa un laiks.
2. Augi un koki.
3. Dzīvnieki.
4. Ar cilvēku saistītā leksika.

5. Ar materiālo kultūru saistītā leksika.

Darba autore izvēlējās šo pašu *Baltu valodu atlanta* iedalījumu, jo tā vislabāk var saskatīt leksēmu atšķirību vai kopību, ja vārdi tiek aplūkoti konkrētās tematiskajās grupās. Īpaši tādēļ, ka darba mērķis ir apzināt un izveidot vispārīgu ieskatu kopīgajā leksikā. Minētās tematiskās grupas ļauj secināt, kuras no tām ir vairāk vai mazāk kopīgas latgaliskajās izloksnēs un lietuviešu valodas izloksnēs. Leksēmas grupētas aizgūtajā un mantotajā leksikā. Tematiskajās grupās, kur vārdu skaits ir lielāks, tiek sniegts papildu komentārs, taču, ja to skaits iedalījuma grupā nav liels, leksēmas netiek atsevišķi iedalītas mantotajā un aizgūtajā leksikā un piebilde par to cilmi ir tikai apakšgrupas beigās. Maģistra darbā tiek izdalīti fiksētie hibrīdi, kad viens no komponentiem ir mantots un otrs – aizgūts.

Visas piecas grupas attiecīgi tiek sadalītas apakšgrupās, lai būtu vieglāk secināt, kurās no tām ir vairāk kopīgu vārdu, sakrītot gan semantikai, gan leksēmas struktūrai. Taču, lai kopīgā un atšķirīgā leksika augšzemnieku dialekta latgaliskajās izloksnēs un lietuviešu valodas izloksnēs būtu vieglāk pārskatāma, daļa to leksēmu, kuru forma un semantika ir pilnībā identiska, tiek tikai minēta. Tuvāk raksturotas ir tās leksēmas, kuru nozīmēs ir fiksētas semantiskas nianšes vai pilnīgi cits lietojums, kā arī, ja ir atšķirības to vārddarināšanā. Vārdiem, kas ir aizgūti no slāvu val., blakus ir saīsinājums *sl.* un attiecīgi no vācu val. – *vāc.* Pielikuma vārdnīcā norādītas vēl arī citas leksēmas ar attiecīgām atbilstēm liet. val., taču tās netiek minētas pašā maģistra darbā, jo neietilpa nevienā no tematiskajām grupām.

Latg. izl. piemēros parādās koplātkaliskais un atšķirīgais arī pašu latg. izl. starpā, jo KIV netrūkst tikai R-Latgalei, tāpat kā Nirzas izloksnē – tieši A-Latgalei raksturīgu leksēmu. Visiem šādi atlasītiem vārdiem ir arī praktiska nozīme, jo tos var izmantot latgaliešu rakstu valodas vārdu krājuma atlasē, koplātkaliska leksikona veidošanā.

Maģistra darbā dažu latg. izl. leksēmu vārdšķira nesakrīt ar liet. val. izl. piemēra vārdšķiru, jo vispirms tika meklētas formālas leksēmu atbildmes un tikai pēc tam salīdzināta šo leksēmu semantika. Šāds formāls leksikas vai atbilstmju pēc nozīmes apkopojums var noderēt praktiskiem nolūkiem, piem., mācoties valodu, tulkotāja darbā. Tāpat šajā darbā tematiski aplūkotajos leksēmu pāros mēģināts norādīt pēc iespējas tuvākas formas, piem., ja latg. izl. tika izvēlēts verbs bez priedēkļa, tad arī liet. val. meklēta attiecīga atbilde bez priedēkļa. Taču maģistra darba pielikuma vārdnīcā atsevišķu darbības vārdu šķirklos norādītas arī citas šī verba atvasinātās formas, kas netiek minētas pašā analizē. Liet. val. izl. leksēmu semantika nereti ir plašāka, jo LKŽe materiāls aptver visu Lietuvas teritoriju, taču KIV, ADT, LVLF un citi avoti – tikai daļu Latvijas Latgales latgalisko izlokšņu.

2.1. Daba. Telpa un laiks

Šajā grupā tiek apskatītas ar dabu saistītās leksēmas, kas dalītas sīkāk trijās tematiskās apakšgrupās: dabas parādības, zemes virsma un ar laiku un telpu saistītie nosaukumi. Katrā no tām ir vairāk vārdu, kam atrastas gan daļējas, gan pilnīgas atbilstmes liet. val. izl.

2.1.1. Dabas parādības

Latg. *àizgùlt'* (KIV 1998, 58) – Liet. *užgulėti* (LKŽe)

Lietuviešu valodā šai leksēmai ir 9 nozīmes, piem., apgulties, saslimt, nomākt – *Idant [avietés] neužgultų daržą..* (LKŽe), saspīst – *Kiaulė atsivedė penkius paršiukus, bet vieną užgulė..* (LKŽe) u. c. Taču neviena no nozīmēm nav saistīta ar dabas parādību, kad debesis pārklājas ar mākoņiem, kā tas primāri atspoguļojas latgaliskajās izloksnēs. „*Latviešu valodas vārdnīcā*” šim verbam norādītas šādas nozīmes: aizgula melns debess, mednieks aizgulst aiz krūma, viņam aizgulstas šķērsu uz lielceļa cilvēks. (ME 1953, 28)

Latg. *apsatàiseit'/iš/* (KIV 1998, 101) – Liet. *apsitaisyti* (LTB)

Vārdu semantika atšķiras. Latgaliskajās izloksnēs tas saistāms ar dabas procesu, kad debesis apmācas, taču lietuviešu valodā – ģērbšanos un pošanos.

Latg. *apt'ikt'* (KIV 1998, 107) – Liet. *aptikti* (LKŽe)

Latgaliskajās izloksnēs šis vārds saistāms ar dabu, kad tā apklust vai norimst, piem., *Nu reīta b'ie l'èls vīeš, a vokora puši apt'ika..* (sk. 1. pielikumu). Taču lietuviešu valodā formāli identiskajai formai ir pavisam cita nozīme – 1) nejauši atrast, nemeklējot un 2) izskaidrot, saprast (LKŽe).

Latg. *apt'imst'* (KIV 1998, 107) – Liet. *aptaĩsti* (LKŽe)

Šis verbs gan latgaliskajās izloksnēs, gan lietuviešu val. savā semantikā ir ļoti tuvs, jo latg. izloksnēs tas apzīmē dabas parādību, kad satumst vai aptumšojas, piem., *I sàuļa kuô aptỳmsa, i zvàigznys d'eb'esís pasarùod'ie..* (KIV 1998, 107), lietuviešu valodā – parādību, kad satumst, ja ir slikts apgaismojums, un aptumšojas fiziskā veidā, piem., *Nuo smūgio akys aptamĩso* (LKŽe). Tomēr, ja apskata atvasinātu verbu formu *patamsėti*, tad redzam, ka pati pirmā šīs leksēmas nozīme ir saistāma ar aptumšošanos, piem., *Naktis patamso, pajuodavo* (LKŽe).

Latg. *dašník't'* (KIV 1998, 257) – Liet. *prisnĩgti* (LKŽe)

Latgaliskajās izloksnēs lietotais verbs apzīmē dabas parādību, kad sniegot papildinās jau iepriekš piesnigušais. Pēc autores domām, liet. val. izl. vistuvāko iepriekš minētā verba

semantiku ataino *prisnìgti*, tam ir vairākas nozīmes, piem., piesnigt – *Sulig namais sniego prisnìgs* (LKŽe), piebērt ar sniegu – *Tavo vilnos jau prisnìgtos, o tu nesigēdi* (LKŽe).

Latg. *dušnài* (KIV 1998, 288) – Liet. *dušnà* (LKŽe)

Parādība, kad ārā ir tveicīgs, gan lietuviešu valodā, gan latgaliskajās izloksnēs tiek apzīmēta vienādi. Atšķirība tikai tāda, ka latg. izl. to izsaka ar adverbu, bet liet. – substantīvu, piem., *Baisi dušnà – bus perkūnijos* (LKŽe).

Latg. *drùob'juôt'* (KIV 1998, 274) – Liet. *drobliúoti* (LKŽe)

Šī vārda semantika gan augšzemnieku dialekta latgaliskajās izloksnēs, gan lietuviešu valodā ir pilnībā identiska, verbs apzīmē parādību, kad reizē līst un snieg. Sakrīt arī šī procesa raksturojošais substantīvs – slapdraņķis, jo latg. tas zināms kā *drùob'l'i* dsk., vsk. *dràb'l'is* (KIV 1998, 275), bet liet. *drōblius*, piem., *Baisus vējas, drōblius, kad ir nosies iš pirkios negali iškišt* (LKŽe).

Latg. *gràud'ìņc* (KIV 1998, 327) – Liet. *graudìmas* (LKŽe)

Latgaliskajās izloksnēs pērkona negaisu, tā dārdoņu apzīmē kā *gràud'ìņc* un *gràusmā* (KIV 1998, 327) u.c. Lietuviešu valodā atbilde atrasta tikai vienam no šiem vārdiem – *graudìmas*, tiek lietots, runājot par pērkona negaisu, piem., *Baisus žaibas, didis graudìmas* (LKŽe). Taču otram pērkona negaisa nosaukumam atrasts identisks vārds *grausmē* (LKŽe), tomēr tā nozīme ir pavisam cita: disciplīna – *Sūnau mano, neversk nieku grausmēs* (LKŽe) un iezēlināšana – *Šitai norēčiau ant grausmēs šičia kalbēti* (LKŽe).

Raksturojot pērkona darbību, gan lietuviešu val., gan latgaliskajās izloksnēs tiek izmantots identisks verbs. Piem., latg. *gràust'* (KIV 1998, 327) un liet. *gráusti* (LKŽe), taču abiem vārdiem tā nav vienīgā nozīme. Latg. izl. ar to izsaka arī negaidītu, strauju krišanu, Nautrēnu izloksnē verbam *gràust'* ir tikai viena nozīme 'rūkt (par pērkonu)', bet liet. val. izl. – 'draudēšana'. Abos gadījumos tas saistāms ar skaņu, kas līdzīga pērkona skaņai. Tāpat šo pērkona dudzināšanu vai attālināšanos rūcot attēlo arī iepriekš minēto v. atvasinātās vārdformas, piem., latg. *àizgràust'*, liet. *užgriáusti, nugriáusti*. Tomēr abiem liet. val. izl. vārdiem ir vēl cita nozīme, piem., *užgriáusti* – 'uzkliegt, sakliegt', *nugriáusti* – 'aizbraukt, norībēt, attālinoties dimdēt'. Tātad lietuviešu valodā šī vārda semantika ir plašāka nekā latgaliskajās izloksnēs.

Latg. *gìdriēt'ís* (KIV 1998, 344) – Liet. *giedrėti* (LKŽe)

Latg. izloksnēs ar šo verbu raksturo dabas parādību, kad skaidrojas laikapstākļi. Tiek izmantota atgriezeniskā darbības vārda forma. Atbilde atrasta arī liet. val., jo verbs *giedrėti* ir ar tādu pašu nozīmi, piem., *Taip giedriai dangus dar negiedrėjo..* (LKŽe), taču šim vārdam liet. val. izloksnēs ir arī otra nozīme – 'žūt, kalst'. Šis pats verbs lietots arī kā priedēkļverbs, konkretizējot dabas parādību, piem., latg. *nūsagīdrēt* (LVLf 2003, 364) 'noskaidroties' un liet.

nugiedrēti ‘noskaidroties’ – *Tikiuosi, kad nugiedrēs..* (LKŽe) un LKŽe verbam fiksēta arī nozīme ‘izkalst, nožūt’ – *Pavasario laiku tā metā visi javai ir žolēs nugiedrējo Žemaičių zemėje.*

Gan DR latg. izloksnēs, gan liet. val. izl. dabas parādību, kad skaidrojas laikapstākļi, izsaka ar vienu un to pašu adjektīvu. Piem., latg. *gīdrys, -a* (KIV 1998, 344) un liet. *giēdras, -à* (LKŽe). Taču liet. val. izl. šim vārdam ir arī vēl cita nozīme – ‘tīrs, skaidrs’ un ‘skanīgs, skaļš’.

Nozīmes un formas atbilstes, kas saistītas ar iepriekš apskatīto dabas parādību, latg. izloksnēs un liet. val. izl. atrastas arī lietvārdos: latg. *gīdrūms (Šūnàkt’ (!) b’ie tuôc gīdrūms, ka vysys zvàigznys varie redziêt’)* (sk. 1. pielikumu) un liet. *giedrumà* (LKŽe).

Tematiskajā apakšgrupā „Daba. Telpa un laiks” apskatītas vairāk nekā desmit leksēmas un tikai 5 no tām atrasta atbilstme liet. val. izl. gan formāli, gan semantiski. Četriem vārdiem viena no nozīmēm sakrita, taču tās lietojums liet. val. izl. vai latg. izl. ir plašāks, piem., latg. *gīdrys* ‘skaidrs’, bet liet. *giēdras* arī ‘skaidrs, tīrs, skanīgs, skaļš’.

Mantotā leksēma: *àizgūlt’, apsatàiseit’/is/, apt’ikt’, apt’imst’, dašnikt’, drùob’luôt’, drùob’l’i, gràud`iņé, gràušt’, gīdriêt’is, gīdrys, -a.*

Aizgūtā leksēma: *dušnài.*

2.1.2. Zemes virsma

Latg. *olùc* (KIV 1998, 77) – Liet. *alúotas, -a* (LKŽe)

Vārdu formas ir līdzīgas, taču semantika krasi atšķiras. Latgaliskajās izloksnēs, piem., Nirzā₄₉₃, Kārsavas, Kalupes izloksnē, lietvārds *olùc* nozīmē ‘avots’, liet. val. izl. – īpašības vārds *alúotas* saka par kādu vai kaut ko, kas ir saistīts ar alus klātbūtni. Piem., *Pasiplausk viedrā, kad nebūtū alúotas.* (LKŽe)

Latg. *dàmpš* (KIV 1998, 243) / sl. *prūds* (LVLf 2003, 366) – Liet. *dámba / prūdas* (LKŽe)

Latgaliskajās izloksnēs dīķa apzīmēšanai tiek izmantotas divas leksēmas, tām atrastas arī identiskas atbilstes lietuviešu valodā gan nozīmes, gan formas ziņā. Atšķirība ir tā, ka liet. substantīvam *prūdas* ir vēl divas citas nozīmes – ‘milzums, daudzums’ un ‘rīma, liels ēdājs’.

Latg. *dūbe* (LVLf 2003, 358) – Liet. *duobė* (LKŽe)

Latgaliskajās izloksnēs, piem., Andrupenes, Izvaltas un Pildas, šim vārdam minēta tikai viena nozīme, taču lietuviešu valodā tam ir 9 nozīmes, jo, kā jau teikts, LKŽe ir apkopots plašs liet. izl. un kopvalodas materiāls, taču apskatītie latg. izl. avoti ietver tikai viena Latvijas

reģiona (Latgales) izlokšņu nozīmes. Pirmā nozīme ‘bedre’ sakrīt ar latg. izl., taču citas atšķiras – ‘ieleja’ (*Gerai sedyba tokioj duobėj – nei vējai ažupučia*. LKŽe), ‘dīķis’ (*Turim gilią dūobę, tai vanduo niekad nesibaigia*. LKŽe), ‘dziļa vieta upē’ (*Duobėjė sučiupo tą lydeką*. LKŽe) u.c.

Latg. *smel̄te* (LVLf 2003, 369) – Liet. *sméltė* (LKŽe)

Sakrīt vārdu formas un viena no nozīmēm, jo liet. val. izl. leksēmas lietojums ir šaurāks nekā latgaliskajās izloksnēs. Liet. val. izl. *sméltė* nozīmē ‘smiltis, smiltzemi’, bet substantīvs *smel̄te* DR latg. izloksnēs – ‘smalkumus, putekļus un smiltis’.

Latg. *žv̄yrs* (ADT 1983, 182) – Liet. *žv̄yras* (LKŽe)

Latgaliskajās izloksnēs (piem., Kalupes, Izvaltas izloksnē) šis substantīvs apzīmē rupju un akmeņainu granti, taču lietuviešu valodā vārda semantika ir plašāka. Leksēma apzīmē gan smilts un rupjas grants sajaukumu, gan zemi, lauku, kurā daudz grants, grantsakmeņus un ķermenī esošos nogulsņējumus, smiltis.

Šajā tematiskajā apakšgrupā „*Zemes virsma*” apskatītas tikai 6 latg. izl. leksēmas un gandrīz katram vārdam atrasta formāla un semantiska atbilde liet. val. izl. Divām no tām liet. val. izl. semantika bija plašāka nekā latg. izl., piem., latg. *dūbe* – liet. *duobė*. Vienā gadījumā otrādi – šaurāka liet. val. izl., piem., latg. *smel̄te* – liet. *sméltė*.

Mantotā leksika: *olūc, dūbe, smel̄te*.

Aizgūtā leksika: *dāmp̄s, prūds, žv̄yrs*.

2.1.3. Ar laiku un telpu saistīti nosaukumi

Latg. *apl'èik* (ADT 1983, 156) – Liet. *apleĩ / apliņk* (LKŽe)

Latgaliskajās izloksnēs, lai izteiktu vietu, kad pats vai kāds cits atrodas kaut kam apkārt, to izsaka ar vienu vārdu – *apl'èik*. Lietuviešu val. atbilde ir adverbs *apliņk*, kura nozīme ir ‘apkārt’, un prepozīcija *apleĩ* (= *apie* ‘ap’), kas dažos kontekstos lietojama ar tādu pašu nozīmi, piem., *Apibėgo aplei trobą.., Apleĩ mūsų namą miškas auga..* (LKŽe). Citos piemēros šīs prepozīcijas nozīme atšķiras, piem., minot aptuveno skaitu vai laiku – *Apleĩ penkiasdešimt metų žmogus.., Išvažiavo aplei pavasarį..* (LKŽe).

Latg. *vȳsot / vusot* (ADT 1983, 181) – Liet. *visadà* (LKŽe)

Formas nav pilnīgi identiskas, latgaliskajās izloksnēs tā ir saīsināta. Pirmais latg. izl. piemērs *vȳsot* ir koplatgaliska leksēma, raksturīga vairākās izloksnēs, piem., Kārsavas, Andrupenes un Nirzas izloksnē, *vusot* – fiksēts Nautrēnu izloksnē. Tomēr gan latg. izl. leksēma *vȳsot, vusot*, gan liet. val. – *visadà*, katra attiecīgi savā areālā, tiek izmantota ar vienādu – laika – nozīmi – ‘vienmēr’. Abas leksēmas ir mantotas.

2.2. Augi un koki

Šī grupa ietver sevī gan savvaļas augu, gan ogu, gan kultūraugu, gan koku un krūmu nosaukumus.

2.2.1. Savvaļas augi

Latg. *gīrsys* (ADT 1983, 160) no Kalupes – Liet. *gīrsa* (LKŽe)

DR-Latgaliskajās izloksnēs lāčauzas pazīstamas kā *gīrsys*. Identiskas atbildes lietuviešu kopvalodā nav, tajā lāčauza ir *diršė*. Toties lietuviešu val. izl. tāda leksēma ir atrodama – *gīrsa* ‘lāčauza’, piem., *Kai aš jauna nuejau, nieko gero neradau, tik kalne smilgeles, o po kalnu girseles* (LKŽe).

Latg. sl. *kažļaks* (KIV 1998, 497) – Liet. sl. *kazlėkas* (LKŽe)

Latgaliskajās izloksnēs šis vārds nozīmē ‘sviesta beka’. Identiska atbilde gan formāli, gan semantikas ziņā atrasta arī lietuviešu valodā – *kazlėkas*, piem., *Kazlėkai auga krūvoms po alksnykus..* (LKŽe). Šāds šīs sēnes nosaukums ir saglabāts līdz pat mūsdienām.

Mantotā leksika: *gīrsys*.

Aizgūtā leksika: *kažļaks*.

2.2.2. Ogas

Latg. sl. *agrosc* (KIV 1998, 47) – Liet. sl. *agrāstas* (LKŽe)

Latgalē izplatīti aizguvumi no slāvu val.: *agrestas, agrestas, agristi* (<poļu *agrest*, bkr. *àzpacm*, dial. *àzpacm*); *agrusti* (<bkr. dial. *àzpycm*), *ogruškas*; aizguvums *agresta* minēts arī 19. gs. rakstu avotā (K 1858, 1). (LVDA 1999, 79) Latg. izloksnēs ar leksēmu *agrosc* tiek nosaukta gan pati oga – ērkšķoga, gan krūms, uz kura aug šīs ogas. Tajās sastopami vairāki šī nosaukuma varianti, piem., *agrosti, agrozdi, agristys, ogruškys, osūklis* (LVLf 2003, 354), Nirzā₄₉₃ ērkšķogas, atšķirībā no 1957. gada fiksētā vārdsavienojuma *agrystu ūģis*, šobrīd pazīstamas kā *agrysty* un *agrusty*.

Šīs ogas nosaukumam atrasta atbilde lietuviešu kopvalodā, piem., *agrāstas*, un arī liet. val. izl. – *āgrazdas, āgrozdas* (LKŽ I 27, 28). Tātad slāvu valodu aizguvumi ir izplatīti gan latgaliskajās izloksnēs, gan lietuviešu valodā.

Latg. *avīkša* (KIV 1998, 158) – Liet. *aviēte* (LKL 1990, 154)

Avenes nosaukuma varianti ir daudzveidīgi gan latgaliskajās izloksnēs, gan lietuviešu valodā. Vārda sakne saglabājas nemainīga, mainās tikai daži tās komponenti – galotne vai

piedēklis. Piem., latg. *avīkšnes*, *aveikšys*, *avīšys*, *avīši* (LVLF 2003, 355) un *avīkški* Nirzas izloksnē.

Nosaukums *aviešas*, *avieši*, kas minēts jau 17. gs. rakstu avotos, tiek lietots galvenokārt Latgales austrumdaļā, bet tās rietumdaļā un Augšzemē – *aviekšas* (sastop arī 19. gs. rakstu avotos). Vairāki nosaukumi fiksēti tikai atsevišķās izloksnēs, piem., *avīkšīniš* Varakļānu izloksnē, *avuoškas* Liepnā⁴⁶⁹, *Vīksnā*⁴⁷⁰, *avuošķenes* Balvos⁴⁷³, *Viļakā*⁴⁷¹, *avītes* Brigos⁵¹¹ u. c. (LVDA 1999, 72) Liet. kopvalodā un izl. avenes pazīstamas kā *aviēte* (LKL 1990, 154) un *aviečiā* (LKŽe).

Latg. *gailines* (LVDA 1999, 77) / *ģiīt'īņa* (KIV 1998, 345) / *reibienes* (LVDA 1999, 77) – Liet. *gailýnas* / *ģiřtė* / *reĩbti* (LKŽe)

Zilenes latgaliskajās izloksnēs pazīstamas ar vairākiem nosaukumiem, katras leksēmas struktūra pilnībā citādāka. Viens no zilenes nosaukumiem *pjanicas* (slāviskas cilmes) (<kr. dial. *пьяница*, bkr. *п'яница* Кошт. 84), kas sastopams galvenokārt Dienvidlatgalē, arī Nirzas Brigu un Pildas izloksnē (Кошт. 54), maģistra darbā netiek skatīts sīkāk, jo lietuviešu val. izl. nav atrasta atbilsme.

Ogas nosaukuma izplatība atkarīga no areāla, tā ģeogrāfiskās vietas. Tuvāk Lietuvas robežai biežāk sastopami tādi zilenes varianti kā *gailines* un *ģiīt'īņa*. Liet. val. atrasts vārds *gailýnas*, kas pēc struktūras ir gandrīz pilnībā identisks latgaliskajai leksēmai, taču nozīme pavisam cita – vaivarājs, kas reibina ar savu smaržu. Latviešu valodas leksikas atlantā minēts, ka šis zīleņu nosaukums saistāms ar liet. *gailýnas*, jo zilenes bieži aug kopā ar vaivariņiem. Otrs zīleņu nosaukums latgaliskajās izloksnēs *ģiīt'īņa*, *ģirtuokles* saistāms ar liet. *ģirtuōklė*, *ģiřtė* 'zilene' LKŽ III 349, *ģirtas* 'piedzēries' (LVDA 1999, 77).

Zīleņu nosaukums *reibienes* pazīstams A-Latgalē, piem., *Ciblā*⁴⁸⁸, *Gaigalavā*⁴⁷⁹, *Mērdzenē*⁴⁸⁶, *Zvirgzdenē*⁴⁸⁷ (LVDA 1999, 77). Leksēmas semantika saistāma ar reibšanu, ko rada šīs ogas. To nosaukumu var saistīt ar liet. val. izl. verbu *reĩbti*, kas apzīmē stāvokli, kad cilvēkam reibst galva u. tml.

Mantotā leksika: *avīkša*, *gailines*, *ģiīt'īņa*, *reibienes*.

Aizgūtā leksika: *agrosc*.

2.2.3. Kultūraugi

Latg. sl. *batvini*, *buraki*, *buruoki* (LVLF 2003, 357) – Liet. sl. *batviniš* / *burōkas* (LKŽe)

Latgaliskajās izloksnēs fiksēti divi bietes nosaukumi. Katrai latg. izl. leksēmai atrasta atbilsme lietuviešu valodā. Formāli vārdi ir identiski, taču liet. leksēmai *batviniš* ir arī cita

nozīme – ‘ogu kaķaste’ un ‘ūdens augs ar tulpei līdzīgām lapām’, piem., *Gudežery yra daug batvinių: į tinklą veliasi.* (LKŽe). Leksēma *buruoks* ‘biete’ abos areālos ir aizgūvums no kr. val. *буряк*. (Reķēna 2008, 121)

Latg. sl. *buļba / guļba / uļbiks* (LVLf 2003, 356) / *bùļ/ó/ś* (KIV 1998, 197) – Liet. sl. *bùlba / bùlvė* (LKŽe)

Latgaliskajās izloksnēs tāds kultūraugs kā kartupelis ir ļoti nozīmīgs. Tā nosaukšanai Latgalē izplatīti slāviskas cilmes aizgūvumi: *buļba* (Asūnē₄₀₄, Brigo₅₁₁, Nirzā₄₉₃ u. c.), *buļbe* (Istrā₄₉₇, Krāslavā₅₀₆ u.c.), *buļbis* (Tilžā₄₇₇, Rugājōs₄₇₅ u.c.), *buļva, buļve, buļvis* (LVDA 1999, 109), *uļbiks* (LVLf 2003, 356), taču Varakļānu izloksnē fiksēts *tuþiñiis* (dsk.) ‘kartupelis’ (ADT 1983, 179), kas, visticamāk, ir mantots. Latg. izloksnēs ir fiksēti vairāki kartupeļa nosaukumi, diviem atrasta atbilsme lietuviešu valodā. Piem., latg. *buļba* – liet. izl. *bùlba*, latg. *bùļ/ó/ś* – liet. kopval. *Bùlvė*.

Leksēma *guļba* ‘kartupelis’ fiksēta, piem., Barkavas, Sakstagala, Silajāņu, Pildas un Rundēnu izloksnē, *guļbe* – Višķu, Maltas un Krāslavas izloksnē, *eksēm* – Izvaltas un Kaunatas izloksnē (КОИТ. 72). Šos vārdus varētu pielīdzināt substantīvam *buļba*, jo atšķiras vārdā pirmais burts *b > g*, iespējams, runas atvieglināšanai. Lietuviešu valodas izloksnēs atrasta formāla atbilsme *gùlba* (LKŽe), taču šis leksēmas nozīme ir cita – ‘goba’, piem., *Gulbōs medis tinka materijoluo. Gavau jaunq gulbelę ir įsidięgiu.* (LKŽe)

Latg. sl. *casnāks* (KIV 1998, 211) – Liet. sl. *česnākas* (LKL 1990, 238)

Aizgūtais ķiploka nosaukums no slāvu valodām tiek lietots gan latgaliskajās izloksnēs, gan lietuviešu valodā. Šis kultūraugs ir nozīmīgs abos areālos. Latgalē un Augšzemē lieto nosaukumu *casnāgs* un tā variantus, piem., *casnags* (Nautrēnos₄₈₀, Andrupenē₄₉₈ u.c.), *casnāgs* Nirzā₄₉₃, *casnaks* (Bērzgalē₄₈₅ u.c.), *casnāks* (Maltā₄₉₄, Ezerniekos₄₉₉, Izvaltā₅₀₅, Brigo₅₁₁ u.c.), kā arī *čosnaks, časnaks* (minēti arī 19.gs. rakstu avotos: K 1858, 21; sal. *časnoks* 18.gs. rakstu avotā), *čšnaks, čošnags, cešnāgs* (< kr. *чеснок* EH I 267; sal. arī bkr. *часнок*, poļu *czosnek*; varianti ar *c* atspoguļo krievu valodas ziemeļu izloksnēm un baltkrievu izloksnēm raksturīgu fonētisku īpatnību – *c : č*; varianti *čošnags, čošņaks* radušies asimilācijas rezultātā, sal. *čšnags*; ar asimilāciju skaidrojami arī varianti *sasnāgs, sosnāgs*, sk. КОИТ. 73, 74). (LVDA 1999, 117) Liet. *česnākas* aizgūts no bkr. *česnok, часнок* (LKL 238).

Latg. *driķi* (KIV 1998, 278) / *dryči* – Liet. *griķis* (LKŽe)

Latgaliskajās izloksnēs griķu apzīmēšanai tiek izmantotas leksēmas ar nelielām fonētiskām atšķirībām, mijas *ķ* un *č* skaņa. Augšzemnieku dialektā lieto variantu *driķi* (L 1773, 85, St. 1789 I 47), piem., Nirzā₄₉₃ *dryči*, Pildas izloksnē *dryčy*, un tikai retumis – blakus šim variantam – literāro formu *griķi*. Daļā Latgales izlokšņu *ķ > č* vārdos *driķi, driči*.

Liepnā₄₆₉ tiek lietoti fonētiski varianti *driķi* un *driči*, Maltā₄₉₄ – *driķi* un *dryčy*. (LVDA 1999, 107) Lietuviešu valodā par atbilstīgu izvēlēts vārds *griķis*. Savā struktūrā tas ir gandrīz identisks ar latg. dsk. formu *driķi*, atšķiras leksēmu sākumburti, latg. *d* > liet. *g*.

Latg. *grīžiņc* (KIV 1998, 331) – Liet. *grižtis* (LKŽe)

Kāļa nosaukumu latgaliskajās un lietuviešu valodas izloksnēs varētu saistīt ar verbu latg. *grīzt* un liet. *griežti*. Liet. val. un latg. izl. abas leksēmas balstās uz viena darbības vārda, taču, darinot substantīvu, izmantoti atšķirīgi piedēkļi – latg. *-iņ-* un liet. *-t-*. Kāļa nosaukums *grīžiņc* fiksēts Nirzā₄₉₃, Nautrēnu izloksnē, Kārsavā₄₈₁, Šķaunē₅₀₀ (*grīžiņus šēnuok cīs ļauc âd'ä*), Skaistā₅₀₇ u. c. (LVDA 1999, 116).

Latg. *gryûc* (LVDA 1999, 132) – Liet. *grūdas* (LKŽe)

Grauds augšzemnieku dialekta latg. izl. pazīstams ar leksēmu *gryûc*. Tas ir baltu valodām kopīgs vārds, latg. izl. *iu*, *yu* fonētiski atbilst lietuviešu valodas *ū* skaņai, piem., latg. *gryuc* – liet. *grūdas*. (Reķēna 2008, 114) Leksēma *grūds* veido kompaktu areālu Latgalē, kā arī Augšzemē. Piem., Sakstagalā₄₈₃, Ezerniekos₄₉₉, Skaistā₅₀₇, Nirzā₄₉₃, Brigos₅₁₁ u. c. (LVDA 1999, 132) Liet. val. atrasta identiska atbilde *grūdas* (LKŽe). Taču šīs leksēmas semantika ir plašāka – ‘auga sēkla’, piem., *Derlius būdavo nuimamas iki grūdelio..* (LKŽe) un ‘audzējamo augu labība, raža, augļi’, piem., *Grūdai – šalies turtas..* (LKŽe).

Latg. sl. *krènc* (KIV 1998, 519) – Liet. sl. *kriēnas* (LKŽe)

Leksēmai latgaliskajās izloksnēs un lietuviešu valodā ir divas nozīmes. Primārā vārdu nozīme sakrīt, tas ir mārūtks. Taču latg. izl. leksēmai ir cita nozīme – no mārūtka saknes pagatavota ēdiena piedeva, bet liet. val. izl. – vecpūsis, neprecējies vīrs, kurš ir novecojis, piem., *Kq už tokio kriēno, tai geriau visai netekėti..* (LKŽe).

Latg. sl. *kropi* dsk., vsk. *krops* (KIV 1998, 523) – Liet. sl. *krāpas* (LKŽe)

Dilles nosaukums latgaliskajās un lietuviešu valodas izloksnēs ir pazīstams kā latg. *kropi*, liet. *krāpas*. Leksēmas abos areālos ir nostiprinājušās, jo tās fiksētas arī mūsdienās. Vārdu nozīme ir identiska ‘dilles’. Šī leksēma *kropi* līdz ar liet. *krapai* aizgūta no bkr. *κρον* vai poļu *krop*, vai arī no kr. izloksnēm *κρον*. (Reķēna 2008, 232)

Mantotā leksika: *driķi*, *grīžiņc*, *gryûc*.

Aizgūtā leksika: *buļba*, *guļba*, *uļbiks*, *batvini*, *buraki*, *buruoki*, *casnàks*, *krènc*, *kropi*.

2.2.4. Koki un krūmi

Latg. *ùob'âl'ä*, *ùob'el'ä* Nirzā₄₉₃ – Liet. *obelis* (LKŽe)

Latg. izl. ābeles nosaukumam atrasta atbilstīme lietuviešu valodā. Atšķiras tikai substantīva galotne, latg. izl. leksēma ir sieviešu dzimtes, taču liet. – vīriešu dzimtes. Liet. val.

izl. sastopami arī ābeles nosaukumi sieviešu dzimtē – *obelès* un *óbelia* (LKŽe). Latvijas austrumos (Latgalē, Augšzemē un dienvidaustrumu Vidzemē) izplatīti arī ar piedēkli – *nīc* – darināti nosaukumi – *ābelnīca*, *ābulnīca* un to varianti. (LVDA 1999, 36)

Latg. *atlupt'* (KIV 1998, 127) – Liet. *atlùpti* (LKŽe)

Verbam, kas latgaliskajās izloksnēs nozīmē ‘koka mizas atlušana’, atrasta identiska atbilde lietuviešu valodā gan struktūras, gan nozīmes ziņā. Piem., latg. *Kùkàm myza atlupa*. (KIV 1998, 127) un liet. *Kas čia tai liepai žievę àtlupė?* (LKŽe). Taču latg. izl. verba semantika ir plašāka – ‘atlīmēties (par ko salīmētu)’.

Latg. *càrmyûkša* (KIV 1998, 211) – Liet. *šermùksnis / kermùšė* (LKL 1990, 121)

LVDA minēts, ka *càrmyûkša* ‘pīlādzis’ un tās varianti iespējams ir radniecīgi ar liet. *kermùšė* ‘savvaļas ķiploks’. Taču jau citā avotā (Pokorny, 580 – 1) šis pats apgalvojums ir skatīts piesardzīgāk, paskaidrojot, ka šie vārdi savā starpā iespējams vispār nav radnieciski. Skatot leksēmu (latg. *càrmyûkša* un liet. *šermùksnis*) nozīmi un formālo pusi, šos vārdus var minēt kā atbilsmi vienām vai otrām izloksnēm. Atšķiras tikai koka nosaukuma sākumburts (*c* vai *š*) un līdzskanis saknes beigās (*s* vai *š*).

Latg. sl. *čāča, čāče* (LVLf 2003, 357) / *kékā* (KIV 1998, 540) – Liet. *kėkė* (LKŽe)

Leksēma *čāča, čāče* latgaliskajās izl. nozīmē ‘ķekaru, čemuru’, šis vārds visvairāk izplatīts Latgales austrumdaļā, tās pierobežas rajonos. Ķekara nosaukumam atrasta atbilde liet. val. izl. – *kėkė*. Identiska forma un viena no nozīmēm liet. val. izl. leksēmai novērota Latgales dienvidos leksēmā *kékā*, vārds nozīmē ‘ķekers’ kā *čāča* un arī ‘sīpolu vai ķiploku kopa, kas izaug no vienas sēklas’. Taču liet. substantīva *kėkė* semantika ir plašāka – ‘ķekars, zars, zariņš, radi, radu koks, čupa, bars, pulks, dārza baladone’ un ‘laumes zirgs’. Gandrīz visas nozīmes ir saistītas savā starpā, tās izsaka kaut kā daudzumu.

Latg. *el'ekšņiis* (arī: *el'ekšņā, el'kšņiis*) Nirzā₄₉₃ – Liet. *alīksnis, alīksnis* (LKŽe)

Latgaliskajās izloksnēs pazīstami vairāki leksēmu nosaukuma fonētiski varianti, piem., *eļekšņis* (ADT 1983, 160), *elksnis* (LVDA 1999, 45), *el'ekšņiis* (arī: *el'ekšņā, el'kšņiis*) Nirzā₄₉₃, Pildas izloksnē. LVDA minēts, ka nosaukums *elksnis* un tā varianti veido nepārtrauktu areālu latgaliskajās, kā arī sēliskajās izloksnēs. Vārda *elksnis* varianti *elkšnis* (mīkstinātais līdzskanis ieviesies no locījumiem, kur mīkstinājumu galotnes priekšā radījis *j* ar iepriekšēju līdzskani, sk. Lgr 410) un *elekšnis* (<*eleksnis*) sastopami galvenokārt Latgales dienvidu un austrumu izloksnēs; retāk reģistrēti varianti *elēkšnis* (<*elēksnis*), *eleksnis*, *elīksnis*, *elikšnis* (<*elīksnis*). Liet. val. izl. leksēma *alīksnis* ir vistuvākā atbilde latg. izl. vārdam *elīksnis* nozīmes un formas ziņā. Liet. substantīvs *alīksnis* izplatīts Lietuvas austrumdaļā.

Latg. sl. *gruša* Nirzā₄₉₃ – Liet. sl. *grūšià* (LKŽe)

Latgalē un daudzviet Augšzemē lieto no slāvu valodām aizgūtos nosaukumus *gruša* (<kr., bkr. *зруша* Конт. 77), piem., Nirzas, Rundēnu, Maltas un Izvaltas izloksnē, *gruška* (<poļu *gruszka* БСИ 1974, 190), piem., Skaistas, Krāslavas, Višķu un Rāznas izloksnē; sporādiski reģistrētais nosaukums *grušņa* (bkr. *зрушня*), piem., Pildas izloksnē, minēts arī 19.gs. avotos (K 1858, 37). (LVDA 1999, 37) Visi šie varianti nozīmē '(koks) bumbiere'. Lietuviešu val. atrastā atbilsme *grūšià* 'bumbiere' pazīstama Lietuvas Aukštaitijas reģionā, piem., *Jei daržq turime, tad bevelijame jime turèt obelis, grūšias*. LKŽe minēts, ka liet. val. sarunv. leksēma *grūšia* nozīmē arī 'nepatīkama īkšķa pārvilkšana pār galvu', piem., *Užskusk tu jam grūšiq..* (LKŽe).

Latg. *olksna* (LVLf 2003, 364) – *álksna* (LKŽe)

Latg. izl. alkšņu audzes nosaukumam *olksna* atrasta identiska atbilsme liet. val. izl. – *álksna*, kas rāda abu dzīvo baltu valodu leksikas kopību. Liet. val. izl. šī vārda semantika ir nedaudz plašāka, leksēma *álksna* nozīmē 'alkšņu audze, ieleja' un 'purvs', piem., *Šimet išdziūvo ir álksna..* (LKŽe).

Latg. *paeglis, paegle, pēgle, pāgle* (LVDA 1999, 47) – Liet. *paēglis* (LKŽe)

Latgaliskajās izloksnēs paegles, kadiģa nosaukumam ir vairāki fonētiski varianti sieviešu un vīriešu dzimtē. „Austrumlatvijā bieži lieto sieviešu dzimtes formu *paegle*, kas reģistrēta jau 17.gs. rakstu avotos (Lettus 1638, 198). Augšzemnieku izloksnēm raksturīgi varianti ar *j* iespraudumu hiāta novēršanai, piem., *pajegle* (Latgales izloksnēs). Izplatīti arī uz kontrakcijas pamata radušies varianti: *pēglis, pēgle* – Austrumlatgales izloksnēs, *pāgle* – dažās Latgales izloksnēs”. (LVDA 1999, 47) Lietuviešu kopval. ar identisku nozīmi pazīstams vārds *ēglis* 'kadiģis', bet liet. val. izl. – *paēglis*. Abos gadījumos (liet. *ēglis, paēglis*) kadiģa nosaukums liet. val. lietots vīr. dz.

Latg. sl. *slivka, šliva* (LVLf 2003, 369) – Liet. sl. *slyvā* (LKL 1990, 242)

Plūmes nosaukumi latgaliskajās izloksnēs un lietuviešu kopvalodā ir aizgūti no slāvu valodām, piem., latg. *slivka, šliva, šlivka* (Reķēna 2008, 121), *šl'ivys* Varakļānu izloksnē, liet. *slyvā*. Atšķiras šo leksēmu fonētiskais pieraksts, dažās latg. izloksnēs vārda saknē iesprausts līdzskanis *k* vai arī leksēma sākas ar līdzskani *š*, kas attiecīgi liet. valodā ir ar *s*.

Latg. *viršūņa* Nirzā₄₉₃ – Liet. *viršūnė* (LKŽe)

Leksēmai, kas latgaliskajās izloksnēs nozīmē 'koka galotne', atrasta atbilsme lietuviešu valodā – *viršūnė* 'galotne', atšķiras to fonētiskais pieraksts. „Augšzemnieku izloksnēs izplatīti nosaukumi ar sakni *virš-*. Visplašāk no tiem sastopams vārds *viršūnė*.“ (LVDA 1999, 52) Piem., Nirzā₄₉₃ *viršūņa* un Pildas izloksnē *vieryuņė* 'galotne'. Liet. val. izl. lietotās atbilsmes sakne sākas ar *virš-*.

Latg. sl. *višniā* Nirzā₄₉₃ – Liet. sl. *vyšnià* (LKŽe)

Slāvu cilmes nosaukums *óišná* ‘ķirsis’ pazīstams daudzās latgaliskajās izloksnēs, piem., Nirzas, Kaunatas, Maltas, Rubeņu un Rāznas izloksnē (КОHT. 91), savukārt leksēmas variants *višna* ‘ķirsis’, piem., Brigu, Bērzgales, Kārsavas, Krāslavas, Dagdas, Kalupes un Pildas izloksnē (КОHT. 91). Identiska atbilsme atrasta lietuviešu kopvalodā – *vyšnià* ‘ķirsis’. Tātad aizguvumi ir saglabājušies un nostiprinājušies līdz pat mūsdienām gan liet. val., gan latg. izl.

Mantotā leksika: *ùob’âl’ä, atlupt’, càrmyûkša, el’ekšniš, kékä, olksna, paeglis, paegle, óiersyuna*

Aizgūtā leksika: *čača, gruša, slivka, šliva, óišná*

Tematiskajā grupā „Augi un koki” apskatīti 17 mantoti un 15 aizgūti vārdi. Aizguvumi ir no slāvu valodām, visvairāk to fiksēts kultūraugu apakšgrupā, vismazāk – ogu un savvaļas augu apakšgrupā.

2.3. Dzīvnieki

Arī šajā grupā ir vairāki saistoši piemēri, kad leksēmu semantika sakrīt vai arī to nozīmes ir pavisam citas. Sīkāk tiek skatīti kukaiņi, rāpuļi un grauzēji, putni un zivis, dzīvnieki un ar tiem saistītā leksika un mājlopi.

2.3.1. Kukaiņi, rāpuļi un grauzēji

Mantotā leksika

Latg. *akļacš* (KIV 1998, 75) – Liet. *akliņčius* (LKŽe) / *aklys* (LTB)

Leksēma latg. izl. nosauc kukaini – dunduru, taču liet. val. izl. atrastā atbilsme ne tikai dunduru, bet arī tumsoni. Piem., *Tie akliņčiai patys nieko nežino, o kitus mokina..* (LKŽe). Gan latg. izl., gan liet. val. izl. leksēmu saknes sakrīt, atšķiras vārdu komponenti – piedēklis vai galotne.

Latg. *d’iēļa* (KIV 1998, 264) – Liet. *dēlẽ* (LKŽe)

Latg. izloksnēs (piem., *d’âl’ä, žâlä* Nirzā₄₉₃, *d’iēļa* Kalupes izloksnē) substantīvs *d’iēļa* asociējās ar dzīvnieku dēli. Taču atrastajai atbilsmei liet. val. izl. ir vēl citas nozīmes – ‘cilvēka organismā esošais ķermis, gliemezis’ (*Kur daug dėlių (srajų) laukuose randasi, padaryk mažus kūlius šiaudų ... ir padėk juos į vagas..*).

Latg. *kamaņa* Nirzā₄₉₃ – Liet. *kamānė* (LKŽe) ‘kamane’

Latg. *l’ipiņc* (KIV 1998, 575) – Liet. *lipinis* (LKŽe)

Latg. izl. substantīvam *l'ipīņc* 'tauriņš' atrasta formāla atbilsme liet. val. izl. – *lipinis*. Šai liet. leksēmai ir pavisam cita nozīme – 'zivs'. Taču mūsdienās liet. val. šis vārds *lipinis* vairs nav aktuāls.

Latg. *mosola* (KIV 1998, 596) – Liet. *māšala* (LKŽe)

Knišļus un sīkas mušiņas latg. izl. nosauc ar leksēmu *mosola*, bet liet. – *māšala*, piem., *Per brūzgnus važiujant, māšalas arklius apniko..*(LKŽe). Vārdi nozīmes ziņā ir identī, atšķiras to fonētiskais pieraksts.

Latg. *mūusa* Nirzā₄₉₃ – Liet. *mūsė* (LKŽe)

Latg. izl. leksēmai *mūusa* 'muša' atrasta atbilsme liet. val. Atšķiras vārdu saknes, jo latg. ir divskanis *yu*, bet liet. – patskanis *u*. Kalupes izloksnē šis pats kukainis pazīstams kā *muša*, šī leksēma ir formāli tuvāka atrastajam vārdam liet. val. Visiem piemēriem ir identiska nozīme – 'muša'.

Latg. *rupuś* Nirzā₄₉₃ – Liet. *rūpūčkė, rupuižė, rupūžė* (LKŽe)

Vienā no latg. izl. – Nirzas izloksnē – šī vārda semantika zūd jaunākās paaudzes leksikā. Jaunieši to izmanto, piedēvējot cilvēkam negatīvu īpašību ('nerātnelis'), piem., "Ah, tu, *rupuc taid!*" (Loseva 2010, 33). Liet. val. izl. fiksētajai atbilsmei viena no nozīmēm ir ar līdzīgu konotāciju, piem., *Tu rupuiže!* (LKŽe).

Latg. izl. vecākās paaudzēs runā leksēma *rupuś* nozīmē 'krupis', liet. val. šis pats abinieks pazīstams kā *rupūžė*, bet liet. val. izl. – *rūpūčkė, rupuižė*. Liet. val. substantīvam *rūpūčkė* ir arī cita nozīme – 'riebīgs un pretīgs radījums'.

Latg. *vargle* (LVDA 1999, 84) – Liet. *varglė* (LKŽe)

DR-Latgalē un Augšzemē sastomas vārds *vargle* 'varde', kas atrodams jau 19.gs. rakstu avotos (K 1858, 256). (LVDA 1999, 84) Identiska leksēma formas un nozīmes ziņā atrasta arī lietuviešu valodas izloksnēs – *varglė* 'varde', kas liet. kopval. pazīstama kā *varlė* (LKL 1990, 152). Vārda saknē zudis līdzskanis *g*.

Latg. *voguļs* (ADT 1983, 181) – Liet. *vogulys* (LKŽe)

Latg. izl. leksēmai *voguļs* 'vabole', kas nav pazīstama visā Latgalē, atrasta atbilsme liet. val. izl., taču tikai formas ziņā. Vārdu nozīme atšķiras, jo latg. izl. leksēma nozīmē 'vabole', savukārt liet. val. izl. – 'blāvs gaismas plankums, atspīdums' un 'blāzma'.

Latg. *vuts* (LVLf 2003, 373) – Liet. *utė, utėlė* (LKŽe)

Latg. izl. vārdam *vuts* 'uts' atrasta atbilsme liet. val. izl. *utė* 'uts'. Šī leksēma *utė* ir līdzīga latg. izl. substantīvam *vuts*. Atšķiras šo vārdu dzimtes (latg. izl. – vīr. dz., liet. val. izl. – siev. dz.) un latg. izl. leksēma sākas ar līdzskani *v*, kas liet. izl. nav fiksēts.

Aizgūtā leksika

Latg. sl. *krysa* (KIV 1998, 520) – Liet. sl. *krysa* ‘žurka’

Šīs grauzējs ar leksēmu *krysa* pazīstams vairākās latg. izl., piem., Aglonas, Brigu, Nirzas, Pildas, Rundēnu, Istras, Višķu un Silajāņu izloksnē. (КОИТ. 80)

Hibrīdformas

Latg. *kùopustd'ierška* (KIV 1998, 485) – Liet. *kopūstagraužis* (LKŽe)

Abas hibrīdformas gan latg. izl., gan liet. val. pazīstamas kā kāpostu baltenis. Leksēmu pirmie komponenti ir aizgūti no slāvu valodām, latg. izl. *kùopust-* un liet. val. *kopūst-*. Otrie komponenti atšķiras, latg. *d'ierška* un liet. *graužis*.

Kopā „Kukaiņu, rāpuļu un grauzēju” apakšgrupā apskatīti 12 leksēmu pāri, divos gadījumos nozīme atšķīrās, piem., latg. *vogūls* ‘vabole’ – liet. *vogulỹs* ‘blāva gaisma, atspīdums, blāzma’. Fiksēta viena hibrīdforma, kad viens komponentiem ir aizgūts un otrs ir mantots, piem., latg. *kùopustd'ierška* – liet. *kopūstagraužis* ‘kāpostu baltenis’.

2.3.2. Putni un zivis

Mantotā leksika

Latg. *ereļs* (LVLF 2003, 358) – Liet. *erēlis* (LKL 1990, 29)

Atsevišķās latgaliskajās izloksnēs ērglis pazīstams kā *ereļs*, identisks vārds atrasts arī liet. kopval. – *erēlis*. Gan nozīme, gan forma pilnībā sakrīt. Šī latg. izl. leksēma *erelis* ‘ērglis’ (ME 370) fiksēta arī „Latviešu valodas vārdnīcā”. Savukārt liet. val. 16.-17. gadsimta rakstu pieminekļos novērots fonētisks variants *arelis* ‘ērglis’ (LKL 1990, 29).

Latg. *palāda* (LVLF 2003, 364) – Liet. *pelēda* (LKL 1990, 151)

Latg. izl. un liet. val. izl. pūces nosaukums tiek darināts pēc vienādiem principiem. Vārds sastāv no divām daļām: pirmais komponents – leksēma *pele* attiecīgajā izloksnē vai val., otrs – latg. verbs *āsti* ‘ēst’ un liet. – *ēsti* ‘ēst’. Pūces nosaukumu vārddarināšana un nozīme abos areālos ir identiska.

Latg. *žugure* (LVDA 1999, 96) – Liet. *žugara* (LKŽe)

Leksēmas struktūrā ziņā ir identiskas, taču nozīmes ir atšķirīgas. Latg. izl. šis vārds nozīmē ‘stārķis’, bet liet. val. izl. – ‘gārnis’. Leksēmu nosaukumos ir līdzība, jo abos gadījumos tas ir putns.

Aizgūtā leksika

Latg. sl. *bacànc* Nirzā₄₉₃ – Liet. sl. *baciõnas* (LKŽe)

Latgalē izplatīts slāvisms *bacjans* un tā varianti (<bkr. dial. *бацян, боцян*, sk. ЛАБ I 118, vai poļu *bocian*, sk. ОЛІА I 29). (LVDA 1999, 96) Šīs leksēmas atbilsme atrasta arī liet. izl. (Ignalīnas apkaimē). Šeit stārķi sauc par *baciōnas*, piem., *Ilgos kojās kaip baciōno..* (LKŽe). Tātad slāvu cilmes vārds (latg. *bacānc*, liet. *baciōnas*) raksturīgs noteiktu teritoriju izloksnēs, piem., Latgalē *bacjans* Rundēnu, Ezernieku izloksnē, *bacians* Andrupenes, Krāslavas izloksnē, *bacans* Baltinavas, Brigu, Nirzas, Pildas izloksnē, *bacens* Aglonas, Viļānu, Kaunatas izloksnē (КОHT. 69).

Latg. sl. *kačka* (KIV 1998, 471) – Liet. sl. *kačkà* (LKŽe)

Leksēma latg. izl. un liet. val. izl. formāli ir identiska, taču atšķiras vārdu nozīme. Latg. izloksnēs leksēma nozīmē ‘pīle, pīļu mātīte’ un ‘smalkmaizītes, kas pēc formas atgādina putnu’ (Reķēna 2008, 226). Liet. val. izl. – ‘koka durvju eņģes’, piem., *Durys sprunka iš kačkų...*, ‘tilta šķērsaruma sija, grābekļa galva, sieksts, ragavu balsts’, piem., *Atsispirk kāčkos, bus geriau sėdėt..* (LKŽe) un ‘bērnu rotaļu’.

Latg. sl. *kanaraks* (LVLf 2003, 360) – Liet. sl. *kanárka* (LKŽe)

Kanārijputniņš, kas ir latviešu literārās valodas vārds, latg. izl. pazīstams kā *kanaraks*. Liet. lit. val. – *kanarėlė*, taču latg. izl. substantīvam *kanaraks* tuvāka atbilsme atrasta liet. val. izl. – *kanárka*. Abu leksēmu nozīme pilnībā sakrīt, atšķirība fiksēta vārdu struktūrā, latg. putna nosaukums ir vīr. dz., bet liet. – siev. dz., un arī piedēkļi atšķiras.

Latg. sl. *kurapatka* (KIV 1998, 535) – Liet. sl. *kurapka* (LKŽe)

Latg. izl. leksēmai *kurapatka* ‘irbe, lauku irbe’ atrasta atbilsme liet. val. – *kurapka*. Vārdu nozīme ir identiska. Atšķirības fiksētas leksēmu vārddarināšanā, latg. izl. piemērā starp vārda sakni un galotni ir piedēklis –at-.

Apakšgrupā „Putni un zivis” apskatīti 8 leksēmu pāri. Dīvos gadījumos leksēmas ir formāli identiskas, taču atšķiras to nozīme. Piem., latg. *žugure* ‘stārķis’ – liet. *žugara* ‘gārnis’. Cītos piemēros nozīme ir identiska.

2.3.3. Dzīvnīeki un ar tiem saistīta leksika

Mantotā leksika

Latg. *apķņopuôt* (KIV 1998, 87) – Liet. *apknópti* (LKŽe)

Latg. izl. vārdam ir divas nozīmes, pirmā – ‘apknābāt’, piem., *Vystys uóbùļš i aguŗks apķņopò.* (KIV 1998, 87), un otrā ironiska – ‘apcīrst, apdarīnāt (parasti zaru)’, piem., *Apķņopava skuķis i egl’is àr cīri.* (KIV 1998, 87). Formāla atbilsme atrasta arī liet. val., taču leksēmas nozīme pavisam cita – ‘apiet klūpot’.

Latg. *apsajàukt’is* (KIV 1998, 98) – Liet. *apsijaukti* (LKŽe)

Apskatīto vārdu semantika ir atšķirīga, lai arī pēc uzbūves leksēmas ir gandrīz identiskas. Tomēr latg. izl. šis verbs nozīmē ‘apaugļoties’, kad runa ir par dzīvniekiem, savukārt liet. val. izl. – ‘pierast’, piem., *Apsijauki, tai nebebaisu..* (LKŽe)

Latg. *kaūkuôt’* (KIV 1998, 494), *atkaūkuôt’* (KIV 1998, 123) – Liet. *káukoti, atkaūkti* (LKŽe)

Formāli vārdi ir identiski (latg. *kaūkuôt’*, liet. *káukoti*, arī verbu atvasinātās formas latg. *atkaūkuôt’*, liet. *atkaūkti*), atšķirības ir to semantikā. Piem., latg. izl. verbs nozīmē – ‘ilgāku laiku riet’ un ‘ilgāku laiku stāstī nepatiesību’, bet liet. – ‘joprojām runāt, riet’, piem., *Tu su manim suprasi, tai káukosi ir káukosi..*, ‘sist, brist pa purvu’. Identiska ir tikai viena no nozīmēm – ‘riet’.

Latg. *bríc* (KIV 1999, 76) – Liet. *briedis* (LKL 1990, 148)

Šī meža dzīvnieka nosaukums *bríc* latg. izl., kā minēts KIV, pazīstams gan kā briedis, gan kā alnis. Liet. val. izl. atrastās atbilstmes *briedis* nozīmē ‘alnis’. Savukārt leksēma *àļņé* (KIV 1999, 76) latg. izl. tiek lietota reti, tās semantika saistīta gan ar alni, gan ar briedi. Tātad latg. izl. šie dzīvnieki netiek šķirti.

Latg. *gñiežü* (KIV 1998, 324) – Liet. *gniēžas* (LKŽe)

Leksēmas no gramatiskā viedokļa ir gandrīz identiskas, atšķiras tikai substantīvu dzimtes. Taču krasas atšķirības ir vārdu nozīmēs, latg. izl. tas ir knābis vai sekste, bet liet. – nieze.

Latg. *iščyřkstynuôt’* (KIV 1998, 413) – Liet. *pačirkoti* (LKŽe)

Vārdus varētu uzskatīt par savstarpēji saistītiem. Atšķiras verbu vārddarināšana, latg. izl. leksēmas priekšā ir priedēklis *išč-*, bet liet. val. – *pa-*. Latg. izl. verba sakni veido *čirkst-*, liet. – *čirk-*. Leksēmu nozīme ir tuva, jo latg. izl. vārds nozīmē ‘izslauc (ļoti mazu daudzumu)’, piem., *Ka mos dūt gùš pìna, to soka, ka izčyřkstynòì pìnu..* (KIV 1998, 413), liet. – ‘slaukt spaidot’, piem., *Eik pačirkok karvę..* (LKŽe).

Latg. *izrùoméit’* (KIV 1998, 440) – Liet. *išrómyti* (LKŽe) ‘izkastrēt’

Latg. *kūrms* (LVLf 2003, 361) – Liet. *kūrmis* (LKŽe)

Latg. izl. un liet. val. izl. kurmis pazīstams ar gandrīz identisku leksēmu. Atšķiras tikai saknes patskanis, latg. izl. tas ir *ū*, bet liet. – *u*. Liet. val. izl. substantīvam ir arī citas nozīmes – ‘arkla daļa’, piem., *Čia grioveliai padaromi tam tikru plūgu, prie kurio pritaisytas geležinis kurmis..* (LKŽe), un ‘instruments, kas nepieciešams, lai ievilktu kabeli’. Latg. izl. kurmja nosaukumam fiksēts arī fonētisks variants – *kūrnc* ‘kurmis’ Eversmuižas novada izloksnē (FBR 6 1926, 32).

Latg. *pyulīņs* (LVLf 2003, 366) – Liet. *pūlynas* (LKŽe)

Abas leksēmas varētu būt saistītas pēc līdzības. Vārdu primārā nozīme latg. izl. un liet. val. izl. ir atšķirīga (latg. izl. ‘skudru pūznis’, liet. ‘sastrutojums, augonis’). Latg. izl. substantīva nozīme saistāma ar dzīvnieku leksiku, liet. val. izl. – ar cilvēka.

Latg. *spolva* (LVLf 2003, 369) – Liet. spalvā (LKŽe)

DR latg. izl. leksēma pazīstama ar nozīmi ‘lopu krāsu’, attiecīga atbilsme atrasta arī liet. val. izl. Visticamāk, ka latg. izl. leksēma *spolva* ir ienākusi no liet. val. Tajā substantīvam ir vairākas nozīmes – ‘krāsa, izteiksmes līdzeklis, viena no četrām kārts figūrām’, piem., *Duoti, mesti prie spalvōs..* (LKŽe), un ‘redzamais gaismas tonis’.

Aizgūtā leksika

Latg. sl. *dūrnavuôt*’ (KIV 1998, 286) – Liet. sl. *durnavóti* (LKŽe)

Verbu formas ir identiskas. Atšķirības fiksētas leksēmu semantikā, latg. izl. darbības vārds *dūrnavuôt*’ nozīmē ‘trakot, plosīties’ un niev. ‘trakojojot doties uz kurieni’, liet. *durnavóti* – ‘trakot, trokšņot, plosīties, saukt par muļķi’. Savukārt latg. izl. atvasinātās verba formas *àizdūrnavuôt*’ nozīme ir specifiskāka ‘trakojojot aizskriet (parasti par dzīvnieku)’.

Latg. sl. *gòņčs* (KIV 1998, 324) – Liet. sl. *goņčas* (LKŽe)

Latg. izl. tas ir medību suns vai arī niev. – pusaudzis, piem., *Tagat’ kotrām gòņčām jìr ritìņc..* (KIV 1998, 324). Identiska atbilsme gan formas, gan nozīmes ziņā atrasta liet. val. izl. – *goņčas* ‘medību suns, dzinējsuns’. Latg. izl. substantīva *gòņčs* semantika ir plašāka.

Latg. *kapîêt*’ (KIV 1998, 484) – Liet. *kapénti, kopéti* (LKŽe)

Latg. izl. verbs nozīmē ‘kašņāt, rakt ar kājām’, bet runājot tikai par dzīvniekiem. Līdzīga atbilsme atrasta arī liet. val. izl. – *kapenti* ‘cirst, kalt’, piem., *Eikiat, vyrai, dalgiu kapénti!* (LKŽe), un *kopéti* – ‘nedaudz pakāpties, uzkāpt’, piem., *Pakopéjē j kalnā, sustojome..* (LKŽe). Abu liet. val. izl. formālo atbilstību nozīme nav saistāma ar latg. izl. verba nozīmi.

Latg. sl. *kudla* (KIV 1998, 526) – Liet. sl. *kudlā* (LKŽe) ‘pinka (parasti sunim)’

Latg. *kūplys* (LVLf 2003, 361) – Liet. *kuplūs* (LKŽe)

Augšzemnieku dialekta latgaliskajās izloksnēs vārds *kūplys* nozīmē ‘loks’, kas nepieciešams iejūdzot zirgu. Liet. val. izl. atrastā atbilsme ir identiska tikai formāli. Latg. izl. tas ir substantīvs, bet liet. – adjektīvs. Leksēmu nozīme nav saistāma, latg. – ‘loks’, liet. – ‘biezs, resns’, piem., *Kuplūs žmogus (pilno veido, drūktas, eksēmās)..* (LKŽe) un ‘blīvs’.

Šajā apakšgrupā „Dzīvnieki un ar tiem saistītā leksika” apskatīti 15 leksēmu pāri, 5 no tiem nozīme ir identiska. Trīs piemēros vārdu nozīme ir saistīta uz līdzības pamata, piem., latg. *pyulīns* ‘skudru pūznis’ – liet. *pūlynas* ‘augonis, sastrutojums’.

2.3.4. Mājlopi

Latg. *buks* (KIV 1998, 195) – Liet. *būkas* (LKŽe)

Āzis latg. izl. pazīstams kā *buks*. Liet. val. izl. atrasta formāli identiska atbilsme *būkas*. Atšķirības ir leksēmu semantikā, jo liet. val. izl. *būkas* ir savvaļas āzis, stirna, piem., *Nušovė didelį būką..* (LKŽe), sēdeklis, piem., *Vežėjas sėdi ant būko..* (LKŽe), un trīsžuburu koks, kas balsta kuģi.

Latg. *klāuga* (KIV 1998, 501) – Liet. *klaūgas* (LKŽe)

Latg. izl. vārds *klāuga* ir kopdz. leksēma, kas nozīmē ‘vecs, vājš zirgs’. Formāla atbilsme atrasta arī liet. val. Taču tai ir cita nozīme, liet. *klaūgas* ‘dumpis, dullums, brēkulis’, piem., *Klaūgas ūkauja..* (LKŽe). Atšķiras arī šo vārdu dzimtes (latg. siev. dz., liet. vīr. dz.).

Mantotā leksika: *buks, klāuga*.

Tematiskajā grupā „Dzīvnieki” pārsvarā skatīti mantoti vārdi. Dzīvnieku leksikā latg. izl. un liet. val. izl. fiksēti daudzi nostiprinājušies mantotie vārdi.

2.4. Ar cilvēkiem saistītā leksika

Šī ir pati plašākā tematiskā grupa. Tā skatīta divās sīkāk iedalītās apakšgrupās: 1) cilvēka ārējais izskats, fiziskās īpašības un darbības, 2) cilvēks kā garīga un sabiedriska būtne. Pirmā apakšgrupa dalīta vēl sīkāk, lai varētu labāk redzēt tās tematiskās līnijas, kur ir vairāk kopīgā vai atšķirīgā – cilvēka darbības, apģērbs, veselība, ķermeņa daļas un cilvēks, tā īpašības.

2.4.1. Cilvēka ārējais izskats, fiziskās īpašības un darbības

CILVĒKA DARBĪBAS

Mantotā leksika

Latg. *àizaskubynuôt’/is* (KIV 1998, 53) – Liet. *užskubėti* (LKŽe)

Darbību, kad kāds aizsteidzas, latg. izl. un liet. val. izl. tiek izteikta ar identisku verbu. Piem., latg. *Àizaskubynava cylvāks da sàtài.* (KIV 1998, 53). Atšķiras leksēmu vārddarināšana, latg. izl. izmantots priedēklis *aiz-* un piedēklis *-ino-*, *-t-*, savukārt liet. – priedēklis *už-*, piedēklis *-ėt-*. Liet. val. izl. leksēmas *užskubėti* semantika ir plašāka, verbs nozīmē arī ‘steidzoties aiziet kaut kur, steidzoties kaut ko izdarīt, steidzoties laimēt, aizskriet uz priekšu (par pulksteni runājot)’ un ‘steidzoties aiziet aiz kaut kā’.

Latg. *àiskùoršt’ėit* (KIV 1998, 61) – Liet. *užkárstyti* (LKŽe)

Šis verbs latg. izl. nozīmē ‘sakarināt pilnu’, piem., *Āiskūoršt’ēta ustuba ār vy’suôd’im lokotim.* (sk. 1. pielikumam). Atbilsme atrasta arī liet. val. izl. – *užkárstyti*, piem., *Jis žvilgterėjo pro langą, drabužiais užkarstyta.* (LKŽe). Leksēma pazīstama kā ‘sakarināt pilnu’, taču liet. val. izl. šim verbam ir arī cita nozīme – ‘uzkāpt, uzrāpties’, piem., *Užsikasťe jie (velniai) ant krosnies, ant langų.* (LKŽe).

Latg. *àizryûkt’* (KIV 1998, 68) – Liet. *užrūkyti* (LKŽe)

Latg. izl. v. *àizryûkt’* ‘aizkvēpināt’ atrasta formāla atbilsme liet. val. izl. Atšķirības ir leksēmu vārddarināšanā, liet. val. izl. starp sakni un galotni ir piedēklis *-yt-*. Nianses ir arī šo verbu semantikā, liet. val. izl. vārds *užrūkyti* pazīstams kā aizkvēpināt, taču tam ir arī citas nozīmes – pielaist dūmus, smēķēt, sajūst, iegūt labumu no smēķēšanas.

Latg. *alasuôt’* (KIV 1998, 76) – Liet. *alasuoti* žr. *alāsyti* (LKŽe)

Liet. val. izl. atrastā atbilsme *alasuoti* ir identiska gan formāli, gan pēc nozīmes ar latg. izl. v. *alasuôt’* ‘skaļi runāt, bļautīties, parasti dusmoties, rājoties; arī trokšņaini izturēties’. Tas atspoguļojas konkrētos teikumos, piem., *Apie kq gi čia taip sustoję alāsijat? Kq čia alāsiji kaip bandq gindamas?* (LKŽe).

Latg. *apčūpīniēt’* (KIV 1998, 81) – Liet. *apčiupinėti* (LKŽe)

Abi v. gan struktūras, gan nozīmes ir identiski. LKŽe leksēmai *apčiupinėti* minēts detalizēts lietojums liet. val., piem., ‘aptaustīt’, kas sakrīt ar latg. izl. v. nozīmi, arī ‘aptaustīt ar netīriem pirktiem, aptaustot kaut ko atrast’ *Maiše kažkq keistq apčiupinėjau.* (LKŽe). Latg. izl. un liet. val. fiksēti arī verba atvasinājumi, kuru nozīme ir identiska, piem., latg. *iščūpīniēt’*, liet. *iščiupinėti* ‘iztaustīt, meklējot pārbaudīt, izčamdīt’.

Latg. *abgràuduôt’* (KIV 1998, 84) – Liet. *apgrauti* (LKŽe)

Atšķiras vārdu struktūra. Latg. izl. starp galotni un sakni ir piedēklis *-o-*, kā nav liet. val. izl. Viena no nozīmēm latg. izl. un liet. val. izl. ir ļoti tuva (latg. ‘nogāzt, nogrūst (parasti priekšmetu’, liet. ‘apgāzt, apsviest’, piem., *Jis mirė, nuo vieno mūro apgrautas.*). Taču latg. izl. v. *abgràuduôt’* pirmā nozīme ir ‘notraukt, nobirdināt’.

Latg. *apmul’inuôt’* (KIV 1998, 93) – Liet. *apmuilinti* (LKŽe)

Latg. izl. v. atrasta no struktūras viedokļa identiska atbilsme liet. val., atšķiras šo leksēmu nozīme. Latg. izl. vārds pazīstams ar niev. konotāciju ‘pavirši izmazgāt’, liet. val. izl. leksēmai ir divas nozīmes – ‘apziepēt, ieziepēt’, sarunv. ‘apkrāpt’. Pirmās verbu nozīmes latg. izl. un liet. val. izl. ir tuvas, saistītas ar mazgāšanu.

Latg. *apslōbt* (LVLf 2003, 355) – Liet. *apslābti* (LKŽe)

Leksēmas formāli ir identiskas. Nelielas atšķirības ir verbu nozīmē, liet. val. izl. vārds *apslābti* nozīmē ‘nogībt, kļūt (mazliet, nedaudz) vājākam’. Taču latg. izl. v. *apslōbt* fiksēta tikai viena nozīme ‘nogībt’.

Latg. *atguoduot* (LVLf 2003, 355) – Liet. *atgodinti* (LKŽe)

Latvijas austrumos vārds *atguoduot* nozīmē ‘atcerēties’, liet. val. izl. leksēma *atgodinti* – ‘apvaldīt, aptvert, saprast, apzināties, kļūt saprātīgam’. Leksēmu nozīmes ir attāli saistāmas. No formālā viedokļa vārdi ir līdzīgi, atšķiras tikai verbu piedēkļi (latg. izl. *-o-*, liet. val. izl. *-in-*).

Latg. *atlaist* (LVLf 2003, 355) – Liet. *atléisti* (LKŽe)

Latg. izl. verbs nozīmē ‘atsūtīt (piemēram, vēsti, ziņu), atļaut iet, doties prom, atbrīvot (no darba, pienākumiem), atriecēt, rasties, pieplūst, pazemināt (cenu)’ un rel. ‘piedot grēkus’ (KIV 1998, 125). Liet. val. atrasta formāla atbilsme *atléisti*, šī verba nozīme sakrīt ar vienu no latg. izl. nozīmēm ‘piedot’. Liet. val. izl. leksēmai ir arī cita nozīme – ‘nesodīt’.

Latg. *atredziēt* (KIV 1998, 132) – Liet. *atregėti* (LKŽe)

No vārddarināšanas viedokļa vārdi ir vienādi. Atšķiras leksēmu nozīmes, Kalupes izloksnē v. *atredziēt* nozīmē ‘pieredzēt’, liet. val. izl. – ‘ieraudzīt, pamanīt, ievērot’, piem., *Yra ir karvių pėdu, nu mes neatregime..* (LKŽe), ‘apstāties kaut ko ieraugot’, piem., *Atsiregėjau nuo jojo, t. Y. Nebregėsiu jįjį daugiau..* (LKŽe).

Latg. *acašaipeit’/iš/* (KIV 1998, 141), *izašipt’/iš/* (KIV 1998, 405) – Liet. *prasišaipyti, iššaipyti* (LKŽe)

Pirmās atbilsmes nozīme, kas atrasta liet. val. izl. (*prasišaipyti*), pilnībā sakrīt ar latg. izl. verba (*acašaipeit’/iš/*) nozīmi ‘ilgāku laiku, daudz smieties, smaidīt’. Maģistra darba pielikuma vārdnīcā minēti arī citi liet. val. izl. piedēkļverbi, taču identiska nozīme fiksēta tieši liet. leksēmai *prasišaipyti*. Otra leksēmu pāra nozīmes tāpat ir saistītas, jo latg. izl. v. *izašipt’/iš/* nozīmē ‘bieži un ilgi smaidīt, smeļoties rādīt zobus’. Liet. val. izl. v. *iššaipyti* ir ar negatīvu konotāciju – ‘izjokot, izsmiet, izzobot’, piem., *Lenkai lietuvius iššaiipo..* (LKŽe), ‘apsmiet, smieties līdz kaut kas notiek’, piem., *Šaipydavos, šaipydavos i išsišaipe vienan galan (bėdos susilaukė)..* (LKŽe). Šī verba pamatforma (*šaipties* (ņirgāties) Kalupes izloksnē, liet. – *šaiptytis*) liecina par latg. izl. tuvību ar lietuviešu valodu. (Reķēna 2008, 116)

Latg. *ac’t’ipt’* (KIV 1998, 147) – Liet. *atstipti* (LKŽe)

No gramatiskā viedokļa v. ir identiski, taču atšķiras leksēmu nozīmes. Latg. izl. vārds *ac’t’ipt’* pazīstams ar nozīmi ‘atsalt’, piem., *Tuô actypu, ka zùb’i klab’ieja..* (KIV 1998, 147). Liet. val. izl. – ‘nomirt’, piem., *Ka tu tep miegotum atstipus!* (LKŽe), sarun. ‘atsalt, atlēkt’. Fiksēti arī šo leksēmu varianti, piem., latg. *is’t’ipt’* – liet. *ištīpti*. Vārdi formāli ir identiski, taču atšķiras to nozīmes. Latg. izl. verbs nozīmē ‘izsalties’, piem., *Isstypu lab’i ituôdâ làikâ, ka sýtâi napsavýlkûs.* (KIV 1998, 448), savukārt liet. val. izl. – ‘daudzumam nobeigties, pazust, nomirt, visiem nomirt, novājēt’, piem., *Tai kad anas nevalgo – išstipeš toks, ir visa..* (LKŽe), un ‘strauji ēst, rīt’.

Latg. *acsušt'* (KIV 1998, 147) – Liet. *apsūsti* (LKŽe)

Abas leksēmas atšķiras tikai ar priedēkļa lietojumu (latg. *at-*, liet. *ap-*). Kopīgas nianses nefiksētas arī verbu nozīmēs, latg. izl. leksēma nozīmē ‘sutot atdalīties (par matiem, nagiem, spalvām)’, piem., *Spòlva gùvòm acsýut, ka gùļ slapņâ klàvâ..* (KIV 1998, 147), liet. val. izl. – ‘pārklāties ar niezi, apžūt, kļūt sliktākam, nonākt trūkumā’ u. c.

Latg. *at't'ikt'* (KIV 1998, 149) – Liet. *atitīkti* (LKŽe)

Leksēmu formas ir identiskas, atšķirība fiksēta vārdu nozīmē. Latg. izl. v. *at't'ikt'* ir divas nozīmes – ‘atrast, pazīt pēc kādām pazīmēm’, bet reti ‘atklāt, konstatēt, arī izgudrot’. Liet. val. izl. atrastās atbilstmes *atitīkti* nozīme ir plašāka. Dažas no nozīmēm: ‘atbilst, pielīdzināt, atkārtoties’, piem., *Dujen atsitinka šešiuose tris kartus..* (LKŽe), ‘pārprast, atminēt, mācēt’, piem., *Aš pati attiksiù tq darbq padaryt..* (LKŽe), ‘pagadīties, izdoties’ u. c.

Latg. *adžvairuôt'* (KIV 1998, 151) – Liet. *pražvairauti* (LKŽe)

Abu v. nozīme ir ar negatīvu konotāciju. Latg. izl. šī leksēma tiek lietota ar nozīmi – ‘ilgāku laiku, daudz žūpot’. Liet. val. izl. – ‘pavadīt (laiku) neko nedarot, slaidīties’. Atšķirības ir arī šo v. vārddarināšanā, latg. izl. izmantots priedēklis *at-*, liet. val. izl. – *pra-*.

Latg. *uôveit'/iš'* (KIV 1998, 158) – Liet. *joyviti* (LKŽe)

Atšķirības fiksētas leksēmu vārddarināšanā. Latg. izl. v. ir atgriezenisks, liet. val. izl. leksēmas priekšā ir līdzskanis *j*. Abu verbu nozīme ir tuva, latg. izl. tas pazīstams kā ākstīties, bet liet. val. izl. – daudzīties, draiskoties, piem., *Vaikai besijovydami sudaužē puodyņē..* (LKŽe).

Latg. *best* (LVLf 2003, 356) – Liet. *bèsti* (LKŽe)

Leksēmas formāli ir identiskas, taču atšķirības fiksētas verbu nozīmēs. Latg. izl. vārds *best* nozīmē ‘rakt’, liet. val. izl. verbam tā ir viena no nozīmēm, citas – ‘durt, bāzt’ un ‘dzīt, sūtīt’.

Latg. *brùožuôt'* (KIV 1998, 188) – Liet. *brúožti* (LKŽe)

Latg. izl. šis verbs lietojams ar nozīmi ‘berzēt’ vai ‘rīvējot, berzējot padarīt mīkstu (piemēram, ādu, auklu)’. Liet. val. izl. atrastās atbilstmes semantika ir cita – ‘skrāpēt, svītrot’, piem., *Brúožk čia ženklq, kad žinotum, kur nupjauti..* (LKŽe), ‘plēst (apavus), ātri iet, nesties’, piem., *Kur dabar brúoži?* (LKŽe), un ‘tuvoties’. Atšķirība ir arī leksēmu vārddarināšanā, latg. izl. starp verba galotni un sakni ir piedēklis *-o-*.

Latg. *brucynuôt'is* (KIV 1998, 192) – Liet. *apsibrūcinti* (LKŽe)

Atbilstmē, kas atrasta liet. val. *apsibrūcinti*, fiksēta vārddarināšanas atšķirība. Liet. val. izl. tiek izmantots priedēklis *ap-*, savukārt latg. izl. starp vārda sakni un galotni ir piedēklis *-o-*. Atšķirība ir arī leksēmu nozīmē, latg. izl. *brucynuôt'is* ‘izģērbties, parasti līdz apakšveļai’,

liet. val. izl. *apsibrūcinti* ‘apberzēties, nonēsāt’, piem., *Apsibrūcino batai, ir pirkos naujus..* (LKŽe).

Latg. *čòmpuôt*’ (KIV 1998, 222) – Liet. *čāmpoti* (LKŽe)

No gramatiskā viedokļa v. ir vienādi, taču to nozīmes ir atšķirīgas. Latg. izl. leksēma *čòmpuôt*’ nozīmē ‘brist pa dubļiem, mēsliem’ u. tml., savukārt liet. val. izl. sarunv. – ‘šmakstināt (ēdot)’, piem., *Arklys avižas čāmpo[ja] iš tarbos..* (LKŽe).

Latg. *dasagudriêt*’/îs’/ (KIV 1998, 250) – Liet. *gudráuti* (LKŽe)

Latg. izl. v. *dasagudriêt*’/îs’/ ir atgriezenisks un ar priedēkli *da-*, tas pazīstams ar nozīmi ‘tikt izgudrotam’. Liet. val. izl. atrastās atbilstmes *gudráuti* semantika nav saistīta ar iepriekš minēto nozīmi. Liet. leksēma nozīmē ‘būt pārgudram’, piem., *Rinkėjai turi teisę prieš laiką atšaukti savo deputatus, jei jie pradeda gudrauti, jei jie iškrypta iš kelio, jei jie užmiršta savo priklausomybę nuo liaudies..* (LKŽe). Liet. val. fiksētas arī šī verba atvasinātās formas, piem., *išgudráuti, pagudráuti, pėrgudrauti* un *sugudráuti*. Nirzas izloksnē leksēma *dasagudriêt*’/îs’/ tiek lietota ar tādu pašu nozīmi kā liet. val. izl. ‘būt pārgudram’.

Latg. *dasapierkt*’/îs’/ (KIV 1998, 253) – Liet. *pripiřkti* (LKŽe)

Latg. izl. priedēklis *da-* nereti atbilst liet. val. izl. priedēkļa nozīmei *pri-*. Viena no liet. val. izl. v. nozīmēm sakrīt ar latg. izl. leksēmas nozīmi ‘nopirkt sev (ko) papildus’. Liet. val. izl. atbilstmei ir arī citas nozīmes – ‘nopirkt daudz’, piem., *Žuvies pripiřko, prikepė, silkių pridarė – ir bus balius..* (LKŽe), ‘būt iespējai nopirkt’ u. c.

Latg. *dasašvet*’iêt’/îs’/ (KIV 1998, 254) – Liet. *svėtyti* (LKŽe)

Latg. izl. v. ir atgriezenisks, ar priedēkli *da-*, šīs leksēmas *dasašvet*’iêt’/îs’/ nozīme ir ar grūtībām uzzināt (parasti par kaut ko pazudušu). Liet. val. izl. atrastās atbilstmes nozīme ir cita – uztvert kā ciemiņu, ciemoties, uzņemt ļoti viesmīlīgi, piem., *Nesvėtinkis su svečiais, bo paskui neatsiginsi nuo jujų..* (LKŽe), justies kā ciemiņam, cienāt, iepazīstināt un kļūt svešam.

Latg. *dasavilkt*’/îs’/ (KIV 1998, 255) – Liet. *apvilkti* (LKŽe)

Verbu vārddarināšanā izmantoti atšķirīgi komponenti, latg. izl. priedēklis *da-*, bet liet. val. izl. – *pa-*. Viena no latg. val. verba nozīmēm sakrīt ar liet. val. izl. atbilstmi ‘uzģērbt vairākus apģērba gabalus’. Latg. izl. v. *dasavilkt*’/îs’/ ir arī citas nozīmes, piem., ‘novilcināties, lēni, ar grūtībām aiziet līdz kādai vietai’.

Latg. *dastumt*’ (KIV 1998, 258) – Liet. *pristumti* (LKŽe)

Leksēmas var uzskatīt par identiskām. Liet. priedēklis *pri-* atbilst latg. – *da-*. Prepozīcija *da-* latg. izl. izsaka kustības vai virziena beigu robežu. (Reķēna 2008, 162) Pirmā liet. val. izl. v. nozīme sakrīt ar latg. izl. nozīmi ‘piestumt’. Liet. val. leksēmai *pristumti* fiksētas arī vēl citas nozīmes – ‘aizstumt, stumjot, kustoties pietuvoties’, piem., *Ledvai*

prisistūmē.. (LKŽe), ‘piespiest kaut ko darīt’, piem., *Janikę vos ne vos pri mokslo pristūmēm..* (LKŽe), u. c.

Latg. *dasukuôt*’ (KIV 1998, 258) – Liet. *prišukuoti* (LKŽe)

Latg. izl. leksēma nozīmē ‘sukāt’ un ‘pabeigt sukāt’, savukārt liet. val. izl. v. *prišukuoti* pazīstams ar plašāku lietojumu – ‘sukājot pieglaust (matus), izveidot frizūru, sukājot savelt (matus)’, piem., *Prišukuotas šukas reik išvalyti..* (LKŽe), ‘ķemmējot dabūt (pakulu)’ u. c.

Latg. *driekšt’iš* (KIV 1998, 277) – Liet. *driēkti* (LKŽe)

Latg. izl. v. atšķirībā no liet. val. izl. atrastā piemēra ir atgriezenisks, pirms galotnes latg. izl. ir iesprausts līdzskanis š. Struktūras ziņā v. ir līdzīgi, taču atšķiras šo leksēmu nozīmes. Latg. izl. verbs nozīmē ‘skaļā balsī raudāt (parasti par niķīgu bērnu), ilgāku laiku skaļi maut, blēt’, savukārt liet. val. izl. – ‘raut, vilkt, stiept (kaut ko ilgu, bezformīgu), purināt, bārstīt, iet, vilkties, mizu plēst’, piem., *Vyrai girioj driēkia medžius..* (LKŽe).

Latg. *družnuôt*’ (KIV 1998, 281) – Liet. *nudrižinti* (LKŽe)

Latg. izl. v. nozīmē ‘darīt gludāku, līdzenu’. Liet. val. izl. atrasta formāla atbilsme, kas ir gandrīz identiska. Liet. verba vārdarināšanā izmantots priedēklis *nu-*, piedēklis *-in-*, latg. izl. v. piedēklis *-o-*. Atšķiras arī v. saknes patskaņi (latg. *u*, liet. *i*). Tāpat arī leksēmu nozīme, jo liet. val. izl. verbs nozīmē ‘nogriezt, nozāgēt’.

Latg. *gaļd’eit*’ (KIV 1998, 309) – Liet. *gaļdinti, gāldyti* (LKŽe)

Formāli leksēmas ir gandrīz pilnībā identiskas. Atšķiras to nozīmes, latg. izl. verbs nozīmē ‘lobīt (piemēram, zirņus, pupas)’, savukārt liet. val. izl. v. *gaļdinti* – ‘pļaut sienu’, piem., *Koks čia šienavimas, ot gaļdinam apie krūmus..* (LKŽe), un otra liet. val. atbilsme *gāldyti* – ‘griezt, trīt, berzēt’.

Latg. *gariņiêt*’ (KIV 1998, 317) – Liet. *gārinti* (LKŽe)

Latg. izl. šis v. *gariņiêt*’ pareti nozīmē ‘vilcināt’, liet. val. izl. atrastā atbilsme – ‘pārtvaicēt, turēt tvaikos, pūst’, piem., *Vējas be paliaubos gārino..* (LKŽe), ‘iet, dedzināt’ un ‘mērdēt, iznīcināt’. Abas leksēmas struktūras ziņā ir gandrīz vienādas.

Latg. *globûot’iš* (ADT 1983, 161) – Liet. *globētis* (LKŽe)

No gramatiskā viedokļa atšķiras tikai šo leksēmu piedēkļi (latg. *-o-*, liet. *-e-*). Taču atšķirības fiksētas arī šo vārdu nozīmēs, latg. izl. verbs nozīmē ‘slēpties’, liet. val. izl. – ‘meklēt gādību, aizbildniecību, pieglausties’, piem., *Kas prie jōsios globēsis, nepaliks biednas, t. Y. Jijē, boba, visus savo turtus ataduos jamui..* (LKŽe).

Latg. *gūlstavuôt*’ (KIV 1998, 339) – Liet. *gulstelėti* (LKŽe)

Latg. izl. v. *gūlstavuôt*’ atrasta atbilsme liet. val. *gulstelėti*. Atšķiras šo verbu vārdarināšanas piedēkļi (latg. *-avo-*, liet. *-el-* un *-ė-*). Leksēmu nozīmes ir tuvas, latg. izl. v.

nozīmē ‘gulšņāt’, bet liet. val. izl. – ‘atgulties’, piem., *Jis gulstelējo po pietų snūstelēti..* (LKŽe).

Latg. *gīniēt*’ (KIV 1998, 345) – Liet. *ginėti* (LKŽe)

Pēc uzbūves leksēmas ir vienādas. Atšķiras šo verbu nozīmes, latg. izl. leksēma vec. p. runā pazīstama ar nozīmi ‘tērēt (naudu)’, taču liet. val. izl. – ‘aizstāvēt’.

Latg. *īdupt*’ (KIV 1998, 350) – Liet. *īdūbti* (LKŽe)

Formāli verbi ir identiski. Tomēr atšķirības fiksētas šo leksēmu lietojumā. Latg. izl. vārds *īdupt*’ nozīmē ‘ieliekties’, liet. val. izl. leksēmai *īdūbti*, izņemot šo nozīmi, ir arī citas – ‘iestrēgt, ielūzt’, piem., *Nelipk ant stogo: papuvēs, dar īdūbsi..* (LKŽe), ‘iegrimt’ un ‘kļūt cauram’, piem., *Dantis jau gerokai īdūbo..* (LKŽe).

Latg. *īmuōkt*’ (KIV 1998, 359) – Liet. *īmokinti* (LKŽe)

Latg. izl. vec. p. v. nozīmē ‘iemācīties’, taču atrasta atbilsme liet. val. izl. – ‘iemācīt’, piem., *Siuvējas buvo visus īmokīņes, kq turi daryt..* (LKŽe). Latg. izl. subjekts pats mācās, taču liet. val. izl. subjekts māca kādu citu. Atšķirība fiksēta arī šo leksēmu struktūrā, liet. verba vārddarināšanā izmantots piedēklis – *in* -.

Latg. *īsalāist’eit’/īš/*(KIV 1998, 369) – Liet. *īlāistyti* (LKŽe)

Atšķirība novērota leksēmu vārddarināšanā, jo latg. izl. v. ir atgriezenisks. Tāpat arī leksēmu lietojumā, latg. izl. verbs nozīmē ‘iesmaržoties’, bet liet. val. izl. – ‘ieliet kaut kur’ un ‘sadot, iesist’.

Latg. *īškīst*’ (KIV 1998, 380) – Liet. *īškīsti* (LKŽe)

Leksēmu uzbūvē atšķiras piedēkļu lietojums, latg. izl. *īš-*, bet liet. val. izl. *ī-*. Arī verbu nozīmes nav saistāmas, latg. izl. vārds *īškīst*’ nozīmē ‘ieliet’ (ar niev. konotāciju), bet liet. val. izl. *īškīsti* – ‘izretināties, izspurt’, piem., *īškīdē marškiniai piemens..* (LKŽe), un ‘izšķīst’.

Latg. *īt’iemīēt*’ (KIV 1998, 383) – Liet. *ītēmyti* (LKŽe)

Latg. izl. v. nozīmē ‘iegaumēt’, bet liet. val. izl. trastās atbilsmes semantika ir plašāka – ‘atcerēties, iegaumēt’, piem., *Aš gerai īsitēmyjau, kq tu man sakei..* (LKŽe), un arī ‘pamanīt, ievērot’, piem., *Labai reikia žiūrēt, kad ītēmyčia..* (LKŽe). Verbu formas var uzskatīt par identiskām.

Latg. *ītrāukt*’ (KIV 1998, 384) – Liet. *ītrāukti* (LKŽe)

Leksēmas ir identiskas, atšķiras to lietojums. Latg. izl. v. nozīmē ‘iesist’, savukārt liet. val. izl. – ‘ievilkt, iestiept iekšā, iecelt, braucamlīdzeklis, kas domāts ievest, ievilkt, pacensties uzvilkt, uzvest’, piem., *O molis baisiausis toks, kalnas bjauriausis, nebįtrāuka arkliai..* (LKŽe), ‘uzvilkt virsū, paņēmot aiz kaut kā ievest, ievilkt’.

Latg. *rūžēit’/īš/*(KIV 1998, 314) – Liet. *rūžēnti* (LKŽe)

Latg. izl. v. atrasta gandrīz pilnīgi identiska atbilsme liet. val. izl. Šo leksēmu nozīmes ļoti niansēti, bet ir saistītas, jo abos gadījumos runa ir par lēnu darbību, ko veic cilvēks. Latg. izl. v. *rūžeit' /iš/* nozīmē 'reflektoriski staipīt savu ķermeni, tā daļas; staipīties', bet liet. val. izl. – 'lēni strādāt', piem., *Rūžēna par dienas, o nieko nepadaro..* (LKŽe). Latg. izl. verbam fiksēta arī atvasināta forma *izarūžeit' /iš/* 'izstaipīties' (KIV 1998, 402).

Latg. *izbuŗpt'* (KIV 1998, 412) – Liet. *burbēti* (LKŽe)

Atšķiras leksēmu vārddarināšana, latg. izl. izmantots priedēklis *iz-*, bet liet. val. izl. priedēklis – *ē-*. Viena no nozīmēm latg. izl. un liet. val. izl. ir identiska 'uztūkt'. Liet. val. izl. v. *burbēti* pazīstams arī ar citām nozīmēm – 'salt, pārklāties ar sakaltušiem dubļiem'.

Latg. *izd'iceit'* (KIV 1998, 415) – Liet. *išdýkti* (LKŽe)

Verbi pēc struktūras ir gandrīz idenstiski (latg. izl. priedēklis *iz-* atbilst liet. val. priedēklim *iš-*). Atšķirība fiksēta šo leksēmu nozīmē, latg. izl. v. *izd'iceit'* nozīmē 'iztukšot', liet. val. izl. vārds *išdýkti* – 'izvirst, samaitāties, izlaisties', piem., *Vaikas kaip aitvariukas išdyksta kaime, ir susikalbēt nebegal..* (LKŽe), un 'deģenerēties, pārvērsties par meženi', piem., *Medis be prievaizdos per česą su visu išdyksta..* (LKŽe).

Latg. *iššļaućeit'* (KIV 1998, 451) – Liet. *iššliaukýti* (LKŽe)

Leksēmu formas var uzskatīt par identiskām, taču nozīmes atšķiras. Latg. izl. v. nozīmē 'sēžot (uz kā), padarīt nekārtīgu, sajaukt (to)', piem., *Gūlta b'ie satàiseita, sàduòs vydà i iššļaućeja..* (KIV 1998, 451), bet liet. val. izl. – 'sadalīt, izkliedēt', piem., *Paēmus šluotą, iššliaukýk balą..* (LKŽe).

Latg. *istàrpynuòt'* (KIV 1998, 453) – Liet. *ištarpinti* (LKŽe)

Verbi pēc struktūras ir gandrīz identiski. Atšķirība fiksēta to nozīmē, latg. izl. šis v. nozīmē 'iztīrīt, izkasīt, piemēram, nosēdumus, gļotas, parasti no kā iekšpusēs', bet liet. val. izl. leksēmai ir cita nozīme – 'izšķīst, izkūst', piem., *Pavasari saulē ištarpina sniegą..* (LKŽe).

Latg. *izvàndravuòt'* (KIV 1998, 456) – Liet. *išvandrúoti* (LKŽe)

Leksēmas ir gandrīz identiskas, atšķirības ir to priedēkļu lietojumā (latg. – *avo-*, liet. – *uo-*). Nianses novērotas arī v. nozīmēs, latg. izl. leksēma nozīmē 'vandoties, jaucoties pilnīgi pārmeklēt', bet liet. val. izl. – 'izbraukt, apceļot, apstaigāt', piem., *Aš išvandravaū visas žemeles, neįkalbinau mergelės..* (LKŽe).

Latg. *kaļksneit'* (KIV 1998, 477) – Liet. *kalkšnóti* (LKŽe)

Pēc struktūras v. ir ļoti līdzīgi, atšķiras tikai to priedēkļi. Krasas atšķirības fiksētas leksēmu lietojumā. Latg. izl. verbs nozīmē 'bezdarbībā nīkt' un 'būt tādām, kam nav ko ēst (par laukā piesietiem mājlopiem)'. Savukārt liet. val. izl. atbilsme – 'kludzināt, klauvēt,

klabināt, iet kladzinot', piem., *Kalkšnó[ja] par visą bažnyčią..* (LKŽe), un 'kladzināt zobus'.

Latg. *komuôt'is* (KIV 1998, 480) – Liet. *kamuotis* (LKŽe)

Formāli vārdi ir vienādi, līdžība fiksēta arī šo leksēmu nozīmē. Latg. izl. v. nozīmē 'ciest sāpes, mokas', kas sakrīt ar liet. val. izl. v. lietojumu, un arī 'smagi strādāt, pūlēties', piem., *Kuô tu komojis àr t'im lūpim..* (KIV 1998, 480).

Latg. *kùošeit'* (KIV 1998, 491) – Liet. *kuōsinti* (LKŽe)

Liet. val. izl. atrastā atbilsme no gramatiskā viedokļa ir gandrīz identiska latg. izl. verbam. Taču fiksēta atšķirība šo leksēmu nozīmē, latg. izl. v. nozīmē 'klepot', bet liet. val. izl. – 'iet bez mērķa, klenderēt', piem., *Kur kuōsini, kvaile tu!* (LKŽe).

Latg. *kl'eb'eceit'* (KIV 1998, 502) – Liet. *klebečiūoti* (LKŽe)

Pēc struktūras v. var uzskatīt par identiskiem, taču manāmas atšķirības novērotas to nozīmēs. Abos gadījumos v. norāda noteiktu cilvēka kustības veidu, piem., latg. izl. tas nozīmē 'klibot', šāds leksēmas lietojums fiksēts arī liet. val. izl., kā arī vēl citas nozīmes – 'ļodzīt, lēnām strādāt'.

Latg. *krātuôt'* (KIV 1998, 519) – Liet. *kratóti* (LKŽe)

Formāli leksēmas ir identiskas. Latg. izl. v. nozīmē 'ejot stipri grīloties' un 'krist', liet. val. izl. šim v. ir citas nozīmes – 'skaļi smieties, drebēt, trīcēt, šņukstēt', piem., *Martelę vežė, kelias dundėjo, ji graudžiai verkė, gailiai kratójos..* (LKŽe). Latg. izl. fiksēta arī verba atvasinātā forma *iskrātuôt'* 'atgulties, parasti kur pagadās', piem., *Iskratòi pa zuól'i i àizmìk.* (KIV 1998, 427).

Latg. *traikšiet'* (KIV 1998, 509) – Liet. *traiškėti* (LKŽe)

Formāli leksēmas ir ļoti līdzīgas, vārdu saknēs atšķiras divu līdžskaņu secība (latg. *kš*, liet. *šk*). Atšķirība novērota arī katra v. lietojumā, latg. izl. leksēma *traikšiet'* nozīmē 'šķaidīt, spaidīt', bet liet. val. izl. *traiskėti* – 'brīkšķēt, trakšķēt', piem., *Einu mišku ir girdžiu – visai netoli šakos traiška..* (LKŽe). Latg. izl. fiksēta arī atvasināta forma *istraikšiet'* 'izspaidīt; arī izšķaidīt', piem., *Istraikšu mairiis kļacėkeñiis, ka meicu mairi..* (KIV 1998, 454).

Latg. *vužynuôt'/is'* (KIV 1998, 576) – Liet. *vužinėti* (LKŽe)

Formāli leksēmas ir gandrīz identiskas. Latg. izl. verbs ir atgriezenisks. Atšķiras šo leksēmu nozīmes, latg. izl. v. *vužynuôt'/is'* nozīmē 'vizināties', liet. val. izl. – 'staigāt šļūcot', piem., *Senolė po istubą vužinė[ja]..* (LKŽe). Kalupes izloksnē fiksēta arī verba atvasinātā forma *izavužynuôt'/is'* 'izvizināties' (KIV 1998, 409).

Aizgūtā leksika

Latg. *àizamarudžeit'/is'* (KIV 1998, 52) – Liet. *užsamarūdyti* (LKŽe)

Leksēmu nozīme gan latg. izl., gan liet. val. izl. ir identiska. Abos gadījumos verbs nozīmē 'aizkavēties', latg., piem., *Àizamarudžie fik iļģi, ka patyka vyss kas sātâ nadareîc..* (KIV 1998, 52), un liet., piem., *Kai tik ažeinu, tai ir ažsimarūdiju..* (LKŽe). Vārddarināšanā latg. izl. izmantots priedēklis *aiz-*, kas atbilst liet. val. izl. – *už-*.

Latg. *àizblūd'eît'* (KIV 1998, 56) – Liet. *užblūdinti, užblūdyti* (LKŽe)

Latg. izl. verbam atrasta atbilsme liet. val. Latg. izl. leksēmas priekšā ir priedēklis *aiz-*, taču liet. val. izl. *už-*. Abu leksēmu pirmā nozīme ir identiska 'aizmaldīties'. Liet. val. izl. verbam *užblūdinti* ir vēl cita nozīme – 'klejojot atrast', piem., *Ieškodamas kitos užblūdināu čionai..* (LKŽe).

Latg. *àiskrut'iêt'* (KIV 1998, 62) – Liet. *krutėti* (LKŽe)

Leksēmas no gramatiskā viedokļa ir gandrīz vienādas. Latg. izl. verba priekšā pievienots priedēklis *aiz-*. Atšķiras šo leksēmu nozīme, latg. izl. – 'aizsteigties', liet. val. izl. – 'kustēties uz vietas, kustināt, drebēt, trīcēt', piem., *Nuo drugio žmogus kruta..*, 'satraukties, pulsēt', piem., *Jo širdis jau paliovė krutėjusi..* (LKŽe) u.c. Gan latg. izl., gan liet. val. izl. verbs nozīmē kādu intensīvu darbību.

Latg. *àiskuriêt'* (KIV 1998, 62) – Liet. *užkūrti* (LKŽe)

Verbi savā struktūrā ir līdzīgi, taču to nozīmes ir krasi atšķirīgas. Kopīgs tas, ka abas leksēmas saistāmas ar uguni. Latg. izl. verbs pazīstams kā aizsmēķēt, taču liet. val. izl. – aizdedzināt ugunsgrābi, aizdedzināt, satraukt, iespaidot, piem., *Pyktis užkūrė vyrą..* (LKŽe), nosarkt, sacelt, izraisīt, piem., *Priešas įsibrovė ir užkūrė karą..* (LKŽe) u.c.

Latg. *àizkuražie't'/i's'* (KIV 1998, 51) – Liet. *išsikurėžyti* (LKŽe)

Latg. izl. verbam atrasta atbilsme liet. val., taču atšķirības ir gan vārddarināšanā, gan semantikā. No gramatiskā viedokļa latg. izl. vārds atšķiras ar to, ka tā saknes priekšā ir priedēklis *aiz-*, bet liet. val. izl. izmantots priedēklis *iš-*. Savukārt semantika ir vēl ar krasākām atšķirībām, jo latg. tas nozīmē – 'apvainoties' un 'klūt spītīgam', piem., *Ka iz jūo kū paščiēši, to jis ūotri aizkuražei, najīt ni āstu, ni dzařtu, i narunòi..* (KIV 1998, 51), bet liet. – 'sagrozīt valodu', piem., *Vedu neišsikurėžijav, šnekav, kaip vedum pareita..* (LKŽe).

Latg. *àisprūóóeît'* (KIV 1998, 66) – Liet. sl. *pravýti, provóti* (LKŽe)

Latg. izl. verbam pirmā atrastā atbilsme liet. val. izl. formāli ir ļoti tuva, taču tikai viena no liet. nozīmēm sakrīt ar latg. izl. semantiku – 'aizsūtīt prom', piem., *Jā pravijom – nieko nedirbdavo..* (LKŽe). Citas liet. val. izl. v. nozīmes ir 'apdzīt' un 'aizdzīt', piem., *Višta pravijo varnā nuo viščiuku..* Taču otra liet. val. izl. v. *provóti* forma nozīmē 'risināt lietu, tiesāt, prāvoties'. (LKŽe). Abām iepriekš minētām leksēmām ir sastopamas arī atvasinātas formas, piem., latg. *apsaprūóóeît'/i's'/-* liet. *apsiprovóti*. Šo v. semantika ir atšķirīga, jo latg.

izl. tas nozīmē – ‘paveikt, padarīt visus darbus’, taču liet. val. izl. – ‘kašķēties, prāvoties, tiesāties’, piem., *Apsiprovojame ir vēl, riedamies it katēs maiše, ankštai gyvename..* (LKŽe).

Latg. *àizvaražuôt*’ (KIV 1998, 73) – Liet. *apvarāžinti* (LKŽe)

KIV minēts, ka v. nozīme ir ‘aizpīt (piemēram, ar auklām)’, taču Nirzas izloksnē šo leksēmu lieto ar nozīmi ‘apburt’. Liet. val. izl. atrastās atbilstmes nozīme sakrīt ar Nirzas izloksnes nozīmi ‘apburt’, piem., *Kiba jį apvarāžino, kad jis tē tep lenda!* (LKŽe). Liet. val. izl. v. sastopams arī ar citiem priedēkļiem: *iš-* un *nu-*, piem., *išvarāžinti, nuvarāžinti*.

Latg. *òldavuôt*’ (KIV 1998, 76) – Liet. *aldavóti* žr. *aldoti* (LKŽe)

Atrastā atbilstme liet. val. izl. *aldavóti* struktūras ziņā ir identiska ar latg. izl. v. *òldavuôt*’. Atšķiras leksēmu lietojums, latg. izl. vārds nozīmē ‘klaiņot’, bet liet. val. izl. – ‘skaļi uzvesties, draiskuļoties’, piem., *Girtas jis labai aldavója ir nutilsta tik tada, kada užminga..* (LKŽe), un ‘izšķērdēt, tērēt’, piem., *Gali aldavóti motinos palikimą..* (LKŽe).

Latg. sl. *apmaļavuôt*’ (KIV 1998, 91) – Liet. sl. *išmaliavóti* (LKŽe)

Latg. izl. šis v. pazīstams ar nozīmi ‘nokrāsot vispakārt’, piem., *Apmaļavuôšu vysu ustubu i grèidys, i durovys..* (KIV 1998, 91). Liet. val. izl. atrastā atbilstmes nozīme ir ar nelielām niansēm – ‘izkrāsot ar krāsām’ un ‘uzzīmēt, uzgleznot’. Latg. izl. v. vārddarināšanā izmantots priedēklis *ap-*, savukārt liet. val. izl. – *iš-*, liet. val. izl. fiksēta arī verba forma ar priedēkli *nu-*, piem., *numaliavóti* ‘nokrāsot; uzzīmēt’ (LKŽe).

Latg. *blādavuôt*’ (KIV 1998, 183) – Liet. *blódyti* (LKŽe)

Latg. izl. v. atrasta formāli tuva atbilstme liet. val. izl. Atšķiras šo leksēmu vārddarināšana, latg. izl. starp verba sakni un galotni izmantots priedēklis – *avo-*, attiecīgi liet. - *y-*. Nianse fiksēta arī šo leksēmu nozīmē, latg. izl. vārds *blādavuôt*’ nozīmē ‘uzdzīvot’, savukārt liet. val. izl. v. *blódyti* – ‘blandīties’, piem., *Vaikai, neblódykit!* (LKŽe).

Latg. sl. *brokavuôt*’ (KIV 1998, 192) – Liet. sl. *brōkyti* (LKŽe)

Pēc struktūras leksēmas ir ļoti līdzīgas. Latg. izl. ir priedēklis *-avo-*, bet liet. val. izl. priedēklis *-y-*. Fiksēts gandrīz identisks vārdu lietojums, latg. izl. v. nozīmē ‘atzīt par nederīgu’, liet. val. izl. – ‘izbrāķēt, pelt, nievāt’, piem., *Vaikis brokyja mergą, kuri saulės viešnė..* (LKŽe). Latg. izl. novērota arī atvasināta forma *izbrokavuôt*’ ‘izbrāķēt’.

Latg. *capñeît*’ (KIV 1998, 203) – Liet. *cāpnyti* (LKŽe)

Neliela nianse fiksēta šo leksēmu nozīmē, latg. izl. verbs nozīmē ‘slepus paķert’, piem., .. *capñèi t'ik pèiràga gobolu i àisskrìn..* (KIV 1998, 203). Liet. val. izl. atrastās atbilstmes nozīme ir tuva latg. izl., taču nav precizēts, vai darbība notiek slepus. Liet. *cāpnyti* nozīmē ‘ķert, tvert, grābt’, piem., *Busilas jau kelintą varlę cāpnija..* (LKŽe).

Latg. *čut'neît*’ (KIV 1998, 228) – Liet. *čiùtnyti* (LKŽe)

Leksēmu struktūras ir identiskas, tomēr to nozīme nav saistīta. Latg. izl. šī leksēma nozīmē ‘manīt’ vai ‘jaust’, piem., *óinc gryp kù nùsl’iept’, a utrys čut’něi, ka tys tù gryp izdariēt’..* (KIV 1998, 228), bet liet. val. izl. – ‘rotāt, sapost, cītīgi kaut ko darīt, kāri ēst’, piem., *Pelytė rugius čiùtnija..* (LKŽe). Liet. v. *čiùntyti* lietojums mūsdienās vairs nav aktuāls.

Latg. *dapašiēt’* (KIV 1998, 244) – Liet. *atpāsėti* (LKŽe)

Latg. izl. verbs nozīmē ‘būt piemērotam, atbilstošam, piestāvēt (parasti par apgērbu)’. Šai leksēmai atrastas vairākas formālas atbilstmes liet. val., kas norādītas maģistra darba pielikumā. Vistuvākā nozīmes ziņā ir leksēma *atpāsėti* ‘atbilts, saskanēt’, piem., *Kartais labai gerai atpāsēja tas stiklas..* (LKŽe). No gramatiskā viedokļa atšķiras verbu priedēkļi (latg. – *da*, liet. – *at*).

Latg. sl. *daval’iēt’* (KIV 1998, 260) – Liet. sl. *davalióti* (LKŽe)

Formāli leksēmas ir gandrīz identiskas, atšķiras tikai to piedēkļi. Latg. izl. verbs nozīmē ‘piesviest, sviežot (ko), piepildīt (ar to)’, piem., *Daval’ėi molķys čepļām!* (KIV 1998, 260). Savukārt liet. val. izl. – ‘varēt, iespēt (kaut ko darīt)’ un ‘būt spējīgam izturēt’, piem., *eksė ja nedavaliódavau nei dirbti, nei nėko..* (LKŽe).

Latg. sl. *dōveit* (LVLf 2003, 358) – Liet. sl. *dōvyti* (LKŽe)

Verbu formas var uzskatīt par vienādām, taču vairākas atšķirības novērotas leksēmu nozīmēs. Latg. izl. vārds pazīstams ar nozīmi ‘žņaugt, smacēt’, savukārt liet. val. izl. – ‘sist, daudzīt, nēsāt, valkāt’, piem., *Jau antri metai, kai dōviju šituo rubašku..* (LKŽe), ‘draiskoties, trakot’, piem., *Vaikai, būkit ramiai, nesidōvykit..* (LKŽe), un ‘meklēties (par dzīvniekiem)’.

Latg. sl. *dūrnavuôt’* (KIV 1998, 286) – Liet. sl. *durnavóti* (LKŽe)

Latg. izl. v. *dūrnavuôt’* pēc uzbūves ir identisks ar liet. val. izl. atrasto atbilstmi *durnavóti*, bet nianse fiksēta vārdu lietojumā. Latg. izl. šim v. ir divas nozīmes ‘trakot, plosīties’ un niev. ‘trakojojot doties uz kurieni’. Pirmā nozīme sakrīt ar liet. val. izl. atbilstmi, taču tai ir arī citas nozīmes – ‘trokšņot, skaļi uzvesties’, piem., *Šnapso prisigėrėš pradėjo durnavot..* (LKŽe), un ‘saukt par muļķi, āzēt’, piem., *Aš juos durnavóju tada..* (LKŽe).

Latg. *gùoduôt’* (KIV 1998, 305), *apgōdōt* (LVLf 2003, 355) – Liet. sl. *godóti, apgodóti*, (LKŽe)

Formāli leksēmas var uzskatīt par vienādām, kopīgas nianse fiksēta arī vārdu nozīmēs. Latg. izl. verbs *gùoduôt’* nozīmē ‘domāt, spriest’, liet. val. izl. *godóti* – ‘apdomāt, nožēlot, just līdzī, apgādāt’, piem., *Apgodok tu mus kaip nors, tu mūsų tėve..* (LKŽe). Taču latg. izl. novērotā atvasinātā forma *apgōdōt* – ‘apdomāt’, liet. val. izl. – *apgodóti* ‘domāt, vēloties kaut ko atcerēties, rūpēties’, piem., *Sūnus vis godójo apie tėvus..* (LKŽe), ‘cienīt un vilkt, pārvilkt’, piem., *Visi dabar subruzdė tą elefantą iš šulinio laukan godoti.*

Latg. sl. *glupuôt’* (KIV 1998, 324) – Liet. sl. *glūpyti* (LKŽe) ‘muļķoties’

Latg. sl. *gub'eit'* (KIV 1998, 338), *nūgubēt* (LVLf 2003, 364) – Liet. sl. *gubėti, gubyti* (LKŽe)

Leksēmas pēc struktūras ir gandrīz vienādas, atšķiras to piedēkļi un priedēkļi. Liet. val. izl. izvēlētas divas formālas atbildmes *gubėti* un *gubyti*. Leksēmas atšķiras pēc vārddarināšanas, latg. izl. atvasinātā v. priekšā ir priedēklis *nu-*, bet liet. val. atrastajās atbilmēs ir fiksēti divi piedēkļi (*-ēt-* un *-yt-*). Atšķirības fiksētas arī leksēmu nozīmēs, latg. izl. v. nozīmē 'zaudēt' un 'iznīcināt', piem., *Nagub'èi džeúeíbys!* (KIV 1998, 338), bet liet. val. izl. vārds *gubėti* – 'spēt, mācēt', otra *gubyti* – 'sist, daudzīt'.

Latg. sl. *ičùd'eit'* (KIV 1998, 348) – Liet. sl. *įčiùdinti* (LKŽe)

Šo vārdu nozīme ir atšķirīga, latg. izl. v. nozīmē 'izdarīt (ko) jocīgu, smieklīgu', liet. val. izl. – 'provocēt šķaudēšanu', piem., *Su taboku įčiùdink, t. Y. Padaryk, kad čiaudėty..* (LKŽe). Atšķirības fiksētas arī leksēmu piedēkļu lietojumā.

Latg. sl. *karavul'iēt'* (KIV 1998, 486) – Liet. sl. *karavūlyti* (LKŽe) 'sargāt'

Latg. sl. *kručiēt'/iš'* (KIV 1998, 523) – Liet. sl. *krūcyti* (LKŽe)

Formāli leksēmas ir gandrīz identiskas. Atšķirības fiksētas vārdu nozīmēs, latg. izl. v. nozīmē 'uzdzīvot', bet liet. val. izl. – 'tīšām neatdot, blēdīties' un 'zagt'. Latg. izl. novērota arī atvasināta forma *izakručiēt'/iš'* 'ilgāku laiku uzdzīvot', piem., *Pa pasaul'i krucejās, a sātā nagryp ni doĥba dareit', ni.kùo..* (KIV 1998, 396).

Latg. *l'epēit'* (KIV 1998, 562) – Liet. *lepėnti* (LKŽe)

Atbilsme, kas atrasta liet. val., savā struktūrā ir gandrīz identiska ar latg. izl. v., atšķiras leksēmu piedēkļi. Latg. izl. un liet. val. izl. sakrīt tikai pirmā vārda nozīme 'lipināt'. Latgaliskajās izloksnēs verbs *l'epēit'* nozīmē arī 'veidot, piemēram, no māla, plastalīna, snigt un lipt pie sejas (par slapju sniegu)' un 'nevīžīgi vērpēt'. Savukārt liet. val. izl. v. ir šādas papildu nozīmes 'mīdīt', piem., *Antinas antį lepėna..* (LKŽe), un 'skriet lēnām, tipināt'.

Latg. *tyzguôt'* (KIV 1998, 577) – Liet. *lįzginti* (LKŽe)

Latg. izl. v. *tyzguôt'* 'laizīt' atrasta formāla atbilsme liet. val. izl. *lįzginti*. Atšķiras leksēmu piedēkļi (latg. *-o-*, liet. *-in-*). Lietuviešu valodas izloksnēs šim verbam ir cita nozīme 'kustināt (ausis)', piem., *Gyvuliai ausis lįzgina..* (LKŽe). Latg. izl. fiksēti arī šī verba atvasinājumi, piem., *iztyzguôt'* 'izlaizīt', *apsatyzguôt'/iš'* 'aplaizīties'.

Latg. sl. *šaravuôt'* (KIV 1998, 464) – Liet. sl. *šaravótas* (LKŽe)

Liet. val. izl. neatrasts atbilstošs verbs, taču fiksēts adj., kurš pēc struktūras ir ļoti tuvs latg. izl. leksēmai *šaravuôt'*. Krasa atšķirība novērota leksēmu lietojumā, latg. izl. verbs nozīmē 'tīrīt, spodrināt, arī mazgāt ar spēcīgu spiedienu, berzēt', šī vārda variants *iššaravuôt'* – 'beržot izmazgāt, iztīrīt' (KIV 1998, 450), bet liet. val. izl. adj. nozīmē 'pelēki krāsots'.

Latg. sl. *ūļavuôt'* (KIV 1998, 525) – Liet. sl. *ulióti* (LKŽe)

Latg. izl. v. nozīmē 'svinēt, dzīrot'. Liet. val. izl. tā ir viena no atrastās atbilstmes nozīmēm, citas – 'uzdzīvot, rēgoties, staigāt apkārt, apkrāpt, dzīvot izklaidīgi' u. c. Atšķirības fiksētas arī leksēmu struktūrās, latg. izl. v. pirms galotnes piedēklis *-avo-*. Šim verbam novērota atvasināta forma *atūļavuôt* 'ilgāku laiku, daudz dzīrot' (KIV 1998, 149).

Latg. *žareît* (KIV 1998, 596) – Liet. *žarėti* (LKŽe)

Latg. izl. v. *žareît* atrasta atbilstme liet. val. izl. *žarėti*. Formāli verbi ir identiski. Atšķiras leksēmu nozīmes, liet. val. izl. vārds pazīstams ar nozīmi 'spīdēt, gailēt (par oglēm)', piem., *Ka tik ramiai būtu, kad nežarētu ugnys ir bombos nesproginētu..* (LKŽe). Latg. izl. šī verba lietojums ir plašāks – 'daudz cept (piemēram, gaļu), stipri kurināt, stipri pērt' un 'spēcīgi līt'. Latg. leksēmai *žareît* fiksēts arī atvasinājums *adžareît* 'ilgāku laiku, daudz kurināt', bet reti 'loti ātri atskriet' (KIV 1998, 151).

Apskatīts 91 leksēmu pāris, 8 lietojums un pieraksts ir idenstisks. 27 pāros fiksēta viena identiska nozīme un pārējās atšķirīgas, piem., latg. *komuôt'is* 'ciest sāpes, mokas, smagi strādāt, pūleties' – liet. *kamuotis* 'ciest sāpes, mokas'.

APĢĒRBS

Mantotā leksika

Latg. *apakle* (LVLf 2003, 355) – Liet. *apykaklė* (LKŽe)

Atšķirības manāmas leksēmu vārddarināšanā, latg. izl. apkakles nosaukumā izlaists līdzskanis *k*. Leksēma sastāv no vārda *kakls* un piedēkļa *ap-*, kas saplūdis ar lietvārdu *kakls* vienā vārdā. Liet. val. izl. robeža starp piedēkli un vārda sakni ir saglabājusies. Latgaliskajās izloksnēs leksēma pazīstama ar nozīmi 'apakle', liet. val. izl. substantīvam ir arī citas nozīmes – 'vieta ap kaklu, apģērba daļa ap kaklu, ķēdīte ap kaklu, mašīnas daļa'.

Latg. *dyřža* (KIV 1998, 273) – Liet. *diržas* (LKŽe)

Leksēmas no gramatiskā viedokļa atšķiras tikai ar dzimti (latg. siev. dz., liet. vīr. dz.). Latg. izl. substantīvs nozīmē 'ādas jostas', taču liet. val. izl. tam fiksētas arī citas nozīmes – 'motorsiksna', piem., *Nukrito mašinos diržas..* (LKŽe), un 'zemes strēmele'.

Latg. *megžyņa* (KIV 1998, 603) – Liet. *megztinis* (LKŽe)

Formāli leksēmas ir līdzīgas, taču novērotas arī atšķirības to vārddarināšanā. Latg. izl. leksēmā ir līdzskanis *ž*, bet liet. val. izl. tā vietā – *z*, liet. val. izl. vārda sakne beidzas ar līdzskani *t*. Abu leksēmu semantika ir saistīta ar adīšanu. Latg. izl. substantīvs nozīmē 'adījums, kas ir adīts, cieši nesaistot valdziņus' un arī 'zvejas tīkls ar lielām acīm', liet. val. izl. leksēma – 'adīts apģērbs, no virves izgatavots maiss, virvju pītenis', piem., *Paimk j megztinį šieno..* (LKŽe).

Latg. *mūlt'īnė* (KIV 1998, 626) – Liet. *mūltinas* (LKŽe) 'flanelis'

Latg. *rucinīks, ručnīks* Nirzā₄₉₃ – Liet. *raņķšluostis* (LKŽe)

Liet. val. izl. atrasta atbilsme *raņķšluostis*, jo pirmais komponents sakrīt ar latg. izl. vārda sakni, kas veidota no leksēmas *roka* (latg. *rūka, rūceņa*). Abu vārdu nozīme ir identiska ‘dvielis’. Latg. izl. šai leksēmai fiksēti vairāki fonētiski varianti: *ručnīks*, piem., Baltinavas, Kalupes, Kārsavas un Pildas izloksnē, *ručinīks* – Rundēnu un Sakstagala izloksnē, *ručenīks* – Balvu un Višķu izloksnē, *rūčenīks* – Rugāju izloksnē, *rūcinīks* – Pildas un Skaistas izloksnē, *rūčinīks* – Dagdas, Galēnu un Preiļu izloksnē. (КОHT. 85)

Latg. *vainuks (-gs)* (ADT 1983, 180) – Liet. *vainikas* (LKŽe)

No gramatiskā viedokļa leksēmas ir gandrīz identiskas, atšķiras tikai to piedēkļu lietojums (latg. *-uk-*, liet. *-ik-*). Latg. izl. leksēma nozīmē ‘vainags’, bet liet. val. vārdam ir arī vēl citas nozīmes – ‘galvas rotājums (īpaši kāzu laikā), skaistuma simbols, nevainības, koka zaru un lapu vainags’ u. c.

Aizgūtā leksika

Latg. *àlǵèrka* (KIV 1998, 77) – Liet. *algierkà* žr. *algerka* (LKŽe).

Leksēmas formāli ir identiskas. Abos gadījumos tas ir mētelis. KIV precizēts, ka vecākās paaudzes leksikā tam ir konkrētāka nozīmē ‘vatēts sievietām paredzēts mētelis’.

Latg. sl. *bašļaks* (KIV 1998, 168) – Liet. sl. *bašlikas* (LKŽe)

Vārdu nozīme ir pilnībā identiska, tā ir kapuce. Atšķirība fiksēta leksēmu vārddarināšanā, latg. izl. ir piedēklis *-ak-*, bet liet. val. izl. *-ik-*.

Latg. sl. *būrnass* (KIV 1998, 201) – Liet. sl. *būrnosas, buřnasas* (LKŽe) ‘vatēts sieviešu ziemas mētelis’

Latg. sl. *dzimka* (KIV 1998, 294) – Liet. sl. *dimkas* (LKŽe)

Atšķiras tikai šo vārdu dzimte. Taču leksēmu nozīmes ir pilnībā nesaistītas, liet. val. izl. vārds nozīmē ‘šķirnes sīpols’, bet latg. izl. – ‘matu sprādze’.

Latg. sl. *gužiks* (KIV 1998, 343) – Liet. sl. *gūzikas* (LKŽe)

Formas ir identiskas, atšķirība fiksēta leksēmu nozīmē. Latg. izl. tas ir pogcaurums, bet liet. val. izl. – poga, puns, mezgls, bārksts un aukla (sal. poļu val. *guzik* ‘poga’) (Reķēna 2008, 123).

Latg. sl. *kàmzūļka* (KIV 1998, 481) – Liet. sl. *kamzōlē* (LKŽe)

Latg. izl. substantīva formā fiksēts līdzskanis *k*. Atšķirība novērota šo leksēmu semantikā, liet. val. izl. s. nozīmē ‘veste’, tā pilnībā sakrīt ar latg. izl. nozīmi. KIV minēts, ka vec. p. runā šī leksēma pazīstama arī kā ‘krūšturis’.

Latg. *kapal’iša* (KIV 1998, 483) – Liet. *kapeliūšas* (LKŽe) ‘platmale’

Latg. sl. *kārvašs* (KIV 1998, 490) – Liet. sl. *karvāšas* (LKŽe) ‘piedurkņu atloks’

Latg. vāc. *knìpel'is* (KIV 1998, 509) – Liet. vāc. *knìpelis* (LKŽe)

Formāli leksēmas ir identiskas, taču atšķiras to nozīmes. Latg. izl. tās ir mājās darinātas mežģīnes, bet liet. val. izl. – pagale, nūja, runga, maisāmais, piem., *Kad aš tau paimsiu kokļ knìpelj, tai tu žinosi!* (LKŽe).

Latg. sl. *kopka* (KIV 1998, 513) – Liet. sl. *kapkà* (LKŽe)

Leksēmas pēc struktūras ir identiskas. Atšķirības fiksētas šo substantīvu semantikā. Latg. izl. tā ir blūze, auduma jaka vai adīta jaka, liet. val. izl. – audekla gabaliņš, ko apsiet ap galvu, sieviešu cepure, uz apavu galiem uzliekamā āda, uzpirkstenis, piem., *Kapkà nuo karpēs nukrito..*, un nags (dzīvniekiem), kāja, piem., *Šis arklys gera kaustyti – netrupa kapkos...* LKŽe minēts, ka liet. izl. vārds *kapkà* šobrīd vairs netiek lietots.

Latg. vāc. *kit'èļš* (KIV 1998, 544) – Liet. vāc. *kìtelis* (LKŽe)

Latg. izl. leksēma nozīmē ‘uzsvārcis’, savukārt liet. val. izl. – ‘uniformas žakete, pavasarīga un auduma žakete, apmetnis, mētelis’. Abos gadījumos tiek minēts apģērbs. Formāli leksēmas ir identiskas.

Latg. *kuliks* (LVLF 2003, 361) – Liet. *kulikas* (LKŽe) ‘žakete’

Latg. *kùļka* (KIV 1998, 530) – Liet. *kulkà* (LKŽe)

Vārdi ir identiski, taču atšķiras to nozīmes. Latg. izl. tie ir vīriešu svārki, liet. val. izl. – mazs svina gabals, kas vēlāk tiek izšauts no šaujāmieroča, kamols, piem., *Ežys yra apdengtas su dygiais ir gal j kulq susitraukti..* (LKŽe), kreļļu pērlītes, zāļu graudiņš u. c.

Latg. vāc. *mustürs* (KIV 1998, 629) – Liet. vāc. *mùsteris* (LKŽe)

Vārdi ir gandrīz identiski, atšķiras tikai to piedēkļi (latg. *-ur-*, liet. *-er-*). Nianse fiksētas arī leksēmu nozīmēs, latg. izl. tas ir rakts (audumā), bet liet. val. izl. – piemērs, modelis un neapskatīšana (karavīru).

Latg. sl. *pàļc (-ts)* (ADT 1983, 169) – Liet. sl. *páltas* (LKŽe) ‘mētelis’

Latg. *skora* (LVLF 2003, 369) – Liet. *skarà* (LKŽe) ‘lakats’

Latg. *skusts* (LVLF 2003, 369) – Liet. *skùstas* (LKŽe)

Leksēmas pēc struktūras ir identiskas, taču fiksēta atšķirīga nozīme. Latg. izl. tas ir lakats, bet liet. val. izl. – skrāpis, kasīklis.

Latg. sl. *sukne* (LVLF 2003, 370) – Liet. sl. *suknià* (LKŽe) ‘kleita’

Kopā apskatīti 23 leksēmu pāri, kas nosauc apģērba daļu vai detaļu. 12 no tiem nozīme ir identiska, piem., latg. *sukne* – liet. *suknià* ‘kleita’. 5 apskatītos – tikai viena no nozīmēm ir identiska, piem., latg. *dyřža* ‘ādas josta’ – liet. *diržas* ‘josta, motorsiksna, zemes strēmele’.

VESELĪBA, ĶERMEŅA DAĻAS

Mantotā leksika

Latg. *bùorda* Nirzā₄₉₃, *bùorzda* (KIV 1998, 167) – Liet. *barzdà* (LKŽe)

Formāli leksēmas ir ļoti līdzīgas vai pat identiskas. Latg. izl. leksēmā *bùorda* ‘bārda’, kas fiksēta Nirzā₄₉₃, atšķirībā no liet. val. izl. atrastās atbilstmes saknē zudis līdzskanis *z*. Otra latg. izl. forma *bùorzda* ir identiska ar liet. val. piemēru. Atšķirība fiksēta pašu s. semantikā, latg. izl. tā ir tikai bārda, garš matu kopums pie zirga kājām un garš mantu kopums pie dzīvnieka apakšžokļa.

Pirmās divas nozīmes pilnībā sakrīt ar liet. val. izl. atbilsmi. Taču šai liet. leksēmai ir arī vēl citas nozīmes – zods, līdz ar zemi nogrieztas sūnas, cinis, mazas saknes, asni, atslēgas galva, piem., *Nulūžo [rakto] barzdà, kaip beatrakinsi?* (LKŽe) u. c.

Latg. *bazdòls* (KIV 1998, 174) – Liet. *bēzdas* (LKŽe)

Latg. izl. tas ir kuņģa, zarnu gāzu kopums, šī nozīme pilnībā sakrīt ar liet. val. izl. atrastās atbilstmes pirmo nozīmi. Liet. val. izl. šai leksēmai ir arī cita nozīme – cilvēks ar vāju veselību vai mazs bērns, piem., *Nu nu, žiūrēsim, kq gi tas bēzdas padarys..* (LKŽe).

Latg. *bȳuc* (KIV 1998, 195) – Liet. *būdas* (LKŽe)

Leksēmas ir gandrīz identiskas, atšķirība ir tikai vārdu saknēs (latg. divskanis, liet. patskanis). Krasi atšķiras arī šo substantīvu nozīme. Latg. izl. tas ir vaigs, taču liet. val. izl. – cilvēka psihisko īpašību kopums, raksturs, seja, izskats, līdzeklis, ceļš, viedoklis (kā darāms), piem., *Jam joks būdas netinka – ir sviestas negeras, ir pienas..* (LKŽe), tradīcija, paradums, mantojums un melodija.

Latg. *cùncula* (KIV 1998, 221) – Liet. *kunkālas* (LKŽe)

Leksēmu pierakstā fiksētas nelielas fonētiskas atšķirības, jo latg. izl. izmantots līdzskanis *c*, liet. val. izl. – *k*. Latg. izl. leksēma nozīmē ‘pinne’, savukārt liet. val. izl. – ‘burbulis’, piem., *Kunkalai darosi vandeny..* (LKŽe). Līdzību starp šīm abām nozīmēm var saskaīt, jo burbulis un pinne ir ieapaļas formas.

Latg. *cùnculuôc* (KIV 1998, 221) – Liet. *kunkalotas* (LKŽe)

Īpašības vārdi pēc struktūras ir gandrīz identiski (latg. piedēklis *-ul-*, liet. *-al-*). Atšķirība novērota leksēmu semantikā. Latg. izl. leksēma nozīmē ‘piņņains’, bet liet. val. izl. – ‘ar mākoņiem aizklātas (debesis)’.

Latg. *dàlna* (KIV 1998, 265) – Liet. *dēlnas* (LKŽe)

Atšķiras leksēmu dzimte (latg. siev. dz., liet. vīr. dz.) un saknes patskanis (latg. *a*, liet. *e*). Vārdu nozīmes ir gandrīz identiskas, liet. val. tā ir delna, bet latg. izl. substantīvam ir arī otra nozīme – cimda daļa, kas aptver delnu.

Latg. *tyga* (KIV 1998, 569) – Liet. *ligà* (LKŽe) ‘slimība’

Latg. *plauškas* (*plauškys*) (LVLf 2003, 366) – Liet. *plaučiai* (LKŽe)

Šo leksēmu struktūrā redzamas nelielas atšķirības, latg. izl. vārda sakne beidzas ar līdzskaņiem *šk*, bet liet. val. izl. – č. Pirmā nozīmē abām leksēmām ir identiska ‘plaušas, elpošanas orgāns’, bet liet. val. izl. tā nozīmē arī ‘orgāns, kas ir kautlopa daļa’, piem., *Plaučiai ne mēsa, ožka ne gyvulys..* (LKŽe).

Latg. *pūrdūls* (LVLf 2003, 367) – Liet. *purdelis* (LKŽe)

Vārdos atšķiras piedēkļi, latg. izl. – *uļ-*, bet liet. val. izl. – *el-*. Atšķirības novērotas arī leksēmu semantikā, latg. izl. šis vārds nozīmē ‘puņķi’, taču liet. val. izl. – ‘driskas, sadriskāta lieta’, piem., *Kai stversiu, tai tik pūrdelį padarysiu!* LKŽe minēts, ka liet. val. šī leksēma vairs netiek lietota.

Latg. *sōnkauļs* (LVLf 2003, 369) – Liet. šonkaulis (LKŽe)

Identiska ir gan leksēmu struktūra (atšķiras tikai pirmais līdzskanis *s* vai *š*), gan arī to pamatnozīmē ‘riba’. Liet. val. izl. ar šo substantīvu pazīstams arī ‘balsts, atgāznis’ un ‘ratu sānu balsts’.

Aizgūtā leksika

Latg. sl. *bruc* (KIV 1998, 192) – Liet. sl. *brūdas* (LKŽe)

Formāli leksēmas ir identiskas, taču to nozīmes ir pilnīgi atšķirīgas. Latg. izl. tas ir asiņains šķirdrums, kas izdalās no brūces, augoņiem u. tml. Savukārt liet. val. izl. – netīrība, atkritumi, netīrumi, piem., *Išvalius visus brudūs, mašina vēl gerai siuva..* (LKŽe), kukainis, nekrietnelis, piem., *O brūdas – neklauso!* (LKŽe).

Latg. *d'ipt'eric* (KIV 1998, 272) – Liet. *difterītas* (LKŽe)

Leksēmu nozīmē ir identiska, tā ir konkrēta slimība ‘diftērija’. Vārdu pierakstā fiksēta neliela atšķirība, jo latg. izl. netiek izmantots līdzskanis *f*, tā skaņa tiek aizstāta ar līdzskani *p*. Tas novērots arī citos substantīvos, piem., ‘kafija’ Nirzas izloksnē pazīstama ar leksēmu *kopeja*.

Latg. *kaščeļa* (KIV 1998, 491) – Liet. *kastilius* (LKŽe)

Latg. izl. leksēma nozīmē ‘kruķis (slimniekiem, ievainotajiem u. tml.)’. Liet. val. izl. šī vārda semantika ir plašāka – ‘kruķis, kas paredzēts gan slimniekiem, gan sadzīvē kaut ko stirpinot’, piem., *Vedant gelžkelį, kastiliais pritvirtinama reikos..* (LKŽe). Atšķirības novērotas arī leksēmu vārddarināšanā, fiksēti atšķirīgi piedēkļi (latg. –*eļ-*, liet. –*il-*).

Latg. *mašt'ä* (KIV 1998, 596) – Liet. *mastelė* (LKŽe)

Atšķirības fiksētas leksēmu uzbūvē, liet. val. izl. substantīvu veido sakne ar piedēkli – *el-*, latg. izl. vārds sastāv tikai no saknes un galotnes. Novērota arī šo leksēmu nozīmju

atšķirība, latg. izl. vec. p. runā tā ir iedzimtība, liet. val. izl. – mērogs, izmērs, mērs, mērāmierīce.

Latg. sl. *mozūļš* (KIV 1998, 624) – Liet. sl. *mozōlis* (LKŽe) ‘ādas sacietējums’

Veselības un ķermeņa daļu leksikā apskatīti 15 leksēmu pāri. 4 pāriem fiksēta identiska nozīme, piem., latg. *mozūļš* – liet. *mozōlis* ‘ādas sacietējums’. 5 novērota viena identiska nozīme, piem., latg. *bazdōls* ‘kuņģa, zarnu gāzu kopums’ – liet. *bēzdalas* ‘kuņģa, zarnu gāzu kopums, cilvēks ar vāju veselību vai mazs bērns’.

CILVĒKS, TĀ ĪPAŠĪBAS

Mantotā leksika

Latg. *ašņadzīrs* (KIV 1998, 115) – Liet. *kraujagerỹs* (LKŽe)

Šie vārdi maģistra darbā ir iekļauti, jo to vārddarināšanai ir līdzīgi principi. Latg. izl. un arī liet. val. izl. leksēma sastāv no vārda *asinis* + *dzert*. Līdzība novērota arī substantīvu lietojumā, latg. izl. leksēma nozīmē ‘cietsirdīgs cilvēks’, bet liet. val. izl. – ‘asinsšūcējs’, piem., *Nesuprantu, kaip tokioms kraujagerẽms (katẽms) leidžia gyventi..* (LKŽe), un arī ‘varmāka’, piem., *Kas gali džiaugties vagiu ir kraujageriu!* (LKŽe).

Latg. *āumūņc* (KIV 1998, 155) – Liet. *aũmonia* (LKŽe)

No gramatiskā viedokļa vienīgā atšķirība starp šiem vārdiem ir tā, ka latg. izl. tas ir vīr. dz., bet liet. val. izl. – siev. dz. Leksēmu nozīme ir identiska – ‘cilvēks, kam reizumis trūkst apziņas kontroles’, piem., *Tokis aũmonia – da kirviu pirštus atsikapos..* (LKŽe)

Latg. *bālda* (KIV 1998, 162) – Liet. *baldà* (LKŽe)

Latg. izl. leksēmai atrasta identiska atbilsme liet. val. izl. Šo substantīvu nozīmes ir pavisam atšķirīgas. Latg. izl. tā ir plāpa, bet liet. val. izl. – klauvēšana, dauzīšana un rūpes, posts, piem., *Tik bālda su tom antim..* (LKŽe).

Latg. *blozda* (KIV 1998, 180) – Liet. *blāzdaras* (LKŽe)

Latg. izl. tas ir kopdz. s., kas apzīmē lielu, smagnēju (cilvēku, dzīvnieku). Liet. val. izl. atrastās atbilsmes semantika saistāma ar cilvēku, kas ir dauzoņa, klaidoņa. No gramatiskā viedokļa leksēmas ir atšķirīgas, jo liet. val. izl. vārdā starp sakni un galotni ir piedēklis *-ar-*.

Latg. *blūzga* (KIV 1998, 183) – Liet. *bluzgà* (LKŽe)

Formāli leksēmas ir gandrīz identiskas. Savukārt katra piemēra nozīme ir atšķirīga, latg. izl. leksēma nozīmē ‘nepatīkams cilvēks’ vai arī ‘slinks cilvēks, kūtrs zirgs’, taču liet. val. izl. – ‘blaugznas’, piem., *Atkasyk bluzgàs iš galvos..* (LKŽe), vai kopdz. ‘sprāgoņa, skangals’, piem., *Ko čia reik prasidėti su tokiais blūzgomis. Nususę it blūzgos..* (LKŽe).

Latg. *cuōpēic* (KIV 1998, 203) – Liet. *cōpa* (LKŽe)

Latg. izl. s. *cuôpéic* kā atbilsme liet. val. izl. izvēlēta leksēma *cópa*. Novērots, ka vārdu nozīmes pārklājas, jo liet. val. izl. leksēma nozīmē ‘aizmārša, lempis’, piem., *Jis tikras cópa..* (LKŽe). Latg. izl. – ‘neveikls gājējs (parasti par mazu bērnu, vecu cilvēku)’. Atšķirība fiksēta šo leksēmu darināšanā, latg. izl. izmantots piedēklis (-*eit*-).

Latg. *čòmpa* (KIV 1998, 222) – Liet. *čámpa* (LKŽe)

Atrasto atbilsmi liet. val. izl. var uzskatīt par identisku latg. izl. piemēram *čòmpa*. Atšķirības fiksētas leksēmu lietojumā, liet. val. izl. vārds nozīmē ‘ārstnieciska zāle’, piem., *Kokių čámpų susivirinusi ir geriu..* (LKŽe), un ‘nekārtīgs, nevīžīgs cilvēks’, piem., *Čampa tu, šlamšte kelmų, apsidaręs lygu medžių laumšluostė!* (LKŽe). Savukārt latg. izl. – ‘nekārtīga, nevīžīga sieviete’. Abu baltu valodās viena no nozīmēm ir gandrīz identiska ‘nekārtīgs cilvēks’, latg. izl. precizējot dzimumu.

Latg. *d'èņd'èrs* (KIV 1998, 265) – Liet. *dañdaras* (LKŽe)

Latg. izl. tas ir slaists, klaiņotājs, taču liet. val. izl. atbilsmei ir cita nozīme – pātāga, pletne, piem., *Jis negali – tik reikia gero dañdaro, ir galės!* (LKŽe). „Latviešu valodas vārdnīcā” minēta leksēma *dienderis*, piem., *kam dienderes nevajaga..* (ME 483). Atšķirības fiksētas arī vārdu darināšanā, jo latg. izl. leksēmas saknē ir patskanis *e*, liet. val. izl. – *a*, un pēc saknes latg. izl. seko piedēklis -*er*-, liet. val. izl. -*ar*-.

Latg. *durīņc* (KIV 1998, 286) – Liet. *dūrinis* (LKŽe)

Pēc struktūras vārdi ir gandrīz vienādi, atšķiras tikai saknes patskanis – latg. īsais *u*, bet liet. – garais *ū*. Atšķirība fiksēta šo leksēmu nozīmē, latg. izl. vārds pazīstāms kā ‘cilvēks, kas iet noliecis galvu’, bet liet. val. izl. – ‘deja, ko izpilda četrīs, sastādoties pretī viens otram’.

Latg. *gl'émža* (KIV 1998, 322) – Liet. *glémža* (LKŽe)

Formāli leksēmas ir pilnīgi identiskas, taču to nozīmēm nav nekā kopīga. Latg. izl. tas ir cilvēks, kas nevīžīgi strādā, bet liet. val. izl. – kāds, kurš ir ļoti mantkārtīgs, kas vēlās pievākt visu tikai sev.

Latg. *grùobàļš* (KIV 1998, 325) – Liet. *grabáila* (LKŽe)

Vārdu nozīmes ir atšķirīgas, latg. izl. leksēma nozīmē ‘sīks zaglis’, savukārt liet. val. izl. – ‘tūļa, lempis’, piem., *Tokio grabailos mes dar neturėjome..* (LKŽe). Fiksētas arī nelielas atšķirības vārdu darināšanā, latg. izl. leksēma ir vīr. dz., bet liet. val. izl. – siev. dz., latg. izl. izmantos piedēklis -*aļ*-, liet. val. izl. – -*ail*-.

Latg. *iššipīņc* (KIV 1998, 450) – Liet. *šiepikas* (LKŽe)

Substantīvu nozīme ir pilnīgi identiska. Leksēmas ir ar gramatiskām atšķirībām, latg. izl. saknes priekšā ir priedēklis *iz*- un pēc tās – piedēklis -*īņ*-, bet liet. val. izl. ir piedēklis -*ik*-.

Latg. *jaûhíkis* (KIV 1998, 463) – Liet. *jaunikis* (LKŽe)

Leksēmas ir pilnīgi identiskas, arī to nozīmēs fiksēta līdzība. Latg. izl., piem., Izvaltas izloksnē, un liet. val. izl. tas ir līgavainis. Taču šai leksēmai ir arī citas nozīmes, latg. izl. ‘mīļākais’, liet. val. izl. – ‘jauns vīrietis, vedējs, puisis (kalps)’.

Latg. *jaunive* (LVL 2003, 360) – Liet. *jaunoji* (LKŽe)

Vārda nozīme daudzās latg. izl., piem., Pildas un Ciblas izloksnē, un liet. val. izl. ir identiska ‘līgava’. Atšķirības fiksētas tikai leksēmu vārddarināšanā, tas ir, piedēkļu lietojumā (latg. –*iv-*, liet. –*oj-*).

Latg. *jukūms* (KIV 1998, 468) – Liet. *jukūmas* (LKŽe)

Atšķiras leksēmu nozīmes. Latg. izl. s. nozīmē ‘nekārtīgi gērbies cilvēks’, taču liet. val. izl. – ‘kāds, kas ir viegli sasmīdināms’. Vārdi pēc struktūras ir identiski.

Latg. *kadakavuôt* (KIV 1998, 472) – Liet. *kadakuoti* (LKŽe)

Atšķirībā no atrastās atbilstmes liet. val. (*kadakuoti*) latg. izl. vārdā (*kadakavuôt*) ir piedēklis –*avo-*. Leksēmas pēc struktūras ir gandrīz vienādas, taču krasas nianse fiksētas to lietojumā. Latg. izl. v. nozīmē ‘klaiņot (parasti par piedzērušos)’, savukārt liet. val. izl. – ‘kladzināt’, piem., *Višta kadakuoja..* (LKŽe).

Latg. *kàlbaks* (KIV 1998, 477) – Liet. *kalbākalis* (LKŽe)

Gan latg. izl., gan liet. val. izl. leksēma tiek izmantota ar nievājošu nozīmi, taču atšķirīgos kontekstos. Latg. izl. leksēma nozīmē ‘nekārtīgs, neuzvedīgs cilvēks’, bet liet. val. izl. – ‘vārdu zubrītājs, darītājs’. Vārdi pēc struktūras ir līdzīgi, bet to vārddarināšanā fiksētas nelielas atšķirības, liet. val. izl. starp sakni un galotni ir piedēklis –*al-*.

Latg. *kàlmaks* (KIV 1998, 477) – Liet. *kalmukas* (LKŽe)

Atšķirība fiksēta leksēmu vārddarināšanā, latg. izl. leksēmā ir piedēklis –*ak-*, liet. val. izl. –*uk-*. Citādi formas ir identiskas, taču atšķiras to nozīmes. Latg. izl. leksēma nozīmē ‘ļoti liels, neproporcionāla auguma cilvēks’ un parasti ‘pusaudzis ar neveiklām kustībām’, bet liet. val. izl. – ‘žurka’, piem., *Gera katē: kalmukūs pjauna..* (LKŽe), ‘nekrietnelis’ un ‘mazs, tukls cilvēks’. Tātad viena no liet. leksēmas nozīmēm tāpat kā latg. izl. raksturo cilvēka ārējo veidolu.

Latg. *kaūkūonc* (KIV 1998, 493) – Liet. *kaūkynė* (LKŽe)

Atšķiras šo leksēmu dzimte (latg. vīr. dz., liet. siev. dz.) un piedēklis (latg. –*on-*, liet. –*yn-*). Nianse fiksēta arī vārdu nozīmē, latg. izl. vārds pazīstams ar nozīmi ‘cilvēks, kas daudz un nesakarīgi runā’. Liet. val. izl. leksēma nozīmē ‘kāds, kas visu laiku raud, kauc’, tāpat arī ‘klubas (sarīkojums ar dejām), izpriecās, auksta māja’, piem., *Ir kaip tokioj kaūkynė[je] galiat gyventi?* (LKŽe).

Latg. *kl'eisc* (KIV 1998, 502) – Liet. *klėstaris* (LKŽe)

Leksēmu struktūrā fiksēta neliela atšķirība, liet. val. izl. atrastajā atbilstmē starp sakni un galotni ir piedēklis *-ar-*. Abu leksēmu semantika saistīta ar kaut kādu cilvēka fizisku vai garīgu īpašību. Latg. izl. vārds pazīstams kā ‘psihiski un fiziski mazattīstīts cilvēks’, piem., *Tuôc kuô nadaćéps, kuô švoks cýtvàks jìr kl'eisc..* (KIV 1998, 502), kā arī ‘klaidonis’. Liet. val. izl. – ‘lempis, tūļa, stulbenis’, piem., *Ka bent su tokiais klēstariais ką bepadirbtumi..* (LKŽe).

Latg. *kl'ekèrs* (KIV 1998, 503) – Liet. *klėkeris* (LKŽe)

Leksēmas savā struktūrā ir identiskas. Atšķirības fiksētas vārdu nozīmēs, jo latg. izl. tas ir cilvēks (parasti piedzēries), kas bezmērķīgi klīst, klaiņo, liet. val. izl. – kāds, kas daudz tarkšķ, stāsta.

Latg. *kņosc, -ta* (KIV 1998, 509) – Liet. *kniostà* (LKŽe)

Formāli leksēmas ir identiskas, atšķiras tikai piemēru vārdšķira (latg. īpašības vārds, liet. lietvārds). Latg. izl. tas pazīstams kā ‘slaidis, smalks (par cilvēku)’, piem., *Kņosc cýtvàks jìr tuôc, kas nàu isplyúc, nàu rasnys..* (KIV 1998, 509), un arī ‘pieguļošs (par apģērbu)’. Savukārt liet. val. izl. atbilstme nozīmē ‘lempis, tūļa’.

Latg. *krìekl'is* (KIV 1998, 518) – Liet. *kriklÿs* (LKŽe)

Abas leksēmas raksturo cilvēka īpašību vai stāvokli, piem., latg. izl. tas ir vecs, slīmīgs cilvēks, turpretī liet. val. izl. – brēkulis. Formāli leksēmas var uzskatīt par identiskām.

Latg. *māmuļs* (LVLf 2003, 362) – Liet. *mamuolÿs* (LKŽe)

Formas ir vienādas, taču to nozīmes atšķiras. Latg. izl. leksēma nozīmē ‘kurlmēmais, mēmais’, bet liet. val. izl. – ‘acs zīlīte’.

Aizgūtā leksika

Latg. *bagàrhìks* (KIV 1998, 160) – Liet. *bàgaris, bāgaras* (LKŽe)

Latg. izl. tas ir strādnieks, kas strādā ar bagaru, taču liet. val. izl. šīs leksēmas nozīme ir cita – nabadzīgs, nodzīvojies cilvēks, skrandainis. Piem., *Neriesk nosies taip aukštai, bāgaras esi, ir gana!* (LKŽe). Atšķirība fiksēta arī vārdu darināšanā, latg. izl. starp leksēmas sakni un galotni izmantots piedēklis *-nīk-*.

Latg. sl. *bedns* (LVLf 2003, 356) – Liet. sl. *biėdnas* (LKŽe)

Abu piemēru nozīme ir pilnībā identiska ‘cilvēks, kurš ir nabags vai nabadzīgs’. Atšķirība fiksēta arī leksēmu saknēs, latg. izl. tajā ir patskanis *e*, liet. val. izl. – divskanis *ie*.

Latg. sl. *bladūnc* (KIV 1998, 183) – Liet. sl. *blodus* (LKŽe)

Šajā gadījumā liet. val. izl. atrastā atbilstme nav tās pašas vārdšķiras leksēma kā latg. izl. Taču šo vārdu semantikas varētu būt saistītas, latg. izl. tas ir uzdzīvotājs, liet. val. izl. –

nemierīgs, samaitāts, izlaidies. Abu piemēru nozīme saistāma ar cilvēka vieglprātīgo dzīves uztveri, tikai latg. izl. tas ir izteikts ar lietvārdu, bet liet. val. ar īpašības vārdu.

Latg. *bļuzņa* (KIV 1998, 184) – Liet. *bliūznius* (LKŽe) ‘cilvēks, kas runā niekus’

Latg. *būldūrs* (KIV 1998, 196) – Liet. *bulderis* (LKŽe)

Leksēmu struktūras ir identiskas, taču to nozīmes ir atšķirīgas. Latg. izl. piemērs *būldūrs* nozīmē ‘cilvēks, kas neskaidri, nesaprotami runā’, bet liet. val. izl. – ‘dūšīgs cilvēks, resnulis’, piem., *Tas bulderis, kurio veidas kaip bulēs..* (LKŽe).

Latg. sl. *būrlaks* (KIV 1998, 201) – Liet. sl. *burliōkas* (LKŽe)

Latg. izl. s. vārddarināšanā izmantots piedēklis *-ak-*, bet liet. val. izl. *-ok-*. Viena no liet. val. izl. nozīmēm sakrīt ar latg. izl. lietojumu ‘bezzemnieks, arī mazzemnieks, kas gāja peļņā’, piem., *Gūo da Lat’óejài nu Latgal’is būrlakūs..* (KIV 1998, 201). Taču liet. val. izl. leksēmai ir arī vēl citas nozīmes – ‘krievu strādnieks, kas traucis kuģus ar trosi pret straumi’, piem., *Jis rodydavo man, kaip burliokai velka baržas..* (LKŽe), un ‘resnulis’, piem., *Raudonas, toks burliōkas..* (LKŽe).

Latg. *d’ivērs* (KIV 1998, 270) – Liet. *dieveris* (LKŽe) ‘vīrabrālis’

Latg. sl. *dūša* (KIV 1998, 288) – Liet. sl. *dūšià* (LKŽe)

Latg. izl. (piem., Kalupes izloksnē) šo leksēmu lieto tikai vecākās paaudzes runātāji ar nozīmi ‘cilvēks (parasti kā vienība cilvēku skaitā)’. Liet. val. izl. šis vārds nozīmē ‘(mitoloģijā, reliģijā un filozofijā) nemirstīga, nemateriāla cilvēka daļa, kas eksistē neatkarīgi no ķermeņa, dvēsele, gars, iekšējās, psihiskās cilvēka pasaule, jūtas, sirds’, piem., *Geros dūšios žmogus – su tokiu bėdoj neprapulsi..* (LKŽe), ‘dārglietas, serdi’ un ‘cilvēks, persona (norādot skaitu)’. Pēdējā minētā nozīme ir identiska ar latg. izl. lietojumu.

Latg. sl. *džāga* (KIV 1998, 299) – Liet. sl. *dėkà* (LKŽe)

Formāli leksēmas ir gandrīz identiskas, abās valodās mijas skaņas: latg. līdzskanis *dz* ar liet. *d*, latg. līdzskanis *g* ar liet. *k*. Novērotas atšķirības arī šo vārdu lietojumā, latg. izl. vec. p. runā tas ir cilvēka spēks, enerģija, liet. val. izl. – pateicība, pateikšanās, laipnība un labvēlība.

Latg. sl. *kalatārka* (KIV 1998, 477) – Liet. *kalātė* (LKŽe)

Pēc nozīmes un pēc struktūras leksēmas ir ļoti līdzīgas. Latg. izl. ar šo vārdu pazīstama ‘pļāpa’, arī liet. val. izl. tā ir viena no nozīmēm. Tomēr liet. val. izl. šai leksēmai ir arī cita nozīme – ‘cilvēks, kas ļoti uzbāzīgi kaut ko prasa’. Atšķirības fiksētas arī formu vārddarināšanā (latg. piedēklis *-ark-*).

Latg. sl. *kòldònc* (KIV 1998, 477) – Liet. sl. *kaldūnas* žr. *kaltūnas* (LKŽe)

No vārddarināšanas viedokļa leksēmas atšķiras tikai ar piedēkļu lietojumu (latg. *-on-*, liet. *-ūn-*). Vārdos fiksētas arī nozīmes nianšes, latg. izl. adj. nozīmē ‘kalsns’, bet liet. val. izl. – ‘slimība, neizķemmēti mati, kas savēlušies, nevīža’.

Latg. sl. *krutnys, -a* (KIV 1998, 525) – Liet. sl. *krutūs* (LKŽe)

Latg. izl. leksēmas saknē ir līdzskanis *n*, kā nav liet. val. izl., citādi vārdi ir identiski. Tomēr leksēmu lietojumā novērotas nelielas atšķirības, latg. izl. adj. nozīmē ‘veikls, izveicīgs’, kas ir identiska ar liet. val. izl. vārda pirmo nozīmi, otra – ‘strādīgs, darbīgs, aktīvs’.

Latg. sl. *kùc, -da* (KIV 1998, 526) – Liet. sl. *kūdas* (LKŽe)

Gan forma, gan daļa nozīmju (piem., ‘vājš, noliesējis’) pilnībā sakrīt latg. izl. un liet. val. izl. Taču liet. val. izl. šai leksēmai ir arī citas nozīmes – ‘slikts, trūcīgs, neražīgs’, piem., *Del to jūsu laukas kūdas yra ir menkus rugius neša..* (LKŽe). Šāda leksēma sastopama vairākās latg. izl., piem., *kūds* – Andrupenes un Baltinavas izloksnē, *kūds* – Maltas, Mērdzenes un Pildas izloksnē. (Кошт. 80)

Latg. sl. *kukàrka* (KIV 1998, 526) – Liet. sl. *kùkarka* (LKŽe) ‘pavāre’

Latg. sl. *kul’igànc* (KIV 1998, 528) – Liet. sl. *kuligānas* (LKŽe) ‘huligāns’

Latg. sl. *unuks* (LVLf 2003, 372) – Liet. sl. *anūkas* (LKŽe)

Abos piemēros leksēmu nozīme ir identiska, tas ir mazdēls. Nelielas atšķirības fiksētas leksēmu pierakstā, latg. izl. vārda sākumburts ir *u*, bet liet. val. izl. – *a*.

Kopā cilvēka un to īpašību leksikā apskatīti 40 leksēmu pāri. 11 fiksēta identiska nozīme, piem., latg. *kukàrka* – liet. *kùkarka* ‘pavāre’.

Tematiskā apakšgrupa „Cilvēka ārējais izskats, fiziskās īpašības un darbības” maģistra darbā ir pati plašākā. Tajā apskatīti 169 leksēmu pāri. Vislielākās variācijas novērotas cilvēku darbībās, taču formālu un semantisku atbilstību visvairāk fiksēts apģērbu un veselības leksikā.

2.4.2. Cilvēks kā garīga un sabiedriska būtne

Mantotā leksika

Latg. *gab’iêt’* (KIV 1998, 305) – Liet. *gabéti* (LKŽe)

Formāli leksēmas ir identiskas. Taču fiksētas pilnīgi pretējas šo vārdu nozīmes, latg. izl. leksēma nozīmē ‘kaitināt’, bet liet. val. izl. – ‘degt, gailēt’. Liet. val. izl. atrasta arī otra formāla atbilstme *gabénti* ‘vest, nest uz kaut kādu vietu, pārceļties, dot’.

Latg. *aizmīļōt* (LVLf 2003, 354) – Liet. *užmyliuoti* (LKŽe)

No vārddarināšanas viedokļa latg. izl. priedēklis *aiz-* atbilst liet. val. izl. priedēklis *už-*. Līdzība novērota ne tikai leksēmu struktūrā, bet arī to nozīmēs. Latg. izl. v. nozīmē

‘iemīlēt’, bet liet. val. izl. – ‘nomocīt mīļojot, glāstot’, piem., *Apie beprotę pasakojo, kad ji užmyluojanti vaikus..* (LKŽe).

Latg. *apjēmt’* (KIV 1998, 86) – Liet. *apiñti* (LKŽe)

Formāli leksēmas ir ļoti līdzīgas, infinitīvā latg. izl. v. forma ir *jemt*, bet liet. val. izl. – *imti*. Abu v. pirmās divas nozīmes ir identiskas ‘apņemt, noņemt’. Taču liet. val. izl. v. lietojums ir plašāks, leksēmai ir vēl citas nozīmes – ‘apkampt, aplenkt, aptvert’ u. c.

Latg. *atjaûciēt’* (KIV 1998, 122) – Liet. *atjaukinti* (LKŽe) ‘atradināt’

Latg. *atryûdynuôt’* (KIV 1998, 133) – Liet. *parûdinti* (LKŽe)

Pēc struktūras leksēmas ir līdzīgas, taču atšķiras to piedēkļi (latg. izl. *at-*, liet. val. izl. *pa-*, latg. izl. *-ino-*, liet. val. izl. *-in-*). Nianse novērotas arī leksēmu nozīmēs, latg. izl. v. nozīmē ‘panākt, ka (kāds) raud’, bet liet. val. izl. – ‘nokrāsot brūnu un nosarkt’.

Latg. *bļuzguôt’* (KIV 1998, 183) – Liet. *bluzgėti* (LKŽe)

No gramatiskā viedokļa v. ir līdzīgi, atšķiras tikai to piedēkļi, latg. izl. *-uo-*, bet liet. val. izl. *-e-*. Novērota arī šo leksēmu nesaisība lietojumā, latg. izl. v. nozīmē ‘pērt’, bet liet. val. izl. – ‘blaugznoties vai raustīties, klaudzēt’, piem., *Man ausyse kažin kas bluzga ir bluzga..* (LKŽe).

Latg. *čutynuôt’* (KIV 1998, 227) – Liet. *čiulėnti* (LKŽe)

Formāli leksēmas ir gandrīz vienādas, atšķiras vārdu piedēkļi (latg. *-ino-*, liet. *-en-*). Nianse ir arī šo vārdu nozīmēs, latg. izl. v. pazīstams ar nozīmi ‘pieskatīt, uzmanīt; arī lutināt’, bet liet. val. izl. – ‘zīst, apmīļot, glāstīt’. Kalupes izloksnē fiksēts arī šī verba variants *iščutynuôt’* ‘rūpīgi apkopt’. (KIV 1998, 413)

Latg. *daglab’iniēt’* (KIV 1998, 235) – Liet. *globóti* (LKŽe)

No gramatiskā viedokļa verbi ir gandrīz identiski. Vienīgais latg. izl. v. priekšā ir piedēkļi *da-*. Kopīga nianse fiksēta šo leksēmu nozīmē, latg. izl. v. nozīmē ‘rūpēties par kādu līdz kādam laikam’, piem., *Jù brùoļa bàrni daglab’iniēja da smiert’èi..* (KIV 1998, 235), bet liet. val. izl. – ‘rūpēties, pieskatīt’ un arī ‘apmīļot, apkampt, glāstīt’.

Latg. *dajaûciēt’* (KIV 1998, 237) – Liet. *prijaukinti* (LKŽe) ‘pieradināt’

Latg. *daklàušt’* (KIV 1998, 238) – Liet. *nukláušti* (LKŽe)

Formāli leksēmas ir gandrīz identiskas, atšķiras tikai piedēkļi. Latg. izl. v. formas priekšā ir piedēklis *da-*, bet liet. val. izl. – *nu-*. Viena no nozīmēm abām leksēmām ir identiska ‘iztaujājot uzzināt’. Liet. val. izl. šim v. ir arī cita nozīme – ‘iztaujājot atrast, klausoties kaut kur aiziet, ar grūtībām kaut ko sasniegt, kaut kur aizceļot’, piem., *Kaipgi tu per tokį šlapumą aną dieną į Bernatonis nusiklausei, ar neįvirtai balon?* (LKŽe).

Latg. *dakušiniēt’* (KIV 1998, 240) – Liet. *užkùsinti* (LKŽe)

Vārdi pēc struktūras ir ļoti līdzīgi, latg. izl. verba priekšā ir priedēklis *da-*, liet. val. – *už-*. Leksēmu nozīme ir gandrīz identiska, latg. izl. v. nozīmē ‘uzrīdīt (suni) un uzkūdīt (kādu)’, bet liet. val. izl. – ‘uzrīdīt’. Liet. val. izl. fiksēti arī šī verba varianti, piem., *kūsinti* (*Visq vakarq mane kūsino, kad eič su juom išgert..*), *prikūsinti* (*Vis tai man, vis tai man motulē padarē: primusino, prikusino už bernelio eiti..*).

Latg. *dasašóúíst’/iś*/(KIV 1998, 254) – Liet. *svīsti* (LKŽe)

Latg. izl. v. ir divas nozīmes, pirmā – ‘pievienoties, piebiedroties kādā pasākumā’, otrā – ‘dot dzīvniekiem vairāk barības nekā parasti’, piem., *Vys itàm zyfgàm dasašóúid’uòs myltu vairuòk, pàr.tù jis tuòc gluduòks jir..* (KIV 1998, 254). Liet. val. izl. atrastā atbilsme, kas atšķiras pēc struktūras, nozīmē ‘aust, spīdēt, mirdzēt’, piem., *Toli už raisto, toli už girios svinda rytai..* (LKŽe).

Latg. *dašùmed’it’* (KIV 1998, 258) – Liet. *sùmdyti = siumdyti* (LKŽe)

Gan latg. izl., gan liet. val. izl. v. nozīme ir identiska – ‘sakūdīt’, piem., liet. *Šunis ant kits kito siumdyti..* (LKŽe). Leksēmu vārddarināšanā novērota neliela nianse, latg. izl. v. priekšā ir priedēklis *da-*, atšķiras arī verbu sākumburti (latg. *š*, liet. *s*).

Latg. *dùovéit’* (KIV 1998, 261) – Liet. *dōvinti* (LKŽe)

No gramatiskā viedokļa leksēmas atšķiras tikai piedēkļu lietojumā. Taču to nozīmes ir ļoti tuvas, latg. izl. v. nozīmē ‘mocīt, žņaupt un smacēt’, liet. val. izl. – ‘mocīt, sist, dauzīt’, piem., *Kas ten duris dōvija?* (LKŽe), ‘nēsāt, valkāt’, piem., *Jau antri metai, kai dōviju šituo rubašku..* (LKŽe), ‘draiskoties, meklēties (par dzīvniekiem)’.

Latg. *drùóviêt’* (KIV 1998, 276) – Liet. *drovėti, drevėti* (LKŽe)

Latg. izl. v. atrastas divas formālas atbilstes liet. val. Fiksētas šo verbu nozīmju atšķirības, latg. izl. v. nozīmē ‘rāt (kādu); baigi, stingri izturēties (pret kādu)’, bet liet. val. izl. *drovėti* – ‘kaunēties, neuzdrīkstēties’ un *drevėti* – ‘pūt, kāpt bites medu ņemt, postīt, tērēt’, piem., *Nedrēvēk par daug meisos – šienpjūtei nebliks..* (LKŽe).

Latg. *gaška* (KIV 1998, 319) – Liet. *gaškà* (LKŽe)

Leksēmas ir identiskas, taču to nozīmes ir atšķirīgas. Latg. izl., piem., Kalupes, Krāslavas, Pildas un Rāzinas izloksnē (КОИТ. 76), vārds pazīstams kā ‘viešņa’, bet liet. val. izl. – ‘priekšmets, kas liekams ratos vedot linu’, piem., *Nemušk arklio gaškà, vežimas nepalengvès..* (LKŽe). Gandrīz visās latg. izl. viešņa pazīstama ar leksēmu *gasts* (*gosts*), piem., Nirzas, Višķu, Dagdas, Maltas, Brigu un Ciblas izloksnē. (КОИТ. 76)

Latg. *gražēit’iś* (KIV 1998, 329) – Liet. *gražėti* (LKŽe)

Latg. izl. v. ir atgriezenisks, formāli tā ir vienīgā atšķirība starp leksēmām. Vārdu nozīmes nav saistītas, latg. izl. v. nozīmē ‘izrādīt tieksmi aizskart (kādu), strīdēties (ar kādu)’, piem., *Ka sajīt kuòdà džeřsonà puišy, acarùn tuòd’i, ka tys is tuò gražejàs, gryp jàu pl’iēšt’iś..*

(KIV 1998, 329), un 'gatavoties uzbrukt (par dzīvniekiem)'. Liet. val. izl. – 'kļūt skaistākam', piem., *Mūsu dienos kaskart gražēja..* (LKŽe), un 'būt daiļākam'.

Latg. *idrogavuôt*' (KIV 1998, 349) – Liet. *drogóti* (LKŽe)

Formāli leksēmas ir līdzīgas. Latg. izl. v. vārddarināšanā izmantots piedēklis *ī-* un piedēklis *-avo-*, kas, iespējams, arī šķir šo v. semantiku. Latg. izl. leksēma nozīmē 'ietramdīt (dzīvnieku), iedresēt', bet liet. val. izl. – 'vienkārši, rupji malt'.

Latg. *isaskàit'eit'/iś/* (KIV 1998, 373) – Liet. *įskaityti, išskaityti* (LKŽe)

Latg. izl. v. atrastas divas formālas atbilstes liet. val., atšķiras tikai šo leksēmu piedēkļi. Latg. izl. v. tiek lietots ar sekojošām nozīmēm – 'iemācīties labi lasīt', piem., *Tagat' jàu jèi jìr isaskàit'iejuś grùomotâ, i lobùok it skàit'eišona..* (LKŽe), un 'iedziļināties lasīšanā'. Savukārt liet. val. izl. pirmā atbilstme *įskaityti* – 'mācēt labi izlasīt', bet otrā *išskaityti* – 'būt spējīgam izlasīt, daudz vai visu izlasīt, lasot uzzināt, norunāt (lūgšanas)', piem., *Išskaitau, maldas pabaigiu..* (LKŽe), 'noteikt skaitu, summu, saskaitīt, atņemt no summas attiecīgo daļu.'

Latg. *iñt'* Nirzā₄₉₃ – Liet. *iñti* (LKŽe) 'ņemt'

Latg. *izginiêt'* (KIV 1998, 422) – Liet. *ginėti* (LKŽe)

Latg. izl. leksēmas priekšā ir piedēklis *iz-*. Citādi leksēmas ir formāli līdzīgas, taču atšķiras to nozīme. Latg. izl. v. nozīmē 'iztērēt', bet liet. val. izl. – 'dzīt, aizstāvēt'.

Latg. *izmìl'uôt'* (KIV 1998, 434) – Liet. *myliuoti* (LKŽe)

Latg. izl. v. nozīmē 'izmielot, pacienāt', šis lietojums ir identisks ar vienu no liet. val. izl. leksēmas nozīmēm – 'cienāt'. Taču liet. val. izl. šai leksēmai ir arī cits lietojums – 'mīļi apskaujot, pieglaust pie sevis, mīlēt'. Atšķirība fiksēta arī vārddarināšanā, latg. izl. v. priekšā ir piedēklis *iz-*.

Latg. *ispļukšiêt'* (KIV 1998, 439) – Liet. *pliuškėti* (LKŽe)

Nereti latg. izl. un liet. val. izl. ir novērota līdzskaņu mija (piem., *šk* un *kš*). Latg. izl. v. priekšā ir piedēklis *iz-*. Līdzība fiksēta šo leksēmu lietojumā, latg. izl. v. nozīmē 'izplāpāt', bet liet. val. izl. – 'muldēt, meslt niekus'.

Latg. *izrùšt'* (KIV 1998, 442) – Liet. *išruošti* (LKŽe)

Latg. izl. piedēklis *iz-* nereti atbilst liet. val. izl. piedēkli *iš-*, tātad šīs leksēmas ir formāli vienādas. Atšķirība fiksēta šo leksēmu lietojumā, latg. izl. v. nozīmē 'izpuškot', bet liet. val. izl. – 'sapost (ceļam), sagatavoties ceļojumam, pavadīt kādu laiku pošoties, izbraukt', piem., *Ryta, prieš dieną, ir išruošė visi..* (LKŽe), 'izņemt, sagatavot, sarunvalodā izēst un izzagt', piem., *Turguj jam kišenę išruošė..* (LKŽe).

Latg. *išškirēibys* (KIV 1998, 451) – Liet. *skyrýbos* (LKŽe)

Šo leksēmu nozīme ir identiska 'laulību šķiršana, šķiršanās'. Piemēru vārddarināšanā novērota neliela atšķirība, jo latg. izl. s. priekšā ir priedēklis *iz-*.

Latg. *jàuk't'is* (KIV 1998, 462) – Liet. *jaūkti* (LKŽe)

Leksēmas ir gandrīz identiskas. Taču tikai viena no latg. izl. nozīmēm ir saistīta ar kādu no liet. val. izl. v. semantikām 'jaukt, likt kopā, savienot, bāzt bez kārtības'. Latg. izl. v. nozīmē 'draiskuļoties (par bērniem); trokšņaini rotaļāties, pievienoties kam klāt, veidojot maisījumu, iesaistīties kādā pasākumā, darījumā; ņemt daļību citu strīdā' u. c.

Latg. *jeñt'is* (KIV 1998, 466) – Liet. *imti* (LKŽe)

Verbu vārddarināšanā fiksētas atšķirības, latg. izl. leksēmas priekšā ir līdzskani *j*, liet. val. izl. šī v. forma ir īsāka. Lielākas atšķirības novērotas šo leksēmu nozīmēs, latg. izl. tā nozīmē 'būt ar mieru darīt (ko), solīties darīt (ko), censties, gribēt rast, strādāt, darboties, parasti enerģiski' u. c. Liet. val. izl. – 'satvert aiz rokas, lobīt (ādu, mizu), tīrīt, atzīmēt' u. c.

Latg. *kabyñuòt'is* (KIV 1998, 471) – Liet. *apsikabinoti* (LKŽe)

Vārdu nozīmes ir gandrīz identiskas, jo latg. izl. v. nozīmē 'apkampties', bet liet. val. izl. – 'apkampt'. Atšķirība fiksēta arī šo leksēmu struktūrā, jo liet. val. izl. v. priekšā tiek lietots priedēklis *ap-*.

Latg. *kavíet'/is'* (KIV 1998, 496) – Liet. *kàvétì* (LKŽe)

No gramatiskā viedokļa v. ir vienādi. Vienīgais latg. izl. v. ir atgr., tas nozīmē 'palikt, būt ilgāku kur, nekā vajag, vēlams, nepienākt laikā (par transportlīdzekļiem), vilcināties, ieilgt, rotaļāties'. Liet. val. izl. atbilsme (*kàvétì*) nozīmē 'kavēties, tūļāties, sprāgt, izzust'. Latg. izl. fiksētas arī verba varianti, piem., *izakavíet'/is'* 'izrotaļāties' (*Ka óñc pac' pal'ik bārnc, to jis izakavéjās da apnykài.*), *acakovíet'/is'* 'ilgāku laiku, daudz rotaļāties (par bērnu)'. Liet. val. izl. atbilsme (*kavėti*) nozīmē 'kavēties, tūļāties, sprāgt, izzust'.

Latg. *komuòt'* (KIV 1998, 480), *dakomuòt'* (KIV 1998, 238) – Liet. *kamúoti*, *nukamúoti* (LKŽe)

Leksēmas (latg. *komuòt'*, liet. *kamúoti*) savā struktūrā ir vienādas, atšķiras tikai saknes patskani (liet. *a*, latg. *a*). Latg. izl. v. nozīme pilnībā sakrīt ar pirmo liet. val. izl. nozīmi 'mocīt', taču ir arī citas nozīmes – 'smagi strādāt, kalpot' un 'ēst, našķoties'. Fiksēti arī verba atvasinājumi, piem., latg. *dakomuòt'* un liet. – *nukamúoti* (latg. izl. priedēklis *da-*, bet liet. val. izl. – *nu-*). Daļēji pārklājas šo leksēmu nozīme, latg. izl. v. nozīmē 'nostrādināt, ar pūlēm, grūtībām pabeigt darbu', bet liet. val. izl. – 'nogurdināt, nomocīt, noēst', piem., *Jau ka tas badsmukis prisisuka, pusę puodo smetono tujau nukamúo[ja]..* (LKŽe).

Latg. *kùorkl'inìks* (KIV 1998, 487) – Liet. *karkliniùkas* (LKŽe)

Liet. val. izl. atbilsmi var uzskatīt par identisku latg. izl. s., taču to semantikās ir nelielas nianses. Latg. izl. vec. p. leksēma (*kùorkl'inìks*) nozīmē 'ārlaulības bēns', savukārt liet. val. izl. – 'kārklājā atrastais bērns'. Abos gadījumos vārdu nozīme ir saistīta ar bērnu.

Latg. *l'itars* (KIV 1998, 577) – Liet. *litaras* (LKŽe) ‘burts’

Latg. *ļārvuôt* (KIV 1998, 584) – Liet. *liūrvoti* (LKŽe)

Leksēmas formāli ir līdzīgas, atšķiras tikai šo verbu saknes patskaņi (latg. *a*, bet liet. *u*). Vārdu nozīmēs fiksēts gan kopīgais, gan atšķirīgais, latg. izl. v. nozīmē ‘pelt’, taču liet. val. izl. – niev. ‘ķēpāt un celt neslavu’.

Latg. *mēļst'is, dasamēļst'/is/, isamēļst'/is/* (KIV 1998, 371) – Liet. *melstis, primelsti, išmelsti* (LKŽe)

Leksēmas (latg. *mēļst'is*, liet. *melstis*) ir formāli identiskas, arī to nozīmes ir tuvas. Latg. izl. v. nozīmē ‘uzstājīgi ko prasīt’, neprecizējot ko, bet liet. val. izl. – ‘lūgt Dievu, skaitīt lūgšanu, pātarot’. Šim verbam latg. izl. fiksētas arī 2 atvasinātas formas (latg. *dasamēļst'/is/, isamēļst'/is/*), saglabājot tās pašas nozīmes nianse atšķirība. Attiecīgas atbilstmes atrastas arī liet. val., kā *primelsti, išmelsti*.

Latg. *mozgys, mozgs* (KIV 1998, 601) – Liet. *māzgas* (LKŽe)

Latg. izl. substantīvam ir tikai viena nozīme ‘mezgls’, kas ir identiska ar liet. val. izl. nozīmi. Liet. val. izl. leksēmai ir arī citas nozīme – ‘kāds, kas ir mazs, smalks, mīkstmiesis, kāda krustošanās vieta, čūskas galva, pauris’ u. c.

Latg. *megžt* (LVLf 2003, 362) – Liet. *mēgzti* (LKŽe)

Formāli vārdi ir identiski. Latg. izl. v. nozīmē ‘adīt’, arī ‘pīt, sienot mezglus’. Liet. val. izl. šis leksēmas lietojums ir plašāks, tā nozīmē ‘siet mezglu, ar adāmatatām, tamboradatu vai mašīnu adīt adījumu, tīklu, veidoties auglim’, piem., *Tuojau pradėjo megzti agurkai..* (LKŽe).

Latg. *mīla* (KIV 1998, 615) – Liet. *mylė* (LKŽe) ‘mīlestība’

Latg. *mīluôt* (KIV 1998, 615), *damīluôt* (KIV 1998, 243) – Liet. *mylioti* (LKŽe)

Fiksētas nelielas atšķirības šo leksēmu semantikā. Latg. izl. v. *mīluôt* nozīmē ‘mielot’, bet liet. val. izl. – ‘mīļi apskaujot, piespiest sev klāt’, piem., *Močiutė, pasisodinus vaikutį an keliu, ir myliuoja (glamonėja sūpuodama) ..* (LKŽe), ‘cienāt, mīlēt’ un ‘cienīt’. Taču atvasinātā forma ar priedēkli *da-* (*damīluôt*) latg. izl. nozīmē ‘uzcienāt’.

Latg. *pāust'/is/* (KIV 1998, 191) – Liet. *paustis* (LKŽe)

Formāli vārdi ir identiski, atšķirība novērota šo verbu lietojumā. Latg. izl. leksēma nozīmē ‘lielīties’, bet liet. val. izl. – ‘dzīvnieka mats’, piem., *Tai ma (oželiui) paustēlēs kap adatēlēs..* (LKŽe). Atšķiras arī šo leksēmu vārdšķira (latg. verbs, liet. substantīvs).

Latg. *sāimā* (ADT 1983, 174) – Liet. *šeimà* (LKŽe)

Vārdu struktūrā fiksēta neliela nianse: atšķirīgs divskanis leksēmas saknē (latg. *ai*, liet. *ei*) un līdzskaņa *s* un *š* mija abās baltu valodās. Latg. izl. šis vārds nozīmē ‘ģimene’, viena no liet. val. izl. nozīmēm ir identiska ar šo, taču ir arī cita – ‘cilvēku grupa, kuru saista kopīgas

intereses, dzīvnieku, putnu grupa, kas sastāv no tēviņa, vienas vai dažām mātītēm un jaunekļiem, viena spieta bites' u. c. Latg. izl. vārds *saimā* ir mantots, sal. latviešu val. *saima* 'saime, ģimene', prūšu val. *seimīns* 'ģimene'. (LKL 1990, 24)

Latg. *sapync, sapnš* – Liet. *sāpnas* (LKŽe) 'sapnis'

Aizgūtā leksika

Latg. vāc. *āndel'iēt'is* (KIV 1998, 78) – Liet. *aņdelioti* (LKŽe) 'tirgoties'

Latg. *apjūovéit* (KIV 1998, 85) – Liet. *apjōvyti* (LKŽe) 'paziņot, pavēstīt'

Latg. vāc. *Kārtavuôt* (KIV 1998, 489), *apkārtavuôt* (KIV 1988, 87), *dakārtavuôt* (KIV 1998, 87) – Liet. *kartavóti* (LKŽe)

Formāli latg. izl. v. *kārtavuôt*' ir identisks ar atrasto atbilstmi liet. val. *kartavóti*. Latg. izl. fiksēti arī šī verba varianti – *apkārtavuôt*' 'spēlējot kārtis, pieveikt (pretinieku)' un *dakārtavuôt*' 'spēlēt un pabeigt spēlēt kārtis'. Atšķirība novērota identisko leksēmu nozīmēs, latg. izl. *kārtavuôt*' nozīmē 'spēlēt kārtis', liet. val. izl. – 'jaukt kārtis'.

Latg. sl. *apsajōveit, apsajuoveit* (LVLf 2003, 355) – Liet. *apsijėvyti* (LKŽe) 'darīt sevi zināmu, parādīties'

Latg. sl. *adbļūziēt* (KIV 1998, 117) – Liet. *išblūznyi* (LKŽe)

Verbu vārddarināšanā atšķiras piedēkļu lietojums (latg. izl. *at-*, liet. val. izl. *iš-*). Šie konkrētie piedēkļi, iespējams, šķiruši šo v. nozīmi, latg. izl. tas nozīmē 'ilgāku laiku, daudz runāt niekus, plāpāt', bet liet. val. izl. – 'izlamāt, apsmiet'.

Latg. *atkūol'eit* (KIV 1998, 125) – Liet. *atkōlioti* (LKŽe)

Formāli leksēmas ir vienādas, nianse novērotas piedēkļu lietojuma. Fiksēta arī vārdu nozīmju atšķirība. Latg. izl. v. nozīmē 'ilgāku laiku, daudz lielīt, slavināt', bet liet. val. izl. – 'uz lamāšanos atbildēt ar lamāšanos, atriebties lamājoties', piem., *Tau ne bēda, kad jis koliojasi, bet tu neatsikoliok..* (LKŽe).

Latg. *atrečēit* (KIV 1998, 140) – Liet. *rečiūoti* (LKŽe)

Latg. izl. v. priekšā ir piedēklis *at-*, šī leksēma pazīstama ar nozīmi 'atradināt'. Liet. val. izl. atrasta formāla atbilstme *rečiūoti*, bet bez piedēkļa. Atšķirīga ir arī šī vārda nozīmē 'runāt reti, tikai laikiem pasakot kādu vārdu', piem., *Alijaušas visa tai sakē rečiudamas, kai kur paspausdamas, kai kur pakeldamas balsq..* (LKŽe).

Latg. *bausleiba* (LVLf 2003, 355) – Liet. *bauslīs* (LKŽe)

Atšķirības ir s. vārddarināšanā, latg. izl. starp sakni un galotni ir piedēklis *-eib-*. Tāpat nianse fiksētas šo leksēmu nozīmēs, latg. izl. tas ir bauslis, bet liet. val. izl. – pavēle, rīkojums.

Latg. sl. *bredziēt* (KIV 1998, 188) – Liet. sl. *brėdyti* (LKŽe) 'bezkaunīgi runāt'

Latg. sl. *bùntavuôt'* (KIV 1998, 199) – Liet. sl. *buntavóti* (LKŽe)

Leksēmas savā struktūrā ir identiskas. Viena no nozīmēm šiem v. ir vienādā, piem., 'traucēt darbā, mācībās'. Latg. izl. šim v. ir arī cita nozīme – 'musināt, nelabvēlīgi ietekmēt', bet liet. val. izl. v. – 'sacelties', piem., *Vienas ģēme buntavótiš, ir viskas pairo..* (LKŽe).

Latg. *cackavuôt'is* (KIV 1998, 203) – Liet. *cāckinti* (LKŽe) 'rotaļāties, lutināt sevi'

Latg. sl. *daþiļnavuôt'* (KIV 1998, 244) – Liet. *išþilniavoti* (LKŽe)

Latg. izl. v. nozīmē 'vairākkārt, arī bieži uzmanīt, uzraudzīt', tā sakrīt ar vienu no liet. val. izl. atrastās atbilstmes nozīmēm. Liet. val. izl. v. lietots arī ar sekundāru nozīmi – 'izpildīt, realizēt', piem., *[Gaidys] par nakti giedojo, slūžba pilniavójo..* (LKŽe). Formāli leksēmas ir vienādas, atšķiras priedēkļi (latg. *da-*, liet. *iš-*).

Latg. sl. *dàravuôt'* (KIV 1998, 246) – Liet. *doróvinti* (LKŽe)

No vārddarināšanas viedokļa atšķiras tikai šo verbu priedēkļi (latg. *-uo-*, liet. *-in-*). Leksēmu nozīmes pēc pirmā acumirkļa ir atšķirīgas, taču tās ir savstarpēji saistītas. Latg. izl. v. nozīmē 'dāvināt', bet liet. val. izl. – 'darīt labu, darīt godīgāku'. Latg. izl. ir daudz aizguvumu no slāvu valodām un nereti to izskaņas ir *-avuot*. (Reķēna 2008, 119)

Latg. *b'ereit'is* (KIV 1998, 172) – Liet. *berióti* (LKŽe)

Formāli leksēmas ir līdzīgas (latg. v. ir atgriezenisks, atšķiras arī vārdu priedēkļi), taču to nozīmes ir krasi atšķirīgas. Latg. izl. v. nozīmē 'lavīties, doties uz kurieni, pārvākties uz citu dzīvesvietu', bet liet. val. izl. – 'pa drusciņai bārstīt, bērt', piem., *Kokius čia grūdus berióji?* (LKŽe).

Latg. *dūrniet'* (KIV 1998, 286) – Liet. *durnėti* (LKŽe)

Leksēmas ir identiskas, taču to nozīme ir atšķirīga. Latg. izl. v. nozīmē 'likt (kādam) nojaust, saprast ko slepenu', bet liet. val. izl. – 'kļūt muļķīgam'.

Latg. sl. *džākavuôt'* (KIV 1998, 299) – Liet. sl. *dēkavoti* (LKŽe) 'pateikties'

Latg. sl. *istuþiēt'* (KIV 1998, 379) – Liet. sl. *uþstùpyti* (LKŽe)

No gramatiskā viedokļa atšķiras v. priedēkļi (latg. *ī-*, liet. *uþ-*) un priedēkļi. Abu leksēmu nozīmēs fiksētas nelielas atšķirības, latg. izl. v. nozīmē 'piekāpties', liet. val. izl. – 'palaist', piem., *Ans tos vietas niekam ir neuþstùpijo..* (LKŽe), un 'piekāpties', piem., *Jaunesnis vyresniam turia uþsistùpyt..* (LKŽe).

Latg. sl. *izatòlkavuôt'is* (KIV 1998, 407) – Liet. sl. *aptalkavóti* (LKŽe)

Abos gadījumos leksēmu nozīme saistīta ar runāšanu, latg. izl. v. nozīmē 'ilgāku laiku, daudz runāt', bet liet. val. izl. – 'apspriest, apsvērt, aprunāt', piem., *Ale mes juos aptalkavojam visap..* (LKŽe). Šo verbu vārddarināšanā fiksēts atšķirīgs priedēkļu lietojums (latg. *iza-*, liet. *ap-*).

Latg. sl. *b'lužhiēt'* (KIV 1998, 184) – Liet. sl. *bliūznyi* (LKŽe)

Formāli leksēmas ir identiskas, taču nelielas atšķirības novērotas vārdu lietojumā. Latg. izl. v. nozīmē 'runāt niekus, melst', liet. val. izl. – 'neskaisti runāt'. Atvasinātai formai *izb'lužniēt'* latg. izl. ir cita nozīme nianse 'iztenkoties' (KIV 1998, 411).

Latg. sl. *iskamāndavuôt'* (KIV 1998, 424) – Liet. sl. *sukomandúoti* (LKŽe)

Leksēmu struktūrā fiksētas piedēkļu un priedēkļu atšķirības, piem., latg. –*avuo-*, liet. –*uo-*, latg. *iz-*, liet. *su-*. Liet. val. izl. izvēlēta atbilsme *sukomandúoti* nozīmē 'pavēlēt, komandēt', piem., *Majoras sukomandavo buvusiams kieme karininkams tuoj lipti i sunkvežimī..* (LKŽe), un 'stingri pavēlēt, pamudināt'. Attiecīgi latg. izl. v. nozīmē 'izkomandēt, izrīkot'.

Latg. sl. *izmūčēit'* (KIV 1998, 435) – Liet. sl. *išmūčyti* (LKŽe) 'nogurdināt, izmocīt'

Latg. sl. *pytavuôt'* (KIV 1998, 244) – Liet. sl. *pytavóti* (LKŽe)

Leksēmas ir formāli identiskas. Atšķirības fiksētas šo vārdu nozīmēs, latg. izl. vec. p. runā šī leksēma nozīmē 'prašņāt; arī tincināt', bet liet. val. izl. atrastā atbilsme – 'žūpot, dzert'. Latg. izl. novērots arī verba variants *ispytavuôt'* 'iztaujāt' (KIV 1998, 437).

Latg. *izratavuôt'* (KIV 1998, 440) – Liet. *išratavóti* (LKŽe) 'izglābt'

Latg. sl. *istàrgavuôt'* (KIV 1998, 453) – Liet. sl. *ištařgavoti* (LKŽe) 'iztirgot, izpārdot'

Latg. sl. *istrivažiēt'* (KIV 1998, 455) – Liet. sl. *sutrivāžyti* (LKŽe)

Verbu nozīme ir pilnībā identiska 'iztraucēt'. Atšķirība fiksēta šo leksēmu priedēkļos, latg. izl. *iz-*, bet liet. val. izl. *su-*.

Latg. *kalatariēt'* (KIV 1998, 477) – Liet. sl. *kalātyti* (LKŽe)

Leksēmu vārddarināšanā fiksētas atšķirības, latg. izl. v. ir piedēklis *-ar-*, kā nav liet. val. izl. Viena no liet. val. izl. v. nozīmēm attāli ir saistīta ar latg. izl. v. nozīmi 'pļāpāt'. Liet. val. izl. šis vārds pazīstams kā 'sist, dauzīt, kapināt (izskapti), radīt troksni' un 'strīdēties'.

Latg. sl. *kaštavuôt'* (KIV 1998, 493) – Liet. sl. *kaštavóti* (LKŽe) 'būt vērtam'

Latg. sl. *kàtavuôt'* (KIV 1998, 493) – Liet. sl. *katavóti* (LKŽe)

Leksēmu struktūras ir identiskas un arī viena no nozīmēm 'sist, spert', piem., liet. *Pasakoja seneliai, kaip seniau ponai žmones katavojo..* (LKŽe). Taču latg. izl. fiksēta arī otra nozīme 'ļoti ātri skriet'.

Latg. sl. *sàbrys* (ADT 1983, 174) – Liet. sl. *sàbras* (LKŽe), *sėbras* (LTB)

Leksēmas ir ļoti līdzīgas. Latg. izl. substantīvs nozīmē 'kaimiņš', bet liet. val. izl. atrastā atbilsme (,viltus draugs') *sàbras* 'koka trauks, puskubuliņš'. Otra atbilsme liet. val. ir vienāda ne tikai formāli, bet arī tās nozīme ir saistīta ar latg. izl. piemēru. Liet. val. izl. *sėbras* pazīstams kā 'draugs'. Latg. izl. leksēma *sėbris* (*sābris*) fiksēta, piem., Baltinavas, Šķilbēnu izloksnē (ADT 1983, 174), Ciblas, Bērzgales, Dagdas, Višķu un Sakstagala izloksnē, taču A-

Latgales izloksnēs šis vārds aizstātas ar citu leksēmu – *suseds* ‘kaimiņš’, piem., Pildas, Nirzas, Brigu, Rundēnu un Ezernieku izloksnē (KOH. 87).

Latg. sl. *svùot'eit'* (ADT 1983, 177) – Liet. sl. *svotauti* (LKŽe)

Leksēmas ir gandrīz identiskas, atšķiras tikai piedēkļi. Vārdu nozīmes ir cieši saistītas, jo latg. izl. šis v. nozīmē ‘saprecināt’, bet liet. val. izl. – ‘precēt’, piem., *Visi svotājuja ji, vest reikia..* (LKŽe), un ‘draudzēties’. Latg. izl. novērota arī atvasināta forma *izasvùotuôt'/iš'* ‘mēģināt, censties vairākkārt bildināt (kādu)’ un liet. val. izl. – *pasvòtinti* ‘izprecināt’, piem., *Aš tau pasvòtysiu gražų berną, ir tu ištekēsi..* (LKŽe).

Latg. sl. *šanavuôt'* (KIV 1998, 464) – Liet. sl. *šēnavóti* (LKŽe)

Formāli leksēmas ir gandrīz identiskas. Nianse fiksētas šo vārdu nozīmēs, latg. izl. v. nozīmē ‘saudzīgi, uzmanīgi valkāt; rūpēties (par apģērbu, apaviem)’, bet liet. val. izl. – ‘mīlēt, cienīt, pieskatīt, sargāt’, piem., *Parvažiavo tie svečiai iš miesto, tai dabar juos šēnavok visą laiką..* (LKŽe), un ‘augstu vērtēt, saudzēt’, piem., *Nemokėjau šēnavót sveikatos. Kas savo rūbus šēnavója, tas jus ir ilgai nešioti galės..* (LKŽe). Latg. izl. novērota arī atvasināta forma *dašanavuôt'*, tās nozīme ir tuvāka liet. val. izl. atbilsmei, ‘saudzēt, nepārpulēt, saudzēt (apģērbu), rūpēties par kādu’ (KIV 1998, 258).

Latg. sl. *ženeitīs* (LVLF 2003, 373) – Liet. sl. *žēnyti* (LKŽe)

Šāda leksēma *žēnéit'is, žēņēit'is* ‘precēties’ fiksēta, piem., Izvaltas un Andrupenes izloksnē. V. Atrastā atbilsme (*žēnyti*) liet. val. izl. nozīmē ‘precēties, laulāties’.

Šajā apakšgrupā apskatīti vairāk kā 80 leksēmu pāri, 30 no tiem sakrita viena no nozīmēm. 24 atbilsuju pāros fiksēta identiska nozīme. Salīdzinot kopīgo un atšķirīgo ar iepriekš apskatīto apakšgrupu, latg. izl. un liet. val. izl. vairāk kopīga ir ar cilvēku kā garīga un sabiedriska būtne leksikā.

Tematiskajā grupā „Ar cilvēku saistītā leksika” novērots daudzi aizguvumi. Visvairāk tie novēroti apģērba un cilvēka, to īpašību leksikā.

2.5. Ar materiālo kultūru saistītā leksika

Pēdējā apskatītajā grupā ir četras apakšgrupas – mājoklis un saimniecība, lauksaimniecība, ar uzturu saistītā leksika un amati un ar tiem saistīti nosaukumi, atspoguļojot tās areālijas, kas agrāk un mūsdienās ir aktuālas gan latg. izl., gan liet. val. izl.

2.5.1. Mājoklis un saimniecība

Mantotā leksika

Latg. *būriēt'* (KIV 1998, 199) – Liet. *būrėti* (LKŽe)

Formāli leksēmas ir ļoti līdzīgas, bet to nozīmes atšķiras. Latg. izl. v. nozīmē 'urbt (parasti metālu, akmeni)', bet liet. val. izl. – 'palielināties skaitā, viedoties barām'. Identiska situācija novērota ir arī ar substantīviem, latg. ir *būrs'* 'urbis', bet liet. – būris 'bars'.

Latg. *kruošņa* (KIV 1998, 513) – Liet. *krósnė* (LKŽe) 'krāsns'

Latg. *lokoc* (KIV 1998, 553) – Liet. *lākatas* (LKŽe)

Latg. izl. un liet. val. izl. sakrīt vairākas šo leksēmu nozīmes 'lupata, trauku lupata' un 'lakats'. Liet. val. izl. atbilstībai fiksētas arī citas nozīmes – 'cilvēks, kurš ir dīkdienis', piem., *Tu esi nekam tikš lākatas!* (LKŽe), un 'ūku, momēli'.

Latg. *patmal'is* Nirzā₄₉₃ – Liet. *patmalà* (LKŽe)

Atšķirība fiksēta leksēmu dzimtē, taču to nozīme ir identiska 'dzirnavas'. Dažās latg. izl. tiek šķirts, vai tās ir ūdens vai vēja dzirnavas, piem., Izvaltas izloksnē *patmaļis* 'ūdens dzirnavas' (ADT 1983, 170). Taču Nirzas un Nautrēnu izloksnē leksēma *patmal'is* nozīmē 'dzirnavas' netiek diferencēta.

Latg. *stulps* (LVLf 2003, 370) – Liet. *stūlpas* (LKŽe) 'stabs'

Latg. *žirkl'is* – Liet. *žirklės* (LKŽe)

Leksēmas ir gandrīz identiskas pēc struktūras, atšķiras sakņu sākumburti, novērota līdzskaņa *z* un *ž* mija. Nianse fiksētas leksēmu nozīmēs, latg. izl. vārds nozīmē 'šķēres', bet liet. val. izl. leksēma pazīstama kā 'šķēres, vēža spīles, vērpjamā ratiņa spārns, spoles spārns ar zobiem, deja' u. c.

Aizgūtā leksika

Latg. sl. *abryuss* (KIV 1998, 40) – Liet. sl. *abrūšas* (LKŽe)

Gan DR latg. izl., gan liet. val. izl. šai leksēmai ir viena identiska nozīme 'dvielis'. Taču liet. val. izl. atbilstībai ir arī cits lietojums 'šaura zemes strēmele', piem., *Pilni laukai abrūsy..* (LKŽe), 'gaiļa' un 'vistas pakakles karekli'. Leksēma *abrūss* 'dvielis' fiksēta Krāslavas, Pilskalnes, Līksnas, Rubeņu un Skaistas izloksnē; aizgums ienācis ar liet. val. starpniecību, par to liecina latv. *abrūšas* Lietuvas pierobežā un liet. *abrūšas* nozīme 'dvielis' (liet. val. leksēma aizgūta no bkr. LEW I). (КОHT. 68)

Latg. *buca* Nirzā₄₉₃ – Liet. *būcai* (LKŽe)

No gramatiskā viedokļa atšķiras tikai šo leksēmu skaitlis, bet arī to nozīmes ir nesaistītas. Latg. izl. (piem., Viļānos₄₂₇, Sakstagalā₄₈₃, Andrupene₄₉₈, Izvaltā₅₀₅, Brigos₅₁₁ u.

c.) vārds nozīmē ‘muca’, bet liet. val. – ‘futbola apavi’. Liet. val. *būcai* ir ‘viltus draugs’, kas formāli ir gandrīz identisks ar latg. izl. *buca*. Par nozīmes ekvivalentu varētu uzskatīt liet. val. izl. leksēmu *bačka* ‘muca’, kas fiksēta liet. val. izl. sarunv.

Latg. sl. *but'èlka* (piem., Nirzas, Izvaltas, Brigu, Aglonas, Istras, Kaunatas, Krāslavas un Skaistas izloksnē) (КОИТ. 73) – Liet. sl. *butélka* (LKŽe) ‘pudele’

Latg. *čènràpuga* (KIV 1998, 209) – Liet. *centrifūga* (LKŽe)

Leksēmu nozīme ir identiska, tas ir separators piena sadalīšanai. Liet. val. izl. atbilsmei fiksēta arī otra nozīme ‘iekārta, kas radīta pārkraušanai, lai izmēģinātu aparātus, lai trenētos kosmonauti’. Novērots, ka latg. izl. *f* skaņa tiek aizstāta ar līdzskaņa *p* skaņu.

Latg. sl. *čac* (KIV 1998, 222) – Liet. sl. *čādas* (LKŽe) ‘tvans’

Vārds *čads* pazīstams galvenokārt Latgales centrālajā un dienviddaļā, piem., *čāds* – Mērdzenes, Nirzas un Šķilbēnu izloksnē, sporādiski fiksēti arī *cāds* – Brigos, *čada* – Gaigalavā. (КОИТ. 74)

Latg. sl. *kaļidòrs* (ADT 1983, 162) – Liet. sl. *koridorius* (LKŽe)

Atšķirības fiksētas leksēmu pierakstā, latg. izl. vārda saknē ir līdzskanis *ļ*, attiecīgi liet. val. izl. – *r*. Tāpat atšķirību nianse novērotas vārdu lietojumā, latg. izl. tas ir gaitenis, bet liet. val. izl. – ‘gaitenis’ un ‘šaura zemes strēmele mežā’.

Latg. sl. *kanaps* (KIV 1998, 481) – Liet. sl. *kanapà* (LKŽe)

No gramatiskā viedokļa atšķiras tikai šo leksēmu dzimte (latg. vīr. dz., liet. siev. dz.). Taču nianse fiksēta arī šo vārdu lietojums, latg. izl. tas ir atzveltne solis, bet liet. val. izl. – neliels dīvāns, mīksts solis, piem., *Jis pri pečiaus ant kanapos visq žiemq miegojo..* (LKŽe).

Latg. vāc. *kémèrka* (KIV 1998, 498) – Liet. vāc. *kèmerkis* (LKŽe)

Latg. izl. leksēma nozīmē ‘celtne’, bet liet. val. izl. – ‘maza, netīra istaba’ un ‘ateja’. Atšķirība novērota leksēmu dzimtē, latg. izl. s. ir siev. dz., bet liet. val. izl. – vīr. dz.

Latg. *komoda* (KIV 1998, 511) – Liet. *komodà* (LKŽe) ‘kumode’

Latg. vāc. *krùzà* (KIV 1998, 525) – Liet. vāc. *krúzas* (LKŽe)

Atšķiras leksēmu dzimte, taču dažas nozīmes ir identiskas. Latg. izl. vārds pazīstams kā ‘krūze, krūzes saturs, daudzums, kas ietilpst krūzē’, bet liet. val. izl. – ‘krūze, kas paredzēta dzeršanai, trauks ūdenim, kafijai’ un anatomijā ‘zarna’. LKŽe minēts, ka liet. val. šī leksēma vairs netiek lietota.

Latg. sl. *kukņa* (KIV 1998, 526) – Liet. sl. *kuknià* (LKŽe) ‘virtuve’

Latg. sl. *l'ivèrs* (KIV 1998, 577) – Liet. sl. *lìveris* (LKŽe) ‘lejkanna’

Latg. sl. *vièdryš* – Liet. sl. *vièdras* (LKŽe) ‘spainis’

Šajā tematiskajā apakšgrupā ‘Mājoklis un saimniecība’ apskatīti 19 leksēmu pāri. Vairāk nekā pusei atbilstmju ir identisks lietojums. 6 leksēmu pāros novērota vienas nozīmes

sakrišana, piem., latg. *žīkl'is* 'šķēres' – liet. *žīrlēs* 'šķēres, vēža spīles, vērpjamā ratiņa spārns, spoles spārns ar zobiem, deja'.

2.5.2. Lauksaimniecība

Latg. *būļvāit'ä* (KIV 1998, 197) – Liet. *bulvaītė* (LKŽe)

Formāli leksēmas ir identiskas, taču to nozīmēs fiksētas nelielas nianšes. Latg. izl. vārds nozīmē 'lauks, kurā ir auguši kartupeļi', bet liet. val. izl. – 'mazs kartupelis', piem., *Visas bulvaitēs kaulēm sušère..* (LKŽe). Leksēmas darinātas no diviem komponentiem, pirmais ir aizguvums, otrs – savas valodas piedēklis.

Latg. *būļvīnīks* (KIV 1998, 197) – Liet. *būlvinė* (LKŽe)

Latg. izl. s. ir vīr. dz., bet liet. val. izl. – siev. dz. Atšķirības novērotas arī vārdu piedēkļu lietojumā (latg. *-ik-*, liet. *-in-*). Kopīga nianse fiksēta leksēmu nozīmē, latg. izl. tas ir virszemes pagrabs sakņaugu glabāšanai, taču liet. val. izl. – neliels namiņš vai telpa dzīvojamā mājā, kur uzglabāt kartupeļus, kartupeļu putru un kartupeļu degvīns.

Latg. *dērva* (*dierva*) (LVLF 2003, 357) – Liet. *dirvą* (LKŽe)

Šī leksēma ir kopīga baltu un slāvu valodām (liet. *dirva*, lat. *dirva*, *druva*, kr. *дережня* 'ciems, lauks'). (LKL 1990, 122) Abos gadījumos runa ir par zemes gabalu. Latg. izl. leksēma nozīmē 'tūrums, lauks, druva, zemes šņore', turpretī liet. val. izl. – 'lauks, apstrādājama zeme, zemes strēmele, gruntsgabals', kā arī 'kādas darbības nozare, vieta', piem., *Paruošti dirvą perversumi..* (LKŽe). Formāli vārdi ir identiski.

Latg. *grapškieš* (KIV 1998, 325) – Liet. *grābšas* (LKŽe)

Latg. izl. s. kā atbilde liet. val. izl. izvēlēta leksēma *grābšas*. Formāli vārdi ir gandrīz vienādi, latg. izl. leksēmas saknē fiksēts līdzskani *k*. Atšķirība novērota arī šo vārdu lietojumā, latg. izl. tas ir nieks, siena, labības sakasas, piem., *Āizbrāucē piēc grapškim, jūotvat da škiuņam..* (KIV 1998, 325), taču liet. val. izl. – zaglēns, piem., *Tas grābšas reikia policijai paduot..* (LKŽe).

Latg. *kašieš* (KIV 1998, 491) – Liet. *kasėjas* (LKŽe) 'cilvēks, kas kasa, grābj'

Latg. *kašiniēt*' (KIV 1998, 491) – Liet. *kasinėti* (LKŽe)

Leksēmas var uzskatīt par identiskām, tomēr atšķiras šo vārdu nozīme. Latg. izl. v. nozīmē 'grābt (siena smalkumus)', savukārt liet. val. izl. – 'rakt', piem., *Krapštāu žemę, kasu, kasinėju nagais..* (LKŽe), un 'kast (kartupeļus)'.

Latg. *kūopustāit'ä* (KIV 1998, 485) – Liet. *kopūstiena* (LKŽe)

Leksēmu saknes darinātas no vārda *kāposts*, taču atšķiras piedēkļi, latg. izl. *-ait-*, bet liet. val. izl. *-ien-*. Vārdu nozīme ir identiska 'vieta, kur auguši kāposti'.

Latg. *kupona* (KIV 1998, 533) – Liet. *kupònas* (LKŽe)

Atšķiras leksēmu dzimtes (latg. siev. dz., liet. vīr. dz.). Vārdi ir gandrīz identiski, nianses fiksētas to nozīmēs. Latg. izl. tā ir kupena, bet liet. val. izl. – no vērtīga papīra nogriežams talons un teātra biļete, lai aizņemtu vietu.

Mantotā leksika: *dēva* (*dierva*), *grapškiešs*, *kašiešs*, *kašiniēt'*, *kupona*.

Hibrīdformas: *būlvàit'ä*, *būloiniks*, *kùopustàit'ä*.

2.5.3. Ar uzturu saistītā leksika

Mantotā leksika

Latg. *apóit'* (KIV 1998, 109) – Liet. *apvirti* (LKŽe)

Formāli leksēmas ir identiskas. Latg. izl. verb nozīmē 'mazliet, neilgi pavārīt', liet. val. šim vārdam, izņemot 'mazliet, neilgi pavārīt', ir arī citas nozīmes – 'ūdens karst nenoteiktu laiku, sagatavot vārītu ēdienu, pagatavot kādam vārītu ēdienu, apsautēt' un 'novārīties', piem., *Apvėrdam vandenj puode..* (LKŽe).

Latg. *ackušt'* (KIV 1998, 145) – Liet. *atskūsti* (LKŽe) 'drāžot atdalīt, mizot'

Latg. *dzyra* (LVLf 2003, 358) – Liet. *girà* (LKŽe)

Latg. *dz* nereti atbilst liet. līdzskanīm *g*, tātad leksēmas ir identiskas. Latg. izl. tas ir dzēriens, savukārt liet. val. izl. – skābs dzēriens un dzērājs.

Latg. *kl'esīņc* (KIV 1998, 504) – Liet. *klesinis* (LKŽe)

Atšķirība ir tikai šo leksēmu nozīmē. Latg. izl. tas ir sabiezējis, izšķīdis, izjucis (par ēdienu), piem., *Nu itūo iēd'ina kl'esīņc t'ik izgūoš..* (KIV 1998, 504), turpretī liet. val. izl. – vidusskolas skolnieks.

Latg. *lašīņc* (KIV 1998, 556) – Liet. *lašininis* (LKŽe)

Liet. val. izl. atbilstmē fiksēts piedēklis (*-in-*), kā nav latg. izl. Taču šīs leksēmas vienāla norāda uz latg. izl. un liet. val. kopību, lai arī vārdu nozīmes ir attālas. Latg. izl. tas ir spēķis, trekna gaļa, bet liet. val. izl. – nobarotas spēķim (par cūkām), resnas, treknas, tāds, kuram patīk spēķis, daudz spēķa ēd.

Latg. *mīl'is* (KIV 1998, 615) – Liet. *miēlēš* (LKŽe) 'raugs'

Latg. *mīlt'ina* (KIV 1998, 621) – Liet. *miltiēnē* (LKŽe)

Pēs struktūras redzam, ka atšķiras leksēmu piedēkļi (latg. *-in-*, liet. *-ien-*), taču to semantikas ir gandrīz identiskas. Latg. izl. tā ir šķidra miltu putra, bet liet. val. izl. – raudzētu auzu miltu biežputra, piem., *Gera miltiēnē už vīrytq pienq gardesnē..* (LKŽe), un miltu biežputra.

Latg. *syurs* LVLf 2003, 369) – Liet. *sūrūs* (LKŽe) 'sājš'

Latg. *tuktys* (ADT 1983, 179) – Liet. *tuklas* (LKŽe)

Leksēmas savā struktūrā ir identiskas, taču to lietojumā novērotas nianšes. Latg. izl. šis adj. nozīmē ‘trekns’, bet liet. val. izl. – ‘tāds, kas ātri nobarojas, trekns, ražens, tāds, kas labi aug, produktīvs, ražīgs’, piem., *Nualinta žemē yra šviesi, tukli žemē yra juoda..* (LKŽe).

Latg. *zaļš* (LVLf 2003, 373) – Liet. *žālias* (LKŽe) ‘jēls’

Aizgūtā leksika

Latg. *al'ēis (-ejs)* (ADT 1983, 155) – Liet. *aliėjus* (LKŽe) ‘eļļa’

Vārds *alejs* līdz ar liet. *aliėjus* ienācis vai nu no kaimiņu kr. izloksnēm *алеї* ‘растительное масло’ vai bkr. *алеї* ‘каперју eļļa’, vai poļu *alej, olej* (*lniany*). (Reķēna 2008, 218)

Latg. sl. *bat'óini* (KIV 1998, 168) – Liet. sl. *batvīniai* (LKŽe)

No gramatiskā viedokļa leksēmas ir vienādas, taču nelielas nianšes fiksētas to nozīmēs. Latg. izl. *bat'óini* ‘no vārītiem biešu kātiem gatavota auksta zupa, parasti aizdarīta ar krējumu’. Šī leksēma līdz ar liet. *batvīniai* ‘skābētu biešu zupa; biešu lapu zupa’, piem., *Batvīnių negersi, dar nejrūgę..* (LKŽe), ienākusi no krievu izloksnēm vai baltkrievu valodas, sal. kr. *батвинья, ботвинья* ‘холодное кушанье из кваса и зелени’. (Reķēna 2008, 219)

Latg. sl. *bitka* (KIV 1998, 179) – Liet. sl. *bitkà* (LKŽe)

Identiskas leksēmas, bet to nav sasitītas. Latg. izl. vārds nozīmē ‘gaļas sitenis, kapātes gaļas kotlete’. Leksēma *bitka* ienākusi no bkr. *битка* ‘отбивная котлета’ vai poļu *bitka*. (Reķēna 2008, 219) Liet. val. izl. vārds *bitkà* nozīmē ‘cirtiens, zvēliens, sitiens, stiķis (kāršu spēlē)’, piem., *Aš tris bitkàs paėmiau – dvi su tūzais, o vieną su pampeliu..* (LKŽe).

Latg. sl. *b'l'īnc* (KIV 1998, 181) – Liet. sl. *blīnas* (LKŽe)

Leksēmu formas ir identiskas, taču to nozīmēs fiksētas nianšes. Latg. izl. vārds *blinis* ‘pankūka’ līdz ar liet. *blīnas* aizgūts no slāvu valodām, sal. bkr. *блин*, kr. *блин*, poļu *blin*. (Reķēna 2008, 220) Liet. val. izl. leksēmai *blīnas* ‘pankūka’ fiksēts arī citas nozīmes – ‘vārāmi skrīļi, kaut kāda saplacināta lieta, vārošā ūdenī riņķojošie viļņi, gaiļu un vistu pazodes’ u. c.

Latg. *brāņd'ēņč* (KIV 1998, 186) – Liet. *brandīnė* (LKŽe)

No gramatiskās puses atšķiras tikai šo leksēmu dzimtes, taču tāpat arī to nozīmes. Latg. izl. vec. p. runā tas ir degvīns, bet liet. val. izl. – zupa no piedevām un pākstīm, vārītu pupu un zirņu pākstis, piem., *Seniau brandīnę liuobam virt..* (LKŽe).

Latg. sl. *cukėrka* (KIV 1998, 221) – Liet. sl. *cukėrka* (LKŽe) ‘konfekte’

Latg. sl. *džiupka* (KIV 1998, 299) – Liet. sl. *dziupkà* (LKŽe)

Leksēmas ir identiskas, bet nelielas nianse fiksētas leksēmu nozīmēs. Latg. izl. tas ir ēdiens, kas ir pagatavots no ūdens, rupjmaizes šķēlēm, šīpoliem, sāls un linsēklu eļļas, bet liet. val. izl. – ēdiens no maizes, ūdens un cukura. Vārds *dzjupka* un tā varianti sastopami vairākās augšzemnieku dialekta izloksnēs. Latgales dienvidu izloksnēs leksēma *dzjupka* vai nu tieši ienācis no liet. *dziupkā*, vai arī no poļu izloksnēm *ciupka*, vai no kr., bkr. izloksnēm *мяпка*. (Reķēna 2008, 225)

Latg. *gručā* (ADT 1983, 161) – Liet. *grūcė* (LKŽe) ‘miežu putraimi’

Latg. *gručs* (KIV 1998, 334) – Liet. *grūcė* (LKŽe)

Novērota atšķirība leksēmu dzimtē, taču to nozīmes ir tuvas. Latg. izl. vārds nozīmē ‘grūbas, grūbu zupa’, savukārt liet. val. izl. – ‘nemaltu graudu putraimi, miežu putraimu’ un ‘zirņu zupa’, piem., *Grucė – senas lietuvīų valgis, gamintas iš piestoje grūstų miežių grūdų, išvirintų su žirniais, pridėjus kiek aliejaus, o kartais ir silkę..* (LKŽe).

Latg. *mārnavuôt* (KIV 1998, 595) – Liet. *marinuoti* (LKŽe)

Formāli leksēmas ir gandrīz identiskas, atšķiras tikai piedēkļu lietojums (latg. *-avuo-*, liet. *-uo-*) un liet. val. izl. atbilstes saknes vidū fiksēts iesprausts patskanis – *i*. Leksēmu nozīmes ir ļoti saistītas, latg. izl. v. nozīmē ‘marinēt’, bet liet. val. izl. – ‘marinēt’ un ‘vilcināt, atlikt’, piem., *Jo pasiūlymas jau ilgą laiką „marinuojamas“, o autorius vis negauna atsakymo..* (LKŽe). Latg. izl. novērota arī atvasināta forma *imārnavuôt* ‘iemarinēt’ (KIV 1998, 359).

Latg. sl. *kaladys* (ADT 1983, 162) – Liet. sl. *kaladà*(LKŽe), *kalėda* (Reķēna 2008, 227)

Formāli leksēmas ir gandrīz identiskas. Atšķiras to nozīmes, latg. izl. vārds pazīstams kā ‘dievmaize, ko katoļticīgie ēd Ziemassvētku rītā’. Šī leksēma *kalada* pirmoreiz reģistrēta G. Elgera vārdnīcā (1683), J. Endzelīns EH 1, 577 vārda I *kalada* ‘Almosen’ cilmi saistījies ar bkr. *коляда*. Taču leksēma *kalada* fonētiski neatbilst ne kr., bkr. *коляда*, ne poļu *kolęda*, ne arī liet. *kalėda* ‘dāvana’. (Reķēna 2008, 227) Otra formāla atbilstme liet. val. izl. nozīmē ‘klucis, bluķis’.

Latg. sl. *kava* (KIV 1998, 496) – Liet. sl. *kavà* (LKŽe) ‘kafija’

Latg. sl. *kļocka* (KIV 1998, 507) – Liet. sl. *klickas*

Gan latg. izl., gan liet. val. izl. šis s. nozīmē ‘klimpa’. Latg. izl. šai leksēmai fiksēta arī cita nozīme – ‘smalkmaizīte ar pildījumu’. No vārddarināšanas viedokļa atšķiras šo substantīvu dzimte un saknes patskanis.

Latg. vāc. *kuģēļš* (KIV 1998, 526) – Liet. vāc. *kūgelis* (LKŽe)

Formāli vārdi ir identiski, taču nianse fiksēta to nozīmē. Latg. izl. leksēma pazīstama kā ‘rīvētu kartupeļu sacepums’, bet liet. val. izl. – ‘rīvētu kartupeļu sacepums’ un ‘smalko zivtiņu sautējums’, piem., *Iš tokių žuvų tik kūgelis dēt..* (LKŽe).

Latg. *sviežs* (ADT 1983, 177) – Liet. *šviėžias* (LKŽe)

Atšķiras tikai leksēmu pirmie līdzskaņi (latg. *s*, liet. *š*). Taču vārdu nozīmēs fiksēts gan kopīgais, gan atšķirīgais. Latg. izl. leksēma nozīmē ‘svaigs’, savukārt liet. val. izl. – ‘tikko pagatavots, jauns, nesen pagatavots, neredzēts, nezināms, možs, mundrs, oriģināls’.

Latg. sl. *tarkavuôt* (ADT 1983, 178) – Liet. sl. *tarkavóti* (LKŽe) ‘rīvēt’

Latg. *tuškavuôt* (ADT 1983, 179) – Liet. *tùšinti* (LKŽe)

LKŽe minēts, ka šobrīd liet. val. v. *tùšinti* ‘sautēt’ lietojums nav aktuāls. Šī vārda nozīme ir identiska ar latg. izl. leksēmu *tuškavuôt*. Atšķirība novērota šo piemēru vārddarināšanā, latg. izl. v. sakne ir *tušk*, bet liet. val. izl. – *tuš*, latg. izl. vārdā ir piedēklis -*avo-*, bet liet. val. izl. – piedēklis -*in-*.

Hibrīdformas

Latg. *bùlóiņa* (KIV 1998, 197) – Liet. *bùlvinė* (LKŽe)

Leksēmas ir identiskas, bet atšķiras šo vārdu nozīme. Latg. izl. tā ir kartupeļu zupa, bet liet. val. izl. – kartupeļu putra un kartupeļu degvīns.

Šajā apakšgrupā „Ar uzturu saistītā leksika” apskatīti 27 leksēmu pāri, gandrīz pusei latg. izl. vārdiem atrasta semantiska atbilsme liet. val. izl., piem., latg. *tuškavuôt* – liet. *tùšinti* ‘sautēt’. Pusei piemēru fiksēta atbilsme, kad tikai viena no nozīmēm abās baltu valodās sakrīt, piem., latg. *tukhtys* ‘trekns’ – liet. *tuklas* ‘trekns, ražens, produktīvs, tāds, kas ātri nobarojas, tāds, kas labi aug’.

2.5.4. Amati un ar tiem saistītā leksika

Mantotā leksika

Latg. *gėřkļa* (KIV 1998, 344) – Liet. *gerklė* (LKŽe)

Leksēmas savā struktūrā ir identiskas. Liet. val. izl. *gerklė* ir ‘kakla daļa, balss, dobes caurums, jūras ieloks, verpajamā ratiņa daļa, sieviešu kakla rotājums’ u. c., bet latg. izl. – ‘murdas iecirknis, ieeja murdā’.

Latg. *kapš* (KIV 1998, 471) – Liet. *kabys* (LKŽe)

Latg. izl. leksēma nozīmē ‘āķis, ķeksis’, savukārt liet. val. izl. – ‘āķis, āķītis, (auga) stīga, kaplis’, piem., *Paėmėš kabj apkask tabaką truputj žemėmis..* (LKŽe). Abas formas no formālā viedokļa ir identiskas.

Latg. *kàlós* (KIV 1998, 479) – Liet. *kálvis* (LKŽe) ‘kalējs’

Latg. *kaļve* (LVLf 2003, 360) – Liet. *kálvė* (LKŽe) ‘smēde’

Latg. *mokšora* (KIV 1998, 591) – Liet. *meškerė* (LKŽe)

Gan latg. izl., gan liet. val. izl. tā ir makšķere. Atšķirības fiksētas šo leksēmu pierakstā (kur latg. izl. *o*, tur liet. val. izl. *e*), mijas līdzskaņa *š* un *k* secība (latg. izl. *kš*, liet. val. izl. *šk*). Latg. izl. novērots verbs, kas raksturo makšķerēšanas procesu – *mokšoruôt*’ (KIV 1998, 591), bet liet. val. izl. – *meškeriôti* (LKŽe).

Latg. *skušt*’ (KIV 1998, 256) – Liet. *skùsti* (LKŽe)

Pēc struktūras leksēmas ir identiskas, nianse fiksētas to nozīmēs. Latg. izl. v. nozīmē ‘drāzt koka priekšmetus, traukus’ un šī paša v. atvasinātā forma *daskust* (KIV 1998, 256) – ‘pabeigt skūt, noskūt, pabeigt mizot (kartupeļus)’. Abu iepriekš minēto leksēmu nozīmes un arī vēl citas atrastas liet. val. izl. atbilstmē *skùsti* ‘skūt matus, berzt, kasīt mizu, tīrīt virsmu ar asu priekšmetu, drāzt, pļaut sienu’, piem., *Eisime pievų skusti..* (LKŽe). u. c.

Aizgūtā leksika

Latg. sl. *ab’ļa* (KIV 1998, 40) – Liet. sl. *ōblius* (LKŽe)

Latg. izl. leksēma pazīstama kā ‘ēvele’, bet liet. val. izl. tā ir ‘ēvele’ un arī ‘darbarīks, kas nepieciešams, lai sarīvētu kāpostus’, piem., *Būtu laikas kopūstai obliuoti, bet kur gausim ōbliu?* (LKŽe). Atšķirība fiksēta arī leksēmu dzimtēs (latg. siev. dz., liet. vīr. dz.).

Latg. sl. *ab’ļavuôt*’ (KIV 1998, 40) – Liet. sl. *obliuoti* (LKŽe)

Atšķiras piedēkļu lietojums verbos (latg. –*avuo-*, liet. –*uo-*). Latg. izl. un liet. val. izl. šis v. nozīmē ‘ēvelēt’, tomēr liet. val. izl. tam ir arī vēl cita nozīme – ‘rīvēt (kāpostus)’.

Latg. *àiskl’èimavuôt*’ (KIV 1998, 61) – Liet. *kleimavóti* (LKŽe)

Verbi ir gandrīz vienādi, latg. izl. leksēmas priekšā ir piedēklis aiz-. Abu leksēmu nozīme ir identiska ‘apzīmogot’, piem., *Ka àiskl’èimavòì molku l’eshņiks, to vār úest’ da sàtài..* (KIV 1998, 61).

Latg. sl. *budauņiks* (KIV 1998, 195) – Liet. sl. *budauniņkas (-nykas)* (LKŽe) ‘namdaris’

Latg. sl. *budavuôt*’ (KIV 1998, 195) – Liet. sl. *budavóti* (LKŽe) ‘būvēt’

Latg. sl. *čegàļņa* (KIV 1998, 204) – Liet. sl. *cegelnė* (LKŽe) ‘ķieģeļņa’

Latg. sl. *čegļys* (KIV 1998, 204) – Liet. sl. *ceglà* (LKŽe) ‘ķieģelis’

Vārds *ceglis* ‘ķieģelis’ izplatīts gandrīz visa Latgales teritorijā, sporādiski varianti *ceгла* atzīmēti Asūnes un Rubeņu izloksnē; *čeglis* – Barkavas un Stirnienes izloksnē; aizguvumi ienākuši no poļu *ceгла*, bkr. *чэгла*. (Кошт. 74)

Pēdējā tematiskajā apakšgrupā „Amati un ar tiem saistītā leksika” apskatīti 13 leksēmu pāri, 9 no tiem ir identiski savā lietojumā, piem., latg. *budavôt* – liet. *budavóti* ‘būvēt’, latg. *mokšora* – liet. *meškerē* ‘makšķere’.

Tematiskajā grupā „Ar materiālo kultūru saistītā leksika” fiksēti daudzi aizguvumi. Daļa to novērota amatu un ar uzturu saistītā leksikā, piem., latg. sl. *kava* – liet. sl. *kavà* ‘kafija’, latg. sl. *cukèrka* – liet. sl. *cukérka* ‘konfekte’, latg. sl. *cégtys* – liet. sl. *ceglà* ‘ķieģelis’.

REZULTĀTI UN DISKUSIJA

Maģistra darba „*Latviešu valodas latgalisko izlokšņu un lietuviešu valodas izlokšņu kopīgā un atšķirīgā leksika*” mērķis bija apzināt un izveidot vispārīgu ieskatu kopīgajā un atšķirīgajā leksikā latviešu valodas latgaliskajās izloksnēs un lietuviešu valodas izloksnēs. Darba mērķis ir sasniegts, apskatītajās tematiskajās grupās atrasts ne mazums formāli vai semantiski identisku leksēmu, kas rāda, ka abu dzīvo baltu valodu izlokšņu vārdu krājumā ir gan kopīgas cilmes mantoti vārdi, gan aizguvumi no citām valodām. Ir radies vispārīgs priekšstats par to, kurās tematiskajās grupās ir vairāk, kurās mazāk kopīgu leksēmu.

Tika izvēlētas 912 latgalisko izlokšņu leksēmas no „*Kalupes izloksnes vārduņicas*”, „*Augšzemnieku dialektu tekstiem*”, bakalaura darba „*Leksikas attīstības tendences Nirzas izloksnē*”, „*Latgale: valoda, literatūras, folklorā*” un „*Filologu biedrības rakstiem*”. Mazliet vairāk par 148 vārdiem tika atrastas identiskas atbilstmes lietuviešu valodas izloksnēs. Šādas leksēmas sastopamas gan mantotajā, gan aizgūtajā leksikā, piem., latg. sl. *budavuôt* : liet. sl. *budavóti* ‘būvēt’, latg. sl. *ôiedrys* : liet. sl. *viēdras* ‘spainis’, latg. *komoda* : liet. *komodà* ‘kumode’, latg. *žīrkliis* : liet. *žīrklės* ‘šķēres’, latg. *kruôšņa* : liet. *krósnė* ‘krāsns’. Tātad šādas leksēmas varam saukt par homogēnētiskām.

Ap 108 leksēmām tika atrastas atbilstmes lietuviešu valodas izloksnēs, kad viena no nozīmēm ir identiska, bet pārējās nozīmes latgaliešu un lietuviešu izloksnēs var būt nesaistītas. Piemēram, latg. sl. *bat'óini* ‘aukstā biešu zupa’ : liet. sl. *batvīniai* ‘skābs biešu dzēriens, zupa’, latg. *lokoc* ‘lupata, trauku lupata, lakats’ : liet. *lākatas* ‘lupata, trauku lupata, lakats, dīkdienis, ūka, momēlis’. Šajā skaitā iekļautas arī tās leksēmas, kad kādam vārdam izloksnēs fiksēti formu varianti, piem., latg. sl. *buļba*, *guļba*, *tupine*, *uļbiks*, *bū/ó/š* : liet. sl. *būlba*, *būlvė* ‘kartupelis’. Tātad, visdrīzāk, daļai šo leksēmu semantika kādreiz bijusi identiska, taču ekstralingvistisku cēloņu dēļ daļa nozīmju ir attālinājusies.

Apmēram 146 leksēmu pāru semantika nav savstarpēji saistīta, taču atsevišķos gadījumos grūti noteikt to robežu, vai starp vārdiem nepastāv kāda attāla semantiska saistība. Tika fiksētas leksēmas, kas ir formāli līdzīgas, bet nozīmes ziņā atšķirīgas, kaut tomēr tika saskatīta līdzība abu vārdu nozīmē, piem., latg. *pyulīns* ‘skudru pūznis’, liet. *pūlynas* ‘sastrutojums, augonis’. Tas apliecina latviešu un lietuviešu valodas kopīgo cilmi. Valodām un izloksnēm attālinoties daļa vārdu un to sākotnējo nozīmju ir saglabājušās, bet daļa – attālinājusies un pat ieguvusi jaunas nozīmes.

Iegūtie dati liecina, ka izvirzītā hipotēze apstiprinās, ka pastāv zināms kopīgās leksikas slānis, kas raksturīgs latgaliskajām un lietuviešu valodas izloksnēm. Tas liecina par šo izlokšņu kontaktiem jau senākos laikos, etnosu kopīgo vēsturi un sociālo dzīvi.

Maģistra darbs sniedz tikai vispārīgu ieskatu abu baltu valodu izlokšņu kopīgajā leksikā. Būtu ļoti noderīgi turpmākie pētījumi, noskaidrojot leksikas kopību kādā vienā noteiktā vārdšķirā vai tematiskajā grupā. Šādi pētījumi pagaidām veikti nepietiekami vai bijuši fragmentāri.

SECINĀJUMI

1. Latgalisko izlokšņu un lietuviešu valodas izlokšņu leksikas un semantikas kopību vai atšķirības noteica un arī patlaban nosaka gan paši valodas (izlokšņu) lietotāji (subjektīvais faktors), gan politiskais un vēsturiskais laiks, gan citu valodu ietekme (objektīvie faktori).
2. Mūsdienās šīs izloksnes visvairāk ietekmē valodu literārās tradīcijas, latgaliskās izloksnes – latviešu literārā valoda, lietuviešu valodas izloksnes – lietuviešu kopvaloda. Tādēļ pašlaik vairākas no apskatītajām leksēmām vairs netiek lietotas, tās ir aizstātas ar literārās valodas ekvivalentiem.
3. Slāvu valodu iespaids izlokšņu leksikā ir aktuāls arī mūsdienās, jo daudzi aizguvumi šajās valodās bijuši vajadzīgi, lai apzīmētu kādu svarīgu jaunienākušu reāliju kā, piemēram, saimniecības priekšmetu, apģērba gabalu, kādu ēdiena nosaukumu, jaunu kultūraugu.
4. Klasificētajās leksēmu grupās ir fiksētas nevienādas izmaiņas:
 - 4.1. Ar laiku un telpu saistītajā apakšgrupā fiksēts identisks leksēmu lietojums. Ar Zemes virsmu saistītajās leksēmās 4 no 5 ir kopīga semantika (latg. *smel̥te* ‘smiltis’ : liet. *sméltē* ‘smiltis, rupjas grants sajaukums, zeme, lauks, ķermenī esoši nogulsņējumi’). Taču dabas parādību apakšgrupā no 14 leksēmu pāriem tikai 9 fiksēta identiska vai kopīga nozīme (latg. *dašník̥t*’ : liet. *prisnīgti* ‘piesnigt’, latg. *drùob’l’i* : liet. *drõblius* ‘slapjdraņķis’).
 - 4.2. Visvairāk atbilstmju latgaliskajās un lietuviešu valodas izloksnēs ir augu un koku nosaukumu grupā. Kopā no 26 apskatītajām leksēmām 21 vārdu pārim tika atrastas identiskas formas gan formāli, gan nozīmes ziņā (latg. *agros̥c* : liet. *agrāstas* ‘ērķšķoga’, latg. *olksna* : liet. *álksna* ‘alkšņu audze’). Augu un koku nosaukumu lietojumā visvairāk atbilstmju fiksēts savvaļas augu, ogu un koku apakšgrupās.
 - 4.3. Dzīvnieku grupā no 34 apskatītiem leksēmu pāriem 19 fiksēta atbilde lietuviešu valodas izloksnēs (latg. *vargl̥e* : liet. *vargl̥ē* ‘varde’, latg. *mosola* : liet. *māšala*, latg. *erel̥s* : liet. *erēlis* ‘ērglis’). Vairāk šādu piemēru atrasts putnu un zivju, kā arī kukaiņu nosaukumu apakšgrupās.
 - 4.4. Vislielākā dažādība parādījās ar cilvēku saistītajā leksikā. Apģērbu nosaukumos fiksēti 12 identiski (gan formas, gan semantikas) leksēmu pāri (latg. *mùlt’ín̥c* : liet. *mùltinas* ‘flanelis’, latg. *kàrvašs* : liet. *karvāšas* ‘piedurkņu atloks’). Ar veselību saistītos apzīmējumos – 4 piemēri savā lietojumā ir vienādi (latg. *tyga* : liet. *ligà* ‘slimība’), taču pieciem novēroti leksēmu varianti vai semantikas paplašināšanās (latg. *sōnkaul̥s* : liet. *šónkaulis* ‘riba’, latg. *bùorzda* : liet. *barzdà* ‘bārda’). Krasas atšķirības novērotas cilvēku darbībās, no 91 apskatītā leksēmu pāra 8 novērots

identisks lietojums (latg. *karavul'iēt'* : liet. *karavūlyti* 'sargāt') un 27 fiksēti nozīmes varianti (latg. *komuôt'is* 'ciest sāpes' : liet. *kamuotis* 'ciest sāpes, smagi strādāt, pūlēties').

4.5. Apakšgrupā, kas saistīta ar cilvēka garīgo un kultūras dzīvi, no 84 apskatītām vienībām 24 gadījumos tika novērots identisks lietojums (latg. *atjaūciēt'* : liet. *atjaukinti* 'atradināt', latg. *āndel'iēt'is* : liet. *añdelioti* 'tirgoties') un 30 – semantikas nianse (latg. *svùot'eit'* 'saprecināt' : liet. *svotauti* 'precēt, draudzēties').

4.6. Diezgan liels skaits atbilstību atrasts ar materiālo kultūru saistītajā leksikā. Amatu un ar to saistītās leksikas apakšgrupā no 14 apskatītajiem piemēru pāriem 8 fiksēta identiska atbilde lietuviešu valodā (latg. *kàļós* : liet. *kálvis* 'kalējs', latg. *cégtys* : liet. *ceglà* 'ķieģelis'). Ar uzturu saistītā leksikā no 28 – 13 piemēriem atrastas formālas un semantiski identiskas formas (latg. *mīl'is* : liet. *miēlēs* 'raugs', latg. *b'l'iņc* : liet. *blīnas* 'pankūka'). Savukārt mājsaimniecības leksikā no apskatītajiem 18 – 11 leksēmu pāri savā lietojumā ir identiski (latg. *kukņa* : liet. *kuknià* 'virtuve', latg. *kruošņa* : liet. *krósnē* 'krāsns').

5. Kopumā darba laikā tika apskatītas 912 latgalisko izlokšņu vienības un tikai daļai atrasta atbilde lietuviešu valodas izloksnēs. Ap 400 no tām tika skatītas un analizētas sīkāk: 148 leksēmu pāros tika fiksēts identisks lietojums, 108 – novērojami semantikas varianti vai semantikas paplašināšanās, 146 – nozīmes ir atšķirīgas.

6. Fiksēti 5 hibrīdi, 1 dzīvnieku grupā (latg. *kùopustd'ierška* : liet. *kopūstagraužis* 'kāpostu baltenis'), 3 lauksaimniecības leksikā (latg. *būļvait'ā* 'lauks, kurā auguši kartupeļi': liet. *bulvaītē* 'mazs kartupelis') un 1 ar uzturu saistītā leksikā.

7. Apskatītajās leksēmās 167 ir aizguvumi (slāvismi vai ģermānismi), tie ir ~ 43 % no visas apskatītās leksikas. Vismazāk aizguvumu fiksēts dabas, telpas un laika grupā ~ 1,8 % no visiem aizguvumiem (latg. *prūds* : liet. *prūdas* 'dīķis'), tad seko dzīvnieku grupā ~ 6,6 % (latg. *kanaraks* : liet. *kanárka* 'kanārijputniņš'), augu un koku grupā ~ 9,6 % (latg. *kažlaks* : liet. *kazlēkas* 'sviesta beka'), ar materiālo kultūru saistītā leksikā ~ 21,5 % (latg. *l'ivòers* : liet. *liveris* 'lejkanna'), vislielākais aizguvumu skaits fiksēts ar cilvēku saistītajā leksikas slānī ~ 60,5 % (latg. *izratavuôt'* : liet. *išratavóti* 'izglābt', latg. *imt'* : liet. *imti* 'ņemt').

IZMANTOTIE AVOTI UN LITERATŪRA

Izmantotā literatūra

- Bērtulis R. *Lietvārdu semantiskās attieksmes latviešu un lietuviešu valodā*. Disertācija filoloģijas zinātņu grāda iegūšanai, Rīga, 1975 (Manuskripts)
- Breidaks A. *Darbu izlase 1*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2007
- Breidaks A. *Darbu izlase 2*. Rīga: LU latviešu valodas institūts, Daugavpils Universitāte, 2007
- Būga K. *Rinkiniai raštai*. I tomas. Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla, 1958
- BVA, 2009 – *Baltu valodu atlants. Baltų kalbų atlasas. Atlas of the Baltic languages*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2009
- Lgr – Endzelīns J. *Latviešu valodas gramatika*. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība, 1951
- LVKP – *Latviešu valodas kontaktu pētījumi*, Rīga: izdevniecība Zinātne, 1987
- Mažulis V. Pastabos baltų ir slavų kalbų seniausių santykių klausimu. *Lietuvių kalbos klausimai II*. Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla, 1959
- Reķēna A. *Raksti valodniecībā. I daļa*. Liepāja: Liepājas Universitātes izdevniecība LiePa, 2008
- Rudzīte M. *Latviešu dialektoloģija*. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība, 1964
- Rūķe V. Latgales izlokšņu grupējums, *Filoloģijas biedrības raksti*, XIX, Rīga: 1939, 133–188
- Strods P. *Pareizraksteibas vārdneica*. Daugavpīlī, 1990
- Trumpa A. *Adjektīvu semantiskā diferenciacija latviešu un lietuviešu valodā*. Rīga: LU latviešu valodas institūts, 2010
- Valodniecības pamatterminu skaidrojošā vārdnīca*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2007
- Zinkevičius Z. *Lietuvių tautos kilmė*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2005
- Hock H. H. *Language history, language change and language relationship: an introduction to historical and comparative linguistics*. Berlin; New Yourk, 1996
- КОНТ. – Лаумане Б.Э. *Контакты латышского языка*. Рига, 1977 С. 48-95.

Avoti

- ADT – *Augšzemnieku dialektu teksti*. Rīga: Zinātne, 1983
- Alksnis M. Krāslavas izlokšne. *Filoloģijas biedrības raksti*, XII, 1932, 26-46.

- Āboliņa O. Par Eversmuižas novada izloksni. *Filologu biedrības raksti*, VI, 1926, 31-47.
- EH – Endzelīns J., Hauzenberga E. *Papildinājumi un labojumi K. Mīlenbaha Latviešu valodas vārdnīcai*. – R., 1934-1946. – 1.-2.sēj.
- KIV – Reķēna A. *Kalupes izloksnes vārdnīca*. 1. sējums A-M, 2. sējums N-Ž Rīga, 1998
- Latkovskis L. Skaistas izloksne. *Filologu biedrības raksti*, XV, 1935, 33-54.
- LEV – Karulis K. *Latviešu etimoloģijas vārdnīca*. 2. sējums. Rīga, 1992. – I (A-O), II (P-Ž).
- LEW – Fraenkel E. *Litauisches etymologisches Wörterbuch*. – Göttingen, 1995 – 1965. – Lfg. 1 – 19.
- LKA – *Lietuvių kalbos atlasas*. Vilnius, 1977. – T. 1: Leksika; Vilnius, 1982. – T. 2: Fonetika.
- LKL – Sabaliauskas A. *Lietuvių kalbos leksika*. Vilnius, 1990
- LKŽ – *Lietuvių kalbos žodynas*. Vilnius, 1956-1996. – T. 1-17.
- LKŽe – *Lietuvių kalbos žodynas* (t. I–XX, 1941–2002): elektroninis variantas / redaktorių kolegija: Gertrūda Naktinienė (vyr. Redaktorė), Jonas Paulauskas, Riturė Petrokienė, Vytautas Vitkauskas, Jolanta Zabarskaitė. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2005.– www.lkz.lt.
- LLVV – *Latviešu literārās valodas vārdnīca*. – R., 1972-1996. – 1.-8.sēj.
- LVDA – *Latviešu valodas dialektu atlants. Leksika*. Rīga: Zinātne, 1999
- LVLf – Kursīte Janīna, Stafecka Anna *Latgale: valoda, literatūra, folklorā*. Rēzekne: Latgales kultūras centra izdevniecība, 2003
- Loseva – Loseva I. *Leksikas attīstības tendences Nirzas izloksnē*. Rīga, 2010
- LTB – Tildes biuras Lithuanian – Latvian Dictionary
- ME – Mīlenbahs K. *Latviešu valodas vārdnīca/ Red., papild., turp. J. Endzelīns*. 1. sējums – Čikāgā, 1953
- PKEŽ – Mažiulis V. *Prūsų kalbos etimologijos žodynas*. Vilnius, 1988. – T. 1: A-H; Vilnius, 1993. – T. 2: I-K; Vilnius, 1996. – T. 3: L-P; Vilnius, 1997. – T. 4: R-Z.
- Šmite T. Kārsavas pagasta izloksne. *Filologu biedrības raksti*, XII, 1932, 48-58.
- Tichovskis H. Pildas pagasta izloksne. *Filologu biedrības raksti*, XIII, 1933, 36-52.
- Turkupolis J. *Latv. val. preiļu pagasta izloksnes apraksta turpinājums*. *Filologu biedrības raksti*, VIII, 1928, 10-18.
- БСИ 1974 – Лаумане Б. *Латышско-русско-белорусско-польские лексические контакты по материалам Дialectологического атласа латышского языка // Балто-славянские исследования*. – М., 1974. – С. 183-214.
- ЛАБ – *Лексічны атлас беларускіх народных гаворок у пяці тамах*. – Мінск, 1993. – Т. 1; Мінск, 1994. – Т. 2.

1. pielikums

abalònka s. - *abalònka*. Nomalis. *Nu bòlkys nùgrìstàis maļejàis d'ieļš skàituòs abalònkys d'ieļš* (KIV 1998, 39)

abarât v. - *oboruôt'*. Zvejot ar abaru. *Àr oboru oboròi žiūs.* (KIV 1998, 39)

abàrs s. - *obòrs*. Zvejas tīkls, kam augšējā daļā ir piestiprināti tāšu pludiņi, bet apakšējā daļā – svina gremdes. *ġiun žiūs, oboru ìlàižùt' nu làiivys iùd'iñiê.* (KIV 1998, 39)

uobēle – *ùob'âl'ä, ùob'el'ä* 'ābele' Nirzā₄₉₃;

òbeļneica (uobeļneica); (arī: *uobēle, uobuļneica*) – ābele (LVLf 2003, 364);

Latvijas austrumos (Latgalē, Augšzemē un Dienvidaustrumu Vidzemē) izplatīti ar piedēkli – *nīc* – darināti nosaukumi – *ābelnīca, ābulnīca* un to varianti. (LVDA 1999, 36)

Liet. *obelis* 1. vaisinis medis (LKŽe)

abļa s. – *ab'ļa*, vec. ēvele (KIV 1998, 40)

Liet. *òblius* (brus. *габаль*, l. *hebel*) sm. 1. ģrankis lentoms drožti, lyginti; 2. ģrankis kopūstams pjaustyti. (LKŽe)

ablāvât v. - *ab'ļavuôt'*, vec. ēvelēt. *Iz d'ieļa šiet' i ab'ļavòi àr baranu.* (KIV 1998, 40)

Liet. *oblīuoti, -iūoja, -iāvo* (brus. *габляваць*, l. *heblować*) 1. obliumi drožti, lyginti; 2. tr. obliumi pjaustyti (kopūstus). (LKŽe)

abrūss s. - *abryuss*, vec. dvielis = ručnieks (KIV 1998, 40);

abryuss 'dvielis' Krāslavas izloksnē (FBR XII 1932, 26)

Liet. *abrūsas* (brus. *абрус*) sm. 1. rankšluostis, skarinis; 2. siauras žemēs režis; 3. gaidžio ar vištos pakaklēs pakabučiai. (LKŽe)

ačkups s. - *ačkups*, vsk. ačkups. *Ka ġuòjòm školâ, to ačkupu b'izy dòncavom.* (KIV 1998, 45)

agrosts s. – *agros*. 1. Ērkšķogu krūms. 2. Ērkšķoga. (KIV 1998, 47);

Nirzā₄₉₃*agrysty, agrusty, agros*;

agresti (arī: *agrosti, agrozdi, agristys, ogruškys, osūklis*) – ērkšķogas (LVLf 2003, 354);

Agrastas, agrestas, agristi (<poļu *agrest*, bkr. *àzpacm*, dial. *àzpacm*;) , *agrusti* (<bkr. dial. *àzpacm*), *ogruškas*; aizguvums *agresta* minēts arī 19.gs. rakstu avotā (K 1858, 1). (LVDA 1999, 79)

Liet. *agrāstas* - vaisinis dygliuotas krūmas (*Ribes grossularia*) jo uoga. (LKŽe)

aiļāinis, -e adj. – *aiļāinč, -a*. 1. Svītrains (piemēram, par adījumiem, audumu.) *aiļāinč cimd'ēņč nūad'ieju*. 2. Tāds, kas sastāv no kādām kārtām. *mīžym vūorpa – aiļāiņa.* (KIV 1998, 48)

Liet. *eiliótas, -a* adj. žr. *eilētas*. (LKŽe)

aiški (no lei. *aiškus*) – skaidri (LVLf 2003, 354)

Liet. *aiškus*, -i adj., *aiškùs*, -ì 1. gerai matomas, šviesus, skaistus, giedras; 2. lengvai išskaitomas; 3. gerai atrodantis, gražus; 4. gerai girdimas, skardus, garsus; 5. suprantamas, lengvai suvokiamas, akivaizdus; 6. patikimas; 7. smarkus.

àizaberítiês v.- *àizab'eriêt'/î/š*. 1. Pārcelties uz citu dzīves vietu. 2. Aizlīst. =àizaceltiês 3. Aizlavīties (par dzīvnieku). =àizalavītiês (KIV 1998, 49)

àizkuražetiês v.- *àizkuražiêt'/î/š*. Apvainoties un kļūt spītīgam. *Ka iz jūo kù pašciêši, to jis ūotri àizkuražèi, najît nî âstu, nî dzaftu, i narunòi.* (KIV 1998, 51)

Liet. *kuržyitis*, -ijasi, -ijosi kraipyti (kalbā), maivytis. (LKŽe)

àizamarudzītiês v. - *àizamarudžeît'/î/š*, paretī vec. Aizkavēties. *Àizamarudžie tik ilgi, ka paŷka vyss kas sâtâ nadareîc.* = àizakavētiês (KIV 1998, 52)

Liet. *užsimarūdyti* užtrukti, sugaišti. (LKŽe)

àizaskubinātiês v. - *àizaskubynuôt'/î/š*. Aizsteigties. *Àizaskubynava cýtvàks da sâtai.* (KIV 1998, 53)

Liet. *skubėti*, *skùba*, -éjo;

užskubėti, *užskuba*, -éjo 1. skubant užėiti kur; 2. skubant užėiti už ko; 3. per skubiai padaryti, prasikišti skubant; 4. skubant gauti, laimėti; 5. užėiti, užbėgti į priekį (apie laikrodį). (LKŽe)

àizblūdīt v.- *àizblūd'eît'*. Aizmaldīties. *Àizgūoju da mēžâm i àizblūd'ieju.* (KIV 1998, 56)

Liet. *užblūdinti* 1. žr. *užblūdyti*: Užblūdinęs girioje, niekur kelio negalėjau rasti išeit iš jos.; 2. klaidžiojant užėiti: Ieškodamas kitos užblūdinau čionai. (LKŽe)

àiščaravât v. - *àiščaravuôt'*. Noburt. *t'â tuôda àiščaravuôta ūita, ka ūiši šl'èikst.* (KIV 1998, 56)

àiščurīt v. - *àiščuriêt'*. Panīkt aiz slimības, barības trūkuma (par cilvēku, dzīvnieku). *syvânc tuô àiščurieš – stymys vai kas.* (KIV 1998, 56)

àizdāldât v. - *àizdōlduôt'*, niev. Aiziet. *Jâu b'ie àizdōldaus' êiš tuôl'i nu sâtys.* // Aizklīst (par dzīvnieku). (KIV 1998, 56)

àizdârs s. - *àizdòrs*. 1. Aizgalds. *Kotrâm zyfgâm b'ie sâus àizdòrs.* =àizgalds 2. Diafragma. *Àizdòrs jira nu oknu da pūušlâm.* (KIV 1998, 57)

àizgrāust v. - *àizgrāušt'*. 1. Iesākt dārdēt (par pārkonu). 2. Rūcinot attālināties. *Pārkiūņc àizgāudā prūjòm.* (KIV 1998, 59)

Liet. *užgriāusti* 1. būti griausmo paliestam; 2. užrēkti, sušukti;

nugriāusti 1. griausmui nueiti, nudundėti; 2. nudundėti, nuvažiuoti. (LKŽe)

àizgūlt v. - *àizgūlt'*. Pārklāties ar mākoņiem. *Àizgūlst débēšs, i tūmss palīk.* (KIV 1998, 58)

Liet. *užgūlti*, *užgula*, *užgulè* 1. atsigulti pailsėti; 2. paskiau atsigulti; 3. susirgti; 4. palinkti, užsikvempti ant ko; 5. užspausti, gulimu prislėgti; 6. užpulti, apnikti; 7.

užgožti, užstelbti; 8. apsinkinti, prislėgti; ligai, skausmui prispausti; 9. įnikti, pradėti; sukrusti; prispausti. (LKŽe)

àizkàrstît v. - *àiskùoršt'eît'*. Piekarināt pilnu. *Àiskùoršt'eîta ustuba àr vy'suôd'im lokotim.* (KIV 1998, 61)

Liet. *užkàrstyti* 1. užkabinėti; 2. sudžiaustyti, sukabinėti; 3. užsirioglinti, uzlipti. (LKŽe)

àizklamacît v. - *àisklamaćeît'*, niev. Piekraut (telpu) ar ko nevajadzīgu. (KIV 1998, 61)

àizklàmzât v. - *àisklòmzuoît'*. Lēni, ar grūtībām, pūlēm aiziet. =àizklēmst (KIV 1998, 61)

àizkíemavât v. - *àiskl'èimavuôît'*. Apzīmogot (parasti kokmateriālus). *Ka àiskl'èimavòì molĶku l'esņiks, to vār ūešt' da sàtài.* (KIV 1998, 61)

Liet. *kleimavóti, -ója, -ójo* (l. klejmować, brus. клеймоваць, rus. клеймовать) žg. *kleimúoti, -úoja, -ãvo* tr. daryti įspaudus medžiuose, įspauduoti. (LKŽe)

àizkleķerêt v. - *àiskl'eķeriêt'*, niev. Alkohola reibumā aiziet. (KIV 1998, 62)

àizkrutêt v. - *àiskrut'iêt'*. Aizsteigties. (KIV 1998, 62)

Liet. *krutėti, krūta, -éjo* 1. padarui, daiktui ar jo dalims judėti vietoje, kušėti; 2. būti pilnam krutančių, judančių gyvių; 3. drebėti, virpėti; 4. rodyti veiklumą, bruzdėti; 5. intr. tvinkčioti, pulsuoti, plakti; 6. darbuotis, dirbinėti; dirbti, daryti ką; 7. parenti, dirbti (žemę); 8. dirbti, kaišti (kailius); 9. vykti, judintis (eiti, važiuoti...); 10. gyventi, būti kur; 11. būti gyvam; 12. laikytis, gyvuoti. (LKŽe)

àizkurêt v. - *àiskuriêt'*. Aizsmėķēt. (KIV 1998, 62)

Liet. *užkùrti, užkuria, užkùrė* 1. uždegti, įžiebtu ugnį; 2. padegti; 3. sujaudinti, uždegti, paveikti; 4. parausti, užkaisti; 5. apimti ligai, karščiui, uždegti; 6. sukelti; 7. prisipirti, užpulti, į nagą paimti, pareikalauti; 8. užstatyti trobesio viršų.; 9. užduoti; 10. smarkiai užbėgti; 11. vesti (žmoną). (LKŽe)

àizķibelêt v. - *àiskíbel'el'iêt'*. Sagādāt (kādam) nepatikšanas.

àizlepît v. - *àizl'epeît'*. 1. Aizķepināt (piemēram, ar sniegu). 2. Aizpildīt, izlabot ar māliem, ģipsi u.tml. (KIV 1998, 64)

Liet. *užlėpinti* tr. per daug išlepinti. (LKŽe)

àizluôbt v. - *àizlùpt'*. 1. Ātri aizskriet. *Jis àizlùba da sàtài.* =àizlupcavât 2. niev. Aizsviest. =àizsviēst (KIV 1998, 64)

àizlupcavât v. - *àizlupcavuôît'*. Ātri aizskriet. = àizluôbt (KIV 1998, 64)

àizmarudzît v. - *àizmarudžeît'*. Aizkavēt. *At'ît' da myûs i àizmarudžēi doŗbu.* = àizkavēt (KIV 1998, 65)

àizmaût v. - *àizmaût'*. Aizpeldēt. *Ka b'eju jaûna, varieju tuôļ àizmaût'*. (KIV 1998, 65)

Liet. *pérmauti* tr. greitai pereiti, perbėgti, perplaukti. (LKŽe)

aizmīlēt (novec., sastopams vecajos tekstos) – iemīlēt (LVLF 2003, 354)

Liet. *užmyliuoti* tr. užkamuoti myluojant. (LKŽe)

àizpravīt v. - *àispruòóéit'*, nevēr., niev. Aizsūtīt prom. (KIV 1998, 66); **apsapràvītiēs** v. - *apsapruòóéit'/iš/*. Paveikt, padarīt visus darbus. (KIV 1998, 100)

Liet. *pravýti, pràveja, pravijo* tr. 1. pralenkti; 2. (sl.) nuvyti, nuginti, nuvaryti šalin || išvaryti.

×*provóti, -ója, -ójo* 1. kelti bylą, bylinėti; 2. spręsti bylą; 3. bartis, rietis, ginčytis, varžytis; *apsiprovóti* kiek pasibylinėti. (LKŽe)

àizpùlât v. - *àispyùluôt'*. Pārklāties ar pūžņiem (par acīm). *t'eû acs jir àispyùlavuš, moš ôies jir sapyué aciuôs*. (KIV 1998, 66)

Liet. *užpūlioti* žr. užpūliuoti. (LKŽe)

àizrûgt v. - *àizryûkt'*. Aizkvēpināt. = àizkûpēt, àizkvēpt. (KIV 1998, 68)

Liet. *užrûkyti* 1. prileisti dūmų, prirûkyti, aprûkyti || intr. prileisti dūmų, tariamai šalinant kokią blogybę, ligą; 2. imti rūkyti; 3. uždirbti, gauti naudos iš rūkymo. (LKŽe)

àiztrebavât v. - *àistrebavuôt'*. Aizsaukt. *Àistrebava mùot'i da sàtài, nazval'ie pi myusu padžeivuuôt'*. (KIV 1998, 72)

àizvaražât v. - *àizvaražuôt'*. Aizpīt, piemēram, ar auklām. (KIV 1998, 73)

Liet. *apvarāžinti* tr. apiburti, apkerėti žr. *išvaražyti*;
nuvarāžinti tr. buriant panaikinti ar nuslopinti;
pavarāžinti žr. *pavaražyti*. (LKŽe)

àizzimât v. - *àizzèimuôt'*. Ievērot, pamanīt. (KIV 1998, 73)

akļacis s. - *akļacś*. Aklais dundurs. =oklāis dūndurs (KIV 1998, 75)

Liet. *akliņčius* (hibr.?) sm. 1. neregys, žabalius, kušlius. 2. tamsuolis; 3. žr. aklis. (LKŽe)

alasât v. - *alasuôt'*, niev. Skaļi runāt, bļāustīties, parasti dusmoties, rājoties; arī trokšņaini izturēties. *At'it' ūtra bŭoba i kuô suôc alasuôt, to vysa Sal'eņa skàņ*. (KIV 1998, 76)

Liet. *alasuoti, -uója, -avo* žr. *alasyti*;
alāsyti, -ija (-yja), -ijo (l. haľasić, brus. галасіць) 1. rėkauti, triukšmauti; 2. garsiai kalbėti, plepėti. (LKŽe)

àldavât v. - *òldavuôt'*, niev. Klaiņot. *òldavòì çyguòni pa soľys i žabravòì pùortyku*. (KIV 1998, 76)

Liet. *aldavóti, -ója, -ójo* (sl.) 1. triukšmauti, jodytis, dykinėti; žr. *aldoti*; 2. eikvoti, mėtyti. (LKŽe)

alejs - *al'èis (-ejs)* '(linsėklu) eļļa' Kalu (ADT 1983, 155)

- Liet.** *aliējus* (l. olej, brus. алей) sm. augaļu riebalai. (LKŽe)
- alùots** s. – *olùc*. Avots. (KIV 1998, 77);
olùts ‘avots’ Kārsavas izloksnē (FBR XII 1932, 52);
 olùts – avots (LVLF 2003, 364)
- Liet.** *alúotas*, -a adj. sulaistytas alum, aluitas. (LKŽe)
- àlnis** s. – *àlņc*, reti. Alnis. =briēdis (KIV 1999, 76);
Liet. *élnias*, plg. lat. *alnis* ‘briedis’, pr. *alne* ‘elnio patalē (?), tyer’, o latg. (LKL 1990, 29)
- àlgērka** s. - *àlgērka*, vec. Vatēts sieviešu mētelis. = būrness (KIV 1998, 77)
Liet. *algierkà* sf. žr. *algerka*. (LKŽe)
- àndareja** s. – *àndareja*, hist. Samaksa par darbu. *Klàušu làikûs zyfgu gonàm moksa skàit'iejuôs àndareja*. (KIV 1998, 78)
- àndelētiēs** v. - *àndel'iet'is*, vec. Tirgoties. (KIV 1998, 78)
Liet. *añdeliotti*, -ioja, -iojo intr. prekiāuti. (LKŽe)
- apčūpinēt** v. - *apčūpiñiēt'*. Aptaustīt. (KIV 1998, 81); **izčūpinēt** v. - *iščūpiñiēt'*. Meklējot pārbaudīt, iztaustīt; izčamdīt. (KIV 1998, 413)
Liet. *apčūpinēti* tr. 1. paliesti iš visu pusių; apžiūrēti, patikrinti čūpinējant; 2. nešvariais pirštāis apterlioti, apčēploti; 3. čūpinējant aptikti, apčūopti; *iščūpinēti* tr. 1. išžiūrēti, išieškoti čūpinējant; 2. išsirengti čūpinējantis, gaištant. (LKŽe)
- apdugt** v. - *abdukt'*. Mazliet apmākties, kļūt mazliet dūmakainam. (KIV 1998, 82)
- apakle** – apkakle (LVLF 2003, 355);
apakl'e ‘apkakle’ Pildas izloksnē (FBR XIII 1933, 46);
apakl'e ‘apkakle’ Krāslavas izloksnē (FBR XII 1932, 43)
Liet. *apykablē*, *apikablē* 1. vieta apie kaklā; 2. drabužio dalis apie kaklā; 3. grandinēlē ant kaklo; 4. įvorē, buksva (mašinos dalis). (LKŽe)
- apēžas** s. - *apiēžys*, dsk. 1. Kuņģa slimība, kas rodas, ja ieēsts kas nevēlams 2. Arkla streņģe. (KIV 1998, 83)
- apgrāudāt** v. - *abgrāuduôt'*. 1. Notraukt, nobirdināt. =apkratīt, aprāukt 2. Nogāzt, nogrūst (parasti priekšmetu). (KIV 1998, 84)
Liet. *apgrāuti* tr. apversti (griuvēsiais). (LKŽe)
- apjāvīt** v. - *apjuoóeīt'*. Paziņot, pavēstīt. (KIV 1998, 85); *apsajōveit*, *apsajuoveit* (vecajos tekstos) – darīt sevi zināmu (LVLF 2003, 355)
Liet. *apjōvyti* 1. apskelbti, pranešti; 2. prisistatyti, registruotis.
apsijėvyti apsiskelbti, pasirodyti. (LKŽe)
- apjeimt** v. - *apjeimt'*. 1. Apņemt, aptvert kam apkārt. 2. Ņemot atvirzīt nost. (KIV 1998, 86)

Liet. *apim̃ti àpima* (*àpema, àpiema, àpiema*), *àpēmē* (*apìēmē, apìemē*) tr. 1. kiek nuo paviršiaus paimti, aprinkti; 2. nuimti; 3. apgniauzti; apglėbti, apkabinti; 4. apsupti; apsemti; 5. aprėpti, paliesti; 6. apsitraukti, apsinešti; 7. pasižadėti, sutikti (ką padaryti); įsipareigoti. II. tr. 1. aprinkti (rekvizuojant); 2. paimti (į nelaisvę); užkariauti (miestą, žemę), paimti; 3. užimti (valdžią, sostą), paimti; 4. dial. paveldėti; 5. pradėti (įsčiose); 6. pagauti; paliesti; apsvaiginti; sujudinti; sujaudinti. III. tr. 1. išnuomoti, nusamdyti; 2. skolintis; 3. tr. apsikrėsti, prisilipdyti (apie ligą). IV. tr. 1. apsupti; paliesti; siekti; 2. kiek apkepinti, apgelsvinti iš paviršiaus (duoną, pyragus). V. tr. 1. pulti, įveikti; 2. suvaldyti; apraminti; 3. nuraminti. (LKŽe)

apkitavât v. - *apkitavuôt'*. Pārklāt ar tepi. *Žyd'i styklus lūgim tygdami, i apkitavava lūks àr kitu.* (KIV 1998, 87)

Liet. *apkituoti* tr. aplinkui glaistu apglaistyti. (LKŽe)

apknâpât v. - *apknâpuôt'*. 1. Apknâbât. *Vystys uôbùļš i aguŕks apknâpò.* 2. iron. Apcirst, apdarinât (parasti zarus). *Apknâpava skujiš i egl'is àr çiri.* (KIV 1998, 87)

Liet. *apknôpti* tr., *apknôpti* apeiti knopiant;

apknâpuoti tr. apgailėti (ko netenkant). (LKŽe)

apkrûdît v. - *apkrûd'eit'*. Nodarît (kâdam) pâri. (KIV 1998, 88)

apleik - *aplèik* 'apkârt' Nautr (ADT 1983, 156);

aplèik 'apkârt' Skaistas izloksnē (FBR XV 1935, 48);

aplèik 'apkârt' Krâslavas izloksnē (FBR XII 1932, 43)

Liet. *apleĩ* žr. *apie*; *apliñk* adv.; lanku, ratu, apsukui; *apliñk, âplink* žr. *apie*. (LKŽe)

apmuļinât v. - *apmul'inuôt'*, niev. Pavirši izmazgât. =apbuŕzît (KIV 1998, 93)

Liet. *apmuļinti* tr. 1. aprinti muilu. 2. šnek. Apgauti. (LKŽe)

applēšât v. - *apl'iešuôt'*. Paplašinât (ragavu) malas. (KIV 1998, 93)

applucinât v. - *applucynuôt'*. Applaucēt. *Vystòm nùpl'iešu spòtvys, tot aplucynoju àr vaŕdùšu iùd'ini.* (KIV 1998, 94)

apsabežîtîês v. - *apsab'ežēt'is*. Apvainoties. =apsavâiñâtîês (KIV 1998, 97)

apsabûrzgalâtîês v. - *apsabûrzgaluôt'is*/. Apdriskâties. *Ļyndroks jâi nu zemis apsabûrzgalâuš, tuô jèi i stâigò.* (KIV 1998, 97)

Liet. *apsiburzlioti* išsitepti, apsiterlioti. (LKŽe)

apsačadîtîês v. - *apsačad'eit'is*/. Saindēties ar tvanu. (KIV 1998, 97)

Liet. *čãdas* (l. czad) sm. smalkės, tvaikas. (LKŽe)

apsajâuktiês v. - *apsajâukt'is*, eif. Apagļauties (par dzīvnieku). (KIV 1998, 98)

Liet. *apsijaukti* apsiprasti. (LKŽe)

apsâdynôt (*apsâdynuot*); arī: *apstatēt* – apstādīt (LVLf 2003, 355);

sād'inuôt' 'stādīt' Krāslavas izloksnē (FBR XII 1932, 44)

Liet. *apsodinēti* tr. apsodinti. (LKŽe)

apsakvacītiēs v. - *apsakvačēit'/iš'.* Saslimt, iedzerot ko aukstu. (KIV 1998, 98)

apsamestiēs v. - *apsamēšt'is.* 1. Apmesties uz dzīvi. 2. Izlikties par ko; arī pārvērsties par ko. =apsaliktiēs (KIV 1998, 99)

Liet. *apsimesti, a, ē* 1. apmesties, apkrauties; 2. izlikties, liekuļot, simulēt, apmesties. (LTB)

apsašmucinātiēs v. - *apsašmucynuôt'/iš'.* Applaucēties. (KIV 1998, 101)

Liet. *apšmūcinti* žr. *apšmutinti*;

nušmūcinti žr. *nušmutinti.* (LKŽe)

apsatāisītiēs v. - *apsatāišēit'/iš'.* Apmākties. =apsamāktiēs (KIV 1998, 101)

Liet. *apsitaisyti, o, ē* apgērbties, saposties (LTB)

apsatòlkavātiēs v. - *apsatòlkavuôt'/iš'.* Aprunāties. =apsarunātiēs (KIV 1998, 101)

Liet. *aptalkavóti* tr. 1. aptarti, apsvarstyti; 2. apkalbēti. (LKŽe)

apsatriēktiēs v. - *apsatrikt'is.* Aprast. *piēc vèira b'ieru jàu jèi apsatricā.* (KIV 1998, 101)

Liet. *triktis* sf. žr. *sutrikimas.* (LKŽe)

apsēilāt v. - *apsàiluôt'.* Apsiekaloties. =apsliēkāt (KIV 1998, 102)

Liet. *apsēiloti* žr. *apseilēti.* (LKŽe)

apslōbt (*apsluobt*) – noģībt (LVLf 2003, 355)

Liet. *apslābti* intr. 1. apsilpti.; 2. apalpti. (LKŽe)

aptīkt v. - *apt'ikt'.* 1. Apklust: kļūt mierīgam. 2. Norimt (par parādībām dabā). *Nu reīta b'ie l'ēls vèiš, a vokora puši apt'ika.* (KIV 1998, 107)

Liet. *aptikti* 1. netyčia, neieškant ar nesitikint rasti, užėti, užtikti || ieškant surasti; 2. suprasti, suvokti, išsiaiškinti; nustatyti. (LKŽe)

aptīmst v. - *apt'īmst'.* 1. Satumst. 2. Aptumšoties (par debess spīdekli). *I sàuļa kuô aptỳmsa, i zvāigznys d'eb'ešis pasaruòd'ie.* (KIV 1998, 107)

Liet. *aptaĩsti* 1. pasidaryti tamsesniam, blogiau apšviestam; 2. žr. *aptamsėti.* (LKŽe)

apviēt v. - *apvīēt'.* Mazliet pavārīt. (KIV 1998, 109)

Liet. *apvīrti, apvērda, apvirė* 1. kurį laiką (ppr. neilgai) kaitinti ką kunkuliuojančiame vandenyje; 2. kurį laiką kaisti kunkuliuojančiame vandenyje || kaistant kunkuliuojančiame vandenyje sunykti, sumažėti; 3. aprūpinti virtų maistų, prigaminti (kam) virto maisto; 4. apšutinti, aptvilkyti; 5. žr. *atvirti.* (LKŽe)

ašņadziris s. – *ašņadzīrs.* Cietsirdīgs cilvēks. (KIV 1998, 115)

Liet. *kraujagerys, -ē* smob., žr. *kraugerys*: 1. Gudrus kraujagerys (grobuonis paukštis) niekad neperlėkė per kiemą veltui. 2. Kas gali džiaugties vagiu ir kraujageriu! (LKŽe)

atbluznît v. - *adbłuzniêt'*. Ilgāku laiku, daudz runāt niekus, pļāpāt. (KIV 1998, 117)

Liet. *išblūznyi* tr. iškeikti, išjuokti. (LKŽe)

atbraucît v. - *adbrāucēit'*. Atbraucît (piedurknes, bikšu galus). =atrāitît (KIV 1998, 117)

Liet. *atbraukyti* 1. atbraukti; 2. iki sotes braukti. (LKŽe)

atbuлда s. - *adbuлда*. Ūdens uzplūdi, kas rodas, upei pārplūstot. (KIV 1998, 117)

dūrnāvât v. - *dūrnāvuôt'*. 1. Trakot, plosīties. 2. niev. Trakojojot doties uz kurieni. (KIV 1998, 286)

Liet. *durnavoti*, *-ója*, *-ójo* (brus. дурнаваць) 1. kvailioti; 2. triukšmauti, šēlti, smarkauti || siausti, siautēti; 3. durnu vadinti, kvailinti. (LKŽe)

atgādība s. - *adgūod'eība*, vec. Atmiņa. (KIV 1998, 120)

atgaîdît v. - *adgaîdeit'*. Ilgāku laiku, daudz lobīt (piemēram, zirņus, pupas). (KIV 1998, 120)

atgūoduot (arī: *pīminēt*, *atminēt*) – atcerēties (LVLF 2003, 355)

Liet. *atgodinti* tr. duoti susiprasti; sudrausti. (LKŽe)

atjaucêt v. - *atjauciêt'*. Atradināt. =atrečît (KIV 1998, 122); **dajaucêt** v. – *dajauciêt'*. Pieradināt. =daradināt, pījeaucêt (KIV 1998, 237)

Liet. *atjaukinti* tr. atpratinti. (LKŽe)

atjūkt v. - *atjiūkt'*. Atradināties. *Jāu atjiūka bārnc nu pīersta zēiššonys*. (KIV 1998, 122)

atkālēņ adv. – *atkūol'eņ*. Ačgārni. =atsprēklēņ (KIV 1998, 122)

atkanēt v. - *atkoņēit'*, pareti. Atkal. *Atkoņēit' vystys pa kvišym*. =atkān (KIV 1998, 122)

atkaūkât v. - *atkaūkuôt'*. 1. Ilgāku laiku, daudz riet (par suni). 2. niev. Ilgāku laiku, daudz stāstīt nepatiesību; gausties. (KIV 1998, 123)

Liet. *atkaūkti*, *-ia*, *atkaukē* 1. kaukiant ateiti; 2. kaukumu atsakyti, atsiliepti; 3. kaukumu atgauti; 4. iki valiai kaukti; 5. ateiti, atvykti, atsibastyti. (LKŽe)

atklāmzât v. - *atklomzuôt'*. Ar grūtībām atnākt. *úerús, ka jèi atklomzòì àr t'im kadakim*. =atklēmst (KIV 1998, 124)

atkūolît v. - *atkūol'eit'*. Ilgāku laiku, daudz lielīt, slavināt. (KIV 1998, 125)

Liet. *atkōlioti* intr. plūdumu atsakyti ī kito plūdumā, plūdumu atsikeršyti. (LKŽe)

atlaist grōmotu (*gruomotu*), novec. – atsūtīt vēstuli (LVLF 2003, 355)

Liet. *atlēisti* 1. tr., intr. dovanoti įkyrėjusiam, įžeidusiam, nusikaltusiam, nebausti. (LKŽe)

atlupcavât v. - *atlupcavuôt'*, iron. Atpērt. *Atlupcavòì bārnc, jùo naklāusa*. =atpucêt (KIV 1998, 127)

atlupt v. - *atlupt'*. 1. Atlupt. *Kùkàm myza atlupa*. =atlēkt. 2. Atlīmēties (par ko salīmētu). =atlipt, atsaklejātiēs. (KIV 1998, 127)

Liet. *atlūpti*, *atlupa*, *-o* (*atlupė*) 1. tr. atplēšti, atidraskyti luobą. (LKŽe)

atmaņa s. – *atmaņa*. *Samana. Jau jam nabie atmanis, ka ju is ceļa atroda.* =maņa. (KIV 1998, 128)

Liet. *atmana* sf. atminimas, atmintis. (LKŽe)

atpucēt v. – *atpučiēt'*. Atpērt. =atlupcavāt (KIV 1998, 131)

atradīenis s. – *atradīņc*. Atradums. (KIV 1998, 131)

Liet. *atradimas* – 1. Atrašana; atradums. 2. Atklājums; atklāšana. (LTB)

atradinys sm. kas atrasta, atradimas. (LKŽe)

atrāibīt v. – *atrāib'iet'*. Vārdojot censties novērst (ko nevēlamu). *Rāib'ie, rāib'ie i atrāib'ie aūgūni, i nāaūk.* (KIV 1998, 131)

atrečīt v. – *atrečēit'*. Atradināt. =atjaucēt. (KIV 1998, 132); atsarečītiēs v. – *acarečēit'/iš'*. 1. Atradināties. 2. Izvairīties, piemēram, no kāda ēdiena, dzēriena, negribēt to vairs. 3. Atteikties no kā. *Lai cik stykc bārnec, navār acarečēit' nu sava bārna.* (KIV 1998, 140)

Liet. *rečiūoti, -iūoja, -iāvo* intr. retai kalbēti, kartas nuo karto ištarti kokį žodį. (LKŽe)

atredzēt v. – *atredziēt'*. Pieredzēt. (KIV 1998, 132)

Liet. *atregėti, àtregi, -ėjo* 1. pamatyti, pastebėti. 2. nustoti ką mačius. (LKŽe)

atrūdināt v. – *atryūdynuôt'*. Panākt, ka (kāds) raud. (KIV 1998, 133)

Liet. *parūdinti* tr. 1. padažyti rudai; 2. parusti. (LKŽe)

atsabrāucītiēs v. – *acabrāuceit'/iš'*. Atrotīt sev (piedurknes, bikšu galus). (KIV 1998, 133)

Liet. *braukyti, braūko, braūkē* iter. *braukti*. 1. šluostyti; traukyti; 2. su mintuvais minti; 3. degioti (degtukus); 4. pustyti (dalgi); 5. daryti sieną ar kokį užtvarą, medžiagą spraudžiant į tam tikrus lizdus šuluose; 6. gardžiai valgyti, kimšti. (LKŽe)

atsačūdītiēs v. – *acačūd'eit'/iš'*. Ilgāku laiku uzvesties dīvaini, neparasti, jociği. (KIV 1998, 134)

atsadzīvītiēs v. – *acadziúeit'/iš'*. Ļoti brīnīties. *Navār acadziúeit', cik lops patyka.* (KIV 1998, 135)

atsaglābtīēs v. – *acagluôpt'/iš'*. Atspirgt, atlabt. (KIV 1998, 136)

atsajāuktiēs v. – *acajāukt'/iš'*. Ilgāku laiku, daudz draiskuļoties. (KIV 1998, 136)

atsakņopkātiēs v. – *acakņopkuôt'/iš'*. Attaisīties (par apģērbu ar spiedpogu aizdari). (KIV 1998, 137)

Liet. *kniopsoti, kniōpso, -ōjo* intr. snausti atsisēdus, snopsoti. (LKŽe)

atsakūolītiēs v. – *acakūol'eit'/iš'*. Ļoti lielīties. (KIV 1998, 137)

atsaprāvītiēs v. – *acaprūovéit'/iš'*. Uzlaboties. *Ka at'l'ēja zēmi, to acaprūovéis burūoki.* (KIV 1998, 139)

atsašāipītiēs v. – *acašāipeit'/iš'*. Ilgāku laiku, daudz smieties, smaidīt. (KIV 1998, 141)

Liet. *prasišaiptyti*: praleisti kurį laiką šaipantis; *prisišaiptyti* 1. iki valios pašiepinėti, išjuokinėti; 2. iki valios šaipytis, prisijuokti. (LKŽe)

atsavèrtiês v. - *acaóiert' /i's/*. 1. Atskatīties atpakaļ. =atsaskatītiês 2. Ilgāku laiku, daudz skatīties. (KIV 1998, 143)

atsavēšlâtiês v. - *acavasaluôt' /i's/*. Atsveicināties. =atsapraščītiês, atsasvèicinâtiês (KIV 1998, 143)

atsavirîtiês v. - *acaóiriêt' /i's/*. 1. Uzticēties. 2. Paļauties uz kādu. =atsaduôtiês, atsaļautiês (KIV 1998, 143)

atskust v. - *ackušt'*. 1. Drāžot atdalīt. 2. Ilgāku laiku, daudz mizot (nevārītus kartupeļus). (KIV 1998, 145)

Liet. *atskusti, àtskuta, atskùto (àtskutè)* 1. apsiskusti, nusiskusti. || nuskusti vienam kitā. (LKŽe)

atsprèklèņ adv. - *acprièkl' èņ*. Ačgārni. =atkàlèņ (KIV 1998, 146)

atstipt v. - *ac't'ipt'*. Atsalt. *Tuô actypu, ka zùb'i klab'ieja*. (KIV 1998, 147); **izstipt** v. - *isst'ipt'*. Izsalties. *Isstypu lab'i ituôdâ làikâ, ka sýltài napsavýtkûs*. =izsaît (KIV 1998, 448)

Liet. *atstipti* intr. 1. numirti; 2. šnek. atšalti.; 3. atkerti, atšokėti. (LKŽe)

atsust v. - *acsušt'*. Sutot atdalīties (par matiem, nagiem, spalvām). *Spòlva gùvòm acsýut, ka gùļ slapņâ klàvâ*. (KIV 1998, 147)

Liet. *apsusti* intr. 1. aptekti niežais, susu; 2. apdžiūti, sumenksti; 3. apiblogti, paliesėti; 4. apskurti, apiplyšti || aptriušti; 5. apiblukti; 6. nusigyventi, nuskursti; 7. apdžiūti, apsausti. (LKŽe)

atškàmbât v. - *ačkòmbuôt'*. Šķeļot atdalīt (mazu daļu). (KIV 1998, 147)

atšmàrnávât v. - *ačmàrnavuôt'*, iron. Ātri, veikli atnākt. (KIV 1998, 148)

attikt v. - *at't'ikt'*. 1. Atrast, pazīt pēc kādām pazīmēm. 2. *reti*. Atklāt, konstatēt, arī izgudrot. (KIV 1998, 149)

Liet. *atitikti, atatikti* 1. būti atitaikytam; 2. pataikyti; kliudyti; kliūti; patekti; tr. pasiekti; 3. pasitaikyti įvykti kam, nusiduoti kam; 4. įvykti; kilti; || pasitaikyti būti, atsirasti; || impers. pasitaikyti, tekti kam; || pasitaikyti, atsirasti (apie jaunikį ar nuotaką); 5. atsirasti, atsidurti; 6. išsitekti, išsitaikyti, išsiversti; 7. pavykti. (LKŽe)

atžvairât v. - *adžvairuôt'*, niev. Ilgāku laiku, daudz žūpot. (KIV 1998, 151)

Liet. *žvairáuti, -áuja, -ãvo*, žr. *žvairuoti*: Neurstauk kap šunelis, nežvairáuk kai padalbēlis. *pražvairáuti* tr. praleisti (laiką) nieko neveikiant, pradykinėti. (LKŽe)

àulakât v. - *àulakuôt'*. Aulēkšot. (KIV 1998, 155)

Liet. *lakióti, -iója, -iójo* intr. 1. skraidyti, lakstyti; 2. bėgioti; 3. kraičioti, kristi; 4. maskatuoti. (LKŽe)

àumùonis s. - *àumùnc̣*. Cilvēks, kam reizumis trūkst apziņas kontroles. (KIV 1998, 155)

Liet. *aũmonia* scem. ne visai sãmoningas žmogus. (LKŽe)

âvękls s. – *uôvaktys*. Āksts. (KIV 1998, 158)

aviēkša s. - *avīkša*. 1. Avene. 2. Avenes auglis. =aviēkšine (KIV 1998, 158);

avīkšnes (arī: *aveikšys, avīšys, avīši*) – *avenes* (LVLf 2003, 355);

avīši ‘avenes’ Nirzã₄₉₃ 1957.g., 2010.g. *avīši, avīkški*;

avīkšīniis ‘avenes’ Varak (ADT 1983, 155);

aviešas, avieši tiek lietots galvenokãrt Latgales austrumdaļã, rietumdaļã un Augšzemē – *aviekšas; avuoškã* Liepnã₄₆₉, *Vīksnã*₄₇₀, *avuoškēnes* Balvos₄₇₃, *Viļakã*₄₇₁, *avītes* Brigos₅₁₁ (LVDA 1999, 72)

Liet. *aviēte*, plg. lat. *avieksne* (Fraenkel, 28). (LKL 1990, 154);

aviečiã sf. žr. *avietē*. (LKŽe)

aviēkšãjs s. - *avīkšũoiš*. Avenũ audze. (KIV 1998, 158)

âvītiēs v. - *uôvėit'fīs*. Ākstīties. *pasaâvītiēs (KIV 1998, 158)

Liet. *joyviti, -ija, -ijo* žr. *joyvinti*: Vaikai, nesijõvykit, gausit mušti! (LKŽe)

azbãrs s. - *ozbõrs, vsk., vec.* Miežu putraimi. (KIV 1998, 158)

bacans - bacãnc ‘stãrķis’ Nirzã₄₉₃ vec. p.;

bacans ‘stãrķis’ Krãslavas izloksnē (FBR XII 1932, 26);

baçens ‘stãrķis’ Skaitã (FBR XII 1932, 44);

Latgalē *bacjans* un tã varianti (<bkr. dial. *бацян, боцян*, sk. ЛАБ I 118, vai poļu *bocian*, sk. ОЛІА I 29). (LVDA 1999, 96)

Liet. *baciõnas* (l. *bocian*) sm. gandrãs. (LKŽe)

bãdrãi adv. – *buõdrãi*. Briesmīgi, baigi. (KIV 1998, 160)

bãdrs adj. *buõdrys*. Baismīgs, baigs. (KIV 1998, 160)

bagaçuris s. – *bagaçũrs*, vec. Bagãtnieks. (KIV 1998, 160)

bagãrnīeks s. – *bagãrñiks*. Strãdnieks, kas strãdã ar bagaru. (KIV 1998, 160)

Liet. *bãgaris* sm. neturtingãs, nusigyvenęs žmogus, nuskurēlis; *bãgaras* sm. žr.

bagaris: Neriesk nosies taip aukštai, bãgaras esi, ir gana! (LKŽe)

baĩme s. - *baĩmã, vsk., dsk., pareti*. Bailes. (KIV 1998, 161);

baĩme ‘bailes’ Andr (ADT 1983, 156)

Liet. *bãimē* sf. 1. neramumo jausmas, gresiant pavojui, nelaimei ir pan., bijojimãsis; 2.

baidyklē, šmēkla; 3. daugybē. (LKŽe)

baĩst adv. - *baĩšt*. Bail. (KIV 1998, 161)

Liet. *bãimytis, -ijasi, -ijosi* bijoti; *baimũotis, -ũojasi, -ãvosi* baimintis, bijoti. (LKŽe)

balavãt v. – *balavuõt*. Lutinãt. *izbalavãt (KIV 1998, 162)

bàlda s. – *bàlda*, kopdz. Pļāpa. (KIV 1998, 162)

Liet. *baldà* sf., *bálda* 1. baldymasis, trankymasis; 2. vargas, rūpestis. (LKŽe)

bàļģe s. – *bàļģä*. Plats, parasti apaļš, koka trauks. (KIV 1998, 164)

barabans – bungas (LVLF 2003, 355)

Liet. *barabānas* (rus. барабан) sm. 1. būgnas; 2. menk. pilvas; 3. kuliamosios mašinos dalis, ī kuriā leidžiami pēdai; 4. žr. barabanynē. (LKŽe)

bàrzdā s. – *bùorzda*. 1. Bārda. 2. Garš matu kopums pie zirga kājām. 3. Garš matu kopums pie dzīvnieka apakšžokļa. (KIV 1998, 167);

bùorda ‘bārda’ Nirzā₄₉₃

Liet. *barzdà* sf. 1. žandų ir smakro plaukai || žmogus su tais veido plauktais; 2. arklio čiurnos plaukų kuokšta; 3. prk. smakras; 4. mažutės šaknys, daigai; 5. nupjautos su žeme samanos, kupstai; 6. pradalgio pakraščiuose palikusi aukštesnė žolė; 7. kapojus (akselį) pjaunant, likę nupjauti šiaudai ir nubyrėję po mašina; 8. gaidžio pasmakrės pakabučiai; 9. rakto galvutė; 10. kirvio išpjova; 11. kablys, užkarpa (meškerės ar žeberklo), užbarzdinė; 12. dalgio ašmenys prie kaklelio; 13. ant daržinės durų užleidžiama šiaudais pinta uždanga; 14. kas panašu į veido plaukus. (LKŽe)

bašļaks s. – *bašļaks*. Kapuce. (KIV 1998, 168)

Liet. *bašlikas* (l. baszłyk, brus. башлык) sm., *bāšlikas* ant galvos dedamas (ppr. prie apsiausto segamas ar siuvas) gaubtas nuo šalčio, sniego, lietaus, kapišonas. (LKŽe)

batviņi s. – *bat'viņi*, *dsk.* Aukstā biešu zupa. (KIV 1998, 168)

Liet. *batvīnai* sm. pl. 1. burokų (barščių) rūgštis; 2. virta iš burokų rūgštis sriuba; batvinių lapų sriuba. (LKŽe)

bausleiba – bauslis (LVLF 2003, 355)

Liet. *bauslīs* sm. įsakymas, paliepmas. (LKŽe)

bàvît v. – *bùovéit'*. Raidīt prom. *dabàvît, izbàvît, pìebàvît (KIV 1998, 168)

bedns – nabags, nabadzīgs (LVLF 2003, 356)

Liet. *biēdnas*, -à (l. biedny, brus. беден) adj., *biednas* - neturtingas, vargingas. (LKŽe)

berītiēs v. – *b'ereit'/iś/*. 1. Lavīties. 2. iron. Doties uz kurieni. 3. Pārvākties uz citu dzīvesvietu. (KIV 1998, 172); **dasaberītiēs** v. – *dasab'ereit'/iś/*. Pielavīties. =dasalavītiēs, piesalavītiēs (KIV 1998, 249)

Liet. *berióti*, -iója, -iójo tr. po truputį barstyti, berenti: Kokius čia grūdus berióji? (LKŽe)

besakūki (arī: *beseni*, *besi*) – ceriņi (LVLF 2003, 356)

besēņš s. – *b'ešeņč*. Ceriņš. (KIV 1998, 174); Nirzā₄₉₃ *besy* ‘ceriņi’.

bess s. – *b'ess*. Velns. =čòrts (KIV 1998, 174); *bess* – velns, nelabais (LVLF 2003, 356)

- Liet. *biesas*** (brus. *bec*, l. *bies*) 1. velnias, kipšas; 2. bjaurybė, nenaudėlis. (LKŽe)
- best** (arī: *kast, raust*) – rakt (LVLf 2003, 356)
- Liet. *bēsti, bēda*** (*bēdžia*), *bēdē* tr., *bēsti* 1. kur nors kišti, smeigti, durti; 2. kasti; 3. varyti, siųsti. (LKŽe)
- bęzdāls** s. – *bazdōls*. Kuņģa, zarnu gāzu kopums. (KIV 1998, 174)
- Liet. *bēzdas*** sm. vlg. 1. vidurių dujos; 2. menk. apie menkos sveikatos žmogū ar mažā vaikā. (LKŽe)
- biezine** s. – *b'iziņa*, vsk. Biezputra. (KIV 1998, 176)
- biezmināi** adv. – *b'izmynai*. Papilnam, bagātīgi. (KIV 1998, 176)
- bitka** s. – *bitka*. Gaļas sitenis. (KIV 1998, 179)
- Liet. *bitkà*** (l. *bitka*) sf. 1. kirtis, smūgis; 2. kirtis, ėmimas (kortuojant). (LKŽe)
- byrga** (arī: *čāds, dažāds*) – tvans (LVLf 2003, 356)
- blazda** s. – *blozda*, kopdz., niev. Liels, smagnējs (cilvēks, dzīvnieks). (KIV 1998, 180)
- Liet. *blāzdaras*** sm. pabalda, pāplevēsa. (LKŽe)
- blinis** s. – *blīņc*. Pankūka. (KIV 1998, 181);
- bleini* (arī: *blīni, lejņiki*) – pankūkas (LVLf 2003, 356)
- Liet. *blīnas*** (brus. *блин*) sm., *blīnas* 1. keptuvėje kepamas iš miltų ar tarkuotų bulvių valgis, sklindis, plonis, paplotis; 2. verdamas paplotėlis, skrylis; 3. koks nors suplotas daiktas; 4. ratais einančios bangelės vandenyje; 5. gaidžio ar vištos pabarzdė; 6. kirtis, sudavimas delnu, delnė; 7. karvės mėšlas. (LKŽe)
- blūdēt** – maldīties (LVLf 2003, 356)
- Liet. *blūdėti, blūdi***, *-ėjo* žr. *blūdyti*: Kažin kur dabar Petras blūdi? Šmn. (LKŽe)
- blūzga** s. – *blūzga*, kopdz. 1. Nepatīkams cilvēks. 2. Slinks cilvēks; kūtrs zirgs. (KIV 1998, 183)
- Liet. *bluzgà*** sf., *blūzgà* 1. žr. bluzgana: Atkasyk bluzgàs iš galvos; 2. scom. susna: Ko čia reik prasidėti su tokiais blūzgoms. (LKŽe)
- blūzgāt** v. – *blūzguôt'*, niev. Pērt. *sablūzgāt (KIV 1998, 183)
- Liet. *bluzgėti, blūzga*** (*-ėja*), *-ėjo* intr. pleiskanoti; *bluzgėti, blūzga*, *-ėjo* intr., *blūzgėti, blūzga*, *-ėjo* 1. bildėti, trinksėti; šlamėti, skrebėti; 2. pliūpčioti, blūkčioti. (LKŽe)
- blādavāt** v. – *blādavuôt'*. Uzdīvot. (KIV 1998, 183)
- Liet. *blōdyti, -ija, -ijo*** žr. *blodėti* 1: Vaikai, neblōdykit!
- blōdėti, -ėja* (*-a, -i*), *-ėjo* 1. intr. išdykauti, dūkti, siausti; 2. kalbėti nesąmones, taukšti; 3. gadinti, naikinti, trypti, mindyti. (LKŽe)
- blādūns** s. – *blādūnc*. Uzdīvotājs. (KIV 1998, 183)
- Liet. *blodus***, *-i* adj. išdykęs, ištvirkęs, neramus. (LKŽe)

bļuznīt v. - *bļuzhēit'*. Runāt niekus, melst. *atbļuznīt, izbļuznīt, pabļuznīt, sabļuznīt (KIV 1998, 184) **izbļuznīt** v. - *izb'lužniēt'*. Iztenkoties. (KIV 1998, 411)

Liet. *bliūznyi, -ija, -ijo* (l. *bluźnic*) tr. negražiai kalbēti, blevyzgoti; *nubliūznyi* intr. nupliaukšti, nublevyzgoti; *pribliūznyi* intr. priblevyzgoti; *subliūznyi* intr. sublevyzgoti. (LKŽe)

bļuzņa s. – *bļuzņa*, kopdz. Cilvēks, kas runā niekus, melš. (KIV 1998, 184)

Liet. *bliūznius, -é* smob. blevyzgoja: *Nustok nustok, bliūzniau!* (LKŽe)

bòikài adv. - *bòikài*. 1. Skaļi. 2. Strauji, ātri. 3. Intensīvi; spriegi; tā, ka darbība ir pastiprināta. (KIV 1998, 184)

bobulis – bezzemnieks (LVLf 2003, 356)

Liet. *bóbulis* sm. žr. bobelis: *Iš tolo matos, kad čia iš bóbulių važiuoja.*

bòbelis (l. *bobyl*, brus. *бабыль*) sm. - trobelninkas, kampininkas, mažažemis. (LKŽe)

brāndēņš s. - *brānd'ēņč*, vec. Degvīns. (KIV 1998, 186);

brāndiņc 'brandvīns' Pildas izloksnē (FBR XIII 1933, 45)

Liet. *brandŷnē* sf. virtos pupu ar žirniņu ankštys; virālas iš ankščiu su įvairiais priedais. (LKŽe)

brāngài adv. – *brāngài*. Samērā, diezgan daudz. =slāunai (KIV 1998, 186)

Liet. *brangùs, -i* adj. 1. už ką daug mokama, kas reikalauja didelės kainos; 2. reikalaujantis daug jėgų, vargo; sunkiai atliekamas; 3. mielas, malonus, gerbiamas; 4. branginamas, vertinamas; 5. kuris didelės vertės (apie metalus bei mineralus).

brāngiai adv., *brāngiai*: Taip ji *brāngiai* užauginta, gražiai apravėta, žalioji rūtelė taip tankiai laistyta. || kuris *brāngiasi*, išdidus. (LKŽe)

brazdas s. – *brazdys*, dsk. Troksnis, kas rodas, piemēram, ko rībinot, laužot. (KIV 1998, 188)

Liet. *brazdà* sf. (4) žr. *brazdas* 1. Piemenys skuta nu beržo brāzdą ir valgo.; 2. Čiepas negauna iš obelės *brazdōs* ir žūna. (LKŽe)

brāžāt v. – *brūožuôt'*. 1. Berzēt. 2. Rīvējot, berzējot padarīt mīkstu (piemēram, ādu, auklu). *izbrāžāt (KIV 1998, 188)

Liet. *brūožti, -ia, -é, bruōžti* 1. brēžti, drēksti, braukti; 2. plēšti (avalynę); 3. smarkiai eiti, drožti; 4. taikstytis, gretintis. (LKŽe)

brečkas s. – *brečkys*, dsk. Smalkas mežģīnes. (KIV 1998, 188)

bredzīt v. - *bredziēt'*. Bezkaunīgi runāt. (KIV 1998, 188);

brīdēt – pļāpāt, fantazēt (LVLf 2003, 356)

Liet. *brēdyti, -ija, -ijo* (brus. *бпадзiуб*) intr. negražiai kalbēti, pliaukšti (LKŽe)

bridkài adv. – *brytkài*. 1. Nepieklājīgi, neglīti. 2. Neērti, slikti. =briknai (KIV 1998, 188)

briknài adv. – *brykņài*. Nepieklājīgi, neglīti. (KIV 1998, 188)

bri.dota s. - *bri.dota*, kopdz. Riebeklis. (KIV 1998, 189)

bridzītiēs v. - *bridziēt'īs*. Riebties. *āizbridzītiēs, atsabridzītiēs (KIV 1998, 189)

briēdis s. – *brīc*. Briedis, elnias. (KIV 1999, 189);

brīd'š Preiļos (FBR 8 1928, 12)

Liet. *briedis*, plg. lat. *briēdis*, pr. *braydis* (Fraenkel, 57; Endzelīns, III (2), 148 -50, 341 – 2; Stang, 7). Panašīų šio gyvulio pavadinamų esama ir kitose ide. kalbose (Pokorny, 168 – 9; Топопов, I, 224 – 6). Tačiau tiksliai fonetika ir reikšmė sutampa tik baltų kalbose. (LKL 1990, 148)

brikns, -a adj. – *bryknys*. 1. Pretīgs, nejauks (piemēram, par cilvēka raksturu, dzīvnīeku). 2. Neglīts (par cilvēku, priekšmetu). 3. Tāds, kam ir kādas nevēlamas īpašības. // Tāds, kad ir lietains, auksts (par laiku). *Pač bryknāis lāiks ūoriē tagat'*. =bridks (KIV 1998, 188)

brīle s. – *brīla*, vec. Platmale. =kapališa, ūte (KIV 1998, 190);

brīle – platmale (LVLf 2003, 356)

Liet. *brīlē* sf. žr. *brīlis*: Savo brīlę nusišluostē, jā ant nosies užsidējo prš. (LKŽe)

brīnīgs adj. – *brēīnēīks, -ga*. Brīnīškīgs. (KIV 1998, 190)

brōicāt v. – *brōicuōt'*. Draiskuļot. =šēlīt (KIV 1998, 192)

brōics s. - *brōics*. Draiskulis. =šēļma (KIV 1998, 192)

brokavāt v. - *brokavuōt'*. Atzīt par nederīgu. (KIV 1998, 192); **izbrokavāt** v. - *izbrokavuōt'*, vec. Izbrākēt. (KIV 1998, 411)

Liet. *brōkyti, -ija* (-yja), -ijo tr. brōkyti peikti, niekinti, atmesti, nepriimti; *išbrōkyti* tr. nepriimti, išpeikti, atmesti; *nubrōkyti* tr. nupeikti, neimti. (LKŽe)

brosnīt v. - *brošnēit'*. 1. Pārtraukt uz laiku (darbu, darbību). 2. Pārstāt (par parādībām dabā). *kot tys šnīks brošnīēs šnīkt'*? (KIV 1998, 192)

brucinātiēs v. - *brucynuōt'īs*. Izgērbties, parasti līdz apakšveļai. *izabrucinātiēs (KIV 1998, 192)

Liet. *apsibrūcinti* apsitrinti, apsidēvēti: Apsibrūcino batai, ir pirkos naujus. (LKŽe)

bruds s. – *bruc, vsk*. Asiņains šķidrums, kas izdalās no brūces, augoņiem u.tml. (KIV 1998, 192)

Liet. *brūdas* (1. *brud*, brus. бруд) sm. , *brūdas* 1. nešvarumas, purvas, šiukšlēs; 2. gyvis, vabzdžiai; 3. netikēlis, bjaurybē. (LKŽe)

bryute (arī: *jaunive, ļaudaveņa*) – līgava (LVLf 2003, 356)

brūzis s. – *bryuśś*. Alus darītava. (KIV 1998, 194)

bubīns s. - *bubync, paretī*. Bungas. =barabāns (KIV 1998, 194);

bubyns – bungas (LVLf 2003, 356)

Liet. *būbinas* (brus. *бубен*) sm., *būbinas* 1. būgnas; 2. arpo dalis, kur sukasi sparnai; 3. kuliarnosios mašinos dalis; 4. plūgo verstuvē (lenta); 5. plika vieta, ppr. kalnelis pievoje; 6. armonikos ar vargonu storasis balsas, bosas; 7. kortu spalva, būgnas; 8. tokia gēlē; 9. bičiu tranas. (LKŽe)

bublīčka s. – *bub'lička*. Berete. (KIV 1998, 194)

bubns s. – *bubnys*. Kāravš. (KIV 1998, 194)

buca - *buca* 'muca' Nirzā⁴⁹³;

buca – muca (LVLf 2003, 356);

buca arī Viļānos⁴²⁷, Sakstagalā⁴⁸³, Andrupene⁴⁹⁸, Izvaltā⁵⁰⁵, Brigos⁵¹¹ u.c. (LVDA 1999, 149)

Liet. *būcai* sm. pl. specialūs batai futbolui žaisti. (LKŽe)

budāunīeks s. – *budāuņiks*, vec. Namdaris. =plotnīeks (KIV 1998, 195)

Liet. *budauniņkas* (-nykas), -ē (l. *budownik*), kas stato, budavoja. (LKŽe)

budavāt v. – *budavuôt'*, vec. Būvēt (parasti koka celtni guļbūvē). *sabudavāt, dabudavāt (KIV 1998, 195)

Liet. *budavoti*, -ója, -ójo (l. *budować*) tr. statyti. (LKŽe)

būds s. - *būuc*. Vaigs. (KIV 1998, 195);

byuds – vaigs (LVLf 2003, 356)

Liet. *būdas* sm. 1. žmogaus psichinių savybių visetas, charakteris; 2. veidas, gymis, išvaizda; 3. priemonė, kelias, atžvilgis (kaip daroma); 4. paprotys, tradicija, palinkimas; 5. melodija, gaida. (LKŽe)

būgls – pazemīgs; arī bailīgs, tramīgs (LVLf 2003, 356)

Liet. *buglūs*, -i adj. bailus šalčio, lepus. (LKŽe)

buks s. – *buks*. Buks (dzīvnieks). =āzis (KIV 1998, 195)

Liet. *būkas* (la. *buks*) 1. miškinis ožys, stirniņas; 2. sėdynė (lentelė); 3. trišakis medis laivui paremti, kad negultų, bet stovėtų smiltyse. (LKŽe)

būlduris s. – *būldūrś*. Cilvēks, kas neskaidri, nesaprotami runā. (KIV 1998, 196)

Liet. *bul•deris*, -ė (nlt.) smob. riebus žmogus, dručkis, nutukėlis. (LKŽe)

bulināt v. – *butynuôt'*. Mirkškināt (acis), parasti atmostoties, arī pārsteigumā, izbrīnā. *Ka pasamūstās agri, to butynòì acś*. (KIV 1998, 196)

buļba (arī: *būl'ba*, *būl'bys* un *būl'by*) Nirzā⁴⁹³;

buļba (arī: *guļba*, *buļva*, *tupine*, *uļbiks*) – kartupelis (LVLf 2003, 356);

buļba (Asūnē⁴⁰⁴, Brigos⁵¹¹ u.c.), *buļbe* (Istrā⁴⁹⁷, Krāslavā⁵⁰⁶ u.c.), *buļbis* (Tilzā⁴⁷⁷, Rugājos⁴⁷⁵ u.c.) (LVDA 1999, 109)

Liet. *būlba* sf., žr. *bulbė* (LKŽe)

bùļvāite s. - *bùļvāit'ä*. Lauks, kurā ir auguši kartupeļi. (KIV 1998, 197)

Liet. *bulvaītē* sf., maža (ppr. kiaulinē) bulvē. (LKŽe)

bùļvinieks s. - *bùļvīnīks*. Virszemes pagrabs sakņaugu glabāšanai. (KIV 1998, 197)

Liet. *bùļvinē* sf., *bulvinē*, *bulvinē* 1. nedidelis nams arba gyvenamajame name patalpa bulvēms laikyti; 2. bulvių košė; 3. bulvių degtinė. (LKŽe)

bùļvine s. - *bùļvīņa*. Kartupeļu zupa. (KIV 1998, 197)

Liet. *bùļvinē* sf., *bulvinē*, *bulvinē* 2. bulvių košė: Bùļvinę valgo su rūgusiu pienu. (LKŽe)

bùļvis s. - *bùļvīš*. 1. Kartupelis (augš). 2. Kartupeļa bumbulis. (KIV 1998, 197);

Liet. *bùļvē* sf. 1. daržovė, kurios šakniagumbiai turi daug krakmoło (Solanum tuberosum); tos daržovės šakniagumbis; 2. kortų spalva, būgnas. (LKŽe)

bùntavât v. - *bùntavuôt'*. 1. Traucēt darbā, mācībās. *Kū tu jū bùntavòì, jis pać zynuòš, kuò jùoroksta*. 2. Musināt; nelabvēlīgi ietekmēt. *izbùntavât, sabùntavât (KIV 1998, 199)

Liet. *buntavóti*, *-ója*, *-ójo* (l. *buntowac'*) tr., *buñtavoti*, *-oja*, *-ojo*, kurstyti, kelti maištą, triukšmauti: Berniokas šeimyną buntavója, kad neklausytų gaspadoriaus. (LKŽe)

bùodnīca s. - *bùd'neīca*, vec. Veikala īpašniece; pārdevēja veikalā. (KIV 1998, 199)

bùorêt v. - *bùriêt'*. Urbt (parasti metālu, akmeni). *izbùorêt, ìebùorêt (KIV 1998, 199)

Liet. *būrėti*, *-ėja*, *-ėjo* intr. didėti skaičiumi, darytis būriui. (LKŽe)

bùoris s. - *bùrš*. Urbis, parasti metāla, akmens urbšanai. (KIV 1998, 199)

Liet. *būris* sm., žr. *būrys*. Oras subjuro – užėjo būris. (LKŽe)

bùrde s. - *bùrdä*. Lente. =bante (KIV 1998, 200)

bùrlaks s. - *bùrlaks*, his. Bezzemnieks, arī mazzemnieks, kas gāja peļņā. *Gùo da Lat'úejài nu Latgal'is bùrlakūs*. (KIV 1998, 201);

burlaki – peļņā gājēji (LVLF 2003, 356)

Liet. *burliðkas* (brus. *бурлак*) sm. 1. senovėje – rusų darbininkas, traukdavęs lynais laivus prieš srovę; 2. carizmo laikais – sentikis rusas Lietuvoje.; 3. dručkis, storulis: Išsipenėjęs kaip burliðkas. (LKŽe)

buraks - *buraks* 'runkulis' Krāslavas izloksnē (FBR XII 1932, 26);

buraki, *buruoki* 'bietes' (LVLF 2003, 357)

Liet. *burðkas* (brus. *буряк*, l. *burak*) sm., tokia daržovė; tos daržovės šakniagumbis; runkelis (Beta). (LKŽe)

bùrnass s. - *bùrnass*, vec. Vatēts sieviešu ziemas mētelis. (KIV 1998, 201);

bùrnuss 'vatēts mētelis', novec. Izv (ADT 1983, 157)

Liet. *būrnosas* (l. *burnos*) sm., buñnosas, storas apsiaustas; šiltas moterų apsiaustas; *buñnasas* sm., žr. *burnosas*: Apsivilk, mamyte, buñnasu, jau vakare atvēso. (LKŽe)

bušavâtiês v. - *bušavuôt'îš*. Izraisīt traci. *sasabušavâtiês (KIV 1998, 202)

butelka, butilka - *but'èlka* (arī: *butỳlka*) Nirzā₄₉₃;

butelka (arī: *butele*) – pudele (LVLF 2003, 356);

but'èlka ‘pudele’ Andr (ADT 1983, 157);

butelka Izvaltas, Brigu, Aglonas, Istras, Kaunatas, Krāslavas un Skaistas izloksnē (Кошт. 73)

Liet. *butélka* (l. *butelka*) sf. *butelis*: Alinē (alyvinē, varvalinē) butélka.

butélkē sf. žr. *butelka*: Pripilk vienā pilnā butélkę pieno Plik. (LKŽe)

cackavâtiês v. - *cackavuôt'îš*. 1. Rotaļaties ar rotaļlietām. 2. Lutināt sevi. (KIV 1998, 203)

Liet. *cāckinti, -ina, -ino* 1. puošti, gražinti; 2. žaisti, niekais užsiiminēti. (LKŽe)

cāls – vesels, pilns (LVLF 2003, 356)

cāpītis s. - *cuôpēiċ*. Neveikls gājējs (parasti par mazu bērnu, vecu cilvēku). (KIV 1998, 203)

Liet. *cópinti, -ina, -ino* intr. eiti iš lēto, capinti: Tai ma[n] vyras – cópina koja už kojios! (LKŽe)

capnît v. - *capñēit'*. Slepus paķert. *capñēi t'ik pèiràga gobolu i àisskrîn*. *pacapnît (KIV 1998, 203)

Liet. *cāpnyti, -ija, -ijo* tr., *cāpnyti* griebti, čiupti. (LKŽe)

cedelis s. - *ċed'èlš*. Zīme, arī birka (parasti precēm). (KIV 1998, 203)

Liet. *cēdelis* (vok. dial. *zedel*) sm., *cēdelis, cedelÿs* 1. raštelis; 2. prisegama žvaigždē, ženkliukas; 3. šuns registrācijas ženklas. (LKŽe)

cegārne s. – *ċegāļna*. Ķieģeļnīca. (KIV 1998, 204);

cegal'ņē ‘vieta, kur pagatavo ķieģeļus’ Pildas izloksnē (FBR XIII 1933, 47)

Liet. *cegeļnē* (l. *cegielnia*) sf., plytinē: Važiuoju į cegēļņę plytų pirkti. (LKŽe)

ceglis s. – *ċegļys*. Ķieģelis. (KIV 1998, 204);

ceglÿs ‘ķieģelis’ Pildas izloksnē (FBR XIII 1933, 47)

ceglā (Asūnē₅₀₄), *ceglis* (Zvirgzdenē₄₈₇, Andrupenē₄₉₈, Izvaltā₅₀₅ u.c.), *ceglis* (Višķos₄₅₁) (aizgūti no poļu *cegła*, bkr. *уцгла*), *ķeglis, ķegls*. (LVDA 1999, 138)

Liet. *ceglā* (l. *cegła*) sf., plyta: Pečių sumūrujo iš gerų cēglų. (LKŽe)

cēlumi s. - *cālumī*, dsk. Tas, kas ir palicis nesamalts. (KIV 1998, 207)

cēntrapuga s. – *ċēntrāpuga*. Separators piena sadalīšanai. (KIV 1998, 209)

Liet. *centrifugā* sf. 1. išcentrinēs jēgos veikimu pagrīstas aparatas, mechaniškai mišini skiriantis į sudėtines dalis, pvz., iš pieno išskiriantis grietinę; 2. įrenginys sudaryti perkrovimui, naudojamas išmėginti aparatas, treniruotis kosmonautams. (LKŽe)

cerebît v. - *ċereb'eit'*, iron. 1. Pieskaroties kairināt (parasti par kukaiņiem). 2. Slepus ēst. (KIV 1998, 211)

cērmūkša s. - *cārmyūkša*. Pīlādzis. (KIV 1998, 211);

cārmyūkša ‘sērmūksis’ Pildas izloksnē (FBR XIII 1933, 47);

Varianti sastopami arī vārdam *cērmūkslis*: *cēрмаukša*, *cērmūkša* u.c. (iespējams, radn. liet. *kermūšē* ‘savvaļas ķiploks’, pr. *karige* ‘pīlādzis’, kr. *чepēmyxa* utt., sk. ME I 378, ..). Varianti ar *c*- un *č*- viskompaktāk izplatīti Latgales un Augšzemes izloksnēs, kurās sastopami arī varianti ar *ķ*-. (LVDA 1999, 42);

Liet. *šermūksnis*, plg. lat. *cēрмаūkša*, *sēрмаuksis*, *sērmūkšs*; rus. *чepēmyxa* ‘ieva’. Su šiais medžiu pavadinimais mēginama sieti ir liet. *kermūšē* ‘laukinis česnakas’. Tačiau tai gali būtī ir visai negiminingi žodžiai (Pokorny, 580 – 1). (LKL 1990, 121)

cēsnēks s. – *casnāks*. Ķiploks, tā sīpols. (KIV 1998, 211);

Nirzā⁴⁹³ *casnāks* ‘ķiploks’;

Latgalē un Augšzemē *casnāgs* un tā varianti, piem., *casnags* (Nautrēnos⁴⁸⁰, Andrupenē⁴⁹⁸ u.c.), *casnaks* (Bērzgalē⁴⁸⁵ u.c.), *casnāks* (Maltā⁴⁹⁴, Ezerniekos⁴⁹⁹, Izvaltā⁵⁰⁵, Brigos⁵¹¹ u.c.), kā arī *čosnaks*, *časnaks*, *čēsnaks*, *čošnags*, *čēsnāgs* (LVDA 1999, 117)

Liet. *česnākas*, plg. baltr. *часнок* (Skardžius, 55; Fraenkel, 73). Slaviškos kilmēs žodis, sietinas su veiksmāžodžiu *česati*, plg. rus. *чесать* ‘šukuoti, karšti, krapštyti’ ir kt. (Vasmer, III, 330 (IV, 350); Sabaliauskas, MAD, 1958, 2, 165 – 9). (LKL 1990, 238)

cinapēika s. - *cynapēika*. Timotiņš. (KIV 1998, 216)

cīši - *čīši* (pašlaik raksturīga šai izloksnei) (arī: *lūt'i*, *dyžān* tika novēroti fonētiski un leksiski jauninājumi, jo respondentu leksikā tika fiksēts vārds *dyžēn*, patskaņa *a* vietā *e*, (Braidaks 2007, 116)) ‘ļoti’ Nirzā⁴⁹³;

cīši (arī: *cīži*, *smagi*, *dyžan*) – ļoti (LVLf 2003, 357)

cylōtīs (*cyluotīs*) – arī dusmoties, draudēt (LVLf 2003, 357)

cukērka s. - *cukērka*. Konfekte. =kōmpeta (KIV 1998, 221)

Liet. *cukērka* sf., *cukerkā*, žr. *cukierka*: Tēvelis turguj cukērķū nupirko. (LKŽe)

cukra batvini (arī: *buraki*, *buruoki*) – cukurbietes (LVLf 2003, 357);

batóini ‘bietes’ Krāslavas izloksnē (FBR XII 1932, 26)

Liet. *batvīnis* (brus. *бацвинне*, l. *boćwina*) sm., *batvynys* 1. burokas; 2. uoginis burnotis (*Amarantus viridis*); 3. vandens augalas su tulpēs pavidalo lapais. (LKŽe)

cūncula s. – *cūncula*. Pinne. (KIV 1998, 221)

Liet. *kunkālas* sm., *kuñkalas*; burbulas, kunkulas: Kunkalai darosi vandeny. (LKŽe)

cūnculāts, a adj. – *cūnculuôc*. Piņņains. (KIV 1998, 221)

Liet. *kunkalotas* (*kunkaluotas?*), -a adj. aprauktas draikytas debesimis (apie dangu). (LKŽe)

čaba s. – *čoba*. Čība. (KIV 1998, 221)

čača - *čača* ‘ķekars’ Nirzā₄₉₃;

čače (sal. liet. *kēkē*) – čemurs, kekars (LVLf 2003, 357);

Liet. *kēkē* sf., *kekē*; 1. ant vieno stiebo, šakelēs krūvoje augantys riešutai, uogos, žiedai ir pan.; 2. šaka, šakelē; 3. giminē, giminēs šaka; 4. krūva; būrys, pulkas. (LKŽe)

čadīgs, a adj. - *čad'eīks*. Tāds, kur ir tvana gāze (par gaisu). (KIV 1998, 222)

čads s. – *čac*, vsk. Tvana gāze. (KIV 1998, 222);

čac, čac ‘tvans’ Nirzā₄₉₃;

Latgalē *čads, čāds* (< kr., bkr. *čad*, poļu *czad*) un to varianti. Piem., *čads* Tilžā₄₇₇, Maltā₄₉₄, Andrupenē₄₉₈, Izvaltā₅₀₅, Skaistā₅₀₇ un *čāds* Kārsavā₄₈₁, Pildā₄₉₂, Šķaunē₅₀₀, Brigos₅₁₁. (LVDA 1999, 179)

Liet. *čādas* (l. *czad*) sm. smalkēs, tvaikas. (LKŽe)

čāguons – (arī: *čāga, skūsa, skūrstons, skūsvuorna, skūsvuorns, skūrstons*) – kovārnis (LVLf 2003, 357)

čāmpa s. - *čōmpa*, niev. Nekārtīga, nevīžīga sieviete. (KIV 1998, 222)

Liet. *čāmpa* sf. 1. vaistinė žolē; 2. apie netvarkingā, nevalyvā žmogū. (LKŽe)

čāmpāt v. – *čōmpuôt'*. Brist pa dubļiem, mēsliem u.tml. (KIV 1998, 222)

Liet. *čāmpoti, -oja, -ojo* žr. *čēmpoti*: Arklys avižas čāmpo[ja] iš tarbos. (LKŽe)

čaravnīca s. – *čaràunēīca*, vec. Burve. (KIV 1998, 222)

čardaks - *čārdaks* ‘bēniņi’ Nirzā₄₉₃

častài adv. – *častài*. Bieži. (KIV 1998, 223)

čēgāt v. – *čāguôt'*. Ar pūlēm, grūtībām pļaut. *Kū es čāguōšu ār rūkys tū zuōl'i, ka vār dabūt mašynys*. (KIV 1998, 223)

Liet. *čāglyti, -ija, -ijo* žr. *čēglyti; nučāglyti* tr. nukirpti: Nučāglyk tą varlēžā (vaikā). (LKŽe)

čēpēsls s. – *čapāstys*. 1. Jokdaris. 2. Tas, kas ir komisks, jocīgs. =čūds (KIV 1998, 223)

čēpīt v. - *čēpēīt'*, vec. 1. Potēt (piemēram, bakas). 2. Acot. *Vysys uōbūlēīcys čapātys, nàu ni.óinys mežynīs*. =acāt, pūotēt *īēcepīt (KIV 1998, 223)

čīrài adv. – *čyrài*. 1. Tieši; arī precīzi. 2. Tiešām, patiešām. = čīrīgi (KIV 1998, 226)

čīrkstināt v. - *čyřkstynuôt'*. 1. Radīt raksturīgas skaņas (par sienāžiem, circeņiem). 2. niev. Čurkstināt (pienu) slaucenē, parasti, ja govs maz dod piena. (KIV 1998, 226); **izčīrkstināt** v. - *iščyřkstynuôt'*, iron. Izslaukt (ļoti mazu kā daudzumu). *Ka mos dūt gūs pīna, to soka, ka izčyřkstyndi pīnu*. (KIV 1998, 413)

Liet. *čirkoti, -oja, -ojo* tr. traiškant melžti, čiuurkščioti.

pačirkoti tr. traiškant pamelžti: Eik pačirkok karvę Pls. (LKŽe)

čukna s. – *čukna*, kopdz. Netīrs, nevīžīgs cilvēks. (KIV 1998, 227)

čulināt v. - *čutynuôt'*. Pieskatīt, uzmanīt; arī lutināt. (KIV 1998, 227); **izčulināt** v. - *iščutynuôt'*, reti. Rūpīgi apkopt. (KIV 1998, 413)

Liet. *čiulinti, -ina, -ino* 1. žaidinti (vaikā) čiuļpčiojant lūpomis; 2. puoštis, švarintis.

čiulēnti, -ēna, -ēno tr. 1. čiuļpti: Vaikas tik čiuļēna krūtj, bet nežinda. (LKŽe)

čūobe s. – *čūb'eļa*. Maza, veca celtne. (KIV 1998, 227)

čutnīt v. - *čut'neît'*. Manīt; jaust. *óinc gryp kù nùsl'iept'*, *a utrys čut'hèi, ka tys tù gryp izdariêt'*. =čutnītiēs (KIV 1998, 228)

Liet. *×čiùntyti, -ija, -ijo* tr. 1. daryti dailų, puošti; 2. smarkiai ką dirbti; 3. godžiai èsti. (LKŽe)

dadūns s. – *dadūnc*. Spāre (kukainis). (KIV 1998, 233)

daglabinēt v. – *daglab'iniêt'*. Rūpēties ar kādu līdz kādam laikam. *Jù brūoļa bārni daglab'iniēja da smiert'èi*. (KIV 1998, 235)

Liet. *globóti, -ója, -ójo* tr., *glóboti, -oja, -ojo* 1. laikyti globoje, saugoti, rūpintis, prižiūrėti; 2. imti į glėbį, myluoti, malonėti, glamonėti. (LKŽe)

dàināt v. – *dàinuôt'*, fokal. Dzedāt. (KIV 1998, 237)

Liet. *dainuoti, -uoja, -uvo* 1. atlikti vokalinį kūrinį, dainą traukti; 2. giedoti; 3. liežuviu treliuoti, niūniuoti nerimtas daineles; 4. verkėti; 5. čiuļbėti, giedoti; 6. poetiškai vaizduoti; 7. šlamėti, gausti, užti, kaukti; 8. kalbėti, teigti. (LKŽe)

dajjukt - *dajjukt'* 'pierast' Nirzā₄₉₃;

dajjukt (dajjukt) – pierast (LVLf 2003, 357)

dakiravât v. – *dakiravuôt'*. Uzmanīt, uzraudzīt. (KIV 1998, 238)

daklāust v. - *daklāust'*. Iztaujājot uzzināt. (KIV 1998, 238)

Liet. *nuklāusti* 1. išklausinėti, išsiteirauti, klausiant sužinoti; 2. klausinėjant surasti, aptikti; 3. klausiantis kur nukeliauti; 4. su vargu ką pasiekti, kur nukeliauti. (LKŽe)

dakusinēt v. – *dakusiņiêt'*. 1. Uzrīdīt (suni). 2. Uzkūdīt (kādu). (KIV 1998, 240)

Liet. *kūsinti (-yti), -ina, -ino*, žr. *kusyti*: 1. Visą vakarą mane kūsino, kad eič su juom išgert. 2. Iš tolo, iš paskutiniųjų eilių, pasigirdo kusinami vyrų šūksniai. 3. kibinti, kirkinti; *prikūsinti*; žr. *prikusyti* : Ar velnias prikūsino?; *užkūsinti* tr. užsiundyti, pakurstyti. (LKŽe)

dakufīt v. - *dakut'eît'*. Tiekot plaucētam (par daudz karstā ūdenī), pielipt pie nokautā dzīvnieka ķermeņa (par apmatojumu, apspalvojumu). (KIV 1998, 240)

Liet. 2 *kùtyti*, -ija, -ijo tr. engti; eikvoti; 1 *kùtyti*, -ija, -ijo 1. smarkiai bėgti; 2. vyti, ėintis. (LKŽe)

dàldât v. – *dòlduôt'*. Klaiņot. *àizdaldât, atdaldât (KIV 1998, 241)

dàļžòns s. - *dàļžònc*. Ore. *iskòltušù lab'eibu óed'ä àr dàļžònu*. (KIV 1998, 242)

dàmbis s. - *dàmpš*. Dīķis. =dubaks, mārks, prùods (KIV 1998, 243)

Liet. *dámba* sf., pylimas, užtvanka; *dambis* sm. žr. damba. (LKŽe)

dàncaris s. – *dàncàrs*. Dejojājs, v.dz.; **dàncare** – *dàncara*, s.dz. Dejojāja. (KIV 1998, 244)

dapasêt v. – *dapásiêt'*. Būt piemērotam, atbilstošam; piestāvēt (parasti par apģērbu). =dakrist, pìepasêt, pìestāvēt (KIV 1998, 244)

Liet. *pripāsēti* tr. prižiūrēti; *užpāsēti*, žr. užpasyti: Vaikas užpāsējamas, todē i auga gerai. 2. rūpestingai saugoti, laikyti; *atpāsēti* intr. atitikti; *pāsyti*, -ija, -ijo (vok. *passen*) intr., sutikti, sugyventi; 2. pritikti, derėti: Tau skarelē visai nepāsija; *pripāsyti* tr. pritaikyti, parinkti tinkamą, pririnkti; *supāsyti* intr. sutarti, sugyventi, sutikti; *užpāsyti* tr. rūpestingai prižiūrėti: Jonienė dukterį be galo užpāsija. (LKŽe)

daprasavât v. – *daprasavuôt'*. Gludināt, līdz sasniedz vėlamo rezultātu. (KIV 1998, 245)

dàravât v. - *dàravuôt'*, vec. Dāvināt. =dāvanēt, šķinķât *izdàravât, iedàravât, sadàravât (KIV 1998, 246)

Liet. *doróvinti*, -ina, -ino tr. daryti dorą, dorinti. (LKŽe)

dasagudrētiēs v. - *dasagudriēt'/iš'*. Tikt izgudrotam. (KIV 1998, 250)

Liet. *išgudráuti* tr. gudriai išgalvoti; *pagudráuti* intr. gudriai pasielgti, pasakyti; *pėrgudrauti* tr. gudrumu ką pranešti, pralenkti; *sugudráuti* intr. gudriai pasakyti, gudrumu ką padaryti. (LKŽe)

dasajeâmšana s. - *dasajeâmšona*. Paradums. (KIV 1998, 251)

Liet. *apimimas* sm. =*apėmimas*. 1. apkabinimas; 2. prisižadėjimas. (LKŽe)

dasapìrktiēs v. - *dasapìrkt'/iš'*. Nopirkt sev (ko) papildus. (KIV 1998, 253)

Liet. *pripìrkti*, *pripìrka* (*pripìrka*), -o tr. 1. daug ko nupirkti; 2. prie esamų daiktų papildomai dar nupirkti; 3. galėti, įstengti nusipirkti; 4. pamokėjus gauti, sulaukti pagalbos; 5. varžantis paimti atidėtas kortas (ppr. lošiant tūkstantį). (LKŽe)

dasasvetìtiēs v. - *dasasóet'iêt'/iš'*. Ar grūtībām uzzināt (parasti par ko pazudušu). (KIV 1998, 254)

Liet. *svėtyti*, -ija (-yja), -ijo žr. *svetinti* (-yti), -ina, -ino tr. 1. laikyti svečiu ar viešnia, elgtis kaip su svečiu; 2. svečiuotis; 3. jaustis svečiu, varžytis, prašydintis; 4. labai svetingai priimti, bičiuliauti su svečiais; 5. vaišinti; 6. supažindinti. 7. žr. svetiminti. (LKŽe)

dasavilktiēs v. - *dasavilkt'is*. 1. Uzģērbt sev vairākus apģērba gabalus. 2. Novilcināties. 3. Lēni, ar grūtībām aiziet līdz kādai vietai. (KIV 1998, 255)

Liet. *apvilkti, apvelka (apvelka), -o* 1. velkant paviršiumi aptempti aplink kā; 2. užtraukti kā ant kūno, užmauti; 4. aprūpinti drabužiais; 5. apsiūti, apkalti kuo iš viršaus ar aplinkui, apraukti, apmušti; 6. apkloti užsidedant, apaugant ir pan., apeiti; 7. aplink apibraukti. (LKŽe)

dasnigt v. - *dasniikt'*. Sniegot papildināt (jau ko piesnigušu). =dakrist (KIV 1998, 257)

Liet. *prisnigti* impers. 1. daug pasnigti; 2. priberti sniego; 3. nukloti sniegu, gausiai apsnigti. (LKŽe)

distumt v. - *distumt'*. Piestumt. (KIV 1998, 258)

Liet. *pristumti, pristumia (pristuma), pristumė* tr. 1. stumiant priartinti; 2. kiek užstumti, pridaryti; 4. stumiantis, atsispiriant prisiirti; 5. primesti, priskirti; 6. prispirti, priversti ką atlikti; 7. prisiartinti, prisibrauti; 8. šiaip taip, vargingai gyvenant sulaukti; 9. euf. pridergti. (LKŽe)

dasukât v. - *dasukuôt'*. Sukât un pabeigt sukât. (KIV 1998, 258)

Liet. *prišukûoti* 1. šukuojant priglausti, prispausti (plaukus); 2. pridaryti šukuosenų.; 3. šukuojant privelti (plaukų); 4. šukuojant gauti (pakulų); 5. nušukuoti tam tikrą kiekį (linų, vilnų); 6. šukuojant (linus) priteršti, pridraikyti; 7. šnek. smarkiai primušti, prisveisti; 8. šnek. pripjauti, prišienauti; 9. šnek. sočiai privalgyti. (LKŽe)

datràkalêt v. - *datràkal'iet'*. Piešût ar lieliem dūrieniem. =dadiêgt, pìediêgt (KIV 1998, 259)

davalêt v. - *daval'iet'*. Piesviest, sviežot (ko), piepildīt (ar to). *Daval'ei mol'kys cep'lam!* (KIV 1998, 260)

Liet. *×davalióti* (hibr.) intr. galėti, pajėgti, įstengti (ką daryti) || pajėgti išverti. (LKŽe)

dâvît v. - *dùovéit'*, pareti. Mocīt. (KIV 1998, 261);

dōveit (duoveit) – žņaugt, smacēt (LVLf 2003, 358)

Liet. *dōvyti, -ija (-yja), -ijo (-yjo)* (plg. brus. *давiуѣ*, rus. *давумѣ*) 1. trankyti, mušti, daužyti; 2. kamuoti, kankinti; 3. nešioti, dėvėti; 4. siausti, kultis, išdykauti; 5. vaikytis (apie gyvulius). (LKŽe)

dâvîtiēs v. - *dùovéit'is*. Ālēties; plosīties. *Sajît maît'inis kûpâ i suôc dùovéit'is*. *atsadâvîtiēs, izadâvîtiēs (KIV 1998, 261); **atsadâvîtiēs** v. - *acadùovéit'is*. Ilgāku laiku, daudz ālēties. *pîdziêrs acadùovéi vysu nakti*. (KIV 1998, 135)

dēle - *d'âl'ä* 'dēle' Nirzā₄₉₃(arī: *žâlä*)

Liet. *dēlẽ* sf. 1. zool. krauju mintanti gėlujų vandenu kirmėlė, siurbėlė; 2. zool. kumeldėlė (Aulastomum gulo); 3. zool. žuvinė siurbėlė (Piscicola geometra); 4.

žmogaus vidurių kirmėlė; 5. sraigė; 6. kraujo čiurkšlė, čiūrynė; 7. (botago) kirtis, kirčio žymė, rumbė. (LKŽe)

dēlētis s. - *d'îêl'îc*. Jauns vīrietis. *Ituôc d'îêl'îc, ka l'îk màisu is placu, to jîr, kù redziêt'.* (KIV 1998, 264)

dēlītiēs v. - *d'îêl'eît'îs*. Draiskoties. *Bārni vār aûgušu d'înu d'îêl'eît'îs, kuô jî i napîkîust.* *izadēlītiēs (KIV 1998, 264)

dēl̃ns s. – *dàunc*, paretī **dēl̃na** – *dàlna*, arī *dàuna*. 1. Delna. 2. Cimda daļa, kas aptver delnu. (KIV 1998, 265)

Liet. *dēlnas* sm., anat. išvidinė rankos plaštakos dalis. (LKŽe)

dēnderis s. - *d'èṅd'èrs*. Slaists, klaiņotājs. (KIV 1998, 265)

Liet. *dañdaras* (nlt.?) sm., rimbas, botagas: Jis negali – tik reikia gero daždaro, ir galēs! (LKŽe)

dēnderêt v. - *d'èṅd'eriêt'*. 1. Klaiņot (parasti par piedzērušu cilvēku). 2. Grīļoties staigāt (parasti par tikko piedzimušu dzīvnieku). *nùodēnderêt (KIV 1998, 265)

dēnêt v. - *d'îèniêt'*. 1. Kļūt vājākam (parasti par cilvēku). =dilt 2. Kļūt plānākam valkājot (par apģēru, apaviem). =dilt *izdēnêt, sadēnêt (KIV 1998, 265)

dērva (*dierva*), sal. arī lei. *dirva* – tīrums, druva (LVLf 2003, 357);

đierva 'druva; zemes šņore' Pild (ADT 1983, 159)

Liet. *dirvā* sf.1. ariama, dirbama zemē, laukas; 2. režis, sklypas; 3. kokio veikimo sritis, vieta. (LKŽe)

derauna - *d'eràunā* (arī: *žeràunā*) Nirzā₄₉₃;

d'eràuna 'sādža' Pild (ADT 1983, 159);

žeràuna 'sādža' Nautr (ADT 1983, 160)

deševīgs adj. - *d'ešéveīks*, vec. Devīgs. (KIV 1998, 266)

dīdītājs s. - *d'èid'eîtùoīś*. Dresētājs. (KIV 1998, 267)

dīdīt v. - *d'èid'îêt'*. 1. Dresēt. 2. Būt nemierīgam, nemitīgi kustēties. *atdīdīt, padīdīt (KIV 1998, 267)

dīecēt v. - *d'îciêt'*. Tukšot. *padīecēt, izdīecēt, nùodīecēt (KIV 1998, 268)

dīeneškas s. - *d'îneškys*. 1. Pusdienas. =pušdienas 2. Ēdiens, ko ēd šajā ēdienreizē. =pušdienas (KIV 1998, 270)

dīeveris s. - *d'îvèrs*, parasti vec. Vīrabrālis. (KIV 1998, 270)

Liet. *dieveris*, *-iēs* (*-eīrs*) sm., *dieveris*, *-io*, vyro brolis. (LKŽe)

dīkavica s. - *dykaóica*, vsk. niev., nevēr. Astma. (KIV 1998, 271)

dīknīt v. - *dykñeît'*. Skriet smagiem, dimdošiem soļiem. *atdīknīt, àzdīknīt (KIV 1998, 271)

dīpterits s. - *d'îpt'eric*, vsk. Diftērija. (KIV 1998, 272)

Liet. *difteritas* sm., med. staigi užkrečiamoji gerklės liga (ppr. vaikų), smaugai. (LKŽe)

dirža s. - *dyrža*. Ādas josta. (KIV 1998, 273)

Liet. *diržas* sm. 1. sagtimi susegama juosta (ppr. odinē); 2. juosta mašinai varyti; 3. žemės režis. (LKŽe)

dīva kūpls - *d'iva kūptys* 'varavīksne' Nirzā₄₉₃

dòrnìeks s. - *dòrnìks*. Caurumsitis. =drušlaks, pra.bòiniks (KIV 1998, 274)

dràblât v. - *drùob'luôt'*. Snigt (par slapju sniegu). *pìedràblât (KIV 1998, 274)

Liet. *drobliuoti, -iúoja, -iãvo* intr. kartu snigti ir lyti. (LKŽe)

dràbli s. - *drùob'l'i*, dsk., vsk. *dràb'l'is*. Slapjdraņķis. (KIV 1998, 275)

Liet. *dròblius* sm., *drobliùs*, lietus su sniegu, šlapdraba. (LKŽe)

dràusme s. - *dràusmä*, vsk. Kārtība, ko panākt ar bargiem sodiem, stingru audzināšanu. =disciplina (KIV 1998, 276)

Liet. *drausmē* sf. 1. nustatytos tvarkos laikymasis, grasa, disciplina; 2. draudimas. (LKŽe)

dràuza s. - *dràuza*. 1. Krevele; kraupis. 2. Grubuļaina, kreveļaina miza (piemēram, kartupeļiem). (KIV 1998, 276)

dràvît v. - *drùoóiet'*. Rāt (kādu); bargi, stingri izturēties (pret kādu). *pìedràvît, sadràvît, nùodràvît (KIV 1998, 276)

Liet. *drevėti, -ėja, -ėjo, drēvēti, -ėja, -ėjo* 1. darytis drevei, pūti; 2. kopti medų iš drevės; 3. plėšti, niokoti; 4. eikvoti, drepinti; *drovėti, drōvi (-ėja), -ėjo* intr. nedrįsti, gėdytis (LKŽe)

dražnît v. - *dražniet'*. Rīkoties, izturēties tā, lai (kādā) izraisītu nepatiku, arī dusmas. =kàitinât *iedražnît, sadražnît (KIV 1998, 276)

drèkštiês v. - *driekšt'is, driekšûs, driekšîs, driekšâs, driekšamîs, driekšûs, driekšomîs*. 1. Skaļā balsī raudāt (parasti par niķīgu bērnu). =šķērstiês 2. Ilgāku laiku skaļi maut, blēt. =šķērstiês *nùosadrèkštiês (KIV 1998, 277)

Liet. *driēkti, -ia, -ė* 1. tēsti, traukti, tempti (kā ilgā, tąsų, beformį); 2. taršyti, skleisti; 3. eiti, vilktis; 4. lupti žievę; *draikyti, draiko, draikė* iter. *driekti*: 1. Jei vorai voratinklius draiko, būs giedra; 2. Nedraikyk linų be reikalo; 3. lakstyti, rujoti; 4. valkiotis, daužytis; 5. nerimtai elgtis, ištvirkauti; 6. pykti, keršyti. (LKŽe)

drènnài adv. - *drènnài*. 1. Nēerti. 2. Nesaderīgi. (KIV 1998, 278)

driķi s. - *driķi*, parasti dsk., vsk. *driķis*. Griķis. (KIV 1998, 278);

dryči 'griķi' Nirzā₄₉₃;

dryčy 'griķi' Pildas izloksne (FBR XIII 1933, 46)

Augšzemnieku dialektā *driķi* un tikai retumis - *griķi*. Liepnā₄₆₉ tiek lietoti fonētiski varianti *driķi* un *driči*, Maltā₄₉₄ - *driķi* un *dryčy*. (LVDA 1999, 107)

Liet. *grikis* sm. bot. rūgtinių šeimos javas, sėjamas smiltingose dirvose. (LKŽe)

dris̄t̄ins s. - *dryst̄ync*. Cilvēks, kas steigā un pavirši strādā, nepabeidz iesākto (darbu). (KIV 1998, 278)

dris̄tināt v. - *dryst̄ynuôt'*. Steigā un pavirši strādāt; nevajadzīgi pāriet uz citu darbu. (KIV 1998, 278)

drogavāt v. - *drogavuôt'*. Tramdīt. (KIV 1998, 279); **iedrogavāt** v. - *iedrogavuôt'*. 1. Ietramdīt (dzīvnieku). 2. Iedresēt. (KIV 1998, 349)

Liet. *drogōti, -ōja, -ōjo* tr. prastai, rupiai malti. (LKŽe)

drūosa s. - *drūsa*, vsk. Drosme. =at.vaga, dūša (KIV 1998, 279)

Liet. *drūsas, -a* adj. = drāsas?: Drūsa boba, t. y. stipri ant sylos. (LKŽe)

družināt v. - *družynuôt'*. Darīt gludāku, līdzenu (koku). *apdružināt, nūodružināt (KIV 1998, 281)

Liet. *drīžinti, -ina, -ino* intr. brižinti, dzirinti, zulinti. (LKŽe)

dūbe (sal. arī lei. *duobé* 'bedre') - bedre (LVLf 2003, 358);

dūb'ä 'bedre, kaps' Andr, Izv, Pild (ADT 1983, 159)

Liet. *duobē* sf. 1. iškasta ar šiaip ģdubusi vieta žemēje; 2. dauba, slēnys, duburys; 3. kūdra; 4. gili vieta upēje; 5. anat. ģdubimas (akių, po krūtine, po kaklu, skruostuose); 6. iškasta vieta bulvēm̄s laikyti, rūsys; 7. prie krosnies vieta žarijoms sužerti, židinė; 8. iškasta vieta linams džiovinti; 9. lindynė, urvas, ola. (LKŽe)

dukāuka s. - *dukāuka*. Cepeškrāsns. (KIV 1998, 282)

duki s. - *duki*, dsk. Smaržas. (KIV 1998, 282)

duks s. - *duks*. 1. Spēks; enerģija (cilvēkam). //Elpa. 2. Smaka. (KIV 1998, 282);

duks 'smarža' Nirzā₄₉₃;

duks 'smaka' Andr (ADT 1983, 159);

duks 'smarža' reģistrēts Latgales austrumdaļā. (LVDA 1999, 57)

Liet. *dūkas* (sl.) sm. *dūkas* 1. tvaikas, dvokas; 2. kvapas, atsikvēpimas. (LKŽe)

dūlbinēt v. - *dūlb'iniēt'*. 1. Lēni, ar grūtībām lasīt. =būrtāt 2. Neprasmīgi darīt. 3. Iet taustīdamies. *izdūlbinēt (KIV 1998, 282)

dūlbinis s. - *dūlb'iniēc*. 1. Cilvēks, kam grūti padodas lasīšana. 2. Cilvēks, kam grūti ko atrast, grūti kur orientēties. (KIV 1998, 282)

dūoms s. - *dūms*. Nodoms. *Dūms goļvā b'ie l'ēls, ka jūojīt prūjòm*. *iedūoms, nūodūoms, padūoms (KIV 1998, 285)

- Liet.** *dūmà* (brus. *дума*, l. *duma*) sf. 1. mintis, manymas, mąstymas, galvojimas; 2. pasitarimas. (LKŽe)
- duračēt** v. - *duračiēt'*. Muļķot. *paduračēt (KIV 1998, 285)
- duračētiēs** v. - *duračiēt'is*. Muļķoties. (KIV 1998, 285)
- durinis** s. – *durinč*. Cilvēks, kas iet, noliecis galvu. (KIV 1998, 286)
- Liet.** *dūrinis* sm., šokis, kurį šoka keturiese sustoję priešpriešiais. (LKŽe)
- dūrnāvât** v. – *dūrnāvuôt'*. 1. Trakot; plosīties. 2. niev. Trakojot doties uz kurieni. *āizdūrnāvât, atdūrnāvât, nūodūrnāvât (KIV 1998, 286); **āizdūrnāvât** v. - *āizdūrnāvuôt'*, niev. Trakojot aizskriet (parasti par dzīvnieku). *Āizdūrnāvōi da mēžām gūš*. (KIV 1998, 57)
- Liet.** *durnavóti*, -ója, -ójo (brus. *дурнаваць*) 1. kvailioti; 2. triukšmauti, šēlti, smarkauti; 3. durnu vadinti, kvailinti. (LKŽe)
- dūrnēt** v. - *dūrniēt'*. Likt (kādam) nojaust, saprast ko slepenu. *dadūrnēt (KIV 1998, 286)
- Liet.** *durnēti*, -ēja, -éjo (sl.) intr. kvailēti. (LKŽe)
- dūrnš** adj. – *dūrnš*. 1. Neprātīgs. 2. Tāds, kas izturas muļķīgi. 3. Nevaldāms (par dzīvniekiem). (KIV 1998, 286)
- Liet.** *duřnas*, -à (sl.) adj. 1. kvailas, neišmintingas; 2. piktas, negeras, pasiutęs. (LKŽe)
- dūrnūms** s. – *dūrnūms*. Neprātīgums. (KIV 1998, 287)
- Liet.** *durnūmas* sm. → *durnas*: Jai šjmet toks durnūmas [užeina]. (LKŽe)
- dūša** s. – *dūša*, vec. Cilvēks (parasti kā vienība cilvēku skaitā). (KIV 1998, 288)
- Liet.** *dūšià* (l. *dusza*) sf. 1. psn. mitologijojē, religijojē ir filosofijojē – nemirtingas nematerialus žmogaus pradas, egzistuojantis nepriklausomai nuo kūno, dvasia; vėlē; 2. vidinis, psichinis žmogaus pasaulis, jausmai, sirdis; 3. žmogus, asmuo (ppr. nurodant kiekį); 4. scom. malon. Brangenybė; 5. šerdis. (LKŽe)
- dušnāi** adv. – *dušnāi*. Tveicīgs. =sutīgs (KIV 1998, 288)
- Liet.** *dušnà* sf., tvanka: Baisi dušnà – bus perkūnijos. (LKŽe)
- dzàusnas** s. – *dzàusnys*. Deniņi. (KIV 1998, 289)
- dzeds** s. - *džec*, vec. pareti. Vectēvs. =vęcāistęvs, vęcjuks (KIV 1998, 289)
- dzeļvēdzere** (arī: *dardadze*, *Dīva kūplys*, *Dīva lūks*, *Dīva jūsta*, *dzeļvērte*, *dzeļvērtere*, *dzeļvēdere garveļce*, *garvēdzele*, *zaļvēdere*, *zaļvērte*) – varavīksne (LVLF 2003, 358)
- dženūls** s. – *dzanyūts*. 1. Dzelonis. 2. Svārpsta asais gals. (KIV 1998, 291)
- dzīmka** s. – *dzīmka*, vec. Matu spraudīte. (KIV 1998, 294)
- Liet.** *dimkas* (l. *dymka*) sm. ppr. pl. tokios atmainos svogūnas (Allium). (LKŽe)
- džirnūklis** s. - *džiernyūkl'is*. Zirneklis. (KIV 1998, 296)
- džirvans** (arī: *dierva*) – lauks, druva, novec. (LVLF 2003, 358);
- džyrvānc* ‘ar zāli apaugus neuzarta zeme’ Pildas izloksnē (FBR XIII 1933, 47)

- Liet.** *dirvenà* (neol.) sf. dirvožemis. (LKŽe)
- dzjra** – dzēriens (LVLf 2003, 358)
- Liet.** *girà* sf. 1. toks rūgštus gēralas (daromas iš alaus putrų, duonos, obuolių ir t. t.); 2. gērovas, gērējas. (LKŽe)
- dzivītiēs** v. - *dzióeīt'ís*. Brīnīties. *atsadzivītiēs, nūsadzivītiēs, pasadzivītiēs (KIV 1998, 299)
- dzjaga** s. - *džāga*, vsk., vec. Cilvēka spēks, enerģija. =sila, spēks (KIV 1998, 299)
- Liet.** *dēkà* (brus. *дзяка*) sf., *dēka* 1. dėkojimas, padēka; 2. malonē. (LKŽe)
- dzjākavāt** v. – *džākavuôt'*, vec. Pateikties. *padzjākavāt (KIV 1998, 299)
- Liet.** *dēkavoti*, *-oja*, *-ojo* (brus. *дзякаваць*, l. *dziękować*), *dēkavóti*, *ója*, *ójo* 1. dėkoti, sakyti dėkui; 2. laiminti. (LKŽe)
- dzjupka** s. - *džiupka*, parasti vec. Ēdiens, kas ir pagatavots no ūdens, rupjmaizes šķēlēm, sīpoliem, sāls un linsēklu eļļas. =mūrcavka (KIV 1998, 299)
- Liet.** *dziupkà* sf. žr. *čiupka*: Dziupkà iš duonos, vandens ir cukraus. (LKŽe)
- eļekšņis, eļekšņa, eļkšņis** - Nirzā₄₉₃ *el'ekšņis* 'alksnis' (arī: *el'ekšņa*, *el'kšņis*);
eļekšņis 'alksnis' Andr, Izv (ADT 1983, 160);
el'ekšņis // *el'kšņis* Pildas izloksnē (FBR XIII 1933, 44);
elksnis un tā varianti veido nepārtrauktu areālu latgaliskajās, kā arī sēliskajās izloksnēs, *elekšnis* (<*eleksnis*) sastopami galvenokārt Latgales dienvidu un austrumu izloksnēs; retāk reģistrēti varianti *elēkšnis* (<*elēksnis*), *eleksnis*, *eliksnis*, *elikšnis* (<*eliksnis*). (LVDA 1999, 45);
- Liet.** *alksnis*, *alksnys*; beržinių šeimos medis; *aliksnis* sm. žr. *alksnis* (LKŽe)
- ereļs** – ērglis, novec. (LVLf 2003, 358)
- Liet.** *erēlis*, plg. lat. ērglis, pr. arelis (LKL 1990, 29);
erēlis sm. 1. zool. stiprus, plēšrus vanagų šeimos paukštis; 2. herbas. (LKŽe)
- etažērka** s. – *etažērka*. Neliels grāmatplaukts. (KIV 1998, 304)
- Liet.** *etažèrè* sf. baldas, sudarytas iš kelių viena viršum kitos esančių atvirų lentynėlių, knygdėtė. (LKŽe)
- gabēt** v. - *gab'ieit'*. Kaitināt. *āizgabēt (KIV 1998, 305); **āizgabēt** v. - *āizgab'eit'*. Aizkaitināt. *Pakitynava i āizgab'ie bārnu*. (KIV 1998, 58)
- Liet.** *gabėti*, *gābi*, *-ėjo* intr. degti, rusenti (?); *gabėnti*, *-ėna*, *-ėno* 1. vežti, nešti į kurią nors vietą; 2. keltis gyventi į kitą vietą, kraustyti; 3. teikti, duoti. (LKŽe)
- gādāt** v. – *gūoduôt'*, vec. Domāt, spriest. *atgādāt, piēgādāt, sagādāt (KIV 1998, 305);
apgōdōt (*apguoduot*) – apdomāt (LVLf 2003, 355)
- Liet.** *godóti*, *-ója* (*gódo*, *gōdo*), *-ójo* (plg. brus. *здаць*) *gōdoti*, *-oja*, *-ojo* 1. galvoti, manyti, norint ką atsiminti; 2. mąstyti, svarstyti; 3. užjausti, gailėti, pasigailėti; 4.

rūpintis; 5. grebti; 6. gabenti, traukti; *apgodóti* tr. 1. apsvarstyti, apgalvoti; 2. apgailėti, užjausti; 3. aprūpinti. (LKŽe)

gadīenis s. - *gad'ĩnc*. Gadījums. (KIV 1998, 306)

Liet. *gadýnė* sf., *gadýnė* 1. žr. gadyna 1: Išaušo gera gadýnė vaikščioti po sodą; 2. geras buvimas, laimingas gyvenimas; 3. žr. gadyna: Apie gadynę trečią; *gadyrà* (brus. *zadżina*) sf. 1. laikas, metas; 2. valanda. (LKŽe)

gailines – zilenes. Vairākās Dienvidlatgales izloksnēs sastopams nosaukums *gailines*, tā variants *gailienes* Šķaunē₅₀₀. Ņemot vērā, ka zilenes bieži aug kopā ar vaivariņiem, iespējams, ka nosaukums *gailines* saistāms ar liet. *gailýnas* ‘vaivarājs’, *gailis* ‘vaivariņš’. (LVDA 1999, 77)

Liet. *gailýnas* sm. vieta, kur gailiai auga. (LKŽe)

galdīt v. - *gałd'eit'*. Lobīt (piemēram, zirņus, pupas). =lupināt *atgaldīt, izgaldīt, pagaldīt, pìegaldīt (KIV 1998, 309)

Liet. *galdinti*, -ina, -ino intr. šienauti; *galdyti*, -o, -ė tr. trinti, zulinti: Bernas galdė, kol nugaldė sūdus, šaukštus, t. y. nuėngė, nuvokė J. (LKŽe)

gamanīt v. - *gamañeit'*, vec. Runāties. *Dzìeržu, ka nas kas klāvā gamañei*. *pagamanīt, sagamanīt (KIV 1998, 315)

garinēt v. - *gariñiēt'*, pareti. Vilcināt. *pagarinēt (KIV 1998, 317)

Liet. *gārinti*, -ina, -ino 1. varyti, leisti garą; laikyti garuose; 2. pūsti; 3. eiti; 4. deginti; 5. marinti: Jau bobos Jonienę gārina. (LKŽe)

gastīt v. - *gašt'eit'*. Cienāt. =cienīt, mielāt *izgastīt, pagastīt (KIV 1998, 319)

gasts s. – *gosc*. Viesis. *Gostu pyłna sàta*. =ciemėņš (KIV 1998, 319);

gosc ‘ciemīņš’ Nirzā₄₉₃

gaška s. – *gaška*. Viešņa. *Adgùo tuòl'èima gaška da myūs, vajak pamìluòt'*. (KIV 1998, 319);

gaška ‘viešņa’ Krāslavas izloksnē (FBR XII 1932, 26)

Liet. *gaškà* sf. lazda, statoma į vežimą linus vežant, kaška. (LKŽe)

gaudys ‘gaužas’, Nirzā₄₉₃ ,, .. *pyłni gàudu asareņu*.” (Āboltiņā 1926, 47)

Liet. *gaudà* sf. 1. gausmas, gaudesys; skambesys, skardas; melodija; 2. garsas, garbė, šlovė. (LKŽe)

gaûza s. – *gaûza*, kopdz. Pļāpa. (KIV 1998, 320)

Liet. *gaūzdė* sf. moteris, kuri niekus kalba, plepa. (LKŽe)

gazeta s. - *gazeta*, vec. Avīze. (KIV 1998, 320)

Liet. *gazetà*, -ėtos sf. 1. žr. gazieta; 2. kalbos, plepalai; 3. liežuvininkas; *gazietà* (rus. *gazema*) sf. laikraštis. (LKŽe)

girsis - *girsys* ‘lāčauzas’ Kalu (ADT 1983, 160)

Liet. *gīrsa* (dial.), bot. dirsē: Kai gīrsu nēr, gardesnē duona. (LKŽe)

glàunài adv. – *glàunài*. Glīti; skaisti. (KIV 1998, 322)

glàuns, -a adj. – *glàunc, -a*. 1. Izskatīgs, glīts, elegants (par cilvēku). 2. Glīts, moderns (par apģērbu). (KIV 1998, 322)

Liet. *gláunas, -à* (brus. *глаўны*) adj., *glaiūnas*, šaunus; geras; svarbus. (LKŽe)

glēmža s. – *gl'ēmža*, kopdz. Cilvēks, kas nevīžīgi strādā. =greza (KIV 1998, 322)

Liet. *glémža* scom. kas labai godus, viskā nori suglemžti. (LKŽe)

glezēt v. – *gl'eziēt'*. Nevīžīgi strādāt. =glēmzt, grezēt *saglezēt (KIV 1998, 323)

globuotīs - *globûoítš* 'slēpties' Pild (ADT 1983, 161)

Liet. *globétis, glōbisi, -ėjosi* - ieškoti globos, glaustis; *globóti, -ója, -ójo* tr., *glóboti, -oja, -ojo* 1. laikyti globoje, saugoti, rūpintis, prižiūrėti; 2. imti į glėbį, myluoti, malonėti, glamonėti. (LKŽe)

glumatas s. – *glumotys*, dsk. Gļotas. (KIV 1998, 323)

Liet. *glumétas, -a* adj. glitus, gleivētas; *glūmēs* sf. pl. gleivēs. (LKŽe)

glupài adv. – *glupài*. Muļķīgi. (KIV 1998, 324)

Liet. *glūpis, -é* smob. kvailys: Eik tu, glūpi! (LKŽe)

glupaste s. - *glupašt'ä*. Muļķība, nieks, aplamība. (KIV 1998, 324)

Liet. *glupstvà* (l. *glupstwo*) sf. niekniekis. (LKŽe)

glupât v. – *glupuôt'*. Muļķoties. =glupavât (KIV 1998, 324)

Liet. *glūpyti, -ija, -ijo* intr., glūpyti kvilalai elgtis. (LKŽe)

gnèze s. - *gñiežä*. 1. Knābis. 2. Sekste. (KIV 1998, 324)

Liet. *gniēžas* sm. niežas. (LKŽe)

goladns - *gotadnys* 'izsalcis' Balt (ADT 1983, 161)

gòņcis s. - *gòņčs*. 1. Medību suns. 2. niev. Pusaudzis. *Tagat' kotrām gòņčām jir ritiņć*. (KIV 1998, 324)

Liet. *goñčas* (l. *gończy*) sm. gónčas - medžioklės šuo, skalikas. (LKŽe)

gora s. – *gora*. 1. Rūpes. *Dajīt vosora, to gora tagaí àr tīm lūpim*. // Liksta. 2. Nepieciešamība, vajadzība, kas radusies nabadzības dēļ. (KIV 1998, 324)

Liet. *gorà* sf. garai, smalkēs. (LKŽe)

goravât v. – *goravuôt'*. 1. Mocīties ar ko. *Jèi vysu myūžu goravòì àr tuòdu vèiru*. 2. Ļoti trūcīgi dzīvot. *pàrgoravât (KIV 1998, 324)

goroda s. – *goroda*, vec. Pilsēta. (KIV 1998, 324)

gòršāk adv. - *gòršuòk*. Tā, ka ir, kļūst slikti; sliktāk. *Gòršuòkèņ patyka nu tū zuòļu, kuò dalyku kùojài*. (KIV 1998, 325)

gràbalis s. – *grùobàļš*, eif. Sīks zaglis. (KIV 1998, 325)

Liet. *grabáila* scom. nevikrus žmogus, ištižėlis. (LKŽe)

grabšķis s. - *grapšķiis*. 1. Nieks. 2. dsk. Siena, labības sakasas. *Àizbràucà piēc grapšķim, jùotvat da šķiunām.* =grabši (KIV 1998, 325)

Liet. *grābšas* sm. kas grabštuoja, grabštukas, vagišius. (LKŽe)

gradusnēks s. – *gradušņiks*. Termometrs. (KIV 1998, 326)

Liet. *grādusninkas* (-nykas) (rus. *градусник*) sm., gradūsninkas, termometras. (LKŽe)

graudāt v. – *grāuduôt*. 1. Traukt (parasti augu daļas). *viēs grāudòì kùkìm lopys.* =trāukt 2. Grūst no augšas uz leju. 3. Purināt nost. (KIV 1998, 327)

Liet. *graudēti*, -ēja, -ėjo žr. griaudēti: Jo balsas graudēdavo dusliais garsais; *graudinti*, -ina, -ino, *grāūdinti*, -ina, -ino 1. liūdinti, skurdinti; 2. gailēti, apgailestauti; 3. grasinti, įgrasinti; 4. tramdyti; mušti; 5. žr. *graudenti* 7: Geležį graudinti. (LKŽe)

grāudienis s. - *grāud'īņc*. Pērkona negaiss, pērkona dārdoņa. =grāusme (KIV 1998, 327)

Liet. *graudimas* sm.; → *grausti*: Baisus žaibas, didis graudimas. (LKŽe)

grāule s. – *grāuļa*. 1. Govs mēslu apaļā čupa. 2. niev. Netīrīga sieviete. (KIV 1998, 327)

grāuļāt v. – *grāuļuôt*. Mēsloj (par govi). *nūogrāuļāt, piēgrāuļāt (KIV 1998, 327)

grāusme s. - *grāusmā*, vsk. Pērkona negaiss, pērkona dārdoņa. (KIV 1998, 327)

Liet. *grausmē* sf. 1. žr. graudenimas: Šitai norēčiau ant grausmēs šičia kalbēti; 2. drausmē, disciplina. (LKŽe)

grāust v. - *grāust'*, *grāužu*, *grāut'*, *grāuš*, *grāužām*; *grāud'ü*, *grāud'ä*, *grāud'òm*. 1. Ducināt (par pērkonu). 2. Negaidīti, strauji krist. (KIV 1998, 327);

grāust' 'rūkt (par pērkonu)' Nautr (ADT 1983, 161)

Liet. *grāusti*, *grāudžia*, *grāudė*; žr. griausti: 1. Kur grāudžia, ten lyja; 2. Grāudžia, lodz lentas svaido; 3. grasyti, grūmoti. (LKŽe)

gražītiēs v. - *gražēit'is*. 1. Izrādīt tieksmi aizskart (kādu); strīdēties (ar kādu). *Ka sajīt kuôdâ džeřšonâ puišy, acarūn tuôd'i, ka tys is tuô gražējās, gryp jàu pl'iēšt'is*. 2. Gatavoties uzbrukt (par dzīvnieku). *pasagražītiēs (KIV 1998, 329)

Liet. *gražėti*, -ēja, -ėjo intr. 1. darytis gražiam, eiti gražyn; 2. žr. grožėti. (LKŽe)

grēmdītis s. - *grēmd'eīc*. Pludīņš. (KIV 1998, 330)

grēmža s. – *grāmža*, kopdz. Untumains, neapmierināts cilvēks. (KIV 1998, 330)

greza s. – *greza*, kopdz. 1. Cilvēks, kas nevīžīgi strādā. =glēmža 2. Pļāpa. (KIV 1998, 330)

grezēt v. - *grežeit'*. 1. Slikti, nevīžīgi strādāt. =glēmzt, glezēt 2. Pļāpāt. *izgrezēt, sagrezēt, nūogrezēt (KIV 1998, 330)

grīēzinis s. - *grīzīņc*. Kālis. (KIV 1998, 331);

Nirzā₄₉₃ *grīzīñc* 'kālis';

grīzīñc (-nis) 'kālis' Nautr (ADT 1983, 161);

Latgalē *griēzenis*: Kārsavā₄₈₁, Šķaunē₅₀₀ (*grīziņus šēnuok čīš ļauc ād'ā*), Skaistā₅₀₇ u.c. (LVDA 1999, 116)

Liet. *griēžtis* sf., *griēztis*; bot. kryžmažiedzių šeimos augalas (*Brassica Napus*): *Valgomasis griēztis* (sētinis, gručkas, kolis; *Brassica Napus*, arba *Napobrassica*). (LKŽe)

grīeztaga s. – *grīstaga*. Viegļprātīga sieviete. (KIV 1998, 332)

grīeztuvis s. – *grīst'ius*. Urbis. =svārpsts (KIV 1998, 333)

grobņieks s. – *grobņiks*. No cementa izliets kapa uzliktnis. (KIV 1998, 334)

gruce - *gručā* 'miežu putraimi' Andr, Izv (ADT 1983, 161)

Liet. *grūcē* (l. *gruca*, vok. *Grütze*) sf., *gručē* 1. nemaltų (tik nūgrūstų) grūdų kruopos; 2. toks valgis, ppr. miežinių kruopų ir žirnių sriuba. (LKŽe)

grucis s. – *gručs*, vsk. 1. Grūbas. 2. Grūbu zupa. (KIV 1998, 334)

Liet. *grūcē* (l. *gruca*, vok. *Grütze*) sf., *gručē* 1. nemaltų (tik nūgrūstų) grūdų kruopos; 2. toks valgis, ppr. miežinių kruopų ir žirnių sriuba. (LKŽe)

gryuds - *gryūc* 'grauds' Nirzā₄₉₃;

grūds kompaktu areālu veido Latgalē, kā arī Augšzemē. Piem., Sakstagalā₄₈₃, Ezerniekos₄₉₉, Skaistā₅₀₇, Brigos₅₁₁ u.c. (LVDA 1999, 132)

Liet. *grūdas* sm. 1. augalo sēkla;. 2. ppr. pl. sēklai auginamų kultūrinių augalų vaisiai, javai, derlius. (LKŽe)

gruša - *gruša* 'bumbiere' Nirzā₄₉₃;

gruša – bumbiere (LVLF 2003, 359);

Latgalē un daudzviet Augšzemē *gruša* (<kr., bkr. *зруша* Кошт. 77), *gruška* (<poļu *gruszka* БСИ 1974, 190); sporādiski reģistrētais nosaukums *grušņa* (Tilzā₄₄₇; bkr. *зрушня*) minēts arī 19.gs. avotos (K 1858, 37). (LVDA 1999, 37)

Liet. *grūšiā* (brus. *зруша*) sf. 1. kriaušės medis; 2. šnek. skaudus pabraukimas nykščiu per galvą. (LKŽe)

grūšai adv. - *grūšai*, arī **grūši** - *grūši*. 1. Smagi, grūti (strādāt). =grūtai 2. Ar lielu piepūli. 3. Nabadzīgi, arī trūcīgi. 4. Skumji, sāpīgi. =grūtai (KIV 1998, 336)

gubīt v. - *gub'eīt*. 1. Zaudēt. 2. Iznīcināt (dzīvību). *Nagub'ei džeivēibys!* *izgubīt, sagubīt (KIV 1998, 338); **nūgubēt** – iznīcināt (LVLF 2003, 364)

Liet. *gubėti*, -a, -ėjo intr. gebėti. *sugubėti* intr. sugebėti: Reik sugubėti, gubiam būti, rugius pjaunant. *gubyti*, -o, -ė tr. bubyti, mušti. (LKŽe)

gulai adv. – *gulai*. Līmeniski (atrsties, būt novietotam u.tml.). *Ka iskapė jir pār dāuc gulai, to zuol'i grīš zamai..* =gulus, guliskai, guliniski (KIV 1998, 338)

guldzis s. - *gulcs*. 1 Malks. =gulgzienis 2. Mazs (šķidrums) daudzums. (KIV 1998, 339)

gùlstavât v. – *gùlstavuôt'*. Gulšņāt. *atgùlstavât (KIV 1998, 339)

Liet. *gulstelēti, -ēja, -éjo* intr. kiek prigulti. (LKŽe)

guļbis - Nirzā₄₉₃ *gùlby* (arī: *buļby, buļba, buļbys*);

guļbīs 'kartupeļi' Izv; *guļbīs* t.p. Andr (ADT 1983, 161);

Liet. *gùlba* sf., *gulbà*, guoba, vinkšna. (LKŽe)

gùmzuràins, -e adj. – *gùmzuràinč, -a*. Grumbuļains. (KIV 1998, 340)

gùmzuris s. – *gùmzùrs*. Grumbulis. =guļbulis (KIV 1998, 340)

gùns s. – *gùnč*, vsk. 1. Uguns; arī liesma. *Gùnč labi kurīs, ka molka sàusa*. 2. Gaisma; gaismas avots. *Bràuc mèžâ, úerâs, ustubēna i gùnčēna špēif*. (KIV 1998, 340);

gùnč (-ns) 'uguns' Varak (ADT 1983, 161);

gùnč (arī: *ugùnč*) 'uguns' Nirzā₄₉₃;

guñc Ciblā₄₈₈ (Āboliņa 1926, 34);

guñs Preiļos (FBR VIII 1928, 14);

guns sastopams visā Latgalē, Augšzemē un Austrumvidzemē. Piem., Preiļos₄₃₉, Zvirgzdenē₄₈₇, Izvaltā₅₀₅, Brigos₅₁₁. (LVDA 1999, 178)

gunīgs, -a adj. – *guñeīks, -ga*, paretī. Ļoti straujš (piemēram, par zirgu). (KIV 1998, 340)

gùnkuris s. – *gùnkùrs*. Ugunskurs. (KIV 1998, 340); *gùnkùrs* 'ugunskurs' Nautr (ADT 1983, 161)

gùtiēs v. - *gùt'īs, gùnūs, gùuñs, gùnâs, gùnamīs; gývūs, gývuošs, gývomīs*. 1. Zvejā tikt iegūtām. =ķertiēs 2. Pēkšņi pamanīt, saprast (ko). *Eš pâr vâlu gývūs, pa kuru ceļu mâ b'ie jùobràuc*. 3. Ķerties pie kā. *Sùnč gùnâs da rùkys*. *apsagùtiēs, iesagùtiēs, sasagùtiēs, nùogùtiēs (KIV 1998, 343)

guziks s. - *gužíks*. Pogcaurums. (KIV 1998, 343)

Liet. *gùzikas* (l. *guzik*) sm., *guzikas* 1. saga; 2. guzas.; 3. mazgas.; 4. kutas.; 5. raukai. (LKŽe)

gēfkle s. - *gēfkļa*. Murda iedzirknis; ieeja murdā. (KIV 1998, 344)

Liet. *gerklē* sf. 1. priekinė kaklo dalis (pharynx, larynx, trachea); 2. balsas; 3. duobēs anga; 4. jūros (upēs) ilanka, uostas; 5. ratelio dalis, pro kuriā eina verpiamas siūlas; 6. kuliamosios ar akselinēs mašinos anga, pro kuriā kemša javus (šiaudus); 7. sunkiojo kulkosvaidžio dalis, kur šoviniai sudedami; 8. palinkusi rugių pusē; 9. toks moterų kaklo papuošalas; 10. ruporas. (LKŽe)

gùedrētiēs v. - *gùdriēt'īs*. Skaidroties (par laikapstākļiem). =skàidrātiēs * izağiedrētiēs, nùosagùedrētiēs (KIV 1998, 344)

Liet. *giedrēti, -ēja, -éjo* intr. 1. eiti giedryn, šviesyn; būtī giedram; 2. džiūti, sausēti. (LKŽe)

ġiedrs, -a adj. - *ġidrys, -a*. Skaidrs (par laikapstākļiem); laikposms, kad debesis nav apmākušās. (KIV 1998, 344)

Liet. *giēdras, -à* adj. 1. saulētas, šviesus, be debesu; 2. skaidrus, tyras, svarus; 3. skardus. (LKŽe)

ġiedrums s. - *ġidrums*. Vispārināta īpašība -> *ġiedrs*; šīs īpašības konkrēta izpausme. *Šùnàkt' b'ie tuóc ġidrums, ka vysys zvàigznys varie redziēt'*. (KIV 1998, 344)

Liet. *giedrumà* sf. *giedrumas*; giedri vieta: Ryto padangiu giedrumēlēs. (LKŽe)

ġiltine s. - *ġilt'iņa*, paretī, parastī folkl. 1. Mitoloģiska būtne (parastī cilvēka skeleta veidolā), kas pārtrauc cilvēka dzīvību. 2. Ģindenis. =ġindinis (KIV 1998, 344)

Liet. *giltinē* sf., *giltinē* 1. mirties simbolis (žmogaus griaučiai su dalgiu); mirtis; 2. zool. naktinis drugys (Sphinx Caput mortuum). (LKŽe)

ġinēt v. - *ġiniēt'*, vec. Tērēt (naudu). =laīst, šķērst (KIV 1998, 345) **izġinēt** v. - *izġiniēt'*, reti, vec. Iztērēt. *izġinēi naūdu.*. (KIV 1998, 422)

Liet. *ginēti* (=gynēti?), -*ēja, -ėjo* tr.; ginti. (LKŽe)

ġiŋtine s. - *ġiŋt'iņa*. Zilene. (KIV 1998, 345);

ġirtuokles (<liet. *girtuoklė* EH I 427) un *ġirtines* (sal. liet. *girtė* 'zilene' LKŽ III 349, *girtas* 'piedzēries') izplatīti Augšzemē (Lietuvas un Latvijas pierobežā ap Dvieti⁴⁴³, Prodi³⁷³), dažviet arī Dienvidlatgalē; *ġirtuoklas, ġirtuokļu uogas* Višķos⁴⁵¹, *ġirtuogas* Nīcgālē⁴⁴⁴ (sal. liet. *girtuogė* LKŽ III 351). (LVDA 1999, 77)

Liet. *girtė* sf. 1. bot. girtuoklė, vaivoras (*Vaccinium uliginosum*); 2. puota, vaišēs. (LKŽe)

ġiŋts, -a adj. - *ġiŋc, -ta*. Apreibis, noreibis. *paġiŋts (KIV 1998, 345)

Liet. *girtas, -à* adj. 1. apsvaiģes nuo alkoholiniu ġerimu; 2. stiprus, svaiginamas (apie ġerimā). (LKŽe)

ġiŋtums s. - *ġiŋtums*, vsk. Vispārināta īpašība -> *ġiŋts*; šīs īpašības konkrēta izpausme. *Suóc kaūitš nu ġiŋtuma*. (KIV 1998, 345)

Liet. *girtumas* sm. → girtas: Išejo ir girtumas, pamačius vilką. (LKŽe)

iebàltēt v. - *ibàlt'iēt'*, niev. Iemaisīt. *ibàlt'ei - it'ä imàisa kù*. (KIV 1998, 346)

iecēmīt v. - *icìemiēt'*. 1. Ievērot. 2. Iegaumēt. =iegàumēt, ietēmēt (KIV 1998, 347)

iečudīt v. - *ičud'eit'*. Izdarīt (ko) jocīgu, smieklīgu. (KIV 1998, 348)

Liet. *įčiūdinti* tr. įvaryti čiaudulį. (LKŽe)

iedupt v. - *idup't'*. Ieliekties. =iesēst (KIV 1998, 350)

Liet. *įdubti* intr. 1. įlinkti, įsiduobti; 2. įklimpti, įlūžti; 3. prakiurti. (LKŽe)

iegūldzināt v. - *igūldziŋiēt'*, iron. Mazliet ieliet. (KIV 1998, 352)

iekņàpt v. - *iknūpt'*. Iekniebt. (KIV 1998, 355)

- Liet.** *ignýbti* 1. gnybant įskaudinti: Su pirštais gnybdamas, įgnýbo skaudžiai broliui; 2. į šonus rankomis įsispręsti. (LKŽe)
- iemâkt** v. - *imuôkt'*, parasti vec. Iemācīties. =iesamācītiēs (KIV 1998, 359)
- Liet.** *įmokinti* žr. įmokyti: Mane mama įmokino, kad neklausyčia vaikinų. (LKŽe)
- iemavi** s. - *imaóí*, dsk. Iemaukti. (KIV 1998, 359)
- iemauť** v. - *imaûť*. Iepeldēt. *Īmaûn ćik džil'i upiē i nasab'eistās.* (KIV 1998, 359)
- iemùode** s. - *imùd'ä.* Ieradums. (KIV 1998, 361)
- Liet.** *įmudóti* tr. įmanyti: Šaukė, neįmudójo ką daryti. (LKŽe)
- ierènit** v. - *irèheit'*. Ievainot. =ievàināt (KIV 1998, 364)
- iesajavitiēs** v. - *isajavitiēt'/is'/*, vid., vec. Ierasties; arī atgriezties. =iesarastiēs (KIV 1998, 368)
- iesàkas** s. - *isuôkys*, dsk. Iesākums. // Sākums. *žimys isuôkys b'ie ćiš lobys.* =iesākums (KIV 1998, 368)
- Liet.** *įsókas*, -a adj. kiek įsas, trumpokas. (LKŽe)
- iesakùoptiēs** v. - *isakùpt'/is'/*. 1. Ievērot. *Zaras žogotys isakùps i apiēsš utys.* 2. Apgūt, iemācīties. *isakùpīs rakst'eišonu nu brùoļa!* (KIV 1998, 369)
- Liet.** *kupti*, -ia, -ė žr. 1 kaupti; *prikupti* tr. prižiūrėti, prikuopti; *sukupti* tr. sudėti, sukasti į krūvą. (LKŽe)
- iesalaistitiēs** v. - *isalaist'eit'/is'/*. Iesmaržoties. (KIV 1998, 369)
- Liet.** *išláistyti* iter. dem. 1 išlieti. 1. po truputį išlieti visa, išseikvoti; 2. visą palaistyti, iššlakstyti: Išláistykite man kelelį, kad įsai nerūktų; 3. laistymu išvyti, išvaryti; *įláistyti* 1. įpylioti į ką; 2. įmušti, įpilti. (LKŽe)
- iesalùmditiēs** v. - *isalùmd'eit'/is'/*. Ar pūlēm, grūtībām iemācīties, ievingrināties. =iesalaúžitiēs (KIV 1998, 370)
- iesalùbítitiēs** v. - *isalùb'eit'/is'/*. Iemilēties. =iesamilātiēs (KIV 1998, 370)
- iesaskàititiēs** v. - *isaskàit'eit'/is'/*. 1. Iemācīties labi lasīt. *Tagat' jàu jèi jìr isaskàit'èjeju grùomotà, i lobùok it skàit'eišona.* 2. Iedziļināties lasīšanā. (KIV 1998, 373)
- Liet.** *įskaityti* 1. galėti gerai perskaityti; *išskaityti* tr. 1. suvokti rašto ženklus, įstengti perskaityti; 2. daug ar viską perskaityti; 3. skaitant sužinoti; 4. atkalbėti (maldas); 5. nustatyti kiekį, sumą, suskaičiuoti; 6. išskirti, atskaičiuoti iš sumos tam tikrą dalį. (LKŽe)
- iesavickàitiēs** v. - *isavyckuôt'/is'/*. Ilgstoši naidoties, kildoties. (KIV 1998, 375)
- iesķèlvinēt** v. - *išķèlvinēt'*. Ieliet un saskalot. *Iūd'ini išķèlvinēju bucà i izmozgavu.* // niev. Ieliet (ēdienu, dzērienu). (KIV 1998, 379)
- iesķiēst** v. - *išķiēst'*, niev. Ieliet. *Iūd'ini išķid'ü pūdà, lài nabàk púc.* (KIV 1998, 380)
- Liet.** *įskisti* intr. 1. iškedėti, išretėti; 2. žr. išskisti. (LKŽe)

iešļopnît v. - *išļopñiêt'*. 1. Strauji iebērt. 2. niev. Asi, aizvainojoši pateikt. *išļopñieja acís vysu pràudu..* =iesviēst (KIV 1998, 380)

ieštūrnît v. - *ištūrñeît'*, parasti vec. Spēcīgi iegrūst, iesist ar dūri, ragiem. *Àr kulūoku vār pamat'eígi ištūrñeît'*. (KIV 1998, 380)

ietēmēt v. - *it'iemíêt'*. Iegaumēt. =iecēmît (KIV 1998, 383)

Liet. *itēmyti* 1. pastebēti; 2. įsidēmēti, įsidēti į galvą, įsiminti. (LKŽe)

ietrākalēt v. - *itrākal'iêt'*. Iediegt. *Ìtrākal'ieju l'eluôku šyumu, ka vāidziēs, variēs izlāišt' plotuôku.* =iediēgt (KIV 1998, 384)

ietrāukt v. - *itrāukt'*. Iesist. =ietrēkt (KIV 1998, 384)

Liet. *itráukti* 1. traukiant paviršiumi įtempti, įvilkti į vidų; 2. įkelti; 3. važiuojama priemone ar nešte įgabenti, įvežti, įvilkti; 4. įstengti užtraukti, užvežti; 5. užsitraukti, užsimauti, užsitempti; 6. suėmus ar paėmus už ko įvesti, įtempti (ppr. jėga, per prievartą).. (LKŽe)

ietrupināt v. - *itrupynuôt'*. Iedrupināt. (KIV 1998, 384)

Liet. *itrupinti* tr. 1. trupinant įbarstyti, įberti; 2. įpjaustyti. (LKŽe)

ievāncĥât v. - *ivōncĥuôt'*. Ar pūlēm, grūtībām iedzīt (dzīvniekus). (KIV 1998, 384)

imt - *imít* 'ņemt' Nirzā₄₉₃, (arī: *jiimít*, šāda forma fiksēta arī netālu esošajā Pildā, skat. Rūķe 1940, 37, un *pajamít* – priedēklis *pa-* izsaka darbības pabeigtību un atšķiras vārda saknes tagadnes forma (sal. *jimt* un *jamt*).

Liet. *imti, ima (ēma), ėmė* 1. čiupti, stverti ranka, pirštāis ar koku įrankiu; 2. dirti, lupti (oda, žievę); 3. valyti, doroti (javus, šieną, daržoves); 5. žymėti; daryti; 6. nešioti, dėvėti (drabužius); 7. dirbti, įtempus jėgas; traukti (sunkumą); 8. pradėti dirbti, stvertis (darbo); ryžtis; įsipareigoti. (LKŽe)

izaberītiēs v. - *izab'ereît'/iś/*. Izlavīties. =izalavītiēs (KIV 1998, 390)

izačegelētiēs v. - *izačēgel'iêt'/iś/*, niev. Ilgāku laiku, daudz posties; kārtoties, arī rotāties. *Jēi navār vāikt' izačēgel'iêt'iś.* (KIV 1998, 391)

izakiravātiēs v. - *izakiravuôt'/iś/*. Izsargāties, izvairīties. =izsaĥgātiēs (KIV 1998, 395)

izalečītiēs v. - *izal'ečeît'/iś/*, vec. Izārstēties. (KIV 1998, 397)

izaļubavātiēs v. - *izaļubavuôt'/iś/*. Ilgāku laiku, daudz tīksmināties. *Izaļubavavūs pār tū māt'ihī.* (KIV 1998, 397)

izamūčītiēs v. - *izamūčeît'/iś/*. Izmocīties. (KIV 1998, 399)

izapiļčīnātiēs v. - *izapiļčyнуôt'/iś/*. Izlutināties. (KIV 1998, 399)

izaspavedētiēs v. - *izaspāved'iêt'/iś/*. Izsūdzēt grēkus. (KIV 1998, 404)

izasūodītiēs v. - *izasūd'eît'/iś/*, vec. Izatiesāties. (KIV 1998, 405)

izašieptiēs v. - *izašipt'/iś/*. Bieži un ilgi smaidīt, smeļoties rādīt zobus. (KIV 1998, 405)

- Liet. iššaipyti** 1. išjuokti, pašiepti; 2. žr. apšaipyti; 3. kurį laiką juokauti; 4. šaipantis ko patirti, susilaukti. (LKŽe)
- izasvaidītiēs** v. - *izasvaîd'eît'/îs'/*. 1. Tikt noliktam nekārtīgi, tikt izmētātam. *Āimd'i i zekis nas kūr izasvaîd'iejuš, ka navār atrat's.* 2. Veikli strādāt; strauji kustēties. (KIV 1998, 405)
- Liet. išsvaidyti** iter. išsviesti. 1. išmētyti, išmēcioti (ppr. į šalis); 2. išmētyti, pašalinti nereikalingą, nevertingą, netinkamą; 3. išsimētyti, dingti; 4. iššvaistyti, išseikvoti; 5. išblaškyti; 6. išdraikyti, iškreikti; 7. išskirstyti vieną nuo kito. (LKŽe)
- izasvīdētiēs** v. - *izaśvėîd'iêt'/îs'/*. Izsviedrēties. (KIV 1998, 405)
- izašķēlvīnētiēs** v. - *izaśkēļvīniêt'/îs'/*. Tikt izšļakstītam. (KIV 1998, 406)
- izatēiktiēs** v. - *izatāikt'/îs'/*. Izlielīties. =izakūolītiēs, izalīelītiēs, izapāustiēs (KIV 1998, 406)
- izbelīt** v. - *izb'el'iêt'*. Izbalsināt. (KIV 1998, 409)
- Liet. išbalėti** intr. išbalti, išblykšti; *balėti, bāli, -ėjo* intr. būti baltam, baltuoti. (LKŽe)
- izbuft** v. - *izbuft'*. Vietumis uztūkt (piemēram, par seju, tās daļām). (KIV 1998, 412)
- Liet. būrbėti, -ēja, -ėjo** intr. kuo nors trauktis, šalti, ledēti, skresti, pūliuoti. (LKŽe)
- izdiēcēt** v. - *izd'icēît'*. Iztukšot. =iztukšāt (KIV 1998, 415)
- Liet. išdykti** intr. ištvirkti, pasileisti; *išdykti* intr. išsigimti, sulaukėti. (LKŽe)
- izēndelēt** v. - *izēnd'eliêt'*. Iztirgot. (KIV 1998, 418)
- izglēmzt** v. - *izgl'ēmst'*. Nevīžīgi, nemākulīgi izgatavot, izdarīt. (KIV 1998, 420)
- izgērēt** v. - *izgēriêt'*. Izmiēcēt (ādu). (KIV 1998, 422)
- izkapačāt** v. - *iskapačuôt'*. Izmet (kūtsmēslus) no vėzuma. *Jis ūinc pac vyss māstys nu vazuma iskapačava.* (KIV 1998, 424)
- izkasinis** s. - *iskašīņc.* 1. No abras izkasītās mīklas izcepts mazs maizes klaips. *...satāisa mozu kukul'eît'i, tys sàucās iskašīņc, pār.tū ka iskašēc nu bāļģis meīkl'is.* 2. iron. Pēdējais bērns ģimenē. (KIV 1998, 425)
- izlečīt** v. - *izl'ečīêt'*, vec. Izārstēt. (KIV 1998, 430)
- izmielāt** v. - *izmīl'uôt'*. Izmielot, pacienāt. =izcīenīt, izgastīt (KIV 1998, 434)
- Liet. myliuoti, -uoja, -avo** tr., *mýluoti, -uoja, -avo* 1. meiliai apkabinus glausti prie savęs, glamonėti; 2. vaišinti, girdyti; 3. mėgti (LKŽe)
- izmilēt** v. - *izmīl'iêt'*. Izmežģīt. =izmegžīt (KIV 1998, 434)
- izmūčīt** v. - *izmūčeît'*. 1. Ļoti nogurdināt (cilvēku, dzīvnieku). 2. Ar nepatiku (ko) izdarīt. *Ār mūkys izmūčeijòm tū olu, jis b'ie nagoŕc - skuôps i ryûkc.* (KIV 1998, 435)
- Liet. išmūčyti** tr.; iškankinti, išvarginti. (LKŽe)
- izpēndzēt** v. - *ispēndziêt'*, niev. Izdzīt, izraidīt. (KIV 1998, 436)
- izpiļčināt** v. - *ispiļčynuôt'*, vec. Izlutināt. (KIV 1998, 437)
- izplukšēt** v. - *isplūksiêt'*. Izplāpāt. =izplūfkšēt (KIV 1998, 439)

- Liet.** *išpliuškėti, išpliuška, -ėjo* menk. pasidaryti puošėiva, lengvabūdžiu. (LKŽe)
- izpràvîť** v. - *ispruòóeîť'*. 1. Nokārtot (darīšanas). *Ispruòóieju vysys džetyš čima padūmiē*. 2. Izlabot. (KIV 1998, 439)
- izpruòmêť** v. - *ispruòmêť'*, pareti. Izmēģināt. (KIV 1998, 439)
- izpušerêť** v. - *ispušeriêť'*. 1. reti. Izputināt. 2. Sabojāt; arī iznīcināt. *Ispušerieja mūnc rēiks, pajām bārni salaūš*. (KIV 1998, 440)
- izrāmîť** v. - *izrūoméîť'*. Izkastrēt. (KIV 1998, 440)
- Liet.** *išrómyti* tr. šnek. Iškastruoti. (LkŽe)
- izratavâť** v. - *izratavuôť'*, parasti vec. Izglābt. (KIV 1998, 440)
- Liet.** *išratavóti* tr. išgelbēti. (LKŽe)
- izrūošť** v. - *izrūšť'*. Izpušķot. (KIV 1998, 442)
- Liet.** *išruōšti, -ia (išruošia), išruošē* 1. sutaisyti kelionei, išleisti kur išvykti, išrengti; 2. praleisti kurį laiką ruošiantis; 3. išvykti; 4. pataisyti, iškelti; 5. šnek. išvalgyti; 6. šnek. išvogti, išplēšti. (LKŽe)
- izrūceit** (arī: *izrūceit*) – izglābt, palīdzēt (LVLf 2003, 360)
- izspavedêť** v. - *isspaúed'iêť'*. Uzklāusīt (grēku sūdzētāju). (KIV 1998, 446)
- izstaravêť** v. - *isstaraóieť'*, vec. Pagatavot (ēdienu, dzērienu). =izgatavêť, iztāisīt (KIV 1998, 448)
- izstrūmpêť** v. - *isstrūmpiêť'*, niev. Izdzert. (KIV 1998, 448)
- izšiepînis** s. - *iššìpîņć*. Zobgalis. (KIV 1998, 450)
- Liet.** *šiepiķas, -ē* smob.; kas pašiepia. (LKŽe)
- izšķirîbas** s. - *iššķireîbys*, dsk. Laulības šķiršana. (KIV 1998, 451)
- Liet.** *skyrýbos* sf. pl. 1. susituokusiųjų skyrimasis; 2. skyrimas, rinkimasis. (LKŽe)
- izšļaućit** v. - *iššļaućeit'*. Sēžot (uz kā). Padarīt nekārtīgu, sajaukt (to). *Gūlta b'ie satāiseita, sāduōs vydā i iššļaućeieja*. (KIV 1998, 451)
- Liet.** *iššļiaukýti* tr. išskirstyti, išblaškyti, išsklaidyti. (LKŽe)
- izšļiķt** v. - *iššl'iŗķt'*, - *šl'iŗcu*, - *šl'iŗć*, - *šl'iŗc*, - *šl'iŗcām*; - *šl'iŗcū*, - *šl'iŗcā*, - *šl'iŗcòm*. Ar šauru strūklu izšļākt (piemēram, siekalas caur zobiem). (KIV 1998, 451)
- izšļumêť** v. - *iššļumieť'*. Izšļākties. (KIV 1998, 452)
- Liet.** *iššļumšēti* intr. šlamant išskristi. (LKŽe)
- izšmuŗgât** v. - *iššmuŗguôť'*. Pasmelt, bet neizēst (ēdienu). *Iēd'ini bārni t'ik iššmuŗgava, a nāiziēd'ā*. (KIV 1998, 452)
- iztārgavâť** v. - *istārgavuôť'*. Iztirgot, izpādot. =iztūrgât (KIV 1998, 453)
- Liet.** *ištaŗgavoti* tr. išparduoti. (LKŽe)

iztèrpinât v. - *istàrpynuôt'*. 1. Iztīrīt, izkasīt, piemēram, nosēdumus, gļotas, parasti no kā iekšpuses. *Tagat' jām rēikļa istàrpynuôta*. 2. pareti. Norāt. (KIV 1998, 453)

Liet. *ištarpinti* žr. ištirpinti: 1. Išvirina vandeni, tā cukru ištarpina, mieliu ģēda; *ištarpýti* žr. ištarpinti. (LKŽe)

iztrebavât v. - *istrebavuôt'*. Saucot, aicinot panākt, ka ierodas. =izsāukt (KIV 1998, 454)

iztrivêt v. - *istriviêt'*. Paciest; ciešot izdzīvot. *Kuô tu istriviēji vysu d'īnu tuôdâ soltumā?* (KIV 1998, 455)

iztrucêt v. - *istručiêt'*. Noindēt (daudzus, visus, parasti dzīvniekus). (KIV 1998, 455)

Liet. *ištrūcyti* tr. nuodais išnaikinti: Visas peles svirne ištrūčijo LzŽ. (LKŽe)

izvâbît v. - *izvûob'eît'*, niev. Likst atstāt telpu, teritoriju; izraidīt. (KIV 1998, 456)

Liet. *išvôbyti* tr. 1. vylīumi, gudrumu išprašyti, ģtikinti išēiti; 2. išvesti jēga; 3. išprašyti, išvartyti, išgyvendinti; 4. išvilīoti, gudrumu išgauti; 5. su vargu, sunkiai ištraukti, išversti, išrauti. (LKŽe)

izvalêt v. - *izval'iet'*. 1. Uzmet. 2. niev. Uzlikt. *Izval'ei tuôdu krūogu iz miet'eļa, a koktys to ptyks*. (KIV 1998, 456)

izvândravât v. - *izvândravuôt'*. Vandoties, jaucoties pilnīgi pārmeclēt. *Skap's pałyka nâisslâkc, bârni ka tyka kluôt, vysu skapi izvândravava*. (KIV 1998, 456)

Liet. *išvandruoti* 1. žr. išvandrauti; 2. apkēliauti, išvaikšēioti. (LKŽe)

izšļukt v. - *ižžļukt'*. Stipri izmirkt (par priekšmetiem). (KIV 1998, 459)

Liet. *ižliūgti* intr. 1. sušļapti (ļjant); 2. ģmirkti. (LKŽe)

ižbâns s. - *ižbûonc*. Liela alus vai piena krūze, parasti ar osu. (KIV 1998, 459);

ižbons (arī: *žbans, skryuze, skrūze*) - alus krūze (LVLf 2003, 360)

iuzys, yuzys - *iuzys, jūzys* 'bikses' Nirzā₄₉₃;

yuzas (*yuzys*), arī: *jiuzys* - vīriešu bikses (LVLf 2003, 360);

iyzys 'bikses' Kalu (ADT 1983, 162);

jiūzys 'bikses' Izv (ADT 1983, 162)

jamstalêt v. - *jamstal'iet'*. Vairākkārt ņemt. *Jamstal'ie glūozeit'is, kòļš sapl'iesā*. (KIV 1998, 460)

jâtâuga s. - *juôtâuga*. Klaiņotāja; uzdzīvotāja. (KIV 1998, 461)

jâuktava s. - *jâuktava*. Draiskule. (KIV 1998, 462)

jâuktiês v. - *jâukt'is, jâucûs, jâucîs, jâucâs, jâucamîs; jâucûs (arī jâucûs), jâucîs, jâucûômîs*.

1. Draiskuļoties (par bērniem); trokšņaini rotaļāties. 2. Pievienoties kam klāt, veidojot maisījumu. 3. Iesaistīties kādā pasākumā, darījumā; ņemt daļību citu strīdā. 4. Rakņāties kur, meclēt ko. 5. niev. Doties kurp. 6. Meclēties (par mājdzīvniekiem, parasti par govi).

*aizajāukiēs, apsajāukiēs, atsajāukiēs, iesajāukiēs, izajāukiēs, nūojāukiēs, pārjāukiēs, pasajāukiēs, sasajāukiēs (KIV 1998, 462)

Liet. *jaūkti*, *-ia*, *-ē* tr. jāukti 1. versti, kimšti be tvarkos, jausti; 2. dēti kartu, maišyti, jungti. (LKŽe)

jaūnikis s. - *jaūnikis*. 1. Līgavainis. =brūgāns 2. Mīļākais. =brūgāns (KIV 1998, 463)

jaūnikis 'līgavainis' Izv (ADT 1983, 162);

Liet. *jaunikis* sm. 1. jaunas vyras; 2. mylimasis, sužadētinis, būsimsasis vyras; vyras, ketinantis vesti; vedlys; 3. bernas (samdinys). (LKŽe)

jaunive – līgava (LVLf 2003, 360);

jaunive 'līgava' Pildas izloksnē (FBR XIII 1933, 48)

jaunivá – līgava Ciblā₄₈₈ (Āboliņa 1926, 38)

Liet. *jaunāsis*, *-ōji* smob.; jāunasai, -ōja - vyras arba moteris, kurie tuokiasi (vestuvių metu). (LKŽe)

javītiēs v. - *javēit'is*, iron. Ierasties. *iesajavītiēs, pasajavītiēs (KIV 1998, 464)

jemītiēs v. - *jemt'is*, *jamūs*, *jemūtis*, *jamās*, *jamaūtis*; *jiēmūs*, *jiēmuōs*, *jiēmoūtis*. 1. Būt ar mieru darīt (ko), solīties darīt (ko). *Jis jamās dabūt cymānta*. // Censties, gribēt rast (zināšanas, iemaņas u.tml.). 2. Strādāt, darboties, pūlēties, parasti enerģiski. *Ap šinu jiēmoūtis da poš tūmsām*. 3. Draiskuļoties. *Bārni jamās pa pogolmu*. 4. Ķildoties; bārties. 5. Strauji augt (par augiem). *piēc lēita otuolēņč mudri jamās*. 6. Fotografēties. *Vaidžie braukī da potograpām i jemūtis dēļ pašis*. *aizajemītiēs, apsajemītiēs, atsajemītiēs, dasajemītiēs, iesajemītiēs, izajemītiēs, sasajemītiēs, nūosajemītiēs, pīesajemītiēs (KIV 1998, 466)

Liet. *imti*, *ima* (*ēma*), *ēmē* 1. čiupti, stverti ranka, pirštis ar koku įrankiu; 2. dirti, lupti (oda, žieve); 3. valyti, doroti (javus, šieną, daržoves); 4. rėžti, užsibrėžti (vaga, pradalgį, barą); 5. žymėti; daryti; 6. nešioti, dėvėti (drabužius); 7. dirbti, įtempus jėgas; traukti (sunkumą).. (LKŽe)

jeraplāns s. – *jeraplānc*, vec. Lidmašīna. (KIV 1998, 466)

Liet. *hidroplānas* sm. lėktuvas, kylantis nuo vandens, tupiantis ir plūduriojantis ant jo. (LKŽe)

jipts s. - *jić*. Inde. =jads (KIV 1998, 466)

jir - *jir* 'ir' Varak (ADT 1983, 162)

Liet. *būti*, *yrà*, *būvo* 1. egzistuoti, reikštis tikrovėje; 2. turėti vietą kur nors, stovėti, gulėti; 3. kuriuo nors metu vykti, dėtis; 4. trukti, tverti; 5. atvykti, nuvykti, apsilankyti; 6. pasilikti; 7. impers. su dat. turėti.. (LKŽe)

jis pron. – nom. *jis*, ģen. *jūo*, dat. *jām*, ak. *jū*, instr. *ār jū*, lok. *jamā*; dsk. nom. *jì*, ģen. *jūs*, dat. *jim*, ak. *jūs*, instr. *ār jim*, lok. *jamūs*, v.dz.; **jī** – nom. *jèi*, ģen. *jūos*, dat. *jài*, ak. *jū*, instr. *ār jū*,

lok. *jamâ* (arī *jajâ*); dsk. nom. *jùos*, ģen. *jùs*, dat. *jòm*, ak. *jùos*, instr. *àr jòm*, lok. *jamuôs* (arī *jajuôs*). 1. Viņš. 2. Tas. 3. ģen., piederības pron. noz. Viņa, viņas, viņu. (KIV 1998, 466);

is ‘viņš’ Pild (ADT 1983, 161);

jis ‘viņš’ Preiļos (FBR 8 1928, 15)

Liet. *jis, jì* pron. pers. (kalbant apie trečiąjį asmenį). (LKŽe)

jukùms s. – *jukùms*. Nekārtīgi apģērbies cilvēks. =jumala (KIV 1998, 468)

Liet. *jukùmas* sm. → 1 *jukùs*, -i adj. kuris dažnai juokiasi, kuris greit (dēl menkos priēzasties) juokiasi: Jukùs žmogelis. (LKŽe)

kabinātiēs v. – *kabynuôfîs*. Apkampties. *atsakabinātiēs, dasakabinātiēs, sasakabinātiēs, iesakabinātiēs (KIV 1998, 471)

Liet. *apsikabinoti* apsikabinti: Bučiavo tada jos ir apkabinojos. (LKŽe)

kabis s. - *kapš*. 1. Āķis. =āķis 2. Ķeksis. (KIV 1998, 471)

Liet. *kabÿs* sm., *kābis* žr. *kabē*: 1. Īsiūk kabiūs ģ sermēgā; 2. Nuo tiek daug pančių gali ir kābis nulūžti; 3. kablys kam nors užkabinti; 4. Kābis yra gelželis, kurs apkabinęs turi klemką; 5. bot. ūselis, kabliukas (augalo); 6. lenktas geležinis kastuvēlis ant medinio koto, kauptukas. (LKŽe)

kačārs s. – *kačārs*. Pīļu tēviņš. (KIV 1998, 471)

kāčavāt v. - *kāčavuôt*. Rotaļāties ar sīkiem priekšmetiem, tos metot gaisā un ķerot rokā. *Kāčavavòm àr akmîst'eñim*. (KIV 1998, 471)

kačka s. – *kačka*. 1. Pīle. 2. Pīļu mātīte. 3. parasti dem. Apaļmaizīte, kas pēc formas atgādina pīli. (KIV 1998, 471);

kačka ‘pīle’ Krāslavas izloksne (FBR XII 1932, 26)

Liet. *kačkà* (l. *kaczka*) sf.1. medinis durų ģtvaras, bēgūnas; 2. tilto skersinē sija; 3. grēblio galva, šiekšta.; 4. rogių atspara. (LKŽe)

kačkalēns s. - *kačkalānc*. Pīlēns. (KIV 1998, 472)

kadakavāt v. - *kadakuvôt*. Klaiņot (parasti par piedzērušu). (KIV 1998, 472)

Liet. *kadakuoti*, -ūoja, -āvo intr. kudakoti: Višta kadakuoja. (LKŽe)

kadaks s. – *kadaks*. 1. Koka tupele. 2. Nekārtīgs, neuzvedīgs, parasti dzērājs, vīrietis. (KIV 1998, 472)

Liet. *kadōkas* (l. *chodak*) sm. ppr. pl. prastas apavas, klumpē, nāginē, šliurē. (LKŽe)

kādēņ adv. - *kuôdēņ*, paretī. Kaut kā. *Kuôdēņ moš i afīšu*. (KIV 1998, 472)

kairuo puse - *kàiruo pusā* ‘kreisā puse’ Nirzā₄₉₃, vārdkopas pirmais elements izzūd izloksnes runātāju leksikā, aizstājot ar latviešu literārās valodas vārdu.

Liet. *kairiōnin* (dial.) adv. kairēn: Uzsuk kairiōnin; *kairiop* praep. su gen. ģ kairē, kairēje. (LKŽe)

kaladys - *kaladys* 'dievmaizītes' Varak (ADT 1983, 162)

Liet. *kaladà* (brus. *калода*) sf. 1. žr. kaladē 1. Kapodamas šakalius, pasidēk ant kalādos, o taip išsikapos grindys; 2. žr. kaladē: Ką į kaladàs įdėti; 3. žr. kaladē: Ir aulyje prastame, lygiai kaip ir kaladoj bedugnėje, arba šiaudinėje, reik po lizdu padirbti tuščią vietą; 4. rąstagalys išskaptuotu viduriu, lovys.; 5. kiaulių gardas, narvas; 6. krūva; 7. žr. kaladē. (LKŽe)

kalēda 'dāvana' (Rekēna 2008, 227)

kalapīt v. - *kalapēit'*. 1. Urbināt degunu. 2. Ar kājām rakņāt, kārpīt zemi, parasti meklējot (ko). *Sūņē kalapēi nu zēmiš apkostūs kàuls*. (KIV 1998, 476)

kalatarīt v. - *kalatariēt'*. Plāpāt. (KIV 1998, 477)

Liet. *kalātyti, -ija, -ijo* (brus. *калацiу*) 1. mušti, daužyti; 2. tinti, plakti; 3. verpti, klebetuoti, triukšmą daryti; 4. bartis, ginčytis. (LKŽe)

kalatārka s. - *kalatārka*. Plāpa. (KIV 1998, 477)

Liet. *kalātē* scom. žmogus, kuris labai įkyriai ko nors prašo; daug kalbantis žmogus. (LKŽe)

kàlbaks s. - *kàlbaks*, niev. Nekārtīgs, neuzvedīgs cilvēks. (KIV 1998, 477)

Liet. *kalbākalis* (neol.) sm. žodžių kalikas, dirbėjas. (LKŽe)

kàldàns, -a adj. - *kòldònc, -a*. Kalsns. *pakàldàns (KIV 1998, 477)

Liet. *kaldūnas* (l. *kołtun*) sm. ppr. pl. žr. kaltūnas; *kaltūnas* (rus. *колтун*, l. *kołtun*) sm. 1. med. tokia liga (*Plica polonica*); 2. plaukų sąvėlė, susivėlė, nešukuoti plaukai; 3. scom. apsileidęs, susivėlęs žmogus. (LKŽe)

kalēika s. - *kal'ēika*, kopdz. Kroplis. =klešņa, krūoplis (KIV 1998, 477)

Liet. *koliekà* (l. *kaleka*) scom. luošys. (LKŽe)

kalīdz konj. - *kol'ēic*. Kamēr. =kàļš, kalīt (KIV 1998, 477);

kùol'ēidz 'kamēr' Krāslavas izloksnē (FBR XII 1932, 43);

kol'ēn 'kamēr' Kārsavas izloksnē (FBR XII 1932, 53)

Liet. *kōlei* conj., koléi, kolei žr. kol: Tolei sau ieškojo, kolei sau gavo bagotus tėvus ir pačią gerą. (LKŽe)

kaīksnīt v. - *kaīksnéit'*. 1. Bezdarbā nīkt. 2. Būt tādām, kam nav ko ēst (par laukā piesietiem mājlopiem). *atkāīksnīt (KIV 1998, 477)

Liet. *kalkšnóti, -ója, -ójo* 1. kaukšėti, bilsnoti, taukšnoti; 2. eiti kaukšinti; 3. kalenti; 4. kalinėti. (LKŽe)

kàlmaks s. - *kàlmaks*. Ļoti liels, neproporcionāla auguma cilvēks, parasti pusaudzis ar neveiklām kustībām. =štàlmaks (KIV 1998, 477)

Liet. *kalmūkas* (plg. la. *kaļmūks*) sm. 1. žiurkē; 2. nedorēlis; 3. scom. mažas riebus žmogus. (LKŽe)

kàltaža s. – *kàltaža*, kopdz. Vājš cilvēks. *Mýusu kàltažai kàul'i da uòda*. (KIV 1998, 478)

kàlvis s. – *kàl'ós*. Kalējs. =kalējs (KIV 1998, 479);

kàl'vs 'kalējs' Nirzā₄₉₃;

kaļvs 'kalējs' Pildas izlokšnē (FBR XIII 1933, 44);

kaļvs (sal. arī lei. *kalvis*) – kalējs (LVLF 2003, 360);

Latgalē un vietumis Augšzemē izplatīts nosaukums *kalvis* (piem., *kàlvis* Sakstagalā₄₈₃, Andrupenē₄₈₉, Šķaunē₅₀₀, Skaistā₅₀₇ u.c.) (LVDA 1999, 143)

Liet. *kálvis* sm. 1. kas verčiasi metalo kalimo amatu; 2. zool. juodas vabalas, kurio, kai spaudi, galva šokinēja čia ī viršū, čia ī apačią, sprakšys, kirtikas. (LKŽe)

kaļasis s. – *kaļásš*, arī **kalasis** – *kalašš*. Galoša. (KIV 1998, 479)

Liet. *kaliòšas* (l. *kalosz*) sm. guminis apavas, maunamas ant batų. (LKŽe)

kaļava s. – *kaļava*. Zābaka stulms. =āuls, stuļmis (KIV 1998, 479)

kaļve – smēde (LVLF 2003, 360)

Liet. *kálvė* sf. *kalvė* 1. kalvio dirbtuvė; 2. įstaiga ar organizacija, kur kas ruošiamo. (LKŽe)

kaļidors - *kaļidòrs* 'gaitenis', šeit: 'priekšnams' Izv (ADT 1983, 162)

Liet. *koridorius* sm. 1. siauras praėjimas, jungiantis atskiras buto, pastato dalis, prieangis; 2. siauras rėžis miške. (LKŽe)

kamàndavât v. - *kamàndavuòt'*. Vadīt (piemēram, saimniecību); likt (kādam) ko darīt, darboties; rīkot. (KIV 1998, 480); **izkamàndavât** v. - *iskamàndavuòt'*, parasti vec. Izkomandēt; izrīkot. =izrīkāt (KIV 1998, 424)

Liet. *komandúoti*, -*úoja*, -*ávo* 1. kreiptis į kà nors komandos žodžiais; 2. įsakinėti, tvarkyti; 3. būti kariuomenės dalies vadu.; 4. užimti viešpataujančią padėtį, pirmauti; *sukomandúoti* intr. 1. komandos žodžiais įsakyti; 2. griežtai paraginti, liepti. (LKŽe)

kamaņa (arī: *kañėñä*) 'kamene' Nirzā₄₉₃

Liet. *kamāñė* sf. *kamanė* zool. laukinė bitė, samanė. (LKŽe)

kamât v. - *komuòt'*. Mocīt. =mùoçīt *dakamât, sakamât, nùokamât, àizkamât (KIV 1998, 480); **àizkamât** v. - *àiskomuòt'*. Ar savu darbību, izturēšanos nogurdināt. *Àiskomava itys zyřks mañi*. // Mīlinot, draiskuļojot nogurdināt (KIV 1998, 61); **dakamât** v. – *dakomuòt'*. 1. Nostrādināt. 2. niev. Ar pūlēm, grūtībām pabeigt darbu. (KIV 1998, 238);

komòt (kumuot) – mocīt (LVLF 2003, 361)

Liet. *kamúoti*, -*úoja*, -*ávo* 1. tr. varginti, kankinti; neduoti ramybės, graužti; 2. tr., intr. sunkiai dirbti, vargti, tarnauti, vergauti: Senovė[je] žmonys ponams kamāvo Kv.; 3. tr.

valgyti, smaližiauti; *užkamúoti* tr. užvarginti, užkankinti, užlamdyti; *nukamúoti* tr. 1. nuvarginti, nukankinti; 2. nuvalgyti. (LKŽe)

kamâtiês v. – *komuôt'îs*, vec. 1. Ciest sāpes, mokus. =mùoçtiês 2. Smagi strādāt, pūlētis. *Kuô tu komojîs ār t'im lûpîm..* =mùoçtiês (KIV 1998, 480);

Liet. kamuotis, kamuojasi, kamavosi – mocīties (LTB)

kâmzùlka s. – *kâmzùlka*. 1. Veste. 2. vec. Krūšturis. =lipčuks, šnurāuka, tālļeņa (KIV 1998, 481)

Liet. *kamzōlē* (l. *kamzola*) sf. liemenē. (LKŽe)

kâna adv. – *kuôna*. Kā tik. *Kuôna varādama, ispašeju bārnu*. (KIV 1998, 481)

Liet. *kanà* (dial.) adv. kur: Kanà tu ģilindai?; *kàna* (dial.) prt., kanà = kažin. (LKŽe)

kanaps s. – *kanaps*. Atzveltnes sols. (KIV 1998, 481)

Liet. *kanapà* (l. *kanapa*) sf. nedidelē sofa su kiek pakeltu galvūgaliu, minkštas suolas. (LKŽe)

kanaraks – kanārijputniņš, novec. (LVLf 2003, 360)

Liet. *kanārka* (l. *kanarka*) sf., žr. kanarēlē; kanarēlē zool. kikiļinių šeimos paukštis giesmininkas, laikomas kambariuose, narveliuose (*Serinus canarius*). (LKŽe)

kāndalas s. - *kōndotys*, dsk. Roku dzelži; važas. (KIV 1998, 481)

Liet. *kandālas* (plg. l. *kandaty*) sm. ppr. pl. mediniu padu batas, medpadis; *kāndalas* sm. žr. *kanduolas* sm. branduolys: Prakāsk kevalā, rasi kānduolā. (LKŽe)

kapališa s. – *kapal'iša*, vec. Platmale. =brīle, ūte (KIV 1998, 483)

Liet. *kapalūšius* sm. žr. *kapeliušas*: Velu velu kapalūšių aukštu bryliu, plačia skyle; *kapeliūšas* (l. *kapelusz*) sm. skrybėlė. (LKŽe)

kapavs, -a adj. – *kapāus, -va*. Brūns. (KIV 1998, 483)

Liet. *kapāvas, -ā* (l. *kafovy*) adj. tamsiai rudas, rusvas. (LKŽe)

kapêt v. – *kāpiêt'*. Kašņāt, rakt (ar kājām) – par dzīvniekiem. *izkapêt (KIV 1998, 484)

Liet. *kapēnti, -ēna, -ēno* tr. 1. pamažu kapoti; 2. kalti, plakti, tinti; *kopēti, kopi* (-ēja), -ėjo; *pakopēti, pakōpi* (-ēja), -ėjo intr. kiek, nedaug pakopti, palipti; pakilti. (LKŽe)

kāpustāite s. - *kūopustāit'ā*. Vieta, kur ir auguši kāposti. (KIV 1998, 485)

Liet. *kopūstīena* sf., *kopūstienā* - vieta, kur augo kopūstai. (LKŽe)

kāpustdīrška s. - *kūopustd'ierška*. Kāpostu baltenis. =kāpustnieks, lepetnieks (KIV 1998, 485)

Liet. *kopūstagraužis, -ē* smob. kas graužia kopūstus. (LKŽe)

karakteris s. – *karaktērš*. Raksturs. =daba (KIV 1998, 486)

Liet. *karāķteris* sm. =charakteris. (LKŽe)

karalêt v. – *karal'iêt'*. Karāties. =karātiês (KIV 1998, 486)

- Liet.** *karaliuoti, -iuoja, -iavo* intr., *kàraliuoti, -iuoja, -iavo* kabėti, kadamuoti, maskatuoti. (LKŽe)
- karavulīt** v. - *karavul'iet'*. Sargāt. =vaktēt *pakaravulīt, nùokaravulīt (KIV 1998, 486)
- Liet.** *karavūlyti, -ija, -ijo* (rus. *караулымъ*) tr., intr. budėti, saugoti, eiti sargybą. *karavūlinti, -ina, -ino* žr. *karavulyti*. (LKŽe)
- karavūls** s. – *karavūls*. Sardze. //Dežūra. (KIV 1998, 487)
- Liet.** *karavūlas* (rus. *караул*) sm. sargyba. (LKŽe)
- kàrdīns** s. - *kàrdync*, vsk. Kartons. (KIV 1998, 487)
- Liet.** 1 *kardīnis* sm. vežimas su kardėmis; 2 *kárdinis, -é* adj. → 1 kardas: Kardinė bangžuvė rš. (LKŽe)
- kàrklīnēks** s. – *kùorkl'inīks*, vec. Ārlaulības bērns. (KIV 1998, 487)
- Liet.** *karkliniukas* sm. dem. karklyne rastas vaikas: Karkliniukas pasiėmė lazdą ir išėjo ieškoti smako.*karklinukas* sm.1. toks paukštis, nykštukas, karaliukas; 2. rėminis pjūklas. (LKŽe)
- kàrs** s. – *kàrs*, vec. Koka miza. (KIV 1998, 488)
- kaŗstīnis** s. - *kaŗst'īņć*, arī **kaŗstienis** - *kaŗst'īņć*. Plaušu karsonis. =kaŗsūonis, zapalenija (KIV 1998, 488)
- kàrtavât** v. - *kàrtavuôt'*. Spėlēt kārtis. (KIV 1998, 489); **apkàrtavât** v. - *apkàrtavuôt'*. Spėlējot kārtis, pieveikt (pretinieku). (KIV 1998, 87); **dakàrtavât** v. – *dakàrtavuôt'*. Spėlēt un pabeigt spėlēt kārtis. (KIV 1998, 238)
- Liet.** *kartavóti, -ója, -ójo* (nlt.) tr., intr. maišyti kortas (lošiant). (LKŽe)
- kartoška** - *kàrtoška* 'kartupelis' Andr (ADT 1983, 163)
- kaŗšķi** s. - *kaŗšķi*, dsk. Ķēde. (KIV 1998, 489)
- kàrvaŗš** s. – *kàrvaŗš*, vec. Piedurķņu atloks. (KIV 1998, 490)
- Liet.** *karvāŗas* (l. *karwasz*) sm. atlenktas rankogalis.(LKŽe)
- kasele** s. – *kaŗćeļa*. Kruķis (slimniekiem, ievainotajiem u.tml.). (KIV 1998, 491)
- Liet.** *kastilius* sm. žr. *kastilis*: 1. Vedant gelžkelį, kastiliais pritvirtinama reikos.; 2. Einu kalvėn kastilių nukalt, ba tuoj reiks eit laukuosna su akėčia.; 3. ramentas. (LKŽe)
- kàsēt** v. – *kùoŗeit'*. Klepot. *pakàsēt, pàrkàsēt, dakàsēt, atkàsēt, àizkàsēt, nùokàsēt (KIV 1998, 491)
- Liet.** *kuoŗsinti (-yti), -ina, -ino* intr. eiti be tikslo, vėplinti. (LKŽe)
- kasėjs** s. - *kaŗieŗš*, v.dz.; **kasėja** – *kaŗieŗja*, s.dz. 1. Cilvėks, kas rok kartupeļus. 2. Cilvėks, kas grābj sienu. (KIV 1998, 491)
- Liet.** *kasėjas, -a* smob., *kasėjas (-is), -à, kasėŗjas, -à* - kas kasa: Ar jis būtų amatininkas, ar žemės kasėjas, – mokslas kiekvienam yra naudingas. (LKŽe)

kasinēt v. – *kašiniēt'*. Grābt (siena smalkumus). *izkasinēt, pakasinēt, nùokasinēt, pàrkasinēt (KIV 1998, 491)

Liet. *kasinėti, -ėja, -ėjo* iter. dem. kasti. (LKŽe)

kaštavât v. – *kaštavuôt'*. Bût noteiktā cenā. // Bût vērtam (par cilvēku). *Karalàikâ cytvàki ñikùo nakaštavòì.* (KIV 1998, 493)

Liet. 2 *kaštavóti, -ója, -ójo* (l. *kosztować*) intr. kaštuoti, atsieiti: Ar tau daug čebatai kaštavojo?; 1 *kaštavóti, -ója, -ójo* (l. *kosztować*) tr. ragauti, mēginti. (LKŽe)

kàtavât v. – *kàtavuôt'*. 1. Sist; pērt. 2. iron. Ļoti ātri iet. * atkàtavât, pakàtavât, nùokàtavât, ìekàtavât (KIV 1998, 493)

Liet. *katavóti, -ója, -ójo* (l. *katować*) tr. bausti, kankinti, mušti. (LKŽe)

kaūkàns s. – *kaūkùonc.* Cilvēks, kas daudz un nesakarīgi runā. (KIV 1998, 493)

Liet. *kaūkynē* sf. 1. kas nuolat verkia, kaukia; 2. pasilinksminimas, gūžynēs; 3. šalta troba. (LKŽe)

kaūkât v. – *kaūkuôt'*. Vaukšķēt. =cjaūkât, vaukšēt *atkaūkât, izkaūkât, pìekaūkât (KIV 1998, 494)

Liet. 1 *káukoti, -oja, -ojo* intr. vis kalbēti, loti; 2 *kaūkoti, -oja, -ojo* tr. mušti; 3 *káukoti, -oja, -ojo* intr. purvā bristi, mugoti, klampoti. (LKŽe)

kava s. – *kava*, vsk., vec. Kapija. (KIV 1998, 496)

Liet. *kavà* (l. *kawa*) sf. kavamedžio pupelēs ar šiaip koks panašus surogatas arba iš jų padarytas gērimas. (LKŽe)

kavētiēs v. – *kaóíēt'/ís'*. 1. palikt, būt ilgāku kur, nekā vajag, vēlams. 2. Nepienākt laikā (par transportlīdzekļiem). 3. Vilcināties. 4. Ieilgt. 5. Rotalāties. (KIV 1998, 496); **izakavētiēs** v. – *izakaóíēt'/ís'*. Izrotalāties. *Ka óinc pać pal'ik bārnc, to jis izakaóejàs da apnykài.* (KIV 1998, 395); **atsakavētiēs** v. – *acakaóíēt'/ís'*. Ilgāku laiku, daudz rotaļāties (par bērnu). (KIV 1998, 137)

Liet. *kàvétì, -ėja, -ėjo* (la. *kavêt*) tr. gaišti. (LKŽe)

kàzât v. – *kùozuôt'*. Svinēt kāzas. *nùokàzât (KIV 1998, 497)

kàzàtiēs v. – *kùozuôt'ís'*. Pāroties (par dzīvniekiem). *izakàzàtiēs, pasakàzàtiēs (KIV 1998, 497)

kažļaks s. – *kažļaks*. Sviesta beka. (KIV 1998, 497)

Liet. *kazlēkas* (brus. *казыляк*) sm. 1. bot. skylētbudzių šeimos valgomasis grybas, glebē (*Boletus luteus*); 2. silpnas, nevikrus žmogus. (LKŽe)

kàžns, -a pron. – *kàžnys, -a*, vec. 1. Katrs. *Ka kàžnys tuô dareîtu, to lap byûtu.* 2. Katrs. *Kàžnu d'înu suôp i suôp goļva.* (KIV 1998, 497)

kemērka s. – *kémērka*, reti, jaun., niev. Celtne. (KIV 1998, 498)

- Liet.** *kèmerkis* (< vok. ž. *Kamerke*, vok. *Kämmerchen*) sm. 1. mažas, nešvarus kambarys; 2. išeinamoji (LKŽe)
- kiravât** v. – *kîravuôt'*. Pieskatīt, uzraudzīt. =piļņavât *dakiravât, izkiravât (KIV 1998, 498);
- kiravâtiês** v. – *kîravuôt'îs*. Uzmanīties. *izakiravâtiês (KIV 1998, 498)
- kitrs, -a** adj. – *kîtrys, -a*. Viltīgs. (KIV 1998, 498)
- kivât** v. – *kîvuôt'*. Klanīt (galvu). (KIV 1998, 498)
- kladouka** - *kladòuka* 'pieliekamais' Nirzā₄₉₃
- klàmkāns** s. – *klòmkuonc*, niev. Liela auguma, neveikls cilvēks. *Kù nu tuôda klòmkuona gryp ôèikl'eîbys*. (KIV 1998, 500)
- klapata** s. – *klopota*. 1. Darīšanas, rūpes, parasti nepatīkamas. // Traucēklis. *Tuôda klopota, ka sasamâitavuôs muîi rêiki*. (KIV 1998, 500)
- Liet.** *klâpatas* (l. *kłopot*) sm. rūpestis, vargas, bēda. (LKŽe)
- klàuga** s. – *klàuga*, kopdz. Vecs, vājš zirgs. (KIV 1998, 501)
- Liet.** *klaūgas* sm. zool. baublys, dūkas, rēklys (*Botaurus stellaris*). (LKŽe)
- klāvs** - *klāvs* 'stallis/ kūts' (izloksnes lietotāji nešķir atsevišķi stalli un kūti, to izsaka ar vienu leksēmu) Nirzā₄₉₃;
- klāvs* (-vs) 'kūts' Izv, Nautr, Varak, Viļān (ADT 1983, 163);
- klāvs* (-vs) 'zirgu stallis, kūts' Kalu (ADT 1983, 163);
- kļoys* Ciblā₄₈₈ (Āboliņa 1926, 35)
- klebečēt** v. – *kl'eb'ečēit'*, pareti. Klibot. *daklebečēt, atklebečēt, àizklebečēt, nùoklebečēt (KIV 1998, 502)
- Liet.** *klēbečioti, -ioja, -iojo* tr., *klebečióti, -iója, -iójo* klibinti, irbuloti (danti, basļi); *klebečiúoti, -iúoja, -iávo* intr. 1. klibēti, klebetuoti; 2. dirbti palengva. (LKŽe)
- klēists** s. – *kl'eîsc*. 1. Psihiski un fiziski mazattīstīts cilvēks. *Tuôc kuô nadačēps, kuô švoks cylvāks jir kl'eîsc*. 2. Klaidonis. *Kl'eîsc kl'eîst pa pasàuli, ní.kuô nadora*. (KIV 1998, 502)
- Liet.** *klēstaris* (*kleīstaris* ?), -ē smob. ištižēlis, žioplys. (LKŽe)
- klejât** v. – *kl'ējuôt'*. Līmēt. *apklejât, atklejât, daklejât, izklejât, saklejât, àizklejât, ieklejât, pìeklejât, nùoklejât (KIV 1998, 503)
- Liet.** *klijúoti, -úoja, -ávo, klyjúoti* 1. lipdyti su kljais; 2. gerintis, stengtis pritapti, priljsti; 3. sektis, pavykti. (LKŽe)
- klènčēt** v. – *kl'èņčēit'*, rel. Ilgāku laiku būt noslīgušam uz ceļiem, parasti baznīcā. *atklènčēt, paklènčēt, nùoklènčēt (KIV 1998, 503)
- kleķeris** s. – *kl'ekèrs*. Cilvēks (parasti piedzēries), kas bezmērķīgi klīst, klaiņo. =klēnderis (KIV 1998, 503)
- Liet.** *klēkeris, -ē* smob., kas daug kleka, pasakoja. (LKŽe)

klepētiēs v. – *kl'epiēt'īs*. Pielīst; liekuļot. *dasaklepētiēs (KIV 1998, 503)

Liet. *klēpyti, -ija, -ijo* intr. *klepsēti, klēpsi (klēpsia), -éjo* 1. išduoti tam tikrą garsą smukinėjant, klibant; 2. pamažu eiti, šlepsėti; 3. belsti judinant durų rankeną; 4. „?“. Tie viščiukai ciepsi, klepsi [= kiepsi?], kaip jie lest norėjo; *klepóti, -ója, -ójo* (brus. *кленáць*) 1. apkalbėti, šmeižti, niekinti; 2. nesąmones kalbėti, klejoti, kliepėti. (LKŽe)

klesinis, -e adj., s. noz. – *kl'ešīnc*. Sabiezējis, izšķīdis, izjucis (par ēdienu). *Nu itūo iēd'īņa kl'ešīnc t'ik izgūoš*. (KIV 1998, 504)

Liet. *klesinis, -ē* smob. psn. vidurinės mokyklos mokinys; *klesinis, -ē* adj. psn. mokslā, klesas ējēs. (LKŽe)

kļevers - *kl'evērs* 'āboliņš' šķilb (ADT 1983, 163)

klikucis s. – *kl'ikučs*, vsk. Vairākkārtīgas biežas, īsas žagas. (KIV 1998, 505)

klikučât v. – *kl'ikučuôt'*. Vairākkārt bieži, īsi žagoties. (KIV 1998, 505)

klòndavât v. – *klòndavuôt'*. Klaiņot. (KIV 1998, 505)

klubnìeks s. – *klubnìks*, vsk. 1. Dārza zemeņu šķirne. 2. Šo zemeņu oga. (KIV 1998, 505);

Latgalē *klubnika, klubniks, klubnìks, glubnìks* u.c. (<kr. *клубника*, bkr. *клубніка* Кошт. 78). (LVDA 1999, 75)

klùorêt v. - *klùoreît'*. Balināt ar hlorakaļķiem. (KIV 1998, 506)

Liet. *chlorúoti, -úoja, -āvo* tr. dezinfekuoti chloru. (LKŽe)

klùors s. – *klùors*, vsk. Hlorakaļķi. (KIV 1998, 506)

Liet. *chlòras* sm. sing., chem. žalsvai gelsvos spalvos troškinančios dujas. (LKŽe)

kļāščuks s. – *kļāščuks*. 1. Īsa piepogājama vai piešūta josta apģērba mugurpusē. =drònga 2. Virs apģērba (parasti piedurkņu galos) uzšūts īpaši apstrādāts auduma gabals. =klapāns (KIV 1998, 507)

kļāústīt v. - *kļāúst'eît'*. Labot (parasti mēbeli, ierīci). *Ka lobòi kuòdu mēb'eļi, to soka, ka kļāusta mēb'eļi*. *sakļāústīt (KIV 1998, 507)

kļāústītiēs v. – *kļāúst'eît'īs*. *Gorīties, grozīties*. *izakļāústītiēs, nùokļāústītiēs (KIV 1998, 507)

kļocka s. – *kļocka*. 1. Klimpa. =zacèrka 2. Smalkmaizīte ar pildījumu. =mozòo bũlka (KIV 1998, 507)

knàipītiēs v. – *knàipeît'īs*. Viebties (par cilvēku). // Paust niknumu (par dzīvnieku). =knieptiēs *izaknàipītiēs, pasaknàipītiēs (KIV 1998, 508)

knāpinātiēs v. – *knāpynuôt'īs*. Pārļieki taupīt; ļoti maz izlietot. *Naskot i àr gal'i ūnām ūtrām dagūo knāpynuôt'īs*. (KIV 1998, 508)

knipeles s. - *knìpel'īs*, dsk. Mājās darinātas mežģīnes. =ūrkas (KIV 1998, 509)

Liet. *knìpelis* (vok. *Knüppel*) sm., lazda, vēzdas, pagalys; maišiklis. (LKŽe)

kņasts, -a adj. – *kņosc, -ta*. 1. Slaidis, smalks (par cilvēku). *Kņosc cylvāks jir tuôc, kas nàu isphyûc, nàu rasnys*. 2. Pieguļošs (par apģērbu). *pakņasts, neķņasts (KIV 1998, 509)

Liet. *kniostà scom.*, žioplys, liurbis; *kniostas sm.* 1. žr. *kniosta*; 2. įkyrus, visur įlendantis žmogus. (LKŽe)

kolēn (arī: *koleidz, koley, cikom, cikam*) – kamēr (LVLF 2003, 361)

komoda s. – *komoda*. Kumode. (KIV 1998, 511)

Liet. *komodà sf.*, žema spinta su ištraukiamais stalčiais (skalbiniams, smulkiems namų daiktams ir kt. susidėti). (LKŽe)

kòmpetā s. – *kòmpetā*, reti. Konfekte. =cukēka (KIV 1998, 512);

kàmpētys ‘kofektes’ Izv (ADT 1983, 162)

kòņča adv. – *kòņča*. Katrā ziņā; noteikti. *Kòņča t'eû t'î jùòàizît'*. (KIV 1998, 512)

kòņpiscēt v. – *kòņpisciēt'*. Konfiscēt. (KIV 1998, 512)

Liet. *konfiskúoti, -úoja, -āvo* tr. vykdyti konfiskaciją, nusavinti. (LKŽe)

koperis s. – *kopērs*, paretis, jaun. Koferis. =čumadāns (KIV 1998, 512)

kopka s. – *kopka*. 1. Blūze. 2. Auduma jaka. =vīrsjaka // Adīta jaka. (KIV 1998, 513)

Liet. *×kapkà* (l. *kapka*) sf. 1. skepetėlė galvai aplinkui aprišti, galvaryštė; 2. moteriška kepurėlė; 3. ant avalynės pirštų galo uždėta oda, antpirštė; 4. pusnaga, kanopa; koja. (LKŽe)

kořcs s. – *kořcs*, vsk. Krampji. *Kořcs – tys, kas kùoji vài rùku raûn, vàiruôk kùoji kořcs raûn.* (KIV 1998, 513)

Liet. *korčius* (l. *korzec*) sm., toks biralų matas (32 gorčiai). (LKŽe)

kuoss – *kùoss* ‘klepus’ Nirzā₄₉₃;

kōss (*kuoss*) – klepus (LVLF 2003, 361)

krāsne s. – *kruôšņa*. 1. Pirts krāsns. 2. Rijas krāsns. 3. jaunin. Kaltes krāsns. 4. paretis, jaun. Dzīvojamās mājas krāsns. =ceplis (KIV 1998, 513)

Liet. *krósnė* sf. žr. *krosnis*: 1. Krosnės akmenys raudonai įkaitę.; 2. Krósnė į stubą yra.; 3. žr. *krosnis*: Iš savo lauko tris dideles akmenų krosnes sukroviau. (LKŽe)

krèklis s. – *krìekl'is*, vulg. Vecs, slimīgs cilvēks. (KIV 1998, 518)

Liet. *kriklỹs* sm., rėksnys; *×kriklas* (sl.) sm., šauksmas, triukšmas. (LKŽe)

krèkt v. – *krìekt'*, *kràc*; *krìecā*. 1. Ķērkēt (par putnu). 2. Radīt raksturīgas skaņas (par tītaru). *Kuîkā nasoka kluk, kluk, a jèi suôc krìekt'*. (KIV 1998, 518)

Liet. *kriėkti, -ia, -ė* tr. plonai kratyti, triekti; *krėkti, kreñka, krėko* intr., *krėkti, -a, -o* tirštėti, krešėti: Kraujas nemaišomas kreñka (klenka, kreši). (LKŽe)

krėns s. – *krėnc*. 1. Mārrutks (augis). 2. dsk. No mārrutka saknes gatavota ēdiena piedeva. (KIV 1998, 519)

- Liet.** *kriēnas* (sl.) sm.1. bot. kryžmažiedzių šeimos augalas, kurio šaknis ir požeminė stiebo dalis sustorėjusi, mėsinga; 2. susenęs nevedęs vyras, senbernis. (LKŽe)
- krėtāt** v. - *krātuôt'*. Ejot stipri grīloties un krist. (KIV 1998, 519); **izkrėtāt** v. - *iskrātuôt'*. Atgulties, parasti kur pagadās. *Iskràtòì pa zuòl'i i àizmìk.* (KIV 1998, 427)
- Liet.** *kratóti, -ója, -ójo* 1. garsiai juoktis, kvatoti; 2. drebėti, virpėti, kukčioti. (LKŽe)
- kreva** s. – *kreva*. Krevele. =krija (KIV 1998, 519)
- krìmtēle** s. - *krìmt'eļa*. Skrimslis. (KIV 1998, 520)
- krisa** s. – *krysa*. Žurka. (KIV 1998, 520);
- krysa* 'žurka' Nirzā₄₉₃
- Liet.** izloksnēs *krisa*
- kropi s.** - *kropi*, parasti dsk., vsk. *krops*. Dilles. (KIV 1998, 523)
- Liet.** *krāpas* sm. 1. prieskoninė daržovė (Anethum); 2. skėtinių šeimos augalas (Seseli). (LKŽe)
- krucētiēs** v. - *kručiēt'/iš'*. Uzdziīvot. (KIV 1998, 523); **izakrucētiēs** v. - *izakručiēt'/iš'*. Ilgāku laiku uzdzīvot. *Pa pasāul'i krucejās, a sātā nagryp ņi doņba dareit', ņi.kūo.* (KIV 1998, 396)
- Liet.** *krūcyti, -ija, -ijo* (l. *krócić*) tr. tyčia neatiduoti, sukti, vogti. (LKŽe)
- krūda** s. – *krūda*. Pārestība. *l'eluôki vys izdora krūdu mozuôkajim.* (KIV 1998, 523)
- Liet.** ×*krūvida* sf., *krividà* 1. žr. krivda; 2. kaltē, kaltybē; 3. netiesus, kreivas kelias (į tikslą), apgaulē. (LKŽe)
- krutns, -a** adj. – *krutnys, -a*. Veikls, izveicīgs. (KIV 1998, 525)
- Liet.** *krutūs, -i* adj. 1. judrus, vikrus, gyvas; 2. darbštus, veiklus. (LKŽe)
- kruveši** s. – *krivaši*, dsk. Sakaltuši vai sasaluši dubļi. (KIV 1998, 525)
- krūze** s. - *krūzā*, paretī, jaun. 1. Krūze. =kružka, puôdēņš, skrūze. 2. Krūzes saturs; daudzums, kas ietilpst krūzē. =kružka (KIV 1998, 525)
- Liet.** ×*krūzas* (vok. *Krus*) sm., *krūzas* 1. geriamasis puodukas; 2. āsotis, indas vandeniui, kawai laikyti; 3. anat. gurninė žarna (Intestinum ileum). (LKŽe)
- kudla** s. – *kudla*. Pinka, parasti sunim. (KIV 1998, 526)
- Liet.** ×*kudlā* (brus. *кудла*, l. *kudla*) sf. 1. ppr. pl. susivēlē, ilgi plaukai, gaurai, pluskos; 2. kas susivēlusiais, pasišiaušusiais plauktais. (LKŽe)
- kūdra** s. – *kūdra*, vsk. Kūdra. =toĥps (KIV 1998, 526)
- Liet.** *kūdra* sf., *kūdrā* 1. nedidelis tvenkinys (ppr. natūralus, ne kastas); 2. šlapia vieta, apaugusi krūmais; 3. dumblas; 4. srutos. (LKŽe)
- kūds, -a** dj. – *kūc, -da*. Vājš, noliesējis. *pakūds (KIV 1998, 526)

Liet. ×*kū̄das*, -à (brus. *худоы*, l. *chudy*) adj. 1. liesas, sudžiūvēs, sumenkęs; 2. turintis mažai riebalų, neriebus; 3. nederlingas; 4. blogas, menkas, skurdus; 5. silpnas, gleznas (LKŽe)

kūgelis s. - *kūgēl̄s*, vsk. Rīvētu kartupeļu sacepums. (KIV 1998, 526)

Liet. ×*kū̄gelis* (plg. l. *kugiel*, vok. *Gugel*) sm. kul. 1. tarkuotų bulvių kepinys, plokštainis; 2. smulkių žuvų šutinys; (LKŽe)

kukàrka s. – *kukàrka*, vec. Pavāre, saimniece, kas godos, viesībās gatavo ēdienus. =sàiminīca (KIV 1998, 526);

kukàrka ‘ēdiena gatavotāja viesībās’ Varak (ADT 1983, 164)

Liet. ×*kūkarka* (l. *kucharka*) sf., *kukàrka* - virēja. (LKŽe)

kukaža s. – *kukaža*. Neizskatīga, nevīžīgi ģērbusies sieviete. (KIV 1998, 526)

kukņa s. – *kukņa*. Virtuve. (KIV 1998, 526);

kukņe ‘virtuve’ Varak (ADT 1983, 165)

Liet. ×*kuknià* (brus. *кухня*, l. *kuchnia*) sf. 1. virtuvē; 2. virtuvės krosnis, virykla, plyta. (LKŽe)

kuksēt v. - *kuksiēt'*. Grūti, ar pūlēm, nogurdinoši ko darīt. *Ap lūpīm mūt'ā kukšēi i kukšēi.* =kuksētiēs, kukšât (KIV 1998, 527)

Liet. *kūksyti*, -ija, -ijo tr. mušti, kulti, kukinti; 3 *kuksėti*, *kūksi*, -ėjo intr. džiuoti, sausėti; 2 *kuksėti*, *kūksi*, -ėjo 1. mušti; 2. pamažu stuksenti, kauškinti; 3. knapsėti (snaudžiant). (LKŽe)

kulàinis s. – *kulàin̄c*. Dūrainis. (KIV 1998, 527)

kūlda s. – *kūlda*. Kabata. (KIV 1998, 528)

kuligāns s. – *kul'igānc*. Huligāns. (KIV 1998, 528)

Liet. ×*kuligānas* sm. chuliganas. (LKŽe)

kuliks – žakete, novėc. (LVLf 2003, 361)

Liet. *kulikas* sm. trumpa rudinė, švarkelis. (LKŽe)

kūlka s. – *kūlka*. Vīriešu svārki. =svārks (KIV 1998, 530);

kuļuks ‘svārki’ Izv (ADT 1983, 165)

Liet. *kulkà* sf. 1. mažas kūgio formos švino gabalėlis, įtaisytas į tūtelę su sprogstama medžiaga ir šaunamas iš šautuvo ir kt.; 2. kamuolys, rutulys; 3. karolis, karolėlis; 4. piliulė.; 5. buožulas. (LKŽe)

kūnda s. – *kūnda*, kopdz. Klientas. (KIV 1998, 530)

Liet. ×*kundė* (vok. *Kunde*) 1. nuolatinis pirkėjas; 2. draugas, bičiulis. (LKŽe)

kūolīt v. - *kūol'ēt'*. Lielīt. **dakūolīt*, *atkūolīt*, *izkūolīt*, *pakūolīt*, *sakūolīt*, *nūokūolīt* (KIV 1998, 532)

- kuoļts** - *kùoļc* ‘kamēr’ Andr (ADT 1983, 165)
- kùona** adv. – *kùna*. Gandrīz. *Kùna ìbràucá grùóvíê*. =gàn.drīž, neķùon (KIV 1998, 532)
- Liet.** *kuonè* adv., kuõne = kone; *konè* adv., kõne - beveik. (LKŽe)
- kupana** s. – *kupona*, pareti. Kupena. =pusnis (KIV 1998, 533)
- Liet.** *kupònas* sm. 1. nuo vertybės popierių atkerpamasis talonas; 2. teatro bilietas vietai užimti. (LKŽe)
- kurapatka** s. – *kurapatka*. Irbe. (KIV 1998, 535)
- Liet.** *kurapkà* (ukr. *кyponka*) sf. zool. laukinis vištinių šeimos paukštis, laukinė vištelė, čerekšlė (*Perdix perdix*). (LKŽe)
- kuraža** s. – *kuraža*, vsk. Spītība. (KIV 1998, 535)
- kuražns, -a** adj. – *kuražnys, -a*. 1. Spītīgs. 2. Lepns, iedomīgs. (KIV 1998, 535)
- kutaris** s. – *kutàrs*, hist. 1. Viensēta (pēc 1920.gada). 2. Zemes gabals, ko ieguva viensētnieks. (KIV 1998, 538); *kutàrs* ‘viensēta’ Izv (ADT 1983, 165)
- Liet.** *×kùtaras* (brus. *xymap*) vienkiemis, vienasēdis. (LKŽe)
- kutàrnìeks** s. – *kutàrnìks*, hist. Viensētnieks. (KIV 1998, 538)
- kuzâ** adv. – *kuzâ*. Čokurâ. (KIV 1998, 538)
- kuzņa** s. - *kužņa*. Kalve. =smēde (KIV 1998, 538);
- kužñä* ‘kalve’ Nirzã₄₉₃
- kužs, -a** adj. – *kušs, -ža*. Slikts, nepatīkams. (KIV 1998, 539)
- Liet.** *kùžas* sm. 1. pagrēbstų pēdas; nedailiai surištas, išdriķęs javų pēdas, kužulas; 2. pluoštas, kuokštas. (LKŽe)
- kūplys** - *kùptys* (arī: *kùptyys*) ‘loks’ Nirzã₄₉₃ tikai vec. runā;
- kūplys* – (arī: lūks, duga) loks (LVLf 2003, 361);
- Liet.** *kuplūs, -i* adj. 1. tankus, vešlus, trašiai išaugęs, šakotas; *kupliai* adv.: Kupliai išaugęs medis; 2. storas, drūtas; 3. tirštas (apie dūmus) (LKŽe)
- kūrms** (arī: *kūrmuļs*) – kurmis (LVLf 2003, 361);
- kūrnc* ‘kurmis’ Eversmuižas novada izloksnē (FBR 6 1926, 32)
- Liet.** *kūrmis* sm. 1. zool. nedidelis vabzdžiaėdžių šeimos žinduolis, gyvenantis po žeme (*Talpa europaea*); 2. tokia plūgo dalis; 3. įrankis kabeliui tiesti. (LKŽe)
- kvacīt** v. - *kvačiēt*!. Kaitēt; būt kaitīgam. *Kvačiè nu soltùo iūd'iņa i suōka kùóšèit*!. (KIV 1998, 539)
- kvašņe** - *kvàšñä* ‘samazgas’ Nirzã₄₉₃;
- kvašņe* ‘abra’ Balt (ADT 1983, 165)
- ķecinēt** v. - *ķečiniēt*!. Ķiķināt. *atķecinēt (KIV 1998, 540)

ķeķe s. - *ķekā*. 1. Ķekars. 2. Sīpolu vai ķiploku kopa, kas izaug no vienas sēklas. (KIV 1998, 540)

Liet. *kēkē* sf. 1. ant vieno stiebo, šakelēs krūvoje augantys riešutai, uogos, žiedai ir pan.; 2. šaka, šakelē; 3. giminē, giminēs šaka; 4. krūva; būrys, pulkas; 5. bot. daržinė balandūnė (*Atriplex hortensis*); 6. zool. laumės žirgas. (LKŽe)

ķete s. - *ķet'ā*. Kreiļa kreisā roka. =čete, ķetra, lēuša (KIV 1998, 542)

ķitelis s. - *ķit'ēš*. Uzsvārcis. =kalāts (KIV 1998, 544)

Liet. *kītelis* (vok. *Kittel*) sm. 1. kariško sukirpimo uniforminis švarkas, ppr. vasarinis; 2. drobinis švarkas, apsiaustas. (LKŽe)

laba.diena interj. – *loba.dīna*, pareti **lab.dīen** - *lab.dīn*. Labdien. (KIV 1998, 544)

Liet. *labadiēn* (< *laba* + *diena*) interj., *lābadien*, žr. *labqdien*. (LKŽe)

labs.vakārs interj. – *lobs.vokārs*. Labvakar. (KIV 1998, 545)

laidaks – sliņķis (LVLF 2003, 362)

lāiksna s. – *lāiksna*. Ūdensroze. (KIV 1998, 550)

lakats s. – *lokoc*. 1. Lupata. // Trauku lupata. 2. pareti, jaun., vid. Galvas lakats. =skara (KIV 1998, 553)

Liet. *lākatas* sm., *lākatas* 1. prastas, suplyšęs, sunešiotas drabužis; 2. skepeta apsisiausti, skara; 3. skuduras, skarmalas; 4. indams mazgoti skuduras, mazgotė; 5. anat. melekėlis, liežuvėlis.; 6. niekam tikęs žmogus, nenaudėlis. (LKŽe)

lāmpa s. - *lōmpa*, kopdz. Lempīgs, neveikls cilvēks. =lāmza (KIV 1998, 554)

lašinis s. – *lašīnc*. Speķis, trekna gaļa. (KIV 1998, 556)

Liet. *lašīnīnis*, -ė adj., smob. 1. nupenėtas lašiniams (apie kiaulė); 2. storas, riebus; 3. kuris mėgsta lašinius, daug jų valgo, ėda. (LKŽe)

laupeit - *lāupėit'* 'lobīt' Andr (ADT 1983, 165)

Liet. *laupyti*, *laūpo*, *laūpė* tr. 1. lupinėti, laužyti rankomis duoną (ypač plutą), sūrį ir kt.; 2. lupinėti, traukyti; 3. draskyti; 4. eikvoti, kleisti; 5. ėsti, graužti ar valgyti; 6. plėšti, grobti; 7. pjauti kelmuotą ar kemsuotą pievą. (LKŽe)

lečīt v. - *l'ečėi'*, vec. Ārstēt. *izlečīt, palečīt (KIV 1998, 559)

lepīt v. - *l'epėit'*. 1. Lipināt. 2. Veidot, piemēram, no māla, plastalīna. 3. Snigt un lipt pie sejas (par slapju sniegu). 4. Nevīžīgi vērpt. (KIV 1998, 562); **aplepīt** v. - *apl'epėit'*. Aplīmēt, aplipināt. (KIV 1998, 90)

Liet. *lepėnti*, -ėna, -ėno 1. minti, mindžioti, letenti; 2. lipdyti, mūryti; 3. pamažu bėgti, bidzenti. (LKŽe)

liga s. – *lyga*, reti. Slimība. =likaradka (KIV 1998, 569)

- Liet.** *ligà* sf. 1. organizmo veikimo sutrikimas, sveikatos pairimas, nesveikata, negalė; 2. rūpestis, bėda; 3. yda, trūkumas. (LKŽe)
- lindroks** s. – *tyndroks*. Bieza auduma, parasti vadmalas, sieviešu svārki. (KIV 1998, 573);
tyndraks ‘svārki’ Nirzā₄₉₃;
tyndraks Ciblā₄₈₈ (Āboliņa 1926, 35);
 Dienvidlatgales izloksnēs *lindraks* apzīmē bieza auduma (parasti pašauštas vadmalas) svārkus (sk. Reķēna 451, 452). (LVDA 1999, 211)
- lipinis** s. - *l'ipiņć*. Tauriņš. =metļuks, taūrinis (KIV 1998, 575)
Liet. ×*lipinis* (1. *lipieņ*) sm., zool. tokia žuvis, kiršlys (*Salmo thymallus*). (LKŽe)
- litaris** s. – *l'itars*, vec. Burts. (KIV 1998, 577)
Liet. *litaras* sm. žr. *litara*: Surašysiu aš laiškeli aukso litarēliais; *litara* sf., žr. *litera*:
 Visas litaras jau pažišta [vaikas]. (LKŽe)
- liveris** s. - *l'ivèrs*, paretī. Lejkanna. (KIV 1998, 577)
Liet. ×*liveris* (1. *liwar, lewar*) sm. 1. indas su skylutėmis augalams laistyti, laistytuvas; 2. skardinis indas pienui atskirti nuo grietinės; 3. prietaisas sunkumams pakelti, kėliklis. (LKŽe)
- lizeika** - *lizeika* ‘karote’ Nirzā₄₉₃, blakus izloksnēs, piem., Pildā, Ciblā, Zvirgzdenē, šis vārds sastopmas kā *lizika* (Breidaks 2007, 199);
lizeika (arī: *lizeika, ložka, luožka*) – karote (LVLF 2003, 362);
lizeika ‘karote’ Andr (ADT 1983, 166)
- lizzgāt** v. - *lyzguôt*. Laizīt. *aplizzgāt, izlizzgāt, palizzgāt, nūolizzgāt (KIV 1998, 577); **izlizzgāt** v. - *izlyzguôt*. Izlaizīt. (KIV 1998, 431); **apsalizzgātiēs** v. - *apsalyzguôt/īs/*. Aplaižīties. =apsalāizītiēs (KIV 1998, 99)
Liet. *lizzginti, -ina, -ino* tr. judinti, luzginti (ausis).
lāzginginti, -ina, -ino, lāzginginti caus. lazgėti; 2. Čiupinėjo karvei slėpsnas, tešmenį, lazgino uodegą. 3. ką nepatogiai nešti. (LKŽe)
- ližika** s. – *l'izeika*. Karote. *pusližika (KIV 1998, 577);
lizeika ‘karote’ Izv (ADT 1983, 166);
lizeika ‘karote’ Krāslavas izloksnē (FBR XII 1932, 43)
- luoška** - *lūoška* ‘karote’ Šķilb (ADT 1983, 166)
- lūmdīt** v. - *lūmd'eit*. 1. Vingrināt, locīt, grozīt (locekli). *Ka ruka pal'ik st'eiva, vajak lūmd'eit', cyļuôt', grūzēit'*. 2. Dresēt, apmācīt (parasti zirgu). *izlūmdīt, palūmdīt, salūmdīt, ielūmdīt (KIV 1998, 579)
Liet. *lāmdyti, -o, -ė* tr. 1. glamžyti, maigyti, raukšlėti; 2. trinti, mankyti; 3. gniaužyti, spaudyti, niurkyti. (LKŽe)

lùndzības s. - *lùņdzeībys*, dsk. Raudzības. =lùndži, raūgi (KIV 1998, 579)

lùone s. - *lùņa*. Alga. (KIV 1998, 581)

lùotaga s. - *lùotaga*. Rīksts. (KIV 1998, 582)

lupcavât v. - *lupcavuôt'*, iron. 1. Ļoti ātri iet, skriet. 2. Pērt, sist. =lupît 3. niev. Kāri ēst. =lupît *atlupcavât, salupcavât (KIV 1998, 582)

Liet. *lùpinti* (-yti), -ina, -ino žr. *lupti*: 3. sunkiai ką dirbti; 4. mušti. (LKŽe)

ļadauka - *ļadàuka* 'līdaka, kas nērš agri (zem ledus)' Andr (ADT 1983, 166)

ļakāns s. - *ļokūonc*. Tukls cilvēks vai dzīvnieks. (KIV 1998, 583)

ļārvât v. - *ļārvuôt'*, niev. Pelt. (KIV 1998, 584)

Liet. *liūrvoti*, -oja, -ojo tr. teršti, terlioti. (LKŽe)

ļaudova - līgava, iecerētā (skat. arī: bryute) (LVLF 2003, 362)

ļubavātiēs v. - *ļubavuôt'īs*. Tīksmināties. *izaļubavātiēs (KIV 1998, 585)

Liet. ×*liubūitis*, -ūjasi, -ūjosi (brus. *любавацца*) džiaugtis, gērētis. (LKŽe)

ļubītiēs v. - *ļub'eit'īs*. Mīlēt vienam otru. *iesaļubītiēs (KIV 1998, 585)

ļubraks s. - *ļubraks*, niev. Nolaidīgs, slinks cilvēks. (KIV 1998, 585)

Liet. ×*liūbrikas* (nlt.) sm., psn. akcizininkas, pasienio žandaras. (LKŽe)

ļukšât v. - *ļukšuôt'*. Sīkiem soļiem iet, skriet. *atļukšât, aizļukšât, nūoļukšât (KIV 1998, 585)

ļūļa s. - *ļūļa*, kopdz., niev. Lempis. (KIV 1998, 585)

Liet. *liulià* scom. kas liula iš riebumo, nutukēlis. (LKŽe)

ļūrba s. - *ļūrba*, kopdz., niev. Nekārtīgs, nevīžīgs, neizdarīgs cilvēks. (KIV 1998, 585)

Liet. *liūrbis*, -ē smob., *liuŗbis* - ištižēlis, apsileidēlis, nevikrus, nieko neišmanantis žmogus. (LKŽe)

makarēt v. - *makareit'*, iron. Vandīties. =vāndravât *izmakarēt (KIV 1998, 590)

Liet. *mākarioti*, -ioja, -iojo 1. maišyti, jaukti; 2. nerimtai elgtis, laikytis. (LKŽe)

makaris s. - *makàrs*. Cilvēks, kas vandās. (KIV 1998, 590)

Liet. *mākaras* scom. 1. nerimtas žmogus, makalis, pliuškis; 2. kas nuolat juda, muistosi, visur maišosi. (LKŽe)

makšara s. - *mokšora*. Makšķere. (KIV 1998, 591);

mokšors Pildas izloksnē (FBR XIII 1933, 44)

Liet. *meškerē* sf. 1. įrankis žuvims gaudyti (ilga lazdelė su ašutiniu siūlu, prie kurio pririštas kabliukas); 2. vąšelis žuvims gaudyti; 3. valas (meškerioti). (LKŽe)

makšarât v. - *mokšoruôt'*. Makšķerēt. *izmakšarât, piemakšarât, pamakšarât (KIV 1998, 591)

Liet. *meškeriôti*, -iôja, -iôjo 1. gaudyti žuvis meškere; 2. ieškoti, vilioti, gaudyti. (LKŽe)

màkulis s. – *mùokùļš*. 1. Mākonis. 2. Liels, parasti kukaiņu, daudzums. *Kuô àizgùoju da mēžām, t'î ūdu mùokul'i gūlst ôiersâ*. =avilis (KIV 1998, 591)

màkuļātiēs v. – *mùokuļuôt'îš*. Mākties. *Làiks mùokuļojâs, byûš l'êc*. =māktiēs (KIV 1998, 591)

makuška 'galotne' (bkr., kr. *макышка* 'koka galotne; kalna virsotne; galvvidus, pauris') un *makouka* (bkr. *макаўка*; sk. ЛАБ I 169). (LVDA 1999, 52)

maļavât v. – *maļavuôt'*. 1. Krāsot (koka vai metāla izstrādājumus). 2. Ar kosmētikas līdzekļiem izdaiļot (seju vai tās daļas). **apmaļavât** v. – *apmaļavuôt'*. Nokrāsot visapkārt. *Apmaļavuôšu vysu ustubu i grèidys, i durovys*. (KIV 1998, 91); **izmaļavât** v. – *izmaļavuôt'*. 1. Izkrāsot. =izkrāsât 2. Izdaiļot ar krāsainiem kosmētiskiem līdzekļiem (seju vai tās daļas). =izkrāsât (KIV 1998, 433); **izamaļavātiēs** v. – *izamaļavuôt'îš*/. Izkrāsoties. *Ka ît kùr, to izamaļavojâs - tÿupys i byuc pamaļavòi*. =izakrāsātiēs (KIV 1998, 398)

Liet. *maliavóti, -ója, -ójo* (l. *malowac*), *māliavoti, -oja, -ojo* 1.tepti dažais, dažyti; 2. piešti dažais, tapyti; *išmaliavóti* tr. 1.išdažyti dažais; 2. nupiešti, nutapyti; *numaliavóti* tr. 1. nutepti dažais, nudažyti; 2. nupiešti. (LKŽe)

maļina 'avene'. Latgalē lieto aizgūto nosaukumu *maļina* vai *maļinas* (<kr. *малина*, bkr. *малина*, poļu *malina*) (LVDA 1999, 72)

māmuļš – mēmais, kurlmēmais (LVLf 2003, 362)

māmuļš 'kurlmēms' Eversmuižā (FBR 6, 31)

Liel. *mamuolÿs* sm. akies lēliukē. (LKŽe)

māndžete s. – *māndžet'ä*. Aproce. (KIV 1998, 593)

māngalêt v. – *māngal'iêt'*. Ar pūlēm censties ko izvilkt, dabūt. *Pa pūdu māngal'èi i izmāngal'èi bīzuôku kļocku*. *izmāngalêt (KIV 1998, 594)

Liet. *mānglioti, -ioja, -iojo* intr. stengtis suktumu, apgavyste ką išgauti, išvilioti; *mañglyti, -ija, -ijo* žr. manglioti (LKŽe)

māntalis s. – *māntàļš*. Mētēlis. (KIV 1998, 594)

Liet. ×*mañtelis* (vok. *Mantel*) sm. 1. apsisiaučiamas drabužis, skraistē; 2. paltas; 3. trumpas viršutinis drabužis, švarkas (LKŽe)

mārkatns, -a adj. – *mārkatnys, -a, reti*. Bēdīgs; grūtsirdīgs. (KIV 1998, 595)

Liet. ×*markātnas, -à* (l. *markotny*) adj., *marĶatnas, -a* liūdņas, nusimņēs. (LKŽe)

mārnavât v. – *mārnavuôt'*. Marinēt. (KIV 1998, 595); **iemārnavât** v. – *iemārnavuôt'*. Iemarinēt. (KIV 1998, 359)

Liet. *marinúoti, -úoja, -ãvo* tr. 1. gaminti, konservuoti (vaisius, daržoves, grybus, silkes) užpilant marinatu arba cukraus ar druskos tirpalu; 2. vilkinti, atidēlioti. (LKŽe)

marudzît v. - *marudžeît'*. 1. Traucēt, kavēt kādam ko darīt. *Adgùuju da jiùs i marudžeju t'ik dořbu*. 2. Lēni, negribīgi strādāt. **àizmarudzît, nùomarudzît* (KIV 1998, 595)

marudzîtiês v. - *marudžeît'is*. Kavēties kur. *Kùr ta marudžejis t'ik iļgi, ka nàai da dořbàm*. **àizamarudzîtiês, nùosamarudzîtiês* (KIV 1998, 595)

masala s. – *mosola*. Knislis. (KIV 1998, 596);

mosolas – sīkas mušiņas (LVLf 2003, 363)

Liet. *māšala* sf., žr. *mašalas* 1: Māšala mažesnē dar už uodaġ ir lenda akysna Azr. māšalas; mažas dvisparnis vabzdys; mažytēs musytēs: Per brūzgyņus važiuojant, māšalas arklus apniko. (LKŽe)

maslys - *mastys* 'eļļa' Andr, Nautr (ADT 1983, 167)

maste s. - *mašt'ä*, vsk., vec. Iedzimtība. (KIV 1998, 596)

Liet. *mastelē* sf. plg. *mastas*; *māstas* sm.1. žr. *mastelis*: Žemēlapġ mastu daro; 2. užmojis, apimtis, dydis; 3. santykinis, bet kurio dydžio matas; 4. matas; 5. senovinis ilgio matas, lygus 0,6669 metro, uolektis; 6. matavimo įrankis. (LKŽe)

màtràjs s. - *mùotrùojs*. Kartupeļu laksts. =mètràjs (KIV 1998, 599)

maût v. - *maût'*. Peldēt (par cilvēku, dzīvnieku). **atmaût, damaût, izmaût, pamaût, samaût, àizmaût, nùomaût, ìemaût, pàrmaût* (KIV 1998, 600);

Nirzā₄₉₃ vārdam *maût'* 'peldēt', ko lieto vairums izlokšnes runātāju, ir fiksēts semantisks sašaurinājums, apzīmējot došanas kaut kur - iešanu;

maut – peldēt (LVLf 2003, 362);

Augšzemnieku izlokšnēs kompakto areālu veido vārds *maut* (sal. *mūdētiēs*, liet. *máudyti* 'baden' ME II 570), kas sastopams arī 18.gs. rakstu avotos. Piem., Viļānos₄₂₇, Andrupenē₄₉₈, Krāslavā₅₀₆. (LVDA 1999, 271)

Liet. *máudyti*, -o, -é tr. 1. kišti, nardinti ġ vandenġ kà, norint nuplauti, plukdyti; 2. murgdytis, klampoti; 3. apgaudinēti, išnaudoti; 4. mušti. (LKŽe)

mazavât v. - *mazavuôt'*. Ziest (riteņus). (KIV 1998, 601); **izmazavât** v. - *izmazavuôt'*, vec. 1. Ziežot (ko), pārklāt (ar to). *Zùoboks izmazavòì àr vaksu*. =izsmèrêt 2. Pavirši izkrāsot. (KIV 1998, 433)

Liet. *mōzoti*, -oja, -ojo (l. *mazać*, brus. *mazauь*) tr., *mozóti*, -ója, -ójo 1. tepti tepalu; 2. teplioti, terlioti. (LKŽe)

mazgs s. – *mozgys*. Mezgls. (KIV 1998, 601);

mozgs – mezgls (LVLf 2003, 363); *mozgys* 'mezgls' Kalu (ADT 1983, 167)

Liet. *māzgas* sm. 1. virvēs, siūlo, raiščio surišimas ar užmezgimas; 2. kas mažas, menkas, neūžauga; 3. niekam tikęs žmogus, išglebēlis; 4. ryšulēlis daiktų, surištų ġ skepetà, nosinę ar šiaip kokġ audeklà; 5. kiaušeliai; 6. koks nors sustorėjimas,

išsiplētīmas; 7. ko susikirtimo, susiejimo vieta; 8. centrīns ko nors punktas, židīnys; 9. vienoje vietoje sutelktų įrengimų, mehanizmu, turinčių bendrą paskirtį, visuma; 10. bot. augalo pumpuras; 11. rąstų sukirtimo, sunėrimo vieta; 12. gyvatės galva, kramė. (LKŽe)

megžt – adīt, arī pīt, sienot mezglus, piemēram, tīklu (LVLf 2003, 362); **megžināt** v. - *mėgžynuôt'*. Adīt, cieši nesaistot valdziņus. *nūomegžināt (KIV 1998, 603)

Liet. *mėgžti, mėzga (mezgia), mėzgė* 1. rišti mazgā; 2. su virbalais, kabliuku ar mašina nerti nērinį; su tokia adata daryti tinklā; 3. darytis vaisiui. (LKŽe)

megžine . - *mėgžyna*. 1. Adījums, kas ir adīts, cieši nesaistot valdziņus. 2. Zvejas tīkls ar lielām acīm. (KIV 1998, 603)

Liet. *megztinis* sm.1. megzta drabužis, liemens apdaras; 2. virvinis maišas, regztis, maišė. (LKŽe)

mēistris s. – *māistriš*. Meistars. =mēisteris (KIV 1998, 604)

Liet. *mēistras, -ė* smob., *mēistras* 1. patyręs, mokyta amatininkas (ypač dailidė); 2. žmogus, pasiekęs kurioje nors srityje didelį meistriškumą, išsilavinimą, sumanumą; 3. vyresnis darbininkas, vadovaujantis cechui, pamainai ir pan.; 4. vardas, suteikiamas žymiems sportininkams, šachmatininkams, įvykdžiusiems tam tikras normas; asmuo, turintis tokį vardą. ×*māistras* sm. 1. žr. meistras 1 (ppr. apie stalių); 2. mokytojas. (LKŽe)

mēlnīca s. - *mėlñeica*, arī **mēlnīdza** - *mėlñeīdza*. 1. Mellene (augš). 2. Mellenes oga. (KIV 1998, 606);

Nirzā₄₉₃ *mėl'ñeīcys* 'mellenes', taču 2010.g. tikai vec. runā;

mėlñeica 'mellene' Pildas izloksnē (FBR XIII 1933, 46);

mėlñeicas (mėlñeīcys, mėlñeīdzys) – mellenes (LVLf 2003, 362);

mėlñeīdza 'mellene' Krāslavas izloksnē (FBR XII 1932, 44);

augšzemnieku izloksnēs *mėlñenes* vai *mėlñines*, (*mėlñites* Dignājā₄₃₅). Latgaliskajās izloksnēs *mėlñicas*, *mėlñīdzas*, *mėlñīdzās*, *mėlñīdzes* Dienvidlatgales izloksnēs. (LVDA 1999, 76)

mēlstiēs v. - *mėlšt'īs, mėlšūs, mėlšīs, mėlšās, mėlšāmīs; mėlšūs, mėlšūōs, mėlšōmīs*. Uzstājīgi ko pieprasīt. *dasamēlstiēs, iesamēlstiēs, piesamēlstiēs (KIV 1998, 607); **iesamēlstiēs** v. - *īsamēlšt'īs*/. 1. Uzstājīgi, neatlaidīgi lūgties, prasīt. 2. Ilgstoši riņķot kāda tuvumā (par kukaini). (KIV 1998, 371)

Liet. *mėlštis, mėldžiasī, mėldēsī* – lūgt Dievu; skaitīt lūgšanu, skaitīt lūgšanas, pātarot (LTB); *īsmėlštī, īsmėldžīa, īsmėldē* 1. īsprāšyti; 2. īsprāšyti maldomis; 3. maldomis kā īš kur īšvesti, pašalinti; 4. užtektinai pasīmėlštī; *mėlštī, mėldžīa, mėldē* 1. labai prašyti;

2. kviesti, prašyti kur; 3. prašyti ko maldomis, maldauti (Dievą, šventuosius); 4. kreiptis maldomis į Dievą, šventuosius, kalbėti maldas; 5. giedamai skaityti (malda). (LKŽe)

mėrga s. - *mārga*. Līgava. =jaūnuve (KIV 1998, 608);

mārga – jauna meita; arī: līgava (LVLf 2003, 362);

mārga ‘līgava’ Izv (ADT 1983, 166)

Liet. *mergà* sf. 1. suaugusi netekėjusi moteris, mergina; 2. ūkininko, buožės samdoma mergina darbininkė, samdinė, tarnaitė; 3. pamergė. (LKŽe)

metns, -a adj. - *metnys, -a*, vec. 1. Veikls, izveicīgs. =manīgs 2. Apķērīgs (KIV 1998, 612)

mīela s. - *mīla*. Mīla. =mīelastība, mīlība (KIV 1998, 615)

Liet. *mylė* sf. =*meilė*. (LKŽe)

mīelāt v. - *mīluôt’*. Mielot. =cienīt, gastīt *damielāt, izmīelāt, pamīelāt, piemīelāt (KIV 1998, 615); **damielāt** v. – *damīluôt’*. Uzcienāt. (KIV 1998, 243)

Liet. *myliuoti, -uoja, -avo* tr., *mýluoti, -uoja, -avo* 1. meiliai apkabinus glausti prie savęs, glamonėti; 2. vaišinti, girdyti; 3. mėgti. (LKŽe)

mīeles s. - *mīl’is*, dsk. Raugs. (KIV 1998, 615);

Liet. *mielės* sf. pl., bot. vienaląsčiai mikroskopiniai grybeliai, sukeliantys rūgimą. (LKŽe)

mīērāns, -a adj. - *mīrānc, -a*. Mierīgs. =kluss, spokòins (KIV 1998, 615)

mīgt – spiest (LVLf 2003, 362)

Liet. 1 *mìgti, miñga* (*miēga, miēgta, miēgsta, miēgti, miēnga*), -o intr. (tr.) 1. pradėti miegoti; 2. miegoti; 2 *mìgti, miñga, -o* intr. dingti, žūti. (LKŽe)

mīkšņa s. - *mèikšņa*, vsk. Atkusnis. (KIV 1998, 619)

mīktāt v. - *myktuôt’*. 1. Līņāt. 2. Pavājinoties redzei, brīžiem rasties acīs mirgojuma sajūtai. 3. Vairākkārt iedegties un nodzist (par gaismu). (KIV 1998, 619)

mīlītīs v. - *mīl’eīt’is*, vec. Pārteikties, kļūdīties (runājot). (KIV 1998, 620)

mīlasīrdīgs, -a adj. - *mīlasīrd’eīks, -ga*, vec. Laipns; arī devīgs. (KIV 1998, 620)

Liet. ×*mylaširdingas, -a* adj., *mīlaširdingas* žr. *mīlaširdingas*: Mažai mīlaširdingų žmonių ant svieto. ×*mīlaširdingas, -a* (plg. l. *miłosierny*) adj. gailestingas. (LKŽe)

mīltine s. - *mīlt’iņa*. Šķidra miltu putra. (KIV 1998, 621)

Liet. *multiėnė* sf. 1. rauginta avižinių miltų tyrė (toks valgis); 2. miltų tyrė. (LKŽe)

mozulis s. – *mozūš*. Ādas sacietējums, kas radies no ilgstoša spiediena uz ādu. (KIV 1998, 624)

Liet. ×*mozōlis* (rus. *мозоль*) sm., nuospauda. (LKŽe)

mučēitīs - *mùčēit’is* ‘mocīties’ Izv (ADT 1983, 167)

Liet. ×*mūcēti*, -*ēja*, -*ėjo* tr. kamuoti, varginti, kankinti. ×*mūčyti*, -*ija* (-*yja*), -*ijo* (-*yjo*) (brus. *мучиць*, rus. *мучить*) tr.; kankinti, varginti, kamuoti. (LKŽe)

mūdātiēs v. - *myūduôt'ís*, arī *myľduôt'ís*. Peldēties. *izamūdātiēs, pasamūdātiēs (KIV 1998, 624)

Liet. *māudintis*, -*inasi*, -*inosi* žr. *maudyti*; *māudyti*, -*o*, -*é* tr. 1. kišti, nardinti į vandenį ką, norint nuplauti, plukdyti; 2. murgdytis, klampoti.; 3. apgaudinėti, išnaudoti; 4. mušti. (LKŽe)

mudri adv. – *mudri*. 1. Ātri (iet, skriet u.tml.). =ātri 2. Īsā laikposmā (notikt, norisināties). =ātri (KIV 1998, 624)

Liet. *mudraĩ* adv.: Dvasia šventa mudrai, gerai ir gruntaunai persergėjo.

2 *mūdras*, -*à* adj., *mūdras* žr. *mudrus*: 1. Jonas labai mudras bernas, didelis, gražus.; 2. Tas berniokas labai mudras. || išdidus: 3. išmintingas, įžvalgus. (LKŽe)

mūlda s. – *mūlda*. Lēzens, iegarens, abos galos turams vienkoča trauks. (KIV 1998, 626)

Liet. ×*mūlda* (vok. dial. *mulde*) sf. 1. iš vieno medžio išskobtas pailgas indas, gelda; 2. išsigaubimas. (LKŽe)

mulīt v. - *mul'eit'*. Trinoties gar ko, radīt sāpes, ādas iekaisumu (piemēram, par apaviem, apģērbu). (KIV 1998, 626)

mūltūns s. - *mūlt'īnc*. Flanelis. (KIV 1998, 626)

Liet. *mūltinas* sm., *mūltinas* - drobinio audimo lengvai sušiauštas pūkuotas audinys, flanelė. (LKŽe)

myusa - Nirzā₄₉₃ *mýusa* 'muša';

myusa – muša (LVLf 2003, 363);

muša Krāslavas izloksnē (FBR XII 1932, 43);

Vidzemē un Latgalē izplatīta un biežāk lietota ir forma *mūsa* (LVDA 1999, 88)

Liet. *mūsē* sf., *musē* 1. zool. išplitęs dvisparnis vabzdys, daugelio užkrečiamųjų ligų platintojas (*Musca*); 2. astr. toks žvaigždynas (*Musca*). (LKŽe)

muŗza s. - *muŗza*, kopdz., niev. Netīrīgs cilvēks. (KIV 1998, 628)

Liet. *mūrzas*, -*à* adj., nešvarus, apsileidęs; 2 *mūrza* (brus. *мурза*, l. *murza*) scom., kas murzinas, išsitepęs, nesiprausęs, nevaleika, apskretėlis. (LKŽe)

musturis s. – *mustūrs*. Raksts (audumā). =raksts (KIV 1998, 629)

Liet. ×*mūsteris* (vok. *Muster*) sm. 1. modelis, pavyzdys; 2. apžiūrėjimas (kareivių). (LKŽe)

musuris s. – *musūrs*, vsk. Gruži, atkritumi. (KIV 1998, 629)

muzla s. – *muzla*. Aukslėjas; arī smaganas. (KIV 1998, 631)

nāburgs - *nābuřks* (-*gs*) 'kaimiņš' Viļān (ADT 1983, 167)

naktineica – rudzupuķe (LVLF 2003, 363)

net – pat (LVLF 2003, 363)

Liet. *nèt* prt., *nēt*, *nét*; sustiprinimui, pabrēžimui, apribojumui žymėti; 2 *nèt* conj. 1. kol, kolei, iki (šalutiniams laiko aplinkybės sakiniams jungti); 2. bet, bet tik, bet tiktai, o (priešpriešai reikšti); 3. nes, kadangi; 4. jei bent, nebent. (LKŽe)

nūgyut (*nūgiut*) – noķert (LVLF 2003, 364)

Liet. *nugauti* 1. žr. gauti; 2. nusigyventi; 3. pačiuoti, nustverti; 4. apsukti, apgauti; 5. tr. nuimti, nutraukti (su vargu); 6. nuvykti, nukeliauti; 7. ištrūkti, nusislėpus ką daryti; 8. pažeisti, pakenkti; 9. nuskriausti; 10. nustelbti, užgožti. (LKŽe)

nūgraudot (*nūgrauduot*) – nogrūst ar lielu troksni (LVLF 2003, 364)

Liet. *grāusti*, *grāudžia*, *grāudė* 1. gabenti, kraustyti, grūsti; 2. turėti palinkimą, traukimą, aistrą. (LKŽe)

nūsagīdrēt (no lei. *giedras* ‘skaidrs’) – noskaidroties (LVLF 2003, 364)

Liet. *nugiedrėti* intr. 1. nusišviesti, nusigiedryti; 2. nudžiūti, nusausti; *giedrėti*, *-ėja*, *-ėjo* intr. 1. eiti giedryn, šviesyn; būti giedram; 2. džiūti, sausti. (LKŽe)

olkons – izsalcis (LVLF 2003, 364)

Liet. *álkanas*, *-à* adj. 1. išalkęs, jaučiantis alkį, nesotus; *alkanaĩ* adv., álkanai: Turėk galvą šaltai, kojas šiltai, pilvą alkanaĩ – būsi sveikas; 2. nepakankamas maisto; 3. netrašus, nederlingas. (LKŽe)

olksna – alkšņu audze (LVLF 2003, 364)

Liet. *álksna* sf., *alksnà* 1. alksnių priaugusi vieta, alksnynas; 2. bala, klonis, slėnis. (LKŽe)

pēgle, pāgle - Nirzā⁴⁹³ pārsvarā tikai vec. leksikā *pāgl'ä* un *pēgl'ä*.

pāgļa ‘paegle’ Eversmūižā (FBR 6, 35)

paeglis, Austrumlatvijā *paegle*, *pajegle* (Latgales izloksnēs), *pēglis*, *pēgle* – Austrumlatgales izloksnēs, *pāgle* – dažās Latgales izloksnēs. (LVDA 1999, 47)

Liet. *paēglis* sm. bot. paprastasis kadagys (*Juniperus communis*). (LKŽe)

palāda (sal. arī lei. *pelēda*) – pūce (LVLF 2003, 364);

pēlēda Pildā⁴⁹², Maltā⁴⁹⁴, Brigos⁵¹¹ Izvaltā⁵⁰⁵ u.c. (sal. liet. *pelēda*; *pele* + *ēst* ME III 196, LEW 566); sporādiski reģistrēts arī variants *pēlaida* (Sakstagalā⁴⁸³, Dricēnos⁴⁸² un Viļānos⁴²⁷). (LVDA 1999, 100)

Liet. *pelēda*, plg. lat. *pēlēda* (Fraenkel, 566). Tik lietuvių ir latvių kalbai būdingas žodis, sudarytas iš liet. *pelė*, lat. *pele* ir liet. *ėsti*, lat. *ēst*. (LKL 1990, 151);

pelēda sf. 1. zool. plėšrus didelėmis akimis nakties paukštis (*Strix*). (LKŽe)

palts - *pālc* (*-ts*) ‘mėtėlis’ Izv (ADT 1983, 169)

- Liet. páltas** (sl.) sm., *pałtas* - ilgas storesnēs medžiagos drabužis. (LKŽe)
- pans** – poļu muižnieks (LVLf 2003, 365)
- Liet. pōnas** (l. *pan*, brus. *nan*) sm. 1. privileģijuoto luomo žmogus; turtingas žmogus, dvarininkas, savininkas; šeimīninkas; kas nedirba fizīnio darbo, valdinīnkas; 2. Viešpats; 3. vyrū vardo, pavardēs, pareiģū priedēlis ar kreipimosi ģ vyrus žodis; 4. dykūnas, lengvaduonis, išlepēlis. (LKŽe)
- patmalis** - *patmal'is* 'dzirnavas' (ūdens/vēja) Nirzā₄₉₃ ir uz izzušanas robežas;
patmal'is 'dzirnavas' Nautr (ADT 1983, 170);
patmaļis 'ūdens dzirnavas' Izv (ADT 1983, 170)
- Liet. patmalà** sf. psn. malūnas. (LKŽe)
- pàustiēs** v. - *pàust'/iš/*. Lielīties. (KIV 1998, 191); **atsapàustiēs** v. - *acapàust'/iš/*. Ļoti lielīties. =atsacilātiēs, atsakuōlītiēs (KIV 1998, 139)
- Liet. paustis** sf. gyvulio plaukas. (LKŽe)
- pyrmūte** (arī: *suokys*, dsk. ģen. *nu suoku*) – sākums; *nu pyrmūtis* – sākumā, novēc. (LVLf 2003, 366)
- Liet. pirmutinaī** adv. visu pirma. *pīrmut* adv. pirmīausia. (LKŽe)
- pyulīns** (arī: *pyuls*) – (skudru) pūznis (LVLf 2003, 366)
- Liet. pūlynas** sm. žr. pūlinys; *pūlinys* sm. votis, skaudulys, abscesas. (LKŽe)
- pīļnavât** v. – *pīļnavuôt'*. 1. Pieskaftīt; uzraudzīt. 2. Uzmanīt. (KIV 1998, 240); **dapīļnavât** v. – *dapīļnavuôt'*. Vairākkārt, arī bieži uzmanīt, uzraudzīt. (KIV 1998, 244)
- Liet. pīļniavoti**, -oja, -ojo (l. *pilnować*, brus. *пільнаваць*), *pīļniavóti*, ója, -ójo 1. saugoti, serģēti, žiūrēti; 2. vykdyti, atlikti; *išpīļniavoti* tr. išsaugoti; *papīļniavoti* tr. pasaugoti, pažiūrēti: Aš ģia arklius papīļniavosiu. (LKŽe)
- pītavât** v. - *pytavuôt'*, vec. Prašģāt; arī tincināt. (KIV 1998, 244); **izpītavât** v. - *ispytavuôt'*, parasti vec. Iztaujāt. =izprasģit (KIV 1998, 437)
- Liet. pytavóti**, -ója, -ójo (sl.) tr. girtuokliauti. (LKŽe)
- pjanīcys** - Nirzā₄₉₃ 1957.g. nosaukums *pjanīcys* 'zilenes' patlaban zināms tikai vec. runātāģiem, kas zilēni pazģst kā *pjanēca*. Jaunāģās paaudzes šo leksģmu izrunāģa, kā *pļāģury*, *pjanēcys*, *ģārūoģi*, *pjanīcys*, kā semantika tiek saistģta ar cilvģku, kurš regulāri lieto alkoholu;
pjanīcas – zilenes, slāviskas cilmes nosaukums (<kr. dial. *пьяница*, bkr. *п'яница* Кошт. 84); sastopmas galvenokārt Dienvidlatģalģ. (LVDA 1999, 77)
- plauškas** (*plauškys*); arģ: *plaušys* – plaušas (LVLf 2003, 366)
- Liet. plauģģiai** sm. pl. 1. anat. kvģpavimo organas; 2. šis organas kaip skerģienos dalis. (LKŽe)
- pluovuot** - *plūovuôt'* 'peldģt (pa virsu)' Izv (ADT 1983, 171)

Liet. *plavóti, -ója, -ójo* žr. *plavinėti*: 1. Kur tu plavóji?; 2. Ž[iūr]ék, tai, musét, mūsų tėvas plavója, teip negražiai eina; *plāvoti, -oja, -ojo* tr. dažnai plauti, mazgoti. (LKŽe)
pōrdzeivōt (*puordzeivuot*) – arī: nodzīvot kādu laiku, novec. nozīme (LVLf 2003, 366)

Liet. *pėrgyventi, pergyvėnti* 1. žr. išgyventi; 2. iškentėti, išlaikyti; 3. gyventi kurį laiką, išgyventi; 4. gyventi ilgiau už kitą; 5. pasidaryti nebetinkamam, suvartotam; 6. žr. išgyventi. (LKŽe)

propuļt (sal. arī lei. *prapulti*) – pazust, iet bojā (LVLf 2003, 366)

Liet. *prapūlti* intr. 1. nežinia kur dingti; 2. dingti iš akių, pasitraukti, pasišalinti; 3. išnykti, nebebūti; 4. praeiti, pasibaigti; 5. patirti sunkumų, nemalonumų, pakliūti į vargą, bėdas; 6. patekti į būklę be išeities (užgulus daugybei darbų, vargų ir pan.); 7. pasidaryti blogam, nusmukti morališkai; 8. žūti, mirti; 9. niekais nueiti, netekti vertės, pragaišti; 10. pasidaryti prastam, nebetikusiam, sunegaluoti; 11. būti nugalėtam, pralaimėti. (LKŽe)

prūds – dīķis (LVLf 2003, 366);

prūc (-ds) ‘dīķis’ Andr, Izv (ADT 1983, 173)

Liet. ×*prūdas* (brus. *npūd*) sm., *prūdai* pl., *prūdas* 1. tvenkinys; 2. daugybė, aibė; 3. édrūnas, rijūnas (LKŽe)

pūrduļs – puņķi (LVLf 2003, 367)

Liet. ×*purdelis* (nlt.) sm. sudraskytas daiktas, skutai. (LKŽe)

pūreņš - *pūrāņč* ‘dīķis’ Izv (ADT 1983, 173)

rabina - *rab'ina* ‘pīlādzis’ Nirzā₄₉₃

reibienes – zilenes, Ciblā₄₈₈, Gaigalavā₄₇₉, Mērdzenē₄₈₆, Zvirgzdenē₄₈₇. (LVDA 1999, 77)

Liet. *reĩbti, -sta, -o* žr. *raĩbti*: Akys reĩbsta pagėrusiam; *raĩbti, -sta, -o* intr. 1. margti, tavaruoti, mirgėti (akyse); 2. svaigti, suktis. (LKŽe)

ryucs - *ryučs* ‘strauts’ Nirzā₄₉₃ šobrīd ir zināms tikai daļai izloksnes runātāju;

ryucs – zema vieta, kur parasti neizžūst ūdens (LVLf 2003, 367)

rucinīks, ručnīks - *ručiņīks* (arī: *ručņīks*) ‘dvielis’ Nirzā₄₉₃;

ručņīks ‘dvielis’ Kalu (ADT 1983, 174); *ručņīks* ‘dvielis’ Izv (ADT 1983, 174);

Liet. *raņķšluostis* sm. rankoms, veidui ir kūnui šluostyti pailgas, siauras audeklo gabalas. (LKŽe)

rūgnētiēs v. - *ryūģhiēt'/iš/*, niev. Gulēt. (KIV 1998, 307); **izarūgnētiēs** v. - *izaryūģheīt'/iš/*, niev. Izgulēties. (KIV 1998, 402)

Liet. *rūknóti, -ója, -ójo, ruknóti* žr. ruoknoti. (LKŽe)

ruōzītiēs v. - *rūžeīt'/iš/*. Reflektoriski staipīt savu ķermeni, tā daļas; staipīties. (KIV 1998, 314); **izaruōzītiēs** v. - *izarūžeīt'/iš/*. Izstaipīties. =izastāipītiēs (KIV 1998, 402)

Liet. *rūzēnti*, -ēna, -ēno šnek. lētai dirbti, rūzoti; *rūzōti*, -ōja, -ōjo šnek. lētai, nemikliai dirbti, traukti, eiti. (LKŽe)

rupucis - Nirzā₄₉₃ *rupucís* ‘krupis’ izzūd, jo jaunākās paaudzes runātājām šī leksēma neasociējas ar konkrētā rāpuļa semantiku. Viņas šo vārdu izmanto tikai apzīmējot kādu par nerātneli, piemēram, ”Ah, tu, *rupuc taidis!*”;

Augšzemnieku izloksnēs izplatīts nosaukums *rupucis* (sal. liet. *rapūžē*, sk. LKA I 81. karti, radniecīgs latviešu *rupjš* LEW 751) – tas sastopams galvenokārt Latgalē, Augšzemē, Vidzemes ziemeļos un dienvidos. (LVDA 1999, 86);

Liet. *rūpūčkē* sf. žr. *rupūžē*; *rūpuižē* sf., *rupuižē*; 1. žr. *rupūžē*; 2. bjaurus, šlykštus koks padaras (ppr. austrē) 3. žr. *rupūžē* 2: Tu *rupuiže!* (LKŽe);

rūpūžē sf., *rupūžē*, *rupūžē* 1. zool. beuodegių būrio varliagyvis *ruplėta nuodinga oda* (Bufo); 2. scom. nenaudėlis, *bjaurybė* (keikiant): Išvytau *rūpūžę iš namų!* (LKŽe)

sābrys - *sābrys* ‘kaimiņš’ Balt, Šķilb (ADT 1983, 174)

Liet. *×sābras* (l. *ceber*) sm. žemas su ašomis medinis indas, puskubilis. (LKŽe)
sēbras ‘draugs, draudzene’ (LTB)

saimē - *sāimā* ‘gimene’ Nautr (ADT 1983, 174)

Liet. *šeimā* sf. 1. žmonių grupė, susidedanti iš tėvų, vaikų (kartais ir artimų giminaičių), gyvenančių kartu; 2. žmonių grupė, kurią sieja bendra veikla, bendri interesai; 3. sing. žr. šeimyna; 4. gyvulių, paukščių grupė, susidedanti iš patino, vienos ar kelių patelių ir jauniklių; 5. vieno avilio, kelmo bitės; 6. biol. augalų ar gyvūnų sistematikos vienetas, jungiantis giminiškas gentis; 7. lingv. bendros kilmės kalbų grupė; 8. spec. tos pačios rūšies daiktų, reiškinių grupė. (LKŽe)

samaņa – arī: prāts (LVLf 2003, 368)

Liet. *sāmonē* sf. 1. sveiko proto, nuovokos, tvirtos atminties turėjimas, sugebėjimas suvokti aplinką, protas; 2. tikrovės atspindėjimo žmogaus smegenyse procesas, apimantis visas psichinės veiklos formas ir sąlygojantis tikslingą žmogaus veiklą; 3. politinės, filosofinės, religinės pažiūros, įsitikinimai, sąmoningumas; 4. suvokimas, supratimas; 5. nesāmonė. (LKŽe)

sapyns - *sapync* (arī: *sapnís*) ‘sapnis’ Nirzā₄₉₃

Liet. *sāpnas* sm. 1. miegančiam kylantys vaizdai; 2. užsiiminėjimas niekais, gaišimas; 3. svajonė; 4. kas menkos nuovokos, užuomarša, išsiblaškęlis; 5. kas paisto niekus. (LKŽe)

sāta - *sāta* ‘māja’ Nirzā₄₉₃;

sāta ‘mājas’ Nautr, Pild, Varak (ADT 1983, 174)

skaitēit (sal. arī lei. *skaityti*) – lasīt (grāmatu); uzskatīt (par kaut ko) (LVLF 2003, 368);
izskaitēit – arī: izlasīt (LVLF 2003, 360)

Liet. *skaityti, skaīto, skaītē, skai•tyti* 1. suvokti raštā; reikšti raštā žodžiais; 2. iš rašto sužinoti; 3. dėstyti žodžiais mokomājį dalykā, kokiā temā; 4. kalbėti (maldas); 5. sakyti, vardyti skaičius iš eilės; 6. nustatyti kiekį, sumā; 7. nustatyti kainā parduodant; 8. atsilyginti, atsiteisti, atsiskaityti; 9. žiūrėti, paisyti, vertinti; 10. (sl.?) laikyti kuo, pripažinti; 11. (sl.?) vadinti; 12. šnek. pliekti, kirsti pagrečiui daug kartų; *išskaityti* tr. 1. suvokti rašto ženklus, įstengti perskaityti; 2. daug ar viskā perskaityti; 3. skaitant sužinoti; 4. atkalbėti (maldas); 5. nustatyti kiekį, sumā, suskaičiuoti; 6. išskirti, atskaičiuoti iš sumos tam tikrā dalį; 7. išvardyti eilės tvarka; 8. išsiskaičiuojant nustatyti. (LKŽe)

skora ‘lakats’ (LVLF 2003, 369);

skora (*ļelūo*) ‘lielais lakats’ Izv (ADT 1983, 175)

Liet. *skarà* sf. 1. didelė, vilnonė, skepeta pečiams, galvai apsigobti; 2. skarelė; 3. skuduras, skarmalas, skurlis; 4. vystyklas; 5. audeklo, marškos gabalas; 6. prastas, sudėvėtas, suplyšęs drabužis; 7. drabužis, apdaras; 8. pluoštas, drieka; 9. skaidula, plaušelis; 10. (plaukų, vilnų) kuokštas; 11. skiepijamoji šakelė. (LKŽe)

skusts (arī: *skora*); no poļu *chusta* – lakats (LVLF 2003, 369)

Liet. *skùstas* sm. skustuvas. (LKŽe)

skust - *skušt'* ‘drāzt koka priekšmetus, traukus’ Andr (ADT 1983, 175); **daskust** v. - *daskušt'*.

1. Pabeigt skūt, noskūt 2. Pabeigt mizot (kartupeļus). (KIV 1998, 256)

Liet. *skùsti, skùta, skùto* (*skùtė*) 1. pjauti skustuvu plaukus palei odą; 2. gremžti luobelę, lupti lupenas, žievę; 3. valyti aštriu įrankiu paviršių, grandant šalinti viršutinį sluoksnį; 4. drožti, gremžti; 5. arti paviršiumi; 6. trumpai pjauti dalgiu, šienauti; 7. brangiai imti, plėšti; 8. išnaudoti, skriausti, spausti; 9. šnek. mušti, pliekti; 10. šnek. godžiai valgyti; 11. šnek. greitai eiti, bėgti, važiuoti, dumti, skuosti. (LKŽe)

slīkis - *śl'íkis* ‘siekalas’ Nirzā₄₉₃ vec. leksikā, jaun. p. šī vārda semantiku saista ar (‘slieka’);

slīkas (*slīkys*); arī: *ślīkys, seilys* – siekalas; *slīkas aptecēja* – saskrēja siekalas mutė (LVLF 2003, 369)

Liet. *séilės* sf. pl., *seilės* anat. liaukų gaminamas burnoje ar snukyje skystis, vilgantis maistą; žr. *seilė*: Dryksta séilės iš burnos tam vėbrai vaikui. (LKŽe)

slivka (arī: šliva) – plūme (LVLF 2003, 369);

Liet. *slyvà*, plg. baltr. *cniea* (Būga, II, 574; Skardžius, 200; Fraenkel, 833). Slaviškos kilmės žodis, siejamas su lot. *līvor* ‘mėlyna splava’, *līvoe, -ēre* ‘būti mėlynam, melsvam’ (Vasmer, II, 660 (III, 670)). (LKL 1990, 242);

slyvā (sl.) sf. bot. erškėtinių šeimos medis su nedideliais vaisiais, viduje turinčiais kauliuką (*Prunus*); to medžio vaisius. (LKŽe)

smagi - *smagi* 'įoti, stipri' Izv, Kalu (ADT 1983, 175)

Liet. *smagūs*, -i adj. 1. kuriame jauku, gera, malonu būti; 2. gerai nusiteikęs, linksmas; 3. gerai nuteikiantis, teikiantis pasitenkinimą, džiuginantis, džiaugsmingas, malonus; 4. smarkiai, sparčiai einantis ar bėgantis, greitas; 5. stiprus, tvirtas, pajėgus; 6. vikrus, spėrus, guvus, energingas; 7. turintis jėgos smarkiai mesti, tvoti (apie ranką); 8. smarkus, stiprus, didelis, intensyvus; 9. kuris stiprios koncentracijos, smarkus; 10. garsus, skambus, skardus; 11. pasiturintis; 12. smarkus, piktas, kandus, užgaulus; 13. kuris staigaus būdo, karštas, ūmus; 14. patogus vartoti, paimti, parankus; 15. daug sveriantis, svarus, sunkus; 16. reikalaujantis daug jėgų, nelengvas atlikti, sunkus; 17. vargingas, skurdus; 18. tvankus; 19. nevikrus, dramblotas. (LKŽe)

smārds 'smarža' izplatīts vairākās latgaliskajās un sēliskajās izloksnēs, retāk varianti *smarda*, *smards* (sal. liet. *smārdas*, pr. *smorde* 'ieva', kr. *смòрод* 'Geruch', latv. *smirdēt*, sk. ME III 954, LEW 840, LEV II 239, PKEŽ IV 134). (LVDA 1999, 56)

Liet. *smārdas* sm. žr. *smarvė* 1: Smārdas čia – ne tik musios, bet ir mes išdusma. (LKŽe)

smelĶte – smalkumi, putekļi; arī: smilts (LVLf 2003, 369)

Liet. *sméltė* sf. 1. sing. žr. *smelta*: Kur pri sméltės, mažai bulbių.; 2. smėlis. (LKŽe)

snuotiņa - *snùot'inā* 'bruņči' Nirzā₄₉₃;

Dienvidlatgales izloksnēs *snātine* apzīmē plāna (pirkta) auduma sieviešu svārkus. (LVDA 1999, 211)

sokumi - *sokūmi* 'dakšas' Nautr (ADT 1983, 175)

sōlejs (*suolejs*), arī: *syurs* – sāļš (LVLf 2003, 369)

solts – auksts (LVLf 2003, 369)

Liet. *šáltas*, -à adj. pršn. karštas, šiltas. 1. kuris žemos ar palyginti žemos temperatūros; 2. šálta n. apie būseną žmogaus, nemaloniai jaučiančio žemą temperatūrą; 3. nelaikantis šilumos, nesandarus (apie patalpą) 4. darantis atšiaurumo įspūdį 5. tarsi sukeliantis šaltumo, šalčio pojūtį 6. negyvas, sustingęs 7. išvėšęs, išaušęs, ataušęs 8. negreit įšylantis, šaltiniuotas (apie dirvožemį); 9. atliekamas, gaminamas nekaitinant, vykstantis esant neaukštai temperatūrai 10. mėlynas ar žalias, su mėlynu ar žaliu atspalviu (apie spalvas); 11. blaivus, susivaldantis, santūrus, nesikarščiuojantis, ramus 12. bejausmis, nejautrus, abejingas 13. neturtingas; 14. neskubus. (LKŽe)

sōnkaulš (*suonkaulš*) – riba (LVLf 2003, 369);

sònkauļš ‘riba’ Pildas izloksnē (FBR XIII 1933, 47)

Liet. *šónkaulis* sm. 1. anat. vienas iš žmogaus ir stuburinių gyvūnų krūtinės laštos kaulų, prisitvirtinusių prie stuburo ir krūtinkaulio (*costa*); 2. krepšio perpinas, prielankis, spyrys; 3. (vežimo) rungas. (LKŽe)

spolva – arī: krāsa (runājot par lopiem); sal. arī lei. *spalva* ‘krāsa’ (LVLf 2003, 369)

Liet. *spalvā* sf. 1. regimas šviesos tonas; 2. išraiškos priemonė; 3. viena iš keturių kortų figūrų. (LKŽe)

sporītiēs v. - *sporeīt’/īš’*. Strīdēties. (KIV 1998, 428); **izaspōrītiēs** v. - *izasporeīt’/īš’*. Izstrīdēties. =izastrīdētiēs (KIV 1998, 404)

Liet. *spōryti*, -ija (-yja), -ijo (-yjo) (rus. *спорить*) intr., tr., *spōryti* - ginčyti, ginčytis. (LKŽe)

sprosts – 1) vienkāršs, parasts, 2) muļķis (LVLf 2003, 369);

sprosts ‘vienkāršs’ Kalu (ADT 1983, 176)

Liet. *prāstas*, -ā (brus. *просты*, l. *prosty*) adj. 1. neturintis gerų savybių, menkas, blogas; 2. nesugebantis, netinkamas; 3. niekuo neišsiskiriantis, eilinis, paprastas; 4. nesudėtingas, neįmantrus; 5. sunkus, vargingas; 6. silpnas, nestiprus; 7. turintis neigiamų moralinių ypatybių; 8. neprivilegiuotas, nekilingas, kilęs iš liaudies; 9. nuoširdus, atviras, tiesus; 10. įprastas. (LKŽe)

stulps, stūps (sal. arī lei. *stulpas*) – stabs (LVLf 2003, 370);

stūps ‘stabs’ Kalu (ADT 1983, 176)

Liet. *stūlps* sm. stačias į žemę įkastas rąstas. (LKŽe)

stupīt v. - *stuþiēt’*. Piekāpties (kādam). (KIV 1998, 450); **īestupīt** v. - *īstuþiēt’*. Piekāpties. *Vajak da rāizi i ūtrām īstuþiēt’*. (KIV 1998, 379)

Liet. *stūpyti*, -ija (-yja Skr), -ijo (-yjo) (plg. rus. *уцмыкать*) 1. užleisti (savo vietą); 2. atsisakyti savo ketinimų, nusileisti; 3. sutikti (dėl kainos); *užstūpyti* 1. perleisti, užleisti; 2. nusileisti. (LKŽe)

sukne – kleita (LVLf 2003, 370)

Liet. *suknià* (l. *suknia*) sf.; žr. *suknelė*: 1. Šilkinė suknià; 3. Išvaizda jie skyrėsi nuo kitų kunigų, nes dėvėjo baltą suknià V.Myk-Put.; 4. drabužis; 5. toks audinys, gelumbė. (LKŽe)

sumynuotīs - *sumynūot’īs* ‘skūpstīties’ Nirzā₄₉₃ vecākās paaudzes runā;

sumynōtīs (*sumynuotīs*) – skūpstīties, nov. (LVLf 2003, 370)

syurs – sālš (LVLf 2003, 369);

sūurs ‘sālš’ Varak (ADT 1983, 175)

Liet. *sūrūs, -ī* adj. 1. turintis sūrumo, druskos skonio; 2. pasūdytas (ppr. per daug); 3. prk. sunkus, vargingas; 4. šiurkštus, nepadorus, nešvankus; 5. griežtas; 6. brangus. (LKŽe)

susātīvs - *susât'ivs* 'cilvēka ēna' Nirzā₄₉₃ gandrīz izzudis;

susātīvs (arī: *sejs*) – (cilvēka vai dzīvnieka) ēna (LVLF 2003, 370);

susât'ius 'cilvēka ēna' Andr (ADT 1983, 177)

suseds - *sušec* 'kaimiņš' Nirzā₄₉₃;

Latgalē samērā bieži sastop aizgūto vārdu *suseds*, piem., Andrupenē₄₉₈, Skaistā₅₀₇, Brigos₅₁₁ (< bkr. vai kr. apv. *cycéd* Конт. 89). (LVDA 1999, 207)

sveitineite - *švèit'ihèit'ä* 'mētelītis' Pild (ADT 1983, 177)

sviēstiēs v. - *švîšt'îš/*. 1. Šūpojoties virzīties (uz augšu). 2. Pēkšņi, strauji griezties. (KIV 1998, 461); **dasasviēstiēs** v. - *dasašvîšt'îš/*. 1. Pievienoties, piebiedroties kādā pasākumā. 2. Dot dzīvniekam vairāk barības nekā parasti. *Vys itām zyrgām dasašvîd'üôš myltu vairuôk, pâr.tû jis tuôc gluduôks jir.* (KIV 1998, 254)

Liet. *svîsti, sviñda* (*svÿsta*), *svido* intr. švisti, žibēti: Stebiuos dangun: ten svinda debesys auksuotas rš. (LKŽe)

sviežs - *švîešš* (-žs) 'svaigs' Andr (ADT 1983, 177);

švîšš (-žs) 'svaigs' Andr (ADT 1983, 177);

švîžai 'tikko, nesen; svaigi' Kalu (ADT 1983, 177)

Liet. *šviēžias, -ià* adj., *švîežias* 1. ką tik gautas ar pagamintas, naujas, nelaikytas, nepabuvęs, neapdorotas, natūralus, nepraradęs natūraliņ savybiņ (apie maistā, gērimus); 2. neseniai atsiradęs, susidaręs, naujas; 3. neseniai padarytas, įsigytas, nenaudotas, mažai tenaudotas, naujas; 4. anksčiau nebuvēs, nematytas, nežinotas, neturētas, negirdētas ir pan.; 5. turintis daug sveikatos, jēgų, gaivumo, žvalus, žvitrus, gyvas, gaivus; 6. jaunas; 7. svetimas rutinai, originalus, nešabloniskas. (LKŽe)

svuoteit - *svùot'eit'* 'saprecināt' Andr (ADT 1983, 177); **izasvātātiēs** v. - *izasvùotuôt'îš/*. Mēģināt, censties vairākkārt bildināt (kādu). (KIV 1998, 405)

Liet. *svõtinti* (-yti), -ina, -ino (plg. l. swatać) tr. piršti; *pasvõtinti* tr. papiršti; *prisisvõtinti* prisigretinti, prisiplakti; *prissvõtityti* tr. Pripiršti. (LKŽe);

svotāuti, -āuja (-āuna), -āvo, *svõtauti, -auja* (-auna), -avo 1. piršti; 2. bičiuliauti. (LKŽe)

šānavât v. – *šānavuôt'*. Saudzīgi, uzmanīgi valkāt; rūpēties (par apģērbu, apaviem). (KIV 1998, 464); **dašānavât** v. – *dašānavuôt'*. 1. Saudzēt, nepārpūlēt. // Saudzēt (apģērbu). 2. Rūpēties par kādu. (KIV 1998, 258)

Liet. *šėnavóti, -ója, -ójo* (l. *szanować*, brus. *шанаваць*) tr. *šėnavóti, šėnavoti, -oja, -ojo* 1. gerbti, mylėti; 2. laikyti, globoti, prižiūrėti, slaugyti; 3. tausoti, saugoti, branginti, vertinti. (LKŽe)

šaravât v. - *šaravuôt'*. 1. Tīrīt, spodrināt, arī mazgāt ar spēcīgu spiedienu. 2. Berzēt. (KIV 1998, 464); **izšaravât** v. - *iššaravuôt'*. Beržot izmazgāt, iztīrīt. =izbežt (KIV 1998, 450)

Liet. *šaravótas, -a* (l. *szarowaty*) adj. pilkai dažytas. (LKŽe)

šimpus - *šimpus* 'šaipus' Sin (ADT 1983, 177)

šķierzlots - *šķierzloc* 'ķirzaka' gandrīz pilnīgi zudis Nirzā₄₉₃, to joprojām lieto un zina tikai vecākie respondenti;

šķierzlots 'ķirzaka' Krāslavas izloksnē (FBR XII 1932, 43)

Latgalē ir izplatīts nosaukums *šķierzlats* (vīr. dz. forma; iespējams, ar metatēzi no **šķierzalt-*, sk. ME IV46), retāk *šķierzlata, šķierznats, šķierzluts* u.c. (LVDA 1999, 93)

šliva – plūme (LVLf 2003, 369);

šlivys 'plūmes' Varak (ADT 1983, 178)

šļūkalēt v. – *šļūkal'iet'*. Šļūkāt. (KIV 1998, 477); **izašļūkalētiēs** v. – *izašļūkal'iet'/iš'/*. Izslīdēt, izšļukt (par vezuma saturu). *Dasaja nadyktai vazumu, i vazūms izaguōzal'ēja i izasļūkal'ēja*. (KIV 1998, 406)

Liet. *šliūkti, šliuņka, -o* intr. 1. bliūkšti, plonēti, trauktis, slūgti; 2. leistis, skystēti, tižti; 3. darytis raukšlētām. (LKŽe)

šņergēli - *šņergel'i* 'puņķi' Andr (ADT 1983, 178)

šūmdīt v. - *šūmed'īt'*. Kūdīt. (KIV 1998, 484); **dašūmdīt** v. - *dašūmed'īt'*. Sakūdīt. (KIV 1998, 258)

Liet. *sūmdyti, -o, -ė* =*siumdyti*: Šunį ant kiaulių sūmdyti; *siūmdyti, -o, -ė*, žr. *siundyti*. (LKŽe)

tarkavuot - *tarkavuôt* 'rīvēt' Kalu (ADT 1983, 178)

Liet. ×*tarkavóti, -ója, -ójo* (l. *tarkować*) žr. *tarkuóti, -úoja, -āvo* (plg. *tarka*) 1. trinti tarka bulves ar kitas daržoves, kad iš jų pasidarytų tiršta masė, brazduoti; 2. greitai eiti; 3. dėvėti, dilinti.; 4. barti, krimsti. (LKŽe)

tòlkavât v. - *tòlkavuôt'*, vec. Tērzēt. (KIV 1998, 508); **izatòlkavâtiēs** v. - *izatòlkavuôt'/iš'/*, vec. Ilgāku laiku, daudz runāt. =izarunâtiēs (KIV 1998, 407)

Liet. *talkavóti, -ója, -ójo* (rus. *толковать*) intr. *taļkavoti, -oja, -ojo* svarstyti; *aptalkavóti* tr. 1. aptarti, apsvarstyti; 2. apkalbėti; *datalkavóti* intr. susigaudyti; *pasitalkavóti* pasitart; *susitalkavóti* susitarti. (LKŽe)

traikšīt v. - *traikšiēt'*. 1. Šķaidīt. 2. Spaidīt. (KIV 1998, 509); **iztraikšīt** v. - *istraikšiēt'*. Izspaidīt; arī izšķaidīt. *Istraikšu mairiis kļacēniis, ka meicu mairi.* (KIV 1998, 454)

Liet. *traiškėti, traiška, -ėjo* žr. traškėti: 1. Einu mišku ir girdžiu – visai netoli šakos traiška; 2. Šaltis, net medžiai traiška; 3. Tik traiška vaikų dantysa spragyti žirniai – tep gardžiai juos valgo. (LKŽe)

trivažīt v. - *trivažiēt'*, vec. Traucēt. (KIV 1998, 515); **iztrivažīt** v. - *istrivažiēt'*. Iztraucēt. (KIV 1998, 455)

Liet. *trivāžyti, -ija, -ijo* (brus. *трывожыць*) tr. trukdyti, neduoti ramybės; *sutrivāžyti* tr. sutrukdyti. (LKŽe)

tuklys - *tuklys* 'trekns' Andr (ADT 1983, 179)

Liet. *tuklas, -a* adj. žr. *tuklus* 2. *tuklūs, -i* adj. 1. linkęs tukti; 2. riebus, nutukęs, gurlus; 3. sotus, maistingas; 4. vešlus, tarpus, derlus; 5. derlingas, trašus, našus. (LKŽe)

tyukšums – uzpampums (LVLf 2003, 371)

tupins - *tupiniš* (dsk.) 'kartupelis' Varak (ADT 1983, 179)

tuškavuot - *tuškavuôt* 'sautēt' Andr (ADT 1983, 179)

Liet. *×tūšinti (-yti), -ina, -ino* (sl.) tr. virti garais, šutinti, troškinti. (LKŽe)

ucyns (arī: *vucyns*) - Nirzā₄₉₃ *ucync, vucync* 'auns';

ucync (-ns) 'auns' Pild (ADT 1983, 179);

ucyns 'auns' Eversmūižas novada izloksnē (FBR 6 1926, 37);

ucins Kārsavā₄₈₁, Pildā₄₉₂, Izvaltā₅₀₅ u.c., *vucins* Pildā₄₉₂, Izvaltā₅₀₅, Brigo₅₁₁ u.c. (LVDA 1999, 122)

vucyns – auns (LVLf 2003, 373);

vucync (-ns) 'auns' Nautr, Pild (ADT 1983, 181)

ūļavât v. – *ūļavuôt'*, vec. Svinēt, dzīrot. (KIV 1998, 525); **atūļavât** v. – *atūļavuôt'*. Ilgāku laiku, daudz dzīrot. (KIV 1998, 149)

Liet. *ulióti, -iója, -iója* (brus. *гуляць*, rus. *гулять*), *ūlióti* 1. linksmi leisti laiką, linksmintis, pramogauti; 2. puotauti, užauti; 3. vaikščioti, vaikštinėti || važinėti || skraidyti || ropoti || vaikščioti aplink, vaidentis; 4. liuobti, prižiūrėti; 5. būti laisvam, be darbo, nieko neveikti, dykinėti; 6. vaisinti, vaisintis, rujoti; 7. apgauti, apgaudinėti; 8. palaidai gyventi, paleistuvauti. (LKŽe)

uļbiki - *ūļb'iki* 'kartupeļi' Nautr (ADT 1983, 179)

ūmai – pēkšņi (LVLf 2003, 372); *ūmài* 'pēkšņi' Kalu (ADT 1983, 179)

Liet. *ūmiai* adv. – strauji; piepeši, pēkšņi (LTB)

unuks (arī: *inuks*) – mazdēls (LVLf 2003, 372)

Liet. *anūkas, -ē* (sl.) smob. (2) vaikų vaikas. (LKŽe)

ustoba - *ustoba* 'māja' Pild (ADT 1983, 180)

vainugs - *vainuks (-gs)* 'vainags' (ADT 1983, 180);

vaiņuks Pildas izloksnē (FBR XIII 1933, 44)

Liet. *vainikas* sm. 1. gēliu ar kitokių žolynų pynė (ppr. apskrita); 2. merginų (ypač nuotaku) galvos papuošalas; 3. skaistybės simbolis, nekaltybė; 4. medžio šakų ir lapų visuma, laja; 5. žr. vainikėlis; 6. gėlė; 7. monarcho valdžios simbolis, karūna; 8. rāstu eilė per visas keturias trobesio sienas, sankertinys; 9. kas nors turintis rato pavidalā, ratas; 10. daugybė, pulkas; 11. šviečiantis ratilas; 12. sutvirtinimo lankas; 13. apskrita atbraila, atsikišimas; 14. anat. aukščiau žandikaulio esanti danties dalis; 15. tech. tuščiaviduris skritulys; 16. puošmena, pasididžiavimas; 17. rožančiaus maldos. (LKŽe)

vardive – Nirzā₄₉₃ *úard'ióá* ‘varde’;

vardiúe ‘varde’ Pildas izloksnē (FBR XIII 1933, 44);

Latgalē parastāki ir šī nosaukuma ‘varde’ varianti *vardive* (minēts arī 19.gs. avotos, K 1858, 256) un *verdive* (<vardive). (LVDA 1999, 82);

vargle s. – DR-Latgalē un Augšzemē sastomas arī vārds *vargle* ‘varde’ (sal. liet. *varglē* ME IV 478), kas atrodams jau 19.gs. rakstu avotos (K 1858, 256). (LVDA 1999, 84)

Liet. *varlē*, plg. lat. *varde*, pr. vietovardī *Worlune* (Fraenkel, 1200 -1). Liet. *varlē* veikiausiai yra kilusi iš **varde*. Pasitaiko ir forma *varglē*. (LKL 1990, 152)

varglē 1. BzF195, KŽ *varlē*. (LKŽe)

večerinka – *óečerinka* ‘deju vakars lauku mājās’ Nautr, Izv (ADT 1983, 180);

óečarynka, t.p. Pild (ADT 1983, 180)

Liet. ×*večerinkos* (brus. *вѣчарынка*) sf. pl. vakarėlis, gegužinė. (LKŽe)

vengris – ungārs, novec. (LVLf 2003, 372)

Liet. *veņgras*, -ē smob. vengrų tautos žmogus; *veņgras* sm. 1. laiku keliaujantis prekiautojas; 2. kastruotojas. (LKŽe)

viersyuņa – Nirzā₄₉₃ *óiersyūņa* ‘galotne’;

viersyūņe ‘galotne’ Pildas izloksnē (FBR XIII 1933, 48);

vērsyune (*viersyune*), sal. arī lei. *viršūnē* – koka galotne (LVLf 2003, 372);

viršāune ‘(koka) galotne’ Sin (ADT 1983, 180);

Augšzemnieku izloksnēs izplatīti nosaukumi ar sakni *virš-*. Visplašāk no tiem sastopams vārds *viršūne* (sal. liet. *viršūnē* ME IV, 610). (LVDA 1999, 52)

Liet. *viršūnē* sf. 1. viršutinē, aukštutinē (ppr. smailējanti) dalis. (LKŽe)

vydā - *vydā* ‘iekšā’ Andr, Izv, Kalu, Nautr, Pild, Varak (ADT 1983, 180)

višņa - *óišňá* ‘ķirsis’ Nirzā₄₉₃;

vīšņa (*vīšne*) – ķirsis (LVLf 2003, 372);

Latgalē *višņa*, *vīšņa* (līdz. ar liet. *vyšnia*, *vyšnė* <kr. *вишня*, bkr. *вишня*, poļu *wisznia*, sk. ME IV 645, LEW 1266, КОПТ. 91, 92). (LVDA 1999, 39)

Liet. *vyšnià*, plg. baltr. *вишня* (Būga, II, 198 – 201, 660 – 1; Skardžius, 238; Fraenkel, 1266). Slavų vyšnios pavadinimas siejamas su s. vok. aukšt. *wīhsila* ‘trešnė’. Toliau mėginama sieti su lot. *viscum* ‘amalas, paukščių klįjai’, kadangi tokie klįjai yra ir vyšnių sakai (Vasmer, I, 208 (I, 325); ЭСБМ, II, 172 – 3). (LKL 1990, 243)

vuiceiba – mācības, izglītošanās, novēc. (LVLf 2003, 373)

vyucāt - *vyīcāt* ‘mācīt’ Nirzā₄₉₃; **izavuiceit** – izmācīties (LVLf 2003, 360); **izavūicītiēs** v. - *izavūicīetiē/īš/*. Izmācīties par ko. *Izavūicējuōds, tagat' vār nūpēļniēt' šēu mairi.* (KIV 1998, 409); **davūicīt** v. - *davūicēit'*. Iemācīt (ko nevēlamu). =damācīt, piemācīt, piemūicīt (KIV 1998, 261) **dasavūicītiēs** v. - *dasavūicēit'/īš/*. 1. Mācīties vēl uzticīgāk. 2. Iemācīties (ko) no kāda cita. (KIV 1998, 255); **davīceits** - *davyicēitc (-ts)* ‘iemācīts, ieradināts’ Nautr (ADT 1983, 159)

vyīcēt' ‘mācīt’ Nautr (ADT 1983, 180);

vūicēt' ‘mācīt’ Andr (ADT 1983, 181);

Visā Latgalē, vairākās Vidzemes un Augšzemes austrumu izloksnēs ir izplatīts vārds *vuicīt* vai *vuicēt*, kas sastopamas arī tautadziesmās un rakstu avotos. (LVDA 1999, 220)

viedrs - *ōiedrys* ‘spainis’ Nirzā₄₉₃

Liet. ×*viēdras* (l. *wiadro*, brus. *вядро*) sm. kibiras. (LKŽe)

vīgliņis – 1957.g. *ōigl'īniš* ‘plaušas’ Nirzā₄₉₃, 2010. g. *ōigl'ēniš*. Jaun. p. šis vārds ieguvis pavisam jaunu semantiku ‘viegls’ - *ōigls, ōigl'īnc* un *ōigl'ēniš*;

Latgales austrumos sastopams nosaukums *vieglās* Pildā₄₉₂ un Nirzā₄₉₃, kas kalkots no atbilstošā kr. *лєгкue*, un hibrīdformas *vieglines* piem., Zvirgzdenē₄₈₇, Kaunatā₄₉₅, Brigos₅₁₁, *vieglinīcas* Pildā₄₉₂. (LVDA 1999, 205)

virts - *vyīc (-ts)* ‘vārīts’ Kalu (ADT 1983, 180)

Liet. *virtī* (*verda, virė*) – 1. vārīties; 2. vārīt; 3. *pārn.* vārīties, kūsat. (LTB)

vysod – *vy sot* ‘vienmēr’ Andr (ADT 1983, 180); *vusot* ‘vienmēr’ Nautr (ADT 1983, 181);

vysod ‘vienmēr’ Kārsavas izloksnē (FBR XII 1932, 53)

Liet. *visadā* adv., *visada* 1. visā laikā, bet kuriuo atveju; 2. visam laikui. (LKŽe)

voguls - *vogūls* ‘vabole’ Sin (ADT 1983, 181)

Liet. *vogulīs* sm.; 1 atšvaitas, blanki šviesos dēmē, blausus švytējimas, menkas žiburys; 2. tekančios (rečiau besileidžiančios) saulės šviesos, tolimo gaisro ugnies atspindys tamsiame danguje, pašvaistė. (LKŽe)

vūrbt – urbt (LVLf 2003, 373);

vùrb't' 'urbt' Pildas izloksnē (FBR XIII 1933, 46);

vùrbt' 'urbt' Kārsavas izloksnē (FBR XII 1932, 53);

vùrbt' 'urbt' Eversmuižas novada izloksnē (FBR 6 1926, 32)

Liet. *ur̄bti*, *-ia* (*-a*), *-é* 1. smailu įrankiu ar daiktu daryti skylę, duobti, gręžti; 2. skaudėti, diegti, smelkti; 3. žr. *urpti*. (LKŽe)

vuška - Nirzā₄₉₃ *vuška* 'aita';

vuška – aita (LVLf 2003, 373);

vuška 'aita' Kalu, Nautr, Šķilb, Varak (ADT 1983, 181);

vuška 'aita' Skaistas izloksnē (FBR XV 1935, 54);

vuška 'aita' Krāslavas izloksnē (FBR XII 1932, 43);

Nosaukumu *vuška* (piem., Viļānos₄₂₇, Zvirgzdenē₄₈₇, Ciblā₄₈₈, Izvaltā₅₀₅, Brigos₅₁₁ u.c.) lieto visā Latgalē. Fonētiskais variants *uška* (Ciblā₄₈₈ (FBR VI 37), Izvaltā₅₀₅, Krāslavā₅₀₆) fiksēts atsevišķās izloksnēs Latgalē. (LVDA 1999, 120)

vuts – uts (LVLf 2003, 373)

Liet. *utē* sf., žr. *utélè*. (LKŽe)

vužinātiēs v. - *vužynuôt' /iš' /*. Vizināties. (KIV 1998, 576); **izavužinātiēs** v. - *izavužynuôt' /iš' /*. Izvizināties. (KIV 1998, 409)

Liet. *vužinēti*, *-ēja*, *-éjo* intr. vaikštinėti šlepsint. (LKŽe)

zadynuot – kaitināt, novēc., sastopams folklorā (LVLf 2003, 373)

zaļš (gaļa, zivis) – jēls (LVLf 2003, 373)

Liet. *žālias*, *-ià* adj. 1. viena iš pagrindinių spektro spalvų, esanti tarp geltonos ir žydros; tokios spalvos kaip žolė; 2. žaliuojantis (apie augalus); 3. puošnus, išpuoštas, dailus; 4. labai išblyškęs, persimainęs iš susijaudinimo (apie veido spalvą); 5. turintis drėgmės, nesudžiūvęs, neišdžiūvęs, nesusas; 6. neprinokęs, nepribrendęs, neprisirpęs (apie vaisius, uogas, javus); 7. termiškai neapdorotas: nevirtas, nekeptas, nelydytas, nedegtas ir pan.; 8. neapdorotas, skirtas apdirbti; 9. nebalintas (apie lininius siūlus, audeklą); 10. nebalintas (apie sriubą); 11. stiprus, tvirtas; 12. labai jaunas, dėl jaunumo nepatyręs, nesubrendęs, nesupratingas; 13. be vargo, nerūpestingas. (LKŽe)

zamyn - *zamyn* 'apakša' Kalu (ADT 1983, 181)

Liet. *žėmyn* (ž.) adv., *žėmyň* vartojamas pabrėžiant baigtinį veiksmą; *žėmyňiui* adv., *žėmyňiui*; *žėmyn*: Slink žėmyňiui. (LKŽe)

zamoška - *zamoška* 'apakša' Izv (ADT 1983, 181)

zapaks - *zapaks* 'smarža' (<kr. *zanax*) konstatėts Istrā₄₉₇ un Šķaunē₅₀₀. (LVDA 1999, 57)

zāsiņš - *zāšīnē* 'ēna (koku)' Nirzā₄₉₃

zemneicis - Nirzā₄₉₃ 1957.g. *žėmnėicys* 'zemenes', taču 2010.g. to lieto tikai vec.;

zemneica (arī: *zemneidza*) – meža zemene (LVLf 2003, 373);

zeml'eīca ‘zemene’ Pildas izloksnē (FBR XIII 1933, 46);

Galvenokārt Latgalē un Augšzemē parastāks ir atvasinājums *zemnīcas* (sal. bkr. *земляницы*, sk. ЛАБ 1225, *земляницы*). Sastopami arī citi varianti: *zemnīdzas* – atsevišķās izloksnēs, *zemlīcas*, *zemlīces* – atsevišķās izloksnēs Austrumlatgalē, *zemlīdzas* – dažās Dienvidaustrumlatgales izloksnēs. (LVDA 1999, 75);

zirklis - *žirklis* ‘šķēres’ Nirzā⁴⁹³

Liet. *žirklis* sf. pl. 1. kirpimo ģirklis (kurio išvaizda ir dydis priklauso nuo paskirties); 2. vēžio žnyplēs; 3. verpiamo ratelio sparnas, ritēs sparnas su dantimis; 4. žarga, išsižergimas; 5. dvi sukryžiuotos kartys; 6. pjūklo dantys; 7. sport. tokia ant lygiagrečių atliekama figūra; 8. toks šokis; 9. kainų esminis nukrypimas nuo vertės; 10. žąsino sparnų galų plunksnos. (LKŽe)

žaisls (sal. arī lei. *žaislas*) – joks (LVLf 2003, 373)

Liet. *žaislas* sm., *žaislas* 1. daiktas, su kuriuo žaidžiama; 2. žr. žaidimas. 3. žr. žaidimas; 4. reginys, vaidinimas; 5. muzikos instrumentas; 6. griežimas. (LKŽe)

žarīt v. - *žareit'*, vec., niev. 1. Daudz cept (piemēram, gaļu). 2. Stipri kurināt. 3. Stipri pērt. 4. Spēcīgi līt. (KIV 1998, 596); **atžarīt** v. - *adžareit'*. 1. Ilgāku laiku, daudz kurināt. 2. *reti*. Ļoti ātri atskriet. (KIV 1998, 151)

Liet. *žarėti*, *žāra*, *-ėjo* intr. šviesti, spindėti, žerėti. (LKŽe)

ženeitīs – precēties (LVLf 2003, 373); **apsaženiētīs** v. - *apsaženiēt'/iš'*, parasti vec. Apprecēties. =apsaprecētiēs (KIV 1998, 102);

ženeit'is, *ženeit'is* ‘precēties’ Andr, Izv (ADT 1983, 182)

Liet. × *žēnyti*, *-ija* (-yja), *-ijo* (-yjo) (l. *ženić*) 1. vedinti; 2. vesti || tekėti; 3. tuoktis; *apžēnyti* 1. apvedinti || ištekinti; 2. vesti || ištekėti; 3. susituokti. (LKŽe)

ženiks – precinieks (LVLf 2003, 373);

ženiks ‘līgavainis, precinieks’ Nautr (ADT 1983, 182)

Liet. × *ženjkas* sm. 1. jaunikis; 2. tinkamas pagal amžiu vesti. (LKŽe)

žugure - *žugure* ‘stārķis’, Rietumlatgalē ap Varakļāniem⁴²⁶ sastop nosaukumu *žugure* (fiksēts jau 17.gs. rakstu avotos: *žuguris*, *žugurs* Phras. 1638, 279, *melna žugure* Für. 267, sal. *žūguris* L 1773, 286; etim. sk. ME IV 829; liet. *žugura* ‘Ardea’ minēts jau 17. gs. rakstu avotā, sk. LKL 288). Barkavā⁴²⁵, Viļānos⁴²⁷ reģistrēts *žubure* (17.gs. rakstu avotos – *žuburis* Phras. 1638, 279; ME IV 828). (LVDA 1999, 96)

Liet. *žugara* sf. garnys. (LKŽe)

žvyrs (sal. arī lei. *žvyras*, poļu *żwir*) – rupja, akmeņaina grants (LVLf 2003, 373);

žvyr̄s ‘grants’ Izv (ADT 1983, 182)

Liet. *žvyras* 1. smēlio, žvirgždo ir gargždo mišinys; 2. žemē, dirva, kurioje daug gargždo; 3. žvirgždo akmenukas; 4. organizme susidarančios nuosėdos, smēlis.
(LKŽe)

Raksturīgākie apzīmējumi:

× = mūsdienās nelietojama forma
|| zīme, kas šķir nozīmju nianses

brus. – baltkrievu valoda
la. – latviešu valoda
l. – poļu valoda
nlt. – nelietuviskas cilmes vārds
pl. – daudzskaitlis
plg. – salīdzini!

refl. – atgriezenisks
rus. – krievu valoda
sf. – sieviešu dzimtes substantīvs
sing. – vienskaitlis
sl. – slāvu valoda
sm. – vīriešu dzimtes substantīvs
tr. – transitīvs verbs
vok. – vācu valoda
žr. – skaties

DOKUMENTĀRĀ LAPA

Maģistra darbs „Latviešu valodas latgalisko izlokšņu un lietuviešu valodas izlokšņu kopīgā un atšķirīgā leksika” izstrādāts LU Humanitāro zinātņu fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autore: Inese Loseva

Rekomendēju maģistra darbu aizstāvēšanai.

Vadītāja: prof. Lidiya Leikuma

Recenzente: Laimute Balode (acociētais profesors)

Recenzents: Pēteris Vanags (profesors)

Darbs iesniegts Latvistikas un baltistikas nodaļā 11.06.2012.

Dekāna pilnvarotā persona: lekt. p.i. Pauls Daija

Darbs aizstāvēts maģistra gala pārbaudījumu komisijas sēdē

____.____.2012., protokola Nr. _____

vērtējums – _____

Komisijas sekretārs: lekt. Pauls Daija